

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г.С.КОСТЮКА**

На правах рукопису

Угрин Ольги Георгіївни

УДК 159.923.2:316.614.5

**Сімейна ідентифікація як чинник психологічної готовності до
професійної самореалізації особистості студента**

19.00.01 – Загальна психологія, історія психології
Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Науковий керівник
Максименко Сергій Дмитрович
дійсний член НАПН України
доктор психологічних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретико - методологічні основи дослідження сімейної ідентифікації як чинника психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді	12
1.1. Аналіз психологічної готовності до професійної діяльності на етапі навчання у Вищому навчальному закладі.....	14
1.2. Особливості готовності до професійної самореалізації студентської молоді.....	22
1.3. Роль батьківської сім'ї у професійному становленні майбутнього професіонала.....	39
1.4. Сімейна ідентифікація як чинник готовності до професійної самореалізації особистості студента.....	52
1.5. Теоретична модель психологічної готовності до професійної самореалізації особистості студента.....	60
Висновки до розділу 1.....	64
РОЗДІЛ 2. Методичні засади дослідження сімейної ідентифікації у осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації	65
2.1. Організація та етапи проведення емпіричного дослідження.....	65
2.2. Підготовчий етап дослідження сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації.....	67
2.2.1. Адаптація основних методик дослідження.....	67
2.3. Основний етап дослідження сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації студентської молоді.....	71
2.3.1. Емпіричні показники та методичний інструментарій дослідження.....	71
2.4. Опис та обґрунтування вибору групи досліджуваних.....	96
Висновки до розділу 2.....	98
РОЗДІЛ 3. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на готовність до професійної самореалізації студентської молоді	99
3.1. Психологічні особливості студентської молоді з різним рівнем готовності до самореалізації.....	99
3.2. Аналіз взаємозв'язків батьківської сім'ї та готовності до професійної самореалізації.....	114
3.3. Особливості прояву сімейної ідентифікації у студентської молоді на етапі навчання у Вищому навчальному закладі.....	127

3.4. Статеві особливості осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації	133
3.5. Аналіз сиблінгової позиції у студентів з різним рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері... ..	140
3.6. Психологічна модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді... ..	154
Висновки до розділу 3.....	159
ВИСНОВКИ.....	161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	165
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження

Сучасна студентська молодь характеризується залученістю у всі сфери людської діяльності, прагненням досягнути найвищого розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей, переорієнтацією на індивідуально та особистісно значущі цінності. Проблеми студентства, як особливої соціально-психологічної і вікової категорії, розглядалися у працях Б.Г.Ананьєва, І.А. Зимної, Н.В. Кузьміної, Л.Б. Шнейдер, В.А. Акуніна та ін.

У теперішній час, у зв'язку із соціально-економічними змінами в країні, демократизацією і гуманізацією суспільства, питання, пов'язані з психологічною готовністю студентів до професійної діяльності за обраною спеціальністю й майбутньою самореалізацією в ній набули особливої актуальності. Готовність представлена на різних рівнях дослідження: від розкриття змісту поняття до визначення особливостей прояву у різних видах діяльності (Б.Г.Ананьєв, Л.А.Кандилович, В.О.Моляко, Ю.П.Поваренков, В.В. Серіков, А.Ц.Пуні, Д.М.Узнадзе та ін.). Дослідження окремих і конкретних характеристик цього феномену сприяли створенню кількох концепцій психологічної готовності М.І.Дьяченко і Л.А.Кандиловича, Н.Д. Левітова, А.Ц. Пуні. Готовність як поєднання рис називається підготовленістю чи довготривалою готовністю, а готовність як функціональний стан («передстартовий стан») (Н.Д.Левітов), стан «оперативного спокою» (О.О. Ухтомський), стан «пильності» (Л.С. Нарсесян) – тимчасовою готовністю. Виокремлюють тимчасову (ситуативну) та довготривалу (стійку) готовність (Л. А.Кандилович, К.М.Дурай-Новікова, Л.С.Нарсесян, М.Д.Левітов). Водночас, як зазначає М.Д. Левітов, ці види готовності можна поділити на звичайну, підвищену і занижену. Звичайна готовність виникає перед початком добре знайомої роботи, при незмінності умов виконання. Стан підвищеної готовності передбачає наявність творчої діяльності з високим ступенем новизни. Занижена готовність формується під впливом високого рівня неконтрольованої емоційності особистості, що проявляється у помилкових діях, відсутності концентрації уваги на завданні. Крім цих видів розрізняють функціональну та особистісну (А.Ц. Пуні, Ф.Ю.Генов); психологічну та практичну (Ю.В. Васильєв, Б.Ф. Райський); загальну та спеціальну (Б.Г. Ананьєв); готовність до розумової та фізичної діяльності (А.Г. Ковальов). Для розуміння сутності природи психологічної готовності студентської молоді до професійної діяльності важливе значення мають дослідження професіографічного вивчення різних професій (І.Н.Шпільрейн та ін.), професійного самовизначення (Є.О. Клімов та ін.), професійної спрямованості (С.Р.Ковалів, М.А. Паламарчук, С.Ф. Ступніцька) та інших аспектів проблеми готовності до професійної діяльності. Існують різні підходи до тлумачення готовності до професійної діяльності особистості. Більшість авторів пояснюють її через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості, як особливий психічний стан М.І.Дьяченко, Л.А.Кандиловича, Н.Д.Левітова, А.А.Ухтомський, А.Ц. Пуні. Саме

психологічна готовність виступає однією із важливих умов успішної реалізації в професійній діяльності, що передбачає свідомий вибір професії відповідно до наявних здібностей та можливостей, усвідомлення людиною власних потреб, вимог суспільства, колективу, поставлених цілей прогнозування, прояву своїх інтелектуальних, емоційних та вольових процесів, співвідношення власних можливостей, рівня домагань і необхідних досягнень певного результату. Відповідно, наскільки особистість психологічно готова до професійного розвитку в обраній професії, визначатиметься її конкурентноспроможність та потенціал у досягненні успіху.

Недостатньо вивченим є вплив батьків і сімейного виховання на розвиток психологічної готовності до професійної самореалізації студента. Під впливом родини відбувається становлення вихідної системи ставлень суб'єкта до світу професій і до себе як майбутнього професіонала. Сім'я як соціальний інститут становить модель суспільних стосунків, є відображенням сучасного історичного стану людини, особливостей і можливостей її самореалізації в процесі розвитку суспільства (А.Адлер, Е.Берн, А.Рой, М.Сігельман, Л.А. Коростилева, Ж.П.Вірна, Н. Еліас та ін.).

Актуальність проблеми дослідження, її теоретична і практична значущість обумовили вибір теми дисертаційної роботи: *«Сімейна ідентифікація як чинник психологічної готовності до професійної самореалізації особистості студента»*.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота входить до науково - дослідної теми лабораторії психології навчання імені І.О.Синиці Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України: «Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі» (номер держреєстрації 0109U000558).

Тему дослідження затверджено Вченою радою Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол №5 від 25.04.2013р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 25.05.2013р).

Об'єкт дослідження □ психологічна готовність до професійної самореалізації.

Предмет дослідження □ вплив сімейної ідентифікації на готовність студентської молоді до професійної самореалізації.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні психологічних особливостей сімейної ідентифікації як чинника психологічної готовності до професійної самореалізації особистості студента.

Гіпотезу дослідження склали такі припущення, що:

1. психологічна готовність до професійної самореалізації включає в себе психологічну готовність до професійної діяльності та наявність особистісних якостей, необхідних для самореалізації;

2. сімейна ідентифікація виступає одним із важливих чинників психологічної готовності до професійної самореалізації, яка залежить від сімейних цінностей, стосунків між членами сім'ї та стилів батьківського

виховання.

З огляду на мету та гіпотезу поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Охарактеризувати психологічну готовність до професійної самореалізації студентської молоді.
2. З'ясувати психологічні особливості осіб з високим рівнем готовності до професійної самореалізації.
3. Розкрити психологічні особливості сімейної ідентифікації студентської молоді.
4. Дослідити взаємозв'язок між психологічною готовністю до професійної самореалізації та сімейною ідентифікацією.
5. Виявити статеві відмінності в осіб з різним рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації.
6. Проаналізувати роль сиблінгової позиції у психологічній готовності до професійної самореалізації.
7. Побудувати та емпірично обґрунтувати модель психологічної готовності студентської молоді до професійної самореалізації

Теоретико – методологічну основу дослідження складають: положення про сутність та соціально - психологічні особливості віку зрілої юності, студентської молоді (Б.Г.Ананьєв, І.А. Зимна, Н.В. Кузьміна, Л.Б.Шнейдер, В.А. Акунін та ін.); концептуальні положення функціонального (О.Г. Ковальов, Н.Д.Левітов, А.Ц.Пуні, А.С.Прангішвілі, Д.М.Узнадзе, О.О.Ухтомський та ін.) та особистісного (Н.В. Кузьміна, Ф.Н.Гоноболін, К.М.Дурай-Новікова, В.А.Крутецький, Б.А.Сосновський, В.О.Сластьонін та ін.) підходів до вивчення феномену готовності; розуміння самореалізації крізь призму ролі діяльності в розвитку особистості (О.Г.Асмолов, Л. С.Виготський, В.В.Давидов, О.М.Леонт'єв, В.В.Рубцов, Д.І.Фельдштейн); основні положення про роль батьківської сім'ї у професійному становленні: психодинамічний напрям (З.Фрейд), сценарна теорія (Е.Берн), теорія професійного розвитку (А.Рой, М. Сігельман), концепція генетичного зв'язку між поколіннями (О.Яффе-Янаї) та сімейної лояльності (А.Шутценбергер), теорія прихильності Д.Боулбі та М. Ейнсворта та ін), розуміння сиблінгової взаємодії, яка сприяє психічному розвитку й вихованню особистості (А.Адлер, З.Фройд, Р.Мей) та ін.; положення про сімейну ідентифікацію як процес формування цінностей, прагнень, що узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н.Аккерман, В.С.Торохтій); емоційне і когнітивне «Ми» сім'ї (Л.Б.Шнейдер), а також як «внутрішня картина сім'ї» (Є.Г.Ейдемільер, В.В. Юстицкіс).

Методи дослідження Для розв'язання поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження: *теоретичні методи*: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення та систематизація концептуальних положень, а також метод моделювання; *емпіричні методи*: а) спостереження; б) психодіагностичні (анкетування та тестування (опитувальники); в) методики: «Методика діагностики рівня готовності до професійно – педагогічного саморозвитку»; авторська анкета на визначення рівня наявності сімейної ідентифікації; методика «Визначення рівня самоактуалізації особистості» («САМОАЛ», автор Е.Шостром, адаптація Н.Ф. Каліної);

методика на визначення поведінки батьків і ставлення підлітків до них (ПР, автор Е. Шефір); методика «Шкала сімейного оточення» (автор R.H.Moos, адаптована С.Ю. Купріяновим); методика на визначення ціннісних орієнтацій у сфері сімейних відносин» (ЦОВС); опитувальник аспекти ідентичності (AIQ-IV, автори Cheek, Smith, & Tropp); анкета «Самодетермінація особистісного пізнання» (автор Л.В.Мар'яненко).

Для інтерпретації отриманих даних були застосовані *методи математико-статистичного опрацювання даних* (комп'ютерний пакет статистичного аналізу STATISTICA у версії 8.0): описова математична статистика, кореляційний, багатофакторний, порівняльний (аналіз за t-критерієм Стьюдента та однофакторний аналіз (тест Шеффе), регресійний та кластерний аналіз, а також критерій α -Кронбаха з подальшою їх якісною інтерпретацією та змістовим узагальненням.

База дослідження: Навчально – науковий інститут права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ. В дослідженні взяло участь 356 студентів юридичного факультету, факультету психології та кримінальної міліції. Дослідження проводилось в кілька етапів.

Перший етап (2008-2009рр.) – пошуково – теоретичний. Вивчалась й аналізувалась психологічна література з даної проблематики. Були визначені мета, робоча гіпотеза дослідження та складені завдання. Також здійснювався підбір діагностичного інструментарію для перевірки гіпотези та написання моделі формування готовності до професійної самореалізації.

Другий етап (2009-2011рр.) – емпіричний. Включав в себе перевірку гіпотези, уточнення етапів проведення та безпосереднє проведення констатуючого емпіричного дослідження.

Третій етап (2011-2012рр.) – узагальнюючий. Присвячений систематизації та узагальненню результатів дослідження, формулюванню теоретичних висновків, аналізу та інтерпретації даних, отриманих в результаті проведеного емпіричного дослідження, формулювання загальних висновків, оформлення роботи.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає в тому, що в ньому:

- *виокремлено та емпірично перевірено* чинники, що впливають на психологічну готовність до професійної самореалізації (типи ідентифікаційної орієнтації, сімейні цінності, напрямки особистого зростання сім'ї, наявність сиблінга, батьківські позиції та сімейна ідентифікація) й визначені відповідні їм показники;
- *розкрито* взаємозв'язок психологічної готовності до професійної самореалізації та характеристик батьківської сім'ї;
- *встановлено* психологічні особливості осіб з високим рівнем готовності до професійної діяльності;
- *визначено* роль сиблінгової позиції у психологічній готовності до реалізації в професійній діяльності;
- *розроблено* психологічну модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді;

- *охарактеризовано* такі детермінанти психологічної готовності до професійної самореалізації як тип ідентифікаційної орієнтації, сімейні цінності, батьківські позиції, напрямки особистісного зростання в сім'ї та наявність сиблінга.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані практичними психологами та соціальними працівниками у профорієнтаційній та виховній роботі із учнями старших класів. Також доцільно застосовувати матеріали у роботі сімейного психолога для вирішення проблем між батьками та їхніми дітьми.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження забезпечувалось теоретичними положеннями, комплексом методів, адекватних предмету і завдань дослідження, підтвердженням гіпотез, кількісними і якісними аналізами отриманих даних.

Особистий внесок здобувача в дослідженні і отриманих наукових результатів полягає у вивченні теоретичного стану проблеми; розробці моделі формування готовності до професійної самореалізації студентської молоді; виокремленні складових та основних її чинників.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Психологія здоров'я людини» (26-27 лютого 2009р., м. Луцьк), ІВсеукраїнському конгресі із соціальної психології «Соціально-психологічна наука третього тисячоліття: досвід, виклики, перспективи» (18-20 жовтня 2010р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції «Успішність особистості: потенціал та обмеження» (18 березня 2010р., м. Київ), ІІ Всеукраїнському психологічному конгресі, присвяченого 110 річниці до дня народження Г.С. Костюка (19-20 квітня 2010 р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток науки психології та педагогіки у сучасних умовах» (28 - 29 жовтня 2011 р., м. Одеса), ІІ Міжнародній науково-практичній конференції «Генеза буття особистості» (19-20 грудня 2011 р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і духовність у системі сучасного управління» (19 квітня 2012 р., м. Львів), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Психологічні аспекти національної безпеки» (26-27 жовтня 2012 р., м. Львів), Міжнародній науково-практичній конференції «Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку» (10-12 жовтня 2012 р, м. Запоріжжя), Всеукраїнській науковій конференції «Треті Сіверянські соціально-психологічні читання» (21 листопада 2012 року, м. Чернігів), 6-й звітній науковій конференції науково – педагогічних працівників факультету психології Львівського державного університету внутрішніх справ (22 листопада 2012р., м. Львів), на міжкафедральному круглому столі факультету психології Навчально-наукового інституту права, психології та економіки ЛьвДУВС «Детермінанти професіоналізації як умова розвитку освітнього простору суспільства» (22 березня 2013р., м. Львів), 2-й Симпозіумі соціальних і гуманітарних наук аспірантів "Освіта, культура і суспільство - Актуальні проблеми" Вроцлавський університет (14-17 жовтня 2013 року, м.Вроцлав, Польща), міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні умови розвитку освітнього простору держави» (22 листопада 2013 року, м. Львів).

Результати дослідження **впроваджено** у процес фахової підготовки студентів факультету психології Навчально – наукового інституту права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ спеціальностей „Психологія”, „Практична психологія” (акт про впровадження № 5 від 21.01.2014), Центр сім'ї, молоді та спорту Львівської області (довідка про впровадження № 2607/2580 від 13.12.2013), Благодійний фонд «Відкрите серце» для осіб із загальними розладами розвитку (акт про впровадження № 1 від 10.01.2014), Центр управління персоналу (акт про впровадження № від 20.09. 2013).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у 19 публікаціях автора, із них: 8- у фахових виданнях із психології, включених до переліку, затвердженого Міністерством освіти і науки України, 1 – іноземне видання, 10 - у тезах наукових та науково – практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, що нараховує 172 джерела, з них - 28 іноземною мовою, 14 додатків на 157 сторінках. Робота містить 70 таблиць на 30 сторінках, 16 рисунків на 10 сторінках. Повний обсяг роботи становить 337 сторінок тексту, з яких – 153 сторінки основного обсягу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЯК ЧИННИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Професійну самореалізацію і становлення студентської молоді слід розглядати в контексті життєвого шляху особистості. Адже, більшість людей, як зазначає Ш.Бюлер, проходять через певні стадії розвитку в схожі вікові періоди, де їм відповідають і стадії професійного розвитку.

Аналізуючи різні періодизації професійного шляху вартує звернути увагу на співпадіння виокремлених етапів з етапами загального вікового розвитку.

Так, професійний шлях, за Д. Сьюпером [161] можна описати як пошук професії, яка актуалізує професійну Я-концепцію, враховуючи при цьому нахили і здібності особистості. Студентський вік припадає на другий етап професійного шляху, досліди, де молодь намагається з'ясувати та впевнитись у своїх потребах, інтересах, здібностях, цінностях і можливостях. І, відповідно, спираючись на результати цього самоаналізу розглядати можливі варіанти професійної кар'єри.

Іншу послідовність професійного становлення пропонує Є.О. Клімов [54], де виокремлює такі її стадії: оптація (період вибору професії в навчально-професійному закладі), адаптація (входження в професію і звикання до неї), фаза інтернала (придбання професійного досвіду), майстерність (кваліфіковане виконання трудової діяльності), фаза авторитету (досягнення професійно високої кваліфікації) та наставництво (передача професіоналом свого досвіду). Перехід до кожної наступної стадії закладається в процесі попередньої і супроводжується виникненням у суб'єкта ряду суперечностей і криз. Відтак, для сприятливого переходу із стадії адаптації на стадію інтернала слід враховувати специфіку студентського віку, індивідуально – особистісні особливості у формуванні професійно важливих якостей спеціаліста, мотивацію особистості до навчання, бажання самовдосконалюватись та набувати досвіду в обраній сфері професійної діяльності. Саме сприятливий перехід з використанням всіх можливостей, формування вмій й навичок дозволить студентам, особливо останнього року навчання у вузі, уникнути кризи вибору й сформувати прагнення до професійного росту й самореалізації.

Крім цього, існують концепції (Л. Мітіна [88]), де є відсутній взаємозв'язок між віком і її професійним розвитком. В цій моделі професіонал характеризується здатністю побачити власну професійну діяльність цілісною. В акмеологічній концепції професійного розвитку А. Деркача [37] і В.Зазикіна розвиток суб'єкта праці до рівня професіонала, професійного і морального «збагачення», у зв'язку із змінами і розвитком підсистем професіоналізму особистості і діяльності, нормальної регуляції, мотивації на саморозвиток і професійні досягнення [54,103]. Весь процес професійного розвитку можна розділити на три великі періоди: професійне самовизначення і вибір професії, професійне становлення і професійне

вдосконалення.

Оскільки період навчання у ВНЗ передбачає професійне самовизначення в конкретній професії, то важливим й актуальним буде дослідження тих чинників, які будуть сприяти становленню і професійній самореалізації в майбутньому. Професійне становлення на етапі навчання у ВНЗ є досить складним процесом, що потребує врахування специфіки студентського віку як важливої стадії особистісного розвитку.

Студентський вік, період зрілої юності, припадає на такий етап життєвого циклу, коли особистість приймає ряд важливих рішень, що стосується вибору професії і створення сім'ї, загального стилю життя, конкретних завдань на майбутнє, корекції ціннісних орієнтацій у відповідності із новим статусом й життєвими планами. Саме необхідність реалізації цих рішень, що виникають на їхньому шляху ілюструє кризу цього періоду.

Кризові ситуації молодості, на думку К.Г.Юнга [141], полягають у невідповідності власного уявлення про майбутнє та вимог реального життя. Так

, існування ілюзій в особі сприяє розвитку проблем. Часто ці проблеми пов'язані з неадекватно високим рівнем домагань та очікувань, недооціненням зовнішніх труднощів. Разом з тим особа може проявляти дитячу позицію, і тим самим очікувати на вирішення всіх труднощів у відповідності з її бажанням, не докладаючи при цьому жодних зусиль. Подолання подібного застрягання на «дитячій позиції» відбувається лише у випадку зміни позиції відповідно до вимог та потреб зовнішнього світу, з позиції «я хочу» на «я можу».

Утім, інший зарубіжний дослідник (Б.Лівехуд [74]) аналізуючи кризові моменти молоді особи акцентує увагу не лише на усвідомленні власного життя, але й на безпосередній участі в ній, відповідаючи на основні запитання «Хто Я?», «Чого я хочу?», «Що я можу?». Про несформовану готовність до майбутнього життя й подолання кризи свідчить відсутність цих запитань і пошук відповідей на них.

В процесі навчання студентів у ВНЗ, як зазначають Е.Зеєр [49] та Е. Симанюк відбувається переоцінка цінностей, розчарування в обраній професії. Виникає незадоволення окремими предметами, з'являються сумніви у правильності професійного вибору. Це так звана криза професійного вибору. Як правило, вона чітко проявляється в першій і в останній рік навчання у вузі.

В процесі професійного становлення й особистісного розвитку важливим, з огляду сучасної концепції акмеології та вікової психології, є проходження цієї кризи, що співпадає з початком трудової діяльності. Як правило, основним видом діяльності цього періоду є навчання у ВНЗ.

1.1. Аналіз психологічної готовності до професійної діяльності на етапі навчання у ВНЗ

Для студентської молоді особливо актуально постає питання готовності до професійної діяльності за обраною спеціальністю. Перш ніж розглядати особливості психологічної готовності до професійної діяльності, слід з'ясувати сутність феномену «готовність».

Проблема готовності стала об'єктом спеціальних досліджень починаючи з кінця ХІХ – початку ХХ ст., коли її почали розглядати в контексті перебігу психічних процесів людини. Цей період охоплює перший етап дослідження означеної проблеми. На другому етапі предметом дослідження стала готовність як певний феномен стійкості людини до зовнішніх та внутрішніх впливів. Таке розуміння, за О.Г. Морозовим [90], було зумовлено інтенсивним дослідженням нейрофізіологічних механізмів регуляції та саморегуляції поведінки людини. Третій етап вивчення поняття готовності, як зазначає О.Ф. Линенко, пов'язаний з дослідженнями в галузі теорії діяльності; його розглядають у зв'язку з емоційно – вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності. Відтак, готовність виступає якісним критерієм саморегуляції на різних рівнях перебігу процесів: фізіологічному, психологічному, соціальному.

Готовність представлена на різних рівнях: від розкриття змісту поняття до визначення особливостей прояву в різних видах діяльності (Б.Г. Ананьєв [4], Л. А. Кандилович [40,41], В.О. Моляко[89], Ю.П. Поваренков [104], В.В. Серіков [116], А.Ц. Пуні [106], Д.М. Узнадзе [127] та ін.).

Дослідження окремих і конкретних характеристик цього феномену сприяли створенню кількох концепцій психологічної готовності М.І. Дьяченко і Л.А. Кандиловича, Н.Д. Левітова, А.Ц. Пуні [40,41].

Як показав теоретичний аналіз, існує два основних підходи до вивчення феномену готовності: функціональний та особистісний. В рамках функціонального підходу (Н.Д. Левітов [69], А.Ц. Пуні [106], А.С. Прангішвілі [101], Д.М. Узнадзе [127], О.О. Ухтомський [129] та ін.) готовність пов'язують із психічними функціями; її розуміють як психічний стан, що займає проміжне положення між психічними процесами й властивостями особистості, забезпечуючи успішність виконання поставлених професійних завдань.

В контексті особистісного підходу (Н.В. Кузьміна, К.М. Дурай – Новікова [39], В.А. Крутецький, Б.А. Сосновський, В.О. Сластьонін та ін.) предметом дослідження виступає готовність як якість, властивість, стійка характеристика особистості, що охоплює професійні, проєктивні, конструктивні, комунікативні вміння, загальні і спеціальні здібності, професійну спрямованість, здатність до самооцінювання результатів праці, потребу в саморозвитку [6].

Разом з тим існують дослідження, де готовність розглядається і як якість особистості, і як психічний стан. Обидва види готовності, як зазначають М.І. Дьяченко і Л.А. Кандилович, знаходяться у єдності й взаємодії в процесі виконання діяльності. У відповідності зі змістом і конкретними завданнями, що розв'язуються суб'єктом діяльності, автори поділяють готовність на короткотривалу (ситуативну), що детермінується відповідними психічними станами, і відносно сталу, що визначається стабільними властивостями (особливостями) особистості. В свою чергу, стала і ситуативна психологічна готовність включає мотиваційні (потреба успішно виконати поставлене завдання, інтерес до діяльності, прагнення до досягнення успіху і прагнення показати себе з кращої сторони), пізнавальні (розуміння обов'язків, завдань, оцінки її значущості, знання засобів досягнення мети, уявлення ймовірних

змін), емоційні (відчуття відповідальності, впевненості в успіху, натхнення) та вольові (управління собою і мобілізація ресурсів, зосередження на завданні, подолання сумнівів, страхів) компоненти.

Готовність як поєднання рис називають підготовленістю чи довготривалою готовністю, а готовність як функціональний стан («передстартовий стан») (Н.Д. Левітов), стан «оперативного спокою» (О.О. Ухтомський), стан «пильності» (Л. С. Нарсесян,) – тимчасовою готовністю.

Так, В.В. Серіков [116] підкреслює, що існують різні види готовності. Виокремлюють тимчасову (ситуативну) та довготривалу (стійку) готовність (Л. А.Кандибович, К.М. Дурай – Новікова, Л.С. Нарсесян, М.Д. Левітов). В свою чергу, як зазначає М.Д. Левітов, ці види готовності можна поділити на звичайну, підвищену і занижену. Звичайна готовність виникає перед початком добре знайомої роботи, при незмінності умов виконання. Стан підвищеної готовності передбачає наявність творчої діяльності з високим ступенем новизни. Занижена готовність формується під впливом високого рівня неконтрольованої емоційності особистості, що проявляється у помилкових діях, відсутності концентрації уваги на завданні.

Крім цих видів розрізняють функціональну та особистісну (А.Ц. Пуні, Ф.Ю .Генов); психологічну та практичну (Ю.В. Васильєв, Б.Ф. Райський); загальну та спеціальну (Б.Г. Ананьєв); готовність до розумової та фізичної діяльності (А. Г.Ковальов) [102].

Для розуміння сутності природи психологічної готовності студентської молоді до професійної діяльності важливе значення мають дослідження професіографічного вивчення різних професії (І.Н.Шпільрейн та ін.), профпридатності до діяльності (К.М.Гуревич та ін.), професійного самовизначення (Є.А.Клімов та ін.), професійної спрямованості (С.Р.Ковалів, М .А. Паламарчук, С. Ф. Ступніцька) та інших аспектів проблеми готовності до

професійної діяльності.

Існують різні підходи тлумачення готовності до професійної діяльності особистості. Більшість авторів пояснюють готовність через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості, як особливий психічний стан М.І.Дьяченко, Л.А.Кандиловича, Н.Д.Левітова, А.А. Ухтомський, А.Ц. Пуні.

Так, психологічну готовність, за А.Ц. Пуні, відносять до категорії психологічних станів, які характеризуються такими особливостями як впевненість у своїх силах, прагнення до досягнення мети, оптимальне збудження, висока сталість нервових процесів, саморегуляція та самооцінка. На думку автора, сутність психологічної готовності складається з можливості вчасного прийняття оптимального рішення у конкретній ситуації; відповідності дій з висунутими мотивами і завданнями у психологічній спільності діяльності і стану; можливості безперервного контролю і регуляції результатів кожної дії, яка здійснюється цілеспрямовано [106].

Крім цього, психологічну готовність до професійної діяльності аналізують також крізь призму наявності у фахівця знань, умінь і навиків, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки (Н.У .Кузьмін) та передбачають свідомий вибір професії у відповідності до здібностей і можливостей (Є.М. Павлютенков). Так, на думку Р.І. Лучечко готовність до трудової діяльності повинна включати наявність індивідуальних нахилів, спеціальних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуальних психологічних, психічних та характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність професійного функціонування людини [59].

Узагальнюючи різні аспекти використання поняття «готовність до праці», Ю.П. Поваренков, розглядає її як складне, цілісне особистісне утворення, до складу якого включають морально-вольові якості особистості, соціально значущі мотиви, практичні навички і вміння, психологічні функції та властивості, необхідні для трудової діяльності.

На думку В.О. Моляко [89] готовність до праці представляє собою складне особистісне утворення, свого роду систему, що включає багато компонентів, які у своїй сукупності дають змогу певній особі виконувати більш чи менш успішно конкретну роботу. Вчений пропонує класифікацію рівнів готовності:

- високий (самостійність у постановці і розв'язанні нових задач, адекватність оцінки і самооцінки професійно важливих якостей, здатність до ефективного вирішення задач в умовах дефіциту часу і т.д.);
- середній (середній рівень вияву наведених якостей);
- низький (невміння самостійно ставити і розв'язувати трудні задачі, неадекватна оцінка і самооцінка професійно важливих особливостей і т.д.).

Як бачимо, психологічна готовність містить в собі, з одного боку, запас професійних знань, умінь і навичок; з другого — риси особистості (переконання, здібності, інтереси, професійна пам'ять, мислення, увага, професійна спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних

функцій) [102]. Вона передбачає професійну орієнтацію (готовність до професійного навчання), безпосередній процес опанування знаннями і вміннями у руслі відповідної професії (професійна готовність), наявність адекватних змісту діяльності якостей особистості (особистісна готовність), адаптацію після завершення навчання до професії (професійна адаптація).

Досліджуючи психологічну характеристику готовності студентів до професійної діяльності, М.І. Дьяченко і Л.О.Кандибович виокремили такі її компоненти:

- *Мотиваційний* включає в себе професійні установки, інтереси, прагнення займатися професійною роботою. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку і т.д. Стійкість, глибина і широта професійних інтересів і педагогічних ідеалів визначається професійною спрямованістю. Ступінь сформованості професійного інтересу визначає характер роботи майбутнього фахівця над собою з метою використання своїх можливостей і здібностей.

- *Орієнтаційний компонент*, основою якого є професійна етика, професійні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. Ядро орієнтаційного компонента – ціннісні орієнтації особистості, глибина професійного світогляду. До його основних структурних одиниць відносяться узагальнені професійні знання, погляди, переконання, принципи і готовність діяти в практичних ситуаціях відповідно до них. Орієнтаційний аспект є важливою характеристикою психологічної готовності до професійної діяльності, а тому весь навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі треба будувати так, щоб всі форми роботи сприяли формуванню у студентів відповідальності, професійної етики, уміння доводити розумні вимоги до логічного кінця, співвідносити їх з можливостями тих, кому вони адресовані.

- *До пізнавально-операційного компоненту* психологічної готовності входить професійна спрямованість уваги, уявлень, сприймання, пам'ять, мислення, здібності, знання, дії, операції і заходи, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Цілеспрямоване формування професійної уваги, пам'яті, уявлення є важливим фактором підвищення психологічної готовності. Серед якостей пізнавально-операційного компонента готовності значне місце займає професійне мислення. Воно виявляється в умінні виявити ситуації, явища, факти, розпізнати, моделювати їх, спрогнозувати можливі наслідки.

- *Емоційно-вольовий компонент* характеризує почуття, вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності педагога; емоційний тонус, емоційна сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль. Серед вольових якостей, які забезпечують психологічну готовність до професійної діяльності, виділяють, зокрема, цілеспрямованість (керування в роботі певною метою), самовладання і витримка (збереження

самоконтролю в будь-якій ситуації), наполегливість (тривале збереження зусиль при досягненні поставленої мети), ініціативність (готовність і вміння виявляти творчий підхід до вирішення проблем, самодіяльність при виконанні професійних функцій), рішучість (своєчасно приймати продумані рішення і без зволікань приступати до їх виконання), самостійність (відносна незалежність від зовнішніх впливів), самокритичність (вміння зауважувати свої помилки, неправильні дії та прагнення їх виправити).

Утім, деякі дослідники виділяють й інші складові компоненти готовності: зокрема мотиваційний, когнітивний та особистісний (Е.М.Саф'янц і О.А.Чернікова), мотиваційний, психологічний та професійний (Р.І.Лучечко), моральний, психологічний та професійний (С.С.Гришпун), мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінювальний (Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова).

В процесі навчання у ВНЗ готовність до професійної діяльності охоплює такі її блоки: професійну орієнтацію (готовність до професійного навчання), безпосередній процес опанування знаннями і вміннями у руслі відповідної професії (професійна готовність), наявність адекватних змісту діяльності якостей особистості (особистісна готовність), адаптацію після завершення навчання до професії (професійна адаптація). Професійна адаптація безпосередньо залежить від якості і ефективності психологічної готовності. У зв'язку з цим особливу увагу викликають шляхи (методи, прийоми) формування готовності студентів і критерії її оцінювання. Як довготривалий процес психологічна готовність формується за допомогою низки заходів: моделювання відповідної діяльності, складання професіограм, узагальнених експертних характеристик, дискусій, ігрових методів, лекційних і практичних занять тощо, а також формування готовності до роботи в складних умовах діяльності [40,41, 89].

Особливе місце посідає ознайомлювальна та професійна практика, де відбувається професійне випробування студента, практична перевірка правильності обраного професійного шляху. Уявлення особистості про себе як про професіонала, ступінь ідентифікації її образу "Я" з образом професіонала виступає як результат дії мотивації й слугує індикатором мотиваційного компонента готовності особистості, що обусловлює ставлення до професійної діяльності.

Відтак, готовність особистості зумовлюється віком, досвідом, індивідуальними можливостями, і формується впродовж навчання у ВНЗ, де на першому курсі відбувається адаптація до умов вузівського навчання, другий курс характеризується найбільш напруженою учбовою діяльністю, третій - початком спеціалізації, подальший розвиток і поглиблення професіональних інтересів студентів, четвертий - перше реальне знайомство зі спеціальністю в період проходження практики; переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури, п'ятий - формування чітких практичних настанов на майбутню сферу діяльності.

Критеріями розвитку психологічної готовності до професійної діяльності на етапі навчання у ВНЗ може виступати рівень таких професійно важливих

якостей та здібностей як: особистісний (автономність, інтернальність, адекватна самооцінка, гуманістична спрямованість) та когнітивно – операційний (загальні інтелектуальні здібності, здатність до рефлексії, прагнення до пізнання та саморозвитку, успішність професійного навчання, наукованість) компонент [6].

1.2. Особливості готовності до професійної самореалізації студентської молоді

Професійна сфера є однією із основних сфер життєдіяльності особистості на сучасному етапі розвитку суспільства.

Проблема самореалізації може трактуватись як ціль, засіб, явище, процес, стан, результат. Наведемо декілька визначень цього феномену.

Так, наприклад, як зазначає Л.А.Коростилева [62], самореалізацію слід розуміти як здійснення можливостей розвитку Я з допомогою власних зусиль, діяльності і творчості з іншими людьми, соціумом та світом загалом. Вона передбачає збалансований і гармонійний розвиток різних аспектів особистості шляхом застосування адекватних зусиль, спрямованих на розкриття генетичного, індивідуального та особистісного потенціалу.

Самореалізація як результат визначається рівнем особистісного розвитку в контексті критерію «успіх – невдача». Результатом самореалізації може стати наявність властивостей, що сприятиме самовдосконаленні особистості. Якщо на життєвому шляху відбувається самореалізація особистості, то такий життєвий шлях та особистість характеризуються як успішні. Якщо ж людина переживає невдачі в актуалізації своїх потенційних можливостей, то в неї виникає почуття недосконалості, незавершеності того, що могло б бути, виникає невротичне почуття провини і, як наслідок, має місце звуження особистісного розвитку .

В 20-х рр. ХХст. певні аспекти самореалізації досліджували Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн. І тільки з середини ХХ ст. вона стала предметом детального вивчення переважно гуманістичної й екзистенційної психології (А. Аньял, Л.Бінсвангер, Дж. Бьюдженталь, К.Гольштейн, А. Маслоу, Р.Мей, К. Роджерс, Е.Фромм) [107].

Проблема самореалізації досліджувалась багатьма вченими (А.Адлер, К. Роджерс, А. Маслоу, Е.Фромм, К.О.Альбуханова-Славська, Л.І.Анциферова, Г. С.Батіщев, О.Ф.Бондаренко, Є.І.Головаха, Л.Коган, Г.С.Костюк, А.А.Кронік, О. М.Леонт'єв, В.І.Муляр, В.Г.Панок, С.Л.Рубінштейн, Л.В.Сохань, Т.М. Титаренко та ін.). Поняття «самореалізація» часто ототожнюють з поняттям «самоактуалізація» як реалізацію природного й творчого потенціалу особистості.

Поняття «самореалізація» почав використовувати в працях по психології особистості А.Адлер. Згідно концепції творчого Я стиль життя формується під впливом творчих здібностей особистості. Тобто, кожна людина має можливість вільно створювати власний стиль життя. Вона відповідальна за те, ким стане і що для цього зробить. Ця творча сила відповідає за ціль життя людини,

визначаючи метод досягнення цієї цілі, сприяє розвитку соціального інтересу. І тим самим робить кожну людину вільною особистістю [2]. І від того, наскільки в людини виражені значимі цілі, можна стверджувати про рівень її самореалізації. Тобто ціль, яку ставить перед собою індивід, а також індивідуальний шлях її досягнення дає ключ для розуміння того, яке значення посідає реалізація цієї цілі і досягнення успіху. Оскільки вибір відбувається індивідуально, то, відповідно, в постійному прагненні до досконалості люди здатні планувати свої дії і тим самим визначати власну долю

Автор робить акцент на соціальних детермінантах особистості, розглядаючи індивіда як творче і самовизначаюче ціле з врахуванням індивідуальної суб'єктивності. А.Адлер не дає психологічного визначення самореалізації особистості. Також не визначені її механізми. Проте людина володіє самосвідомістю, здатністю планувати та керувати власними діями. Володіючи творчим Я, вона ставить перед собою ціль та визначає шлях її досягнення.

Дослідження самореалізації в рамках гуманістичного напрямку представлено у працях К.Роджерса, Е.Фромма, А.Маслоу, де вчені спираються на філософські підходи до проблеми, не визначаючи при цьому власних дифініцій та її механізмів.

Прагнення до самоактуалізації (К.Роджерс [109,168]) є вродженим, яке можна описати через поняття «організм», Я, «ідеальне Я», «реальне Я», «конгруентність – неконгруентність». Організм визначається локусом всього досвіду переживань. Свідомість - це символізація певного досвіду переживань. Я-концепція представляє собою «організований», узгоджений концептуальний гештальт, побудований на перцепції характеристик Я чи «мене» і перцепцій до інших людей з різними аспектами життя, а також цінності, що пов'язані з цими перцепціями. Цей гештальт доступний свідомості, проте не завжди усвідомлений. Всі потреби підпорядковані основній, базовій тенденції до становлення і самопосилення організму загалом. К.Роджерс апелює до того, що лінії самоактуалізації є вродженими і проявляються в природньому дозріванні організму. Відтак, в процесі дозрівання організм стає більш диференційованим, розвиненим, спеціалізованим. Тенденція руху вперед реалізується лише при умові чіткого сприйняття і адекватній символізації особистості власного вибору. Конгруентність проявляється в адекватності, гармонійності. Неконгруентність виражається у прояві тривоги, загрози.

К.Роджерс виділяє два види конгруентності, що сприяють самоактуалізації:

1. *Конгруентність між Я-сприймаючим і адекватним досвідом переживань організму (Я-організм)* полягає у тому, що людина адаптована, зріла і повністю функціонує, коли вони сприймає переживання організму без тривоги, не оберігаючи себе від загроз і не прибігаючи до захисного характеру мислення і поведінки.

2. *Конгруентність між суб'єктивною і зовнішньою реальністю* виключає прояв ворожих почуттів по відношенню до інших людей, чия поведінка репрезентує у людини його власні негативні почуття.

Тенденція актуалізації представляє собою «властиву організму тенденцію розвитку всіх своїх здібностей, щоб зберігати, розвивати особистість».

Процес особистісного росту сприяє реалізації особистісного потенціалу. Таке уявлення приводить до розуміння конгруентності як ступеня відповідності Я-реального і Я-ідеального. Я-ідеальне включає в себе атрибути, які людина хотіла б мати, які більш всього цінують до яких прагне. Я-реальне відображає власні характеристики «тут і тепер».

Розходження між Я-ідеальним і Я-реальним сприяє саморозвитку та самовдосконаленню. Проте значне розходження може стати перешкодою, що супроводжується гострим почуттям незадоволеності і тим самим блокує і змінює наміри, неконгруентність.

Також, самореалізацію, за Е.Фроммом [131 - 133], слід розглядати як продуктивне використання своїх здібностей в єдиності зі світом. Вона присутня кожній людині, передбачає наявність продуктивної активності. Про продуктивну самореалізацію можна говорити лише у тому випадку, коли людина прагне до найвищого рівня своїх досягнень, «творить своє життя», використовуючи позитивну свободу, причетність до світу та незалежність від нього. Так, свобода передбачає спонтанну активність в житті, коли людина діє у відповідності зі своєю внутрішньою природою, використовуючи в якості ключових компонентів любов і працю.

Е.Фромм, так як і А.Адлер, вважає, що людина творить своє життя самостійно і прагне до найбільших досягнень (продуктивності, за Е.Фроммом). Таким чином, самореалізація, на думку вчених, має соціально детермінований характер.

Разом з тим, як зазначає А.Маслоу [84-86,168] людина володіє вродженими потребами, здібностями. Здоровий, нормальний і бажаний розвиток полягає в актуалізації цієї природи. Самоактуалізована людина здатна прийняти життєвий виклик і створити життя повне сенсу, де творчість виступає універсальною характеристикою, що веде до всіх форм самовираження. Вчений приводить наступні характеристики самоактуалізованої особистості: ефективно сприйняття реальності, прийняття себе, інших та природи, безпосередність, простота і природність, центрованість на проблемі, незалежність, потреба в усамітненні, автономії, свіжість сприйняття, вершини переживань, суспільний інтерес, глибоке міжособистісне відношення, демократичний характер, розмежування засобів і цілей, філософське почуття гумору, креативність. Разом з тим автор відзначає, що самоактуалізовані люди можуть мати неконструктивні звички, честолюбство, роздратованість, почуття вини і т.д. Наявність розвинених характеристик самоактуалізації є необхідним, але не достатньою умовою самореалізації особистості.

А.Маслоу розвинув визначення самоактуалізації, дане К.Гольдштейном, де вона розглядається як єдиний мотив організму. Задоволення будь-якої потреби, яка стала ведучою, служить передумовою для самореалізації всього організму. Самоактуалізація є основою розвитку і самовдосконалення організму, творчою тенденцією людської природи. Так як люди мають різні внутрішні потенції і оточення, розрізняються цілі і шляхи їх самореалізації. Потенції індивіда, за К.

Гольдштейном, пов'язані з тим, чому надає перевагу індивід, що він може зробити краще за все та до чого у нього є здібності. Автор надає перевагу свідомій мотивації та необхідності в узгодженості із середовищем, оскільки воно дає засоби для самоактуалізації, а також може містити перешкоди.

Поняття «самореалізація» також використовується К.Гольдштейном у дослідженні поведінкових патернів в мовних проявах. Автор підкреслював, що за допомогою мови «індивід приходить до погодженості із зовнішнім світом і самореалізується», «індивідуальні мовні прояви можуть бути зрозумілими тільки з точки зору її відношення до функціонування цілісного організму в його прагненні максимально самореалізуватися в даній ситуації» [62].

Система «організм-середовище» є предметом дослідження К.Роджерса і К.Гольдштейна, а також в працях А.Анг'яла в контексті саморозвитку особистості. Так, згідно А. Анг'яла, саморозвиток відбувається в трьох вимірах особистості. Людина розвиває глибинні потреби і, відповідно, більш досконалі патерни. Тенденція саморозвитку, на думку автора, полягає у поєднанні фаз входу і виходу. Людина є відкритою системою, поєднання даних фаз означає асиміляцію середовища, що служить базою для автономії (самодетермінації) – фаза входу і продуктивності – база для гомомії, тобто прагнення до відповідності із середовищем – фаза виходу. Анг'ял описує розвиток в термінах «біосфери» та її динаміки. Він вважає, що існує напруження середовищем та організмом, що утворюють енергію біосфери. Тенденція автономії полягає в тому, що людина прагне задовільнити свої інтереси. Автономія досягається різними шляхами, зокрема, прагнення до досконалості, досягненням і т.д. Тенденція гомомії полягає у прагненні брати участь, відповідати феноменам середовища, що мотивує людину на любов до людей, природи і т.д. Відтак, саморозвиток полягає у зростанні автономії і гомомії та їх поєднанні, що сприяє росту в напрямку розвитку глибинних потреб і способів їх задоволення, зростанні ефективності та продуктивності, покращенні координації і збільшенні багатогранності поведінки.

Так, самореалізація зарубіжними вченими розглядається як прагнення до самовдосконалення (А.Адлер), повна реалізація реалістичних можливостей (К.Хорні), бажання людини стати тим, ким вона може стати (К.Гольдштейн і А.Маслоу) та прагнення до якнайповнішого виявлення і розвитку своїх здібностей і можливостей (К.Роджерса). Ці теорії спираються на філософські уявлення про самореалізацію, в основі якої є потреба росту, розвитку і самовдосконалення.

Що стосується дослідження самореалізації вітчизняними вченими, то вивчення відбувалося крізь призму ролі діяльності в розвитку особистості (О.Г.Асмолов, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, О.М.Леонт'єв, В.В.Рубцов, Д.І.Фельдштейн); характеру становлення й розвитку людини як особистості (К.А.Альбуханова-Славська, Л.І.Анциферова, В.Г.Асеев, О.Г.Асмолов, Л.І.Божович, А.В.Брушлінський, Л.С.Виготський, О.М.Леонт'єв, Д.І.Фельдштейн, Д.Б.Сльконін); можливостей її саморегуляції, саморозвитку, самореалізації (К.А.Альбуханова -Славська, Л.І. Анциферова, В.П. Зінченко, О.А. Конопкін, Л.О. Коростилева, Д.О.Леонт'єв, В.І. Слободчиков, В.В. Столін та ін.) [107].

Науковці (С.Л. Рубінштейн, Б.Г. Ананьєв, А. Брушлинський) пов'язують розуміння професійної самореалізації з трактуванням особистості як творця власного життєвого шляху.

Аналіз цієї проблеми з позиції людини цілісної, діяльній (Б.Г. Ананьєв) дає нові можливості для її вивчення, акцентуючи саморозвиток особистості як необхідний атрибут самореалізації. Відтак, самореалізацію розглядають як характеристику життєвого шляху особистості. Цей життєвий шлях, на думку С.Л. Рубінштейна [110], повинен включати не тільки рух людини вперед, але й рух до вищих, більш ідеальних форм, кращого прояву людської сутності. Прослідковується також залежність життєвого шляху від історичного часу, в якому живе особистість (Б.Г. Ананьєв), де життєвий шлях людини слід трактувати як історію формування і розвитку особистості в певному суспільстві. При цьому автор підкреслив, що історія є основним партнером в життєвій драмі особистості і суспільних подій. Так, життєвий шлях, події служать важливим індикатором самореалізаційного потенціалу особистості в професійній сфері.

У концепції самореалізації Д.О.Леонтьєва [70-72] творча самореалізація трактується як одна із провідних рушійних сил розвиненої особистості, що спрямовує її діяльність. Вчений розмежовує самореалізацію з такими родовими поняттями, як «самовираження», «самоствердження», «саморозвиток» і «самоактуалізація». Самовираження розглядається як активність суб'єкта, спрямована на самореалізацію, але яка не досягла бажаного ефекту особистісного внеску (опредмечування), тобто не виявилась у дії. Виникає тоді, коли потреба в трансляції себе виявляється недостатньо підкріпленою відповідною здібністю. Самоствердження має іншу мотиваційну основу, зокрема, прагнення здобути суспільне визнання з боку інших, обов'язково реалізуватися так, щоб скористатися ефектом цієї самореалізації. Саморозвиток має тісний зв'язок з самореалізацією, але ґрунтується на іншій мотиваційній основі: розвиватися, збагачувати власні сутнісні сили для кращої самореалізації в майбутньому. Тут діяльність людини спрямована на себе.

Виокремлюють три рівні аналізу проблеми самореалізації особистості за Д.О.Леонтьєвим:

- загальний, або філософський рівень – розв'язуються питання про сутність людини, онтогенез та філогенез людства;
- соціологічний рівень – шляхи і способи самореалізації в конкретних соціокультурних умовах її існування;
- психологічний рівень – аналізують особистісні якості й конкретні зовнішні умови, що дозволяють особистості продуктивно самореалізуватись, зокрема, мотиваційний аспект, зворотній вплив об'єктивної й суб'єктивної ефективності самореалізації на особистість та діяльність суб'єкта.

Згідно вчення Л.С. Виготського [25] процеси людської психіки утворюються на основі психічних, міжособистісних стосунків. Індивід формує свій внутрішній світ через засвоєння, інтеріоризацію форм, що історично склалися і види соціальної діяльності. В ході інтеріоризації відбувається переконструювання раніше забутих психічних функцій, внаслідок чого вони

стають усвідомленими й довільними. Одночасно в процесі власної діяльності залежно від соціальної ситуації в індивіда екстеріоризуються психічні процеси. Але екстеріоризація не є дзеркальним відображенням як інтеріоризованого раніше, так і форм, що історично склалися і видів соціальної діяльності. Екстеріоризація – творчий процес, «саморух», самореалізація. Свідомість виступає умовою і виявом самореалізації.

Самореалізацію людини в рамках теорії психологічних систем (Е.В. Галажинський [26]) описують як інтегруючий фактор, з яким пов'язане розв'язання проблем життєвого самовизначення, вибору життєвих середовищ, найбільш адекватних для самоздійснення й формування життєвих стратегій, а прагнення до творчої самореалізації є виявом справжньої природи людини, яка не залишає її вибору». Базуючись на працях А.В. Клочка, Е.В. Галажинський розглядає людину як відкриту психологічну систему, а самореалізація – як форму вияву самоорганізації людини. Вчений виділяє в загальній проблемі різні аспекти: продуктивний; особистісний, що дозволяє бачити потенціал самореалізації й рівень креативності особистості, спрямованої на світ, себе; процесуальний аспект, в якому виявляють себе проблеми процесу самореалізації в суб'єктивному часі й просторі життєвого світу особистості; діяльнісний аспект, який дозволяє виокремити проблеми спрямованості, вибірковості, мотивації, детермінації, регуляції діяльності.

Найважливішою умовою розвитку і самореалізації особистості є її життєва перспектива (К.А.Абульханова-Славська, Б.Г.Ананьев, Е.І.Головаха, А.А.Кронік, Т.М.Титаренко) як образ бажаного та усвідомлюваного майбутнього життя. Така перспектива, за К.О.Абульхановою-Славською [1], дає людині можливість організувати власне життя, планувати та реалізувати його. Саме в суб'єктивній картині життєвого шляху віддзеркалюються етапи соціального та індивідуального розвитку особистості. Як відзначає А.А.Кронік [65], специфічною рисою детермінації людського життя є те, що разом з обумовленістю наступних подій минулими (тобто, детермінація минулим) існує також і детермінація майбутнім, тобто цілями і передбачуваними результатами життєдіяльності. Тому закономірно припустити, що й професійна реалізація потенціалу можлива лише за умови уявлення особистості про себе такою, якою вона хотіла б бути.

Так, у більшості сучасних наукових дослідженнях (В.Андреев, І.Іванов, Л. Коган, В.І. Муляр, К.Роджерс, Л. Сохань та ін.) особливою ознакою самореалізації в сучасних умовах стає потреба у формуванні особистості, яка розуміє високу цінність людського життя, здатна до співпереживання, співчуття, здатна здійснювати допомогу конкретним людям, прагне до взаєморозуміння.

Разом з тим, є поняття близькі за значенням: реалізація своїх можливостей і самоактуалізація. Утім є певні відмінності в інтерпретації понять «самореалізація» та «самоактуалізація». Самоактуалізацію можна інтерпретувати в контексті повної вираженості та прояві істинної природи внутрішнього світу (Л.Д. Коростилева), рушійного механізму самореалізації (Е. П. Єрмолаєва). Тоді як самореалізація передбачає реалізацію справжнього Я (Л

.Д. Коростилева), потенційних можливостей особи на зовні, що може включати чи не включати завдання соціальної реалізації, при якій враховується не лише суб'єктивна оцінка, але й соціальне визнання особи як професіонала (Є.П. Єрмолаєва).

Потреба у самореалізації, її задоволення нерозривно пов'язані із такими внутрішньоособистісними процесами, як самопізнання, самовизначення, самоствавлення, самооцінювання, саморегуляція, самодетермінація, самоусвідомлення, саморозвиток. Як на теоретичному рівні, так і на практиці неможливо розділити ці процеси ні у часовому, ні у просторовому вимірах. В індивідуальному житті особистості, яка перебуває на високому рівні розвитку, ці явища відбуваються паралельно, взаємообумовлено, розвиваються, взаємодоповнюються, переходять при цьому у процесі розвитку на якісно нові рівні.

Передумовами самореалізації виступають вроджена тенденція особистості до росту і розвитку; суперечності між наявними цілями і ступенем їх реалізації; внутрішньоособистісні суперечності та зовнішні впливи, що можуть породжувати особистісні кризи; діалектичні суперечності між становленням та розкриттям внутрішньої сутності, між соціальним і біологічним, суспільним та індивідуальним. Вона можлива за умови достатнього рівня самосвідомості та активності особистості.

Вибір життєвої і соціально – професійної сфери це тільки початок самореалізації. Сам процес досягнення поставленої цілі виступає свідомим самотворенням. Що стосується формування компонентів самореалізації, то самотворення відіграє провідну роль. Так, зокрема, розвиток компоненту «хочу» (потреб, інтересів, ідеалів, прагнень) виникає внаслідок взаємодії й в процесі практичної та теоретичної діяльності особистості. Тільки ті потреби, які породжуються самою особою зумовлюють породження тієї діяльності, в якій має потребу суспільство, середовище і сама особистість загалом. Компонент «можу» (інтелект, здібності, досвід, які є основою творчості як матеріальних, так і духовних благ) має безпосереднє відношення до періодичного самооцінювання, співвіднесення своїх можливостей і покликання зі своїми тактичними й стратегічними життєвими цілями, вимогами суспільства. Розвиток «маю» (фізичні, психофізичні та характерологічні якості) дає можливість особистості компенсувати стійкі недоліки, що закріпилися в характері й темпераменті. Компонент «потрібно» виступає трансформацією усіх вимог, які застосовують до особистості навколишнім середовищем, групою і суспільством на основі вироблених принципів, законів, норм моралі. Основною умовою трансформації соціальної необхідності у внутрішнє «потрібно» є його спільна навчальна, трудова діяльність, дозвілля, громадська робота на основі справедливої оцінки, що враховує вікові, статеві особливості й індивідуальні відмінності, потреби, можливості, а також можливості й потреби суспільства. Всі ці компоненти не формуються синхронно і одночасно, це суперечить закону нерівномірного розвитку різних аспектів цілісної особистості. Синхронність інтеграції і нерівномірність розвитку названих підструктур сутнісних сил студентів передусім залежить від соціальних умов і

завдань власного розвитку самореалізації особистості. Вони виступають внутрішньою умовою самореалізації.

Обираючи шляхи й засоби професійної самореалізації людина співвідносить власні бажання («хочу» - інтереси, бажання, захоплення, які спонукають до активності; вища планка можливостей самореалізації) з можливостями («можу» - самопізнання своїх можливостей, ставлення до себе, самооцінка) і необхідністю («потрібно» - самоорганізація, що включає в себе саморегуляцію, а також уявлення про соціальні запити стосовно особистості). Зміст цих компонентів зумовлюється ціннісними орієнтаціями, смисложиттєвими установками людини, її мотиваційно – потребнісною сферою. При чому потреба в самореалізації здійснюється за допомогою потреб у творчості, соціально перетворювальній діяльності, у втіленні предметного вияву своєї діяльності. Умовою вибору ефективної стратегії самореалізації є стійкий баланс, гармонія цих блоків [107].

Разом із описаними компонентами самореалізації вартує звернути увагу й на сам її механізм, в якому відображається структура самого явища (самореалізації), розуміння його сутності, що зумовлена насамперед процесами самодетермінації, саморегулювання життєдіяльності індивіда. Це пов'язано з практичним втіленням її соціальної активності, проявом самостійності, творчого начала особистості. При цьому повинен переважати тип відносин

«індивід – суспільство», який передбачає не ігнорування інтересів особистості, а ,навпаки, визнання її центральним регулятором у цих взаємовідносинах з суспільством. Також саме включеність особистості в суспільні відносини.

Механізм самореалізації виступає цілісним явищем, де всі його елементи (способи, засоби, детермінанти) підпорядковані одні цілі – найбільш повному і вільному розкриттю індивідуальності особистості. Разом з тим вони можуть бути не тотожні один одному, навіть протилежними. Структура цього механізму включає власне способи самореалізації, тобто якісні стани життєдіяльності особистості, які покладають, уособлюють її самодіяльний характер. До них відносять соціальну активність, творчість та життєтворчість. Буття цих станів пов'язане з процесами самодетермінації особистості, вони спрямовані на практичне розкриття і втілення індивідуальності особистості. Ці способи демонструють важливість всіх сфер життєдіяльності індивіда як потенційного поля самореалізації особистості. Вони є цінними, а на певних етапах життєвого шляху домінуючими сферами самореалізації. Неможливість досягнення оптимальної для індивіда соціальної справедливості значною мірою гальмує можливості індивідуально та суспільно значущої самореалізації особистості в праці.

Важливим елементом механізму самореалізації особистості є її засоби, тобто це суспільні інструменти, використовувані особистістю з метою адекватного опредметнення власної сутності. Це означає, що зміст таких засобів має з необхідністю відображати людську сутність незалежно від форм прояву. А це є культура. Оскільки вона виступає соціальною спадковістю, завдяки якій можливе «входження» індивіда в соціальне і є тим інструментом, з

допомогою якого особистість самореалізується. Разом з тим, самореалізація особистості (і за сутністю, і за формою) пов'язана з самопізнанням і самооцінкою особистості, її усвідомленням, цілеспрямованим формуванням власних потреб, інтересів, цілей, ідеалів. Тут процеси самодетермінації є невід'ємною частиною цілісного механізму самореалізації.

Відтак, механізм самореалізації особистості поєднує в собі технологічний та діяльнісний аспект. *Технологічний* аспект передбачає аналіз соціальної активності, творчості, життєтворчості в ролі основних способів самореалізації особистості, а також культури як її універсального засобу. *Діяльнісний* аспект характеризується особистісною мотивацією та соціальною детермінацією процесу самовтілення особистості, тобто про місце та роль її потреб, інтересів, цілей та ідеалів.

В процесі становлення цілісної самореалізації відбуваються підпорядкування всіх елементів структури особистості, а також всіх сфер діяльності, де здійснюється її самореалізація. Відбувається формування таких елементів особистісної структури, які в найповнішій мірі сприяли б становленню цілісної самореалізації, і таким чином, забезпечували б нормальну, повноцінну життєдіяльність особистості (здібності, потреби, навички і т.д.). Становлення цілісної самореалізації передбачає включеність особистості в ті галузі життєдіяльності, де в більшій мірі можлива така самореалізація, відповідна індивідуальним особливостям особистості [107].

Самореалізація особистості може набути різних форм. Завдяки дії власного соціального механізму, який є системою способів та засобів розгортання сутності самореалізації, а також основний детермінант життєдіяльності особистості, які надають самореалізації характеру самодетермінації¹, самодіяльності. Як сталий за своєю структурою механізм наповнюється конкретним змістом в залежності від способу, принципу включеності індивіда в систему суспільних відносин. Основою такого принципу є характер взаємодії процесів самодетермінації та соціальної зумовленості в стимулюванні соціальної активності особистості. Це означає, що творчі потенції людина може реалізувати двома підходами. В першому пріоритетна роль відводиться соціуму, колективності, загальному відносно індивіда. Домінуючі позиції тут займають процеси зовнішньої зумовленості життєдіяльності особистості (зовнішньо орієнтована особистість). Другий підхід пов'язаний з визнанням безумовної вартості індивіда, пріоритетності його інтересів у співставленні з інтересами спільностей. Тут елементи самодетермінації стверджуються як домінантні спонукальні сили життєдіяльності особистості (внутрішньо орієнтована особистість). Кожний підхід диференціюється, в тому числі в крайній формі. Кожен з них має свою ціну і наслідки. Самодетермінація впливає на цілісну життєдіяльність особистості. Процес самодетермінації виступає невід'ємною частиною цілісного механізму самореалізації особистості [91].

¹ самодетермінацію розуміють як власну свободу діяти за власним бажанням, опираючись на свої бажання, думки, погляди, переконання.

Повнота самореалізації, як стверджує Л. Сохань [122], свідчить про: рівень розвитку самосвідомості, уявлень про власне «Я», рівень орієнтованості в соціальній та життєвій ситуаціях, наявність реальних та потенційних можливостей особистості для самоздійснення, достатню організаційно-вольову зрілість в управлінні обставинами й подоланні життєвих труднощів. Тобто повнота самореалізації залежить від рівня життєвої компетенції. Відтак, вона виступає суттєвим детермінантом самореалізації особистості. Відчуття компетенції допомагає долати труднощі, слідувати поставленій меті і досягати успіху в життєдіяльності і самореалізації зокрема.

Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков пояснюють поняття «життєва компетентність» як складне утворення, що «вбирає в себе», насамперед, знання, уміння та навички, життєвий досвід, життєві досягнення особистості. Особливо вони виокремлюють значення знання життя, його законів, правил, норм; знання про власну особистість, свої можливості, кращі якості та недоліки, психологічні ресурси й перспективи розвитку; знання, які стосуються сфери людських відносин.

На думку І.М. Тараненко особистість, яка навчилася вчитися, набула для цього навичок, здатна адаптуватися до нових умов, не буде залежною від технологічних змін, виживе в обставинах, що швидко змінюються. І для того, щоб особистість навчилася вчитися і набувати відповідного досвіду, як зазначає В.Т. Циба [136], потрібно осмислити своє призначення, життєві цілі, смисл життя та навчитись організовувати життєвий шлях. Так, автор описує стратегію життєвого шляху, де першопочатковим є відповідність новому середовищу, що в свою чергу сприятиме адаптації до настанов (норм, зразків, ідеалів), які регламентують життя у суспільстві та однозначно вплив на їх вдосконалення й розвиток, тим самим власного життя [120-121].

До основних сфер самореалізації відносять, перш за все, професійну сферу і сферу особистого життя. Вона є невід'ємним атрибутом розвитку дорослої людини, розкриттям і здійсненням його потенційних можливостей, реалізуючи свої потреби, замисли і плани. Суб'єкт не тільки розвиває самого себе, але й впливає на найближче оточення і одночасно вносить свій вклад в життя суспільства. Що стосується професійної сфери, то особистість здійснює як професійний вибір, так і вибір професійного оточення, що сприяє продуктивності і задоволеності професією. Надаючи переваги тим чи іншим шляхам власного розвитку, суб'єкт застосовує здібності в особистих прагненнях. Вони включають в собі самопроекування, тобто уявлення про те, якою людиною хоче бачити себе в майбутньому.

Аналіз соціально-психологічних досліджень дає можливість визначити професійну самореалізацію особистості як процес найбільш можливого втілення людиною свого внутрішнього потенціалу в зовнішнє суспільне середовище завдяки залученню до професійних відносин, який характеризується розвитком професійних здібностей та навичок і результатом якого є відчуття задоволення від зробленого внеску в суспільні справи. Прагнення до реалізації своїх можливостей закладено в кожній людині і, на думку представників різних психологічних шкіл, є її

найважливішою, центральною якістю, необхідним атрибутом життєдіяльності здорової, зрілої особистості. Так, Е.П. Єрмолаєва визначає самореалізацію як результативний, спонтанний чи цілеспрямований розвиток внутрішнього потенціалу особистості професіонала, який може включати, або не включати суб'єктивне завдання соціальної реалізації.

Детермінантами професійної самореалізації виступають відповідні інтереси, цінності, цілі, ідеали, наявність внутрішньої потреби та зовнішніх спонук до самореалізації [142].

Вона передбачає безпосередньо професійну діяльність фахівця, свідоме прагнення особи виявити свої внутрішні характеристики (властивості, здібності, якості) так, щоб зовнішня їхня форма (професійні знання, уміння та навички) відповідала професійним нормативам, а результати професійної діяльності набули суспільного (професійного) визнання.

Рівень професійної самореалізації в цілому, як і ефективність професійної діяльності особистості, більшою мірою залежить від особистісного потенціалу (індивідуально-психологічних властивостей та здібностей) і рівня його професійної самопідготовки (володіння, або управління механізмами генералізації й трансформації, адекватного усвідомлення свого Я-реального та проектування, розвитку позитивної професійної Я-концепції тощо). Прагнення особистості до самореалізації реалізуються завдяки її виходу на професійну позицію, або навіть, на професійно-життєвий шлях, професіоналізацію, що ґрунтується на унікальному особистісному досвіді.

Професійна реалізація особистості на її життєвому шляху передбачає такі основні етапи: професійне самовизначення, професійне становлення в обраній професійній діяльності, фахове зростання і розвиток компетенцій [8]. Так, професійна самореалізація є вищою стадією професійного розвитку особистості як суб'єкта професійної діяльності, що характеризується здійсненням потенційних можливостей людини в сфері професійної діяльності.

Професіогенез (психологів) особистості як результат їх професійної самоорганізації можна розглянути з позиції рівнів оволодіння фахівцями професійною діяльністю (за О.Р. Фонарьовим). Так, виділяють три типи – непрофесіонал, спеціаліст (частковий професіонал), професіонал. Власне студентський вік можна віднести як до першого так і до другого типу [120]. Власне, якщо говорити про те, в який саме віковий період відбувається початок формування самореалізації й професійної, зокрема, то спостерігається це вже починаючи з підліткового віку (Є.Є. Вахрамов[21], С.С. Гілл), який пов'язаний насамперед із оволодінням понятійного рівня мислення, наявністю певної зрілості механізмів центрального гальмування, накопиченим у попередній період розвитку умінням позитивно розв'язувати ситуаційно зумовлені проблеми та наявністю тенденцій до саморозвитку в мотиваційній сфері.

Самореалізація, на думку К.А.Альбуханової - Славської [1], є прерогативою дорослої людини. Вона можлива лише тоді, коли самопізнання власних здібностей уже закінчено, повністю сформований «образ Я» і вироблена готовність особистості забезпечити сукупність зовнішніх умов самореалізації.

Відтак, самореалізація яскраво виявляється у юнацькому віці та в період переходу до дорослості, а її становлення за віковими характеристиками у цілому збігається з процесом професійного становлення майбутнього професіонала.

Становлення особистості, що самореалізується, відбувається через залучення її до спеціально організованих видів діяльності. Такими спеціальними видами діяльності в період навчання у ВНЗ можуть виступати ознайомлювальна та виробнича практики, де студенти мають можливість на практиці реалізувати теоретичні знання, і таким чином, відчуті свою часткову реалізованість в обраній сфері. Розуміння студентами своїх здібностей у досягненні мети відбувається за умови чіткого розуміння, бачення власних професійних здібностей, вмінь, навичок. Саме тоді у молоді формується прагнення реалізувати весь свій потенціал у професійній діяльності.

На етапі навчання у ВНЗ психологічна готовність до професійної самореалізації розглядається як системне явище, що проявляється в ситуативній чи довготривалій, стійкій готовності, та є діалектичною єдністю психічних станів і властивостей особистості. Готовність являє собою систему особистісної та функціональної, а також змістовної сторін (П.П.Горностаї [32]). Автором запропонована структура готовності до самореалізації, що містить в собі чотири блоки (ставлення до себе, спрямованість особистості, творчі здібності та операційна система, що представляє собою інструментарій, що сприяє реалізації потреб в творчості і самореалізації). Тобто про сформовану готовність до професійної діяльності можна говорити у випадку наявності творчих здібностей, цілеспрямованої діяльності та необхідного інструментарію, що дозволить реалізувати всі потреби та творчі задуми в житті.

Варто зазначити й те, що готовність до самореалізації проявляється вже на ранніх етапах розвитку особистості. Прикладом цього слугує дитяча обдарованість (Н.С.Лейтес), важливим компонентом якої є схильність до творчої діяльності. Виходячи з цього, саме від батьків буде залежати розвиток творчих нахилів й здібностей дитини, що в майбутньому сприятиме, зокрема, формуванню готовності й самореалізації загалом.

1.3. Роль батьківської сім'ї у професійному становленні майбутнього професіонала

Батьківська сім'я є первинним соціальним середовищем індивіда, середовищем соціалізації. Сімейна атмосфера, взаємовідносини в сім'ї, ціннісні орієнтації і батьківські позиції виступають основними факторами в розвитку особистості (А.Адлер). Діти вчаться нормам спільного проживання в суспільстві і сприймають культуру через призму своїх батьків. Саме в сім'ї особа отримує первинний соціальний досвід, засвоює правила і норми поведінки. Батьківська сім'я виступає найбільш доступним взірцем спостереження, який при певних умовах стає взірцем для наслідування [2,144].

Вона виступає найбільш сприятливим середовищем для повноцінного життя, розвитку і формування особистості. Є головним інститутом соціалізації, тому майбутнє кожного індивіда залежить від стилю виховання батьків та

взаємовідносин у сім'ї.

В роботах вітчизняних і зарубіжних вчених М.Й.Боришевського, А.Я. Варги, В.І.Гарбузова, Т.В.Говорун, Е.Г.Ейдемільера, О.І.Захарова, А.Є.Лічко, В. В.Століна, Т.С.Яценко та інших розглядається залежність формування особистості від стилю виховання в родині, батьківського ставлення до неї, способів родинного спілкування.

А.А. Реан [108] і Я.Л. Коломінський розглядають можливість одночасного існування соціалізації і як цілеспрямованого, і як нерегульованого процесу, до якого відноситься й інтеграція в сім'ї. Соціально-функціональними механізмами інтеграції сім'ї Е.Г.Ейдемільер і В.В. Юстіцкий [43-44] називають сукупність психологічних процесів, що охоплюють членів сім'ї і їх взаємини, які ведуть до формування і розвитку просімейних мотивів, тобто мотивів, що обумовлюють позитивне відношення до сім'ї, бажання залишатися її членом, прагнення укріплювати її. Ці мотиви сприяють зняттю негативних, фруструючих переживань – тривоги, стресів, і вирішення внутрішніх і міжособових конфліктів. Автори виділяють два механізми сімейної інтеграції, зокрема, механізм «спільності долі» і «емоційної ідентифікації з сім'єю». Дія цих механізмів виявляється в тому, як та чи інша сім'я реагує на труднощі, фрустрації. Якщо в сім'ї не діють, або порушені ці механізми, то труднощі виступають як чинник, що руйнує сім'ю, ослабляє її міцність. При ефективній дії соціально-функціональних механізмів труднощі стають джерелом подальшої інтеграції сім'ї, ще більшого її об'єднання.

Батьківство трактують як інтегральне психологічне утворення особистості (батька і/або матері), що включає сукупність ціннісних орієнтацій батьків, установок і очікувань, батьківських почуттів, відношень і позицій, батьківської відповідальності і стилю сімейного виховання [95].

Саме тому, аналіз батьківської сім'ї буде здійснено в контексті стилю виховання й спілкування, батьківської позиції, сімейних цінностей, сиблінгової позиції, сімейної ідентифікації.

Важливе значення в інтеграції та самореалізації особистості в суспільстві відіграє **стиль виховання і стиль спілкування в сім'ї**, оскільки батьківська сім'я слугує матрицею для подальшого становлення і розвитку гармонійної, самоактуалізованої особистості.

До позитивних стилів виховання відносять співробітництво та паритетні стосунки, коли в сім'ї панує повага, любов і взаєморозуміння, що сприяє гармонійному розвитку. До негативних – гіперпротекцію і гіпопротекцію, потурання та ігнорування потреб особистості, надмірність обов'язків та їх відсутність, велика кількість вимог заборон і їх недостатність, надмірність санкцій та їх недостатність, нестійкість стилю виховання (різка зміна виховних прийомів).

Вченими виділено наступні типи спілкування:

- «Прийняття – нехтування» полягає у тому, що, з однієї сторони, батьки сприймають свою дитину поганою, непристосованою, негідною, невдахою. Вони не довіряють дитині, не поважають її. Батьки приписують дитині злу волю, песимістично оцінюють її життєву перспективу. Їм здається, що дитина

не досягне успіху в житті через свої погані здібності, невеликий розум, злі нахили. Здебільшого батько (мати) відчуває до дитини злість, роздратування, кривду. З іншої сторони батькам подобається дитина така, яка вона є. Батьки поважають індивідуальність дитини схвалюють її поведінку, симпатизують їй, схвалюють її інтереси і плани.

- «Симбіоз» - віддзеркалює міжособистісну дистанцію у спілкуванні з дитиною. Тобто батьки відчувають себе з дитиною одним цілим. Дитина знаходиться у центрі уваги та інтересів батьків. Батьки намагаються задовольнити всі потреби дитини, відгородити її від труднощів та неприємностей життя. Вони постійно відчувають тривогу за дитину, вона здається їм маленькою та беззахисною. Тривога батьків збільшується, коли дитина починає автономізуватися, оскільки з власної волі батько (мати) ніколи не надасть дитині самостійності. З іншої сторони – батьки відчувають дитину чужою, сторонньою людиною, не цікавляться її турботами, надають самостійність аж до бездоглядності.

- «Авторитарна гіперсоціалізація» - відображає форму та напрям контролю за поведінкою дитини. Батьки вимагають від особи безапеляційної слухняності та дисципліни. Вони намагаються нав'язати дитині свою волю у всьому, не в змозі стати на точку зору дитини. За прояви свавілля дитину суворо карають. Батьки прискіпливо слідкують за соціальними досягненнями дитини та вимагають, щоб вона стала соціально успішною. При цьому батько (мати) добре знає свою дитину, її індивідуальні особливості, думки, почуття.

- «Кооперація» - заснована на демократичних принципах виховання і кооперативних установках у спілкуванні. Батьки зацікавлені у справах та планах дитини. Намагаються допомогти їй у всьому, співчують їй, високо оцінюють інтелектуальні та творчі здібності дитини, відчувають гордість за неї. Батьки довіряють дитині, намагаються зрозуміти її точку зору. Вони заохочують ініціативу та самостійність дитини, надають їй розумну автономію, довіряють їй, намагаються бути на рівних з дитиною, стати на її точку зору в суперечках.

Саме демократичний стиль спілкування більше сприятиме розвитку, інтеграції та самореалізації особистості. Неадекватне використання типу виховання і стилю спілкування може стати причиною психологічних травм особи, що перешкодить інтеграції в суспільство і становленню гармонійної, самоактуалізованої особистості.

Отже, різні стилі спілкування, взаємодії батьків з дітьми, як ми бачимо, сприяють розвитку та закріпленню певних особливостей дитячої поведінки і характеру й тим самим визначають напрям розвитку самосвідомості. Саме тому, найголовнішим показником сприятливості батьківсько-дитячих взаємин є їх адекватність, що означає тотожність, достатню відповідність можливостям, здібностям, індивідуальним особливостям дитини. Прийняття дитини такою якою вона є, з її своєрідністю природженого темпераменту, характеру, що формується, особливостями особистості, що розвиваються, неодмінно визначає адекватні уявлення про неї та необхідні способи поводження [60].

Ціннісні орієнтації мають велике значення для розвитку особистості, оскільки засвоєний життєвий досвід, який пройшов крізь призму внутрішнього світу особистості, оцінюється, критично переосмислюється нею і переходить в умову для самореалізації.

Особливістю сімейних цінностей є те, що вони, за своєю суттю, представляють сукупність емоцій, відчуттів, переконань і поведінкових проявів.

Когнітивна складова ціннісних орієнтацій характеризується тим, що інформація в ній знаходиться на рівні переконань. Перш за все це переконання в пріоритетності яких-небудь цілей, типів і форм поведінки, а також переконання в пріоритетності яких-небудь об'єктів в певній ієрархії.

Емоційна складова реалізується в емоційному забарвленні і оцінному відношенні спостережуваного явища. Власне емоційний аспект, що визначає переживання і відчуття людини, показує значущість тієї, або іншої цінності, є своєрідним маркером визначення пріоритетів.

Поведінкова складова може бути як раціональною, так і ірраціональною; головне в ній — спрямованість: на реалізацію ціннісної орієнтації, досягнення значущої мети, захист тієї або іншої суб'єктивної цінності і так далі.

Враховуючи провідну роль батьків у формуванні цінностей дитини необхідно робити акцент на усвідомленні і переживанні цінностей сім'ї в ході психологічної роботи з батьками, демонструвати передачу цінностей від покоління до покоління, сприяючи на формування ціннісного компоненту [95].

В період молодості відбувається вирівнювання темпів розвитку окремих сторін особистості. Проте, в залежності від життєвої позиції, стилю життя, розвитку буде перевага того чи іншого напрямку. У всіх сферах (соціальной, професійній, емоційній, особистісній) життєдіяльності відбувається прагнення до самовираження. В процесі навчання у студентів продовжується процес професійного самовизначення [24].

Як система стосунків батьків (батька, матері) до своєї дитини, себе як батьків, батьківської ролі, батьківства загалом, **батьківська позиція** визначає характер виховної практики в сім'ї. Відтак, вибір адекватної батьківської позиції як матері, так і батька у вихованні й розвитку особистості сприятиме формуванню та домінуванню тих чи інших індивідуальних особливостей, необхідних для досягнення успіху та прагнення до професійної реалізації в майбутньому.

Як синонім до поняття “батьківська позиція” вживається поняття “ставлення батьків до дитини” чи “батьківське ставлення”.

А.Я. Варга батьківське ставлення визначає як цілісну систему різноманітних почуттів до особистості, поведінкових стереотипів, що практикуються у спілкуванні з нею, особливостей сприйняття і розуміння характеру, її вчинків [20]. На думку автора, батьківське ставлення є багатомірним утворенням, у структурі якого виділяються три складові: 1) інтегральне емоційне прийняття або неприйняття особистості; 2) міжособистісна дистанція у спілкуванні; 3) форма і спрямованість контролю за

поведінкою особи. У батьківських позиціях, або установках виділяють мотиваційний і ціннісно – орієнтаційний компоненти. Реалізуються батьківські позиції у трьох аспектах: емоційному, когнітивному і поведінковому.

Основними властивостями батьківської позиції, сприятливими для розвитку особистості, на думку А.С. Співаковської [123], виступають :

- адекватність - рівень орієнтації батьків у сприйнятті індивідуальних особливостей дитини, її розвитку, співвідношення якостей, об'єктивно притаманних дитині, і якостей, помічених і усвідомлених батьками. Це найбільш близька до об'єктивної оцінка психічних і характерологічних особливостей дитини. Адекватність описує когнітивний компонент батьківської позиції;

- динамічність (гнучкість) - рівень рухливості батьківських позицій, здатних до змін. Динамічність або гнучкість описує поведінковий когнітивний компоненти батьківської позиції;

- прогностичність - властивість, яка тісно пов'язана з гнучкістю, що проявляється у здатності батьків передбачити перспективи подальшого розвитку особистості і здібність до побудови взаємодії з дитиною із врахуванням цього передбачення. Прогностичність описує як когнітивний компонент батьківської позиції, так і її поведінковий компонент. Емоційний компонент охоплює всі три прояви батьківської позиції. Він виражається в емоційному забарвленні образу дитини, в домінуванні того чи іншого фону у взаємодії з нею, в емоційній реакції стосовно всіх виховних дій. Поєднання в батьківській позиції високого рівня адекватності, динамічності і прогностичності сприяє розвитку розуміючої позиції до особистості із врахуванням її індивідуально – особистісних особливостей.

На думку Т.В. Архирєєвої, батьківські позиції реалізуються в поведінці батька та матері в тому чи іншому типі виховання, зокрема, в тих чи інших способах впливу і характері спілкування з дитиною.

А.А.Чекаліна вказує, що батьківські позиції слід розглядати як систему батьківських установок, що визначають стратегію і тактику батьківської поведінки. В свою чергу батьківські установки визначаються автором як готовність батьків діяти в певній ситуації на основі свого емоційно – ціннісного відношення до елементів даної ситуації.

Більшість зарубіжних дослідників (Rubin & Mills, Rubin, 1990; Samcroff & Fiese, 1992) вказують на відносну статичність батьківських позицій в їхньому розумінні як системи установок.

Так, в зарубіжній психології існує чотири теоретичних підходи, в рамках яких досліджуються батьківські установки. В першому підході батьківські установки ототожнюються з каузальними атрибутами, які опосередковують батьківську поведінку. Походження атрибутів пов'язано з конкретною практикою виховання дитини і з історією життя батьків. Причинне пояснення дитячої поведінки батьками обумовлено конкретні виховні практики (Dix & Gruesec).

Згідно другого, інформаційно – процесуального підходу, батьківські уявлення розглядаються як медіатор, який фільтрує досвід взаємодії з дитиною

і результат в певних батьківських стратегіях (Mills, Rubin). Вчені вважають, що зміни в батьківських уявленнях залежать від збільшення знань батьків про особистісні характеристики. По мірі дорослішання дитини матері стають все менш зацікавлені в додатковій інформації, їхня поведінка частіше за все спирається на ті уявлення, які сформувались в перші роки життя дитини [95].

Третій підхід, в рамках якого вивчаються батьківські установки, конструктивіський підхід. На відміну від попередніх, тут батьківські установки розглядаються як початкова точка для взаємодії батьків і дитини. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що батьки самостійно конструюють власні ідеї про дитинство, розвиток дитини, сутність виховання, при чому використовують для цього різноманітні джерела (McGillicuddy-De Lisi).

Четвертий підхід, транзактний, підкреслює роль культури як джерела батьківських установок і уявлень (Palacios). J. Palacios, зокрема, виділив традиційний, сучасний і парадоксальний типи в залежності від образу життя батьків. Традиційний спостерігається у сільських жителів, для яких характерні песимістичні очікування і мінімальна віра у можливість впливу на розвиток дитини. Для сучасного, міського типу батьків характерна віра у можливість впливу на розвиток дитини. Батьки парадоксального типу не розглядають себе в якості головної фігури в розвитку дитини, а вірять в детермінізм середовища.

В транзактному підході культура трактується в якості регулюючого контекста в сімейній системі. Сімейні ритуали і традиції утворюють сімейний культурний код, який регулює взаємодію між членами сім'ї. Батьківські установки розглядаються як частина сімейного коду (Samcroff & Fiese). Згідно даного підходу батьківські установки розглядаються як достатньо статичні феномени, мало відкриті для змін.

Відтак, батьківська позиція може бути розглянена як система відносин батьків, яка обумовлює характер виховної практики в сім'ї. В якості цих відносин виступають: відносини батьків (матері, батька) до своєї дитини, себе як батька і батьківство в цілому.

Сиблінгова позиція позначає позицію дитини серед братів і сестер.

Першими, хто звернули увагу на сиблінгові відносини була психоаналітична школа. З.Фрейд розглядав суперництво як один з найважливіших аспектів сиблінгової позиції. Поява сиблінга є одним із драматичних подій в житті дитини, «розвінчання», при якій старший сиблінг перестає бути центром уваги. Лише порядковість народження особистості дає розуміння його індивідуальних особливостей. Навіть якщо діти живуть в ідентичних соціальних умовах при спільних батьках, соціальна ситуація їхнього розвитку різна. В процесі розвитку сім'ї, з появою дітей, змінюється атмосфера навколо кожної дитини.

Відтак, важлива не позиція дитини як така, а її сприйняття у створених умовах. І від того, яке значення надає дитина своєму положенню всередині сім'ї, залежить вплив порядку народження на стиль його життя. Звісно існують певні загальні особливості, які притаманні для одинаків та сиблінгів (А.Адлер).

Виходячи із важливої ролі соціального контексту в розвитку особистості, Адлер звернув увагу на порядок народження, як основну детермінанту установок, що супроводжують стиль життя. А саме, якщо у дітей одних і тих

самих батьків, вони ростуть приблизно в однакових сімейних умовах. Досвід старшої чи молодшої дитини в сім'ї по відношенню до інших дітей, особливості впливу батьківських установок і цінностей – все це змінюється в результаті появи в сім'ї наступної дитини і сильно впливає на формування стилю життя.

За А.Адлером, порядок народження (позиція) дитини в сім'ї має вирішальне значення. І від того, яке значення надає дитина ситуації, яка склалася, залежить як буде впливати порядок її народження. Розуміння К.Юнга про порядок народження відрізнявся від поглядів А.Адлера. Зокрема, він вважав сімейну атмосферу, що створена в сім'ї є важливішим фактором розвитку особистості, ніж порядок її народження. Так, особа пристосовується до батьківських атиюдів по відношенню до устрою сім'ї та спілкування.

Особливості впливу сиблінгової позиції на розвиток особи досліджувались в працях У.Тоумена. Вчений виявив, що люди, які займають однакові позиції в структурі сім'ї, мають тотожні характеристики. Його розробки були адаптовані М. Боуеном в теорії сімейних систем. Саме М. Боуен [145] розглядав сім'ю як емоційне поле, емоційну систему, що представляє собою почуттєво – поведінковий комплекс. Кожен член сім'ї займає в цій системі певну позицію, яка залежить від порядку народження, і виконує властиві їй функції.

Особистість дитини формується під впливом цієї функціональної позиції. Так, наприклад, позиція старшого брата передбачає готовність взяти на себе не тільки функції лідера, але й відповідальність за молодших, і при цьому, не подавляти їх. Проте не всі старші брати здатні відповідати цій функціональній позиції. Інколи вони узурпують владу, подавляють молодших, не поважають їхні права і не враховують інтереси. І тоді справжню функцію «старшого брата» може взяти на себе молодший. Цей «функціональний» старший брат має більше відповідних характеристик і не є старшим за віком. Вчений підкреслював, що немає позиції кращої чи гіршої, вони доповнюють одна одну.

Вченими проводились різноманітні дослідження даної проблематики. Так, зокрема, досліджувались єдині діти в сім'ї (Fenton, Polit, Fabio, Leman [152,154, 160]), ставлення батьків до сиблінгів (Lasko[159]), сиблінгове суперництво (Levy[161], Sontag., Ferguson[155]), емоційні атиюди, установки по відношенню до старших, особистісні характеристики і порядок народження (Koch H. [158]), вплив конфігурації сім'ї на інтелектуальний розвиток особистості (Davis [147], Anastasy, Schachter [170], Eckstein[151]), взаємозв'язок між рівнем успішності в роботі й порядком народження (О.Яффе – Янаї [143]) та ін..

У дорослому житті знаходить відображення те, яку сиблінгову позицію у батьківській сім'ї займала особистість.

У процесі професійного становлення особистості важливу роль відіграє батьківська сім'я. Зокрема, наслідування проявляється як і у власній сім'ї, так і у мотивації вибору професії та реалізації в ній. Розглянемо детальніше теорії, що стверджують про вплив батьків на вибір професії й становлення майбутнього професіонала.

Психодинамічний напрям, в основі якого праці З.Фрейда, акцентують увагу на детермінацію професійного вибору й задоволення особистості у професійній діяльності впливом раннього дитячого досвіду.

Сценарна теорія Е.Берна [11] пояснює вибір професії і професійну поведінку тим сценарієм, що сформувався в ранньому дитинстві. Згідно цієї теорії порівняно мала кількість осіб досягають повної автономії в житті. Так, у важливих аспектах життя (шлюб, виховання дітей, вибір професії й кар'єри, розлучення й спосіб смерті) люди керуються сценаріями, тобто програмою поступового розвитку, життєвим планом, що сформувався в ранньому дитинстві (до 6 років) під впливом батьків й відповідної поведінки. Для того, щоб «хороші» кар'єрні сценарії мали місце для існування необхідно дотримуватися певних умов: батьки мають бажання передати, а діти – готові прийняти відповідний сценарій; у дитини мають бути розвинені відповідні сценарні здібності і не суперечили змісту сценарію життєвої події; батьки мають мати власні сценарії «переможців». На основі конкретних почуттів до прабатьків і відповідного ставлення до них розвивається той чи інший сценарій.

Згідно теорії професійного розвитку (А.Рой, М.Сігельман [166-167]) професійний вибір розглядається як пряме чи опосередковане задоволення потреб. Зміст потреб обумовлено перш за все ранньою атмосферою батьківського дому і стилем виховання батьків, які через задоволення чи фрустрацію первинних потреб формують індивідуальну потребнісну структуру, зокрема професійну орієнтацію і спеціальні здібності. Автор пов'язує професійне становлення особистості з характером дитячо – батьківських відносин у сім'ї. Виокремив типи відносин, в основі яких є такі параметри взаємодії батьків з дітьми, як емоційне прийняття / неприйняття, наявність / відсутність контролю, стимулювання / нестимулювання активності дитини, що визначають тип орієнтації його інтересів, зокрема, професійних: індивідуальна / предметна, захищена / незахищена, на інших / на себе.

Так, наприклад, авторитарні батьки можуть не зважати на думку, інтереси дитини, а на власний досвід. Вони самі визначають, що дитині потрібно, з яким вмінням йому буде краще жити. Інколи вибирають ту спеціальність, яку самі хотіли б отримати, але через певні причини не здобули. Така поведінка може сприяти тому, що особа отримавши запропоновану спеціальність з часом розуміє, що це не її вибір, відчуває незадоволеність від роботи, не бажає самовдосконалюватися і реалізувати свої потенційні можливості в цій професії.

Проте, проведені дослідження не встановили тісних зв'язків між цими типами дитячих відносин і успішністю в певній професійній області. Саме тому слід вивчати й інші фактори, що можуть вплинути на професійний інтерес й успішність в певній області [58].

В рамках психоаналітичної сімейної терапії (Ф.Дольто, Н.Абрахам, І. Бузормені-Надь) розглядають вибір професії через призму трансгенераційної передачі від покоління до покоління [140].

На думку Л.Сонді (представник напрямку глибинної психології, судьбоаналіз) особистість в житті прагне реалізувати домагання своїх предків. Зокрема це стосується важливих моментів життя, наприклад коли людина

обирає свій професійний вибір чи місце праці, супутника життя [61]. Аналізуючи глибинні генетичні зв'язки між поколіннями можна виявити першопричину незадоволеності собою й професійною діяльністю зокрема (О. Яффе-Янаї [143]). Для людини, що прагне до самореалізації, розвитку, бажанням творити сім'я виступає як навчальним так і ядерним полігоном. Так, зокрема, можна виокремити важливі моменти цієї передачі:

- *батьківське «благословення» на обрану професію.* Дитині необхідне батьківське схвалення свого вибору професії. Проте слід стимулювати дитину до самостійного вибору.

- *Проблема з вибором професії частіше виникає в тих, батьки яких розлучились чи живуть окремо.* Такі діти бояться відповідати на запитання: «Кого ти більше любиш тата чи маму?» Дитина, батьки якої розуміють і взаємно підтримують один одного, підсвідомо відчуває, що будь – яка відповідь не буде загрозою до розлучення батьків.

- *У сім'ях, де відсутня любов, а є тільки критика, відчай і опущення можливостей важко оволодіти інструментами, які необхідні для розвитку, творчого і наповненого сенсу праці.*

- *Вибір людиною кар'єри пов'язаний з особою, яка відіграла важливу роль в її житті.*

- *Окремі професійні схильності переходять із покоління в покоління.* В роді може передаватися почуття приналежності до певної професії. Існує так званий «професійний» ген. Так, особистість, яка росте в сім'ї, де постійно звучать розповіді про успішну кар'єру, без сумніву вибере цю професію.

- *Внутрішній світ і поведінка матері більше впливає на професійну діяльність доньки, а батько – впливає на сина.*

- *В сім'ях, де існує не просто досягнення успіху, а бажання ставити рекорди, проблеми нівелюються, а межі чітко не визначені.* При цьому діти втрачають здатність вибирати і конструювати інструменти, які допомогли б справитись з реальністю і управляти власним життям так, щоб самоствердитись. Вони не можуть дати собі дозвіл на професійну самореалізацію. Їм важко долати труднощі без батьківської підтримки.

- *Особи, родом із сімей, де роль батьків хаотична і мало на що впливає, часто відчувають труднощі праці в упорядкованих системах (державних структурах).* І навпаки, в сім'ях, де панує чіткий розподіл ролей, особи вибирають професії, роботу, де є чітка структура.

- *Існують взаємозв'язки між позицією в сім'ї і професією.* Найстарша дитина ідентифікується з владою, найменша – йде проти цієї влади. Конкуренція між дітьми також передається від покоління до покоління. А особливо у випадку, коли діти обирають одну й ту ж професію. Якщо в сім'ї два хлопчики, то старший вибирає професію, яка виступає основним видом діяльності батька, молодший – його хобі. Аналогічна ситуація виникає в родині, де є дві доньки, проте вибір буде по лінії матері.

- *Роль матері дати дитині життя, життєву енергію, модель взаємин з оточуючим середовищем.* Батько, як правило, бере на себе роль наставника у

виборі дитиною професійної спрямованості, вчить «мистецтву виживання».

Так, материнська любов безумовна й непідвладна з боку дитини, любов ж батька зумовлена (батько любить за те, що дитина виправдовує його очікування (Е.Фромм). Безумовна позитивна увага батьків до дитини, безвідносно до вчинків, які вони здійснюють, забезпечує повноцінний розвиток особистості дитини (Роджерс К.). В теорії прихильності Д.Боулбі і М. Ейнсворт прихильність дитини до матері проявляється у двох тенденціях: прагненням до ризику, активного пізнання світу, яке відводить дитину від матері, й прагненням до захисту й безпеки, що повертає її до неї. Відтак, чим сильніша прихильність, тим вища ініціативність дитини [118].

Зарубіжні та вітчизняні психологи (Д.Віткін, І.Кон, О.Кононко, Ф.Парсонс Н.Чодороу та ін.) підкреслюють значну роль батька у становленні особистості дитини. Велике значення особистості батька насамперед у тому, що для сина він є еталоном чоловіка. Взірці поведінки батька формують моральне обличчя, способи поведінки хлопчика [130].

Дослідження проведені Смирноюю і Биковим вказують на те, що із дорослішанням дитини батьки все більше сил уваги приділяють її автономності (незалежності) з метою ведення самостійного способу життя, можливістю самостійно приймати життєво важливі рішення й подолання труднощів.

1.4. Сімейна ідентифікація як чинник готовності до професійної самореалізації особистості студента

Батьківська сім'я є інститутом соціалізації, що впливає на особливості творчого становлення, спрямованості інтересів, активності особистості на її життєвому шляху. Формування дитини в сім'ї відбувається не тільки в результаті спрямованого впливу дорослих, але й в результаті спостереження за поведінкою всіх членів сім'ї, ототожнення себе з ними.

Так, психологічно здорова сім'я створює умови для реалізації потенціалу кожного її члена, оптимальну модель для оволодіння соціальними навичками, що може бути перенесено в зовнішнє середовище. Отже, сімейна соціалізація, з одного боку, є підготовкою до майбутніх соціальних ролей, з іншого – впливає на формування соціальної компетенції, зрілої особистості. Вона виступає є базовою моделлю, що слугує прикладом для створення власної сім'ї й майбутнього життя загалом.

Питання сімейної ідентифікації цікавлять науковців тривалий час, адже від їх розв'язання залежить розуміння процесів, що забезпечують первинну соціалізацію дитини. Тому, у загальному контексті сімейна ідентифікація розглядається як частина соціальної ідентифікації (У. Джемс, Ч.Кулі та ін.). Водночас цілеспрямовано вивчали проблему ідентифікації з сім'єю (А.А.Кронік [65], Н.Ф.Федотова), ідентифікацію в сімейному просторі (А.М. Єлізаров [47]). Сімейна ідентифікація проаналізована вченими з точки зору процесу формування цінностей, прагнень, які узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н.Акерман [3], В.С.Торохтій [126]), емоційне і когнітивне "Ми" сім'ї (Л.Б. Шнейдер [139]), а також як «внутрішньої картини сім'ї» (Є.Г. Ейдемільер, В.В. Юстицькіс), картина життя (А.А.Кронік), лояльності сім'ї (А.Шутценбергер, І.

Бузормені-Надь). Як показав проведений аналіз, попри велику кількість наукових пошуків у царині сімейних відносин, дотепер немає чітко визначеного підходу до розуміння такого психологічного конструкту як «сімейна ідентифікація».

Наукові підходи до визначення особливостей та механізмів формування сімейної ідентифікації містять вказівку на ті характеристики, які визначають її сутність. Зокрема, варто відзначити, що вперше концепт “сімейна ідентифікація” був використаний Н. Акерманом [3] і представлений ним як сукупність цінностей, прагнень, очікувань, тривог і проблем адаптації, яку поділяють члени сім’ї та взаємодоповнюють в процесі виконання сімейних ролей.

Сімейна ідентичність представлена у дослідженнях у зв’язку з самосвідомістю особистості і може характеризуватися різним рівнем включення чи протиставлення “Я” і “Ми”. Так, на думку Л.Б. Шнейдер, сімейна ідентичність – це емоційне і когнітивне “Ми” цієї сім’ї. Стабільність сім’ї передбачає збереження ідентичності в часі, контроль над конфліктами.

Сімейна ідентифікація, за В.С. Торохтієм, – це процес формування цінностей, прагнень, які будуть узгоджуватися і поділятися членами сім’ї.

На противагу охарактеризованим підходам, Є.Г. Ейдемільер і В.В. Юстицькіс запропонували термін «внутрішня картина сім’ї» для позначення сукупності уявлень про послідовність типових ситуацій (сценаріїв) повсякденного життя сім’ї. Ця послідовність сімейних сценаріїв утворює основу уявлень сім’ї про себе і своє життя. Вона пов’язана з минулим сім’ї та її планами на майбутнє. На основі сімейних сценаріїв з’являються взаємні почуття, виникають і розв’язуються проблеми [43-44].

Основну роль у функціонуванні механізму «емоційної ідентифікації з сім’єю» відіграє емоційне відношення симпатії між членами сім’ї. Симпатії належить визначна роль в життєдіяльності сім’ї. По-перше, вона задовольняє важливу потребу членів сім’ї в емоційному спілкуванні. По-друге, відносини симпатій відіграють основну роль в підсиленні просімейних мотивів і послабленні антисімейних. Симпатія нейтралізує стан фрустрації, що виникає у міжособистісних стосунках, в тому числі, і в сім’ї. Таким чином, симпатія виконує багатогранну інтегруючу функцію в сім’ї, зокрема, знімає і пом’якшує стан фрустрації, знижує взаємну агресивність членів сім’ї, створює сприятливі умови для розв’язання міжособистісних конфліктів і формування взаєморозуміння в сім’ї [5].

Сімейна ідентифікація виступає одним із критеріїв психологічного здоров’я сім’ї. Головною характеристикою і основою стабільності та ідентичності сім’ї, а також емоційного задоволення членів сім’ї життям в ній, є єдність цілей і цінностей, які в ній наявні. В цьому сенсі існування і розвиток сім’ї можна розглядати як процес поступової ідентифікації її членів з цілями. Прийняття людиною цінностей, що декларуються сім’єю, відображає її внутрішню солідарність з її умовами життєдіяльності сім’ї та її ідеалами, що сприяє категоризації власного “Я” і її ототожненню з сімейною структурою. Співвідношення цінностей у подружжя визначає рівень їхньої ідентифікації з

сім'єю [94].

Розглянуті підходи до визначення сутнісних характеристик сімейної ідентифікації дають нам можливість визначити її як процес формування цінностей, прагнень, ідеалів, які узгоджуються, поділяються між членами сім'ї, що супроводжується формуванням її емоційного «МИ».

Формування ідентифікації було детально досліджено такими вченими, як Мейснер (1980, 1986) та Кернберг (1987). Вони прийшли до спільної думки, що остаточні інтерналізовані об'єкти в більшій мірі мають вплив зі сторони фантазії, захистів, як і у взаємодії з реальними людьми. У дослідженнях науковців зазначається, що остаточні інтерналізовані об'єкти більшою мірою впливають на фантазії, захисти, ніж на взаємодію з реальними людьми [55].

Представники когнітивно-аналітичної теорії роблять припущення, що ранні взаємодії закодовані у вигляді схем, які містять у собі примітивні емоційні стани, а також згадки про самість і об'єкт (Б. Бенжамін, Г. Фрідріх, 1991). Коли один з аспектів схеми активізується, вся схема в цілому приводиться в дію, впливаючи на те, як людина інтерпретує й реагує на актуальну ситуацію. Вченими відмічено наявність інтерналізованої пари, створеної за допомогою психологічної ідентифікації. Ця пара створюється на основі характерних рис батьків дитини на певній стадії її розвитку. Теорія схем легко припускає наявність структури близьких взаємин, яка формує значення і очікування щодо всіх майбутніх проявів близькості в міжособистісних стосунках [55].

Рефлексивно-смысловий підхід до проблеми формування ідентичності в сім'ї розглядає ідентифікацію як процес рефлексії над ситуацією, що повинен привести до формування особистісної ідентичності. На противагу цьому часто, особливо чоловікам притаманна ідентифікація з соціальною роллю традиційного «глави сім'ї», орієнтованого на використанні сили в міжособистісних взаєминах. Можна виділити специфічний клас сімейних ситуацій, коли чоловік з високорозвиненою особистісною ідентичністю не може розв'язати внутрішньосімейні проблеми [47].

Представники трансгенераційного підходу (І.Бузормені – Надь [140]) вводять поняття прихованої лояльності сім'ї. Прихована лояльність розуміється як неусвідомлена ідентифікація з членами сім'ї. Іншими словами, лояльність передбачає соціальну єдність, що залежить як від всіх членів так і від кожної особи зокрема. Звідси виходить поняття справедливості і сімейної справедливості. Коли справедливості не дотримуються, це проявляється у недовірі, експлуатації одних членів сім'ї іншими, навіть хвороби чи нещасні випадки, що повторюються. У випадку справедливості спостерігається прив'язаність, взаємна повага членів сім'ї.

Поряд із поняттям лояльності розглядаються поняття «обов'язок і заслуги», «книга сімейного рахунку (бухгалтерії)».

Сімейна «бухгалтерія» пояснюється через призму справедливості - несправедливості. Тобто відбувається підрахунок тих справ, вчинків, почуттів, що отримала дитина від батьків. Відповідно це те, що дитина пізніше передасть наступному поколінню. Кожна подія враховується і визначається наскільки це

справедливо чи ні. Переживання несправедливості може спричиняти біль, важке захворювання.

«Обов'язок лояльності сім'ї» - це обов'язок кожної дитини по відношенню до своїх батьків за те особливе ставлення до неї, яке було отримане від народження до моменту дорослості. Спосіб розплатитися за «обов'язок» є трансгенераційним, тобто те, що отримує особистість від батьків – передає своїм дітям. Таким чином, в цій теорії описаний механізм міжпоколінняного відтворення (повторення) патернів батьківського ставлення.

В цій теорії розглядається поняття парентідентифікація – це перевертання цінностей (інверсія заслуг і обов'язку, їх неправильне розуміння), тобто ситуація коли діти, навіть неповнолітні, стають батьками власним батькам. Ця теорія дає нам розуміння появи професійних династій в сім'ях.

Науковцями (В.В. Абраменковою, М.І. Алексеєвою, Р.Бернсом, В.О. Васютинським, Н.О.Гордеєвою, О.Я. Кляпинцем, М.С.Мацковським, Т.І. Медіною, В.М.Дружиніним, М. М. Слюсаревським, Ф.С.Тумусовим та ін.) проаналізовані внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на формування сімейної ідентифікації, зокрема, ідентифікації з батьками. Розглянемо ці чинники більш детально [30,36].

Першим внутрішнім чинником, що сприяє формуванню ідентифікації з батьками є *стосунки*: владно-підвладні, соціально опосередковані, інтерсуб'єктивні та інтрасуб'єктивні, особливості розподілу інформаційних потоків, структура влади, сиблінгова взаємодія, формальне та неформальне лідерство в родині тощо.

Так, Дж.Мід стверджує, що старший завжди наказує молодшому доти, доки соціальна різниця між дорослими не заперечить цього правила.

На думку вітчизняних вчених (М.І.Алексеєвої, Б.Г.Ананьєва, М.Й. Боришевського, О.М. Леонтєва, М.І. Лисіної, В.С.Торохтія та ін.) ознакою та основним інтегруючим фактором соціальної групи є внутрішня та зовнішня соціальна діяльність, зокрема характер взаємин, стиль спілкування тощо.

Подібної думки дотримуються й зарубіжні психологи. Вони вважають, що саме під впливом механізму взаємного спілкування, взаємодії відбувається становлення Я-концепції індивіда (Дж. Александер, Р. Бернс, Д. Демо, С. Смолл).

А.Я. Варга розглядає батьківське ставлення, сімейні стосунки як цілісну систему різних почуттів, поведінкових стереотипів у ставленні до дитини, які використовуються в практиці спілкування з нею, провідне місце в якій посідає емоційна складова, так званий «емоційний резервуар».

Сім'ю повною мірою характеризують два фактори: взаємозв'язок членів родини, зокрема, важливість емоційної залежності, оскільки саме в ній діапазон емоційних проявів значно ширший, ніж в інших формах спілкування, та сімейна адаптованість. На даній основі виокремлюють 16 моделей сімейних стосунків, які опосередковуються вихованням (Р. Кемпбелл, С. Олсон, Д. Шпренкл, К. Русел).

Особливого значення набуває й сиблінгова взаємодія, що сприяє психічному розвитку й вихованню особистості (А. Адлер, З. Фройд, Р. Мей та

ін.). Так, на думку З. Фрейда з появою в сім'ї ще однієї дитини структура едипового комплексу трансформується таким чином, що її переживання у деяких випадках набувають трагічності. Вчений один із перших зауважив, що позиція дитини серед братів і сестер має важливе значення у всій життєдіяльності. У. Толмен на основі вивчення тисяч сімей виявив, що люди, які займають однакові позиції в структурі сім'ї, мають тотожні характеристики. При рівних умовах пари ідентифікують себе у власній сім'ї краще за інших завдяки тому, що їхні рольові позиції доповнюють один одного.

Стосунки в сім'ї набувають особливого значення через так звані ролі-діади. Зокрема, М. Боуен вважає, що якщо в сім'ї більше однієї дитини, то дитина, яка більшою мірою задіяна в процесах, що відбуваються під час взаємодії з батьками, завершить ці процеси на нижчому рівні функціонування, ніж інша дитина, яка відносно вільна від батьківської опіки.

А.С. Зубенко пов'язує розвиток особистої ідентичності на різних вікових етапах з відчуттям та усвідомленням власного тіла, цілісністю структури світу й особистого життя, діяльністю, грою, світоглядом, здатністю самовизначатись через набуття компетенції тощо. Тобто, вся сукупність стосунків у сім'ї постає як система взаємин між її членами, що відбуваються на основі емоційної, когнітивної, поведінкової складових, які виступають чинниками формування сімейної ідентифікації [36].

Другим чинником виступає *ціннісно-символічна складова батьківського впливу*, тобто спосіб мислення і сімейна ідеологія, модель батьків, їхня конкуренція у впливі та нормативному контролі над дітьми, відповідальність за них, родині міфи.

Сімейні цінності розглядаються вченими як вироблений, відкрито схвалений і культивований сімейною свідомістю ідеал, в якому містяться абстрактні уявлення про атрибути в різних сферах життєдіяльності. Сімейні цінності входять в психологічну структуру особистості кожного родича як джерела мотивації його поведінки. Проте будь-яка цінність, що виражена надмірно чи не підкріплена фізичними чи психологічними можливостями членів сім'ї, як правило, приводить до ризику порушення їхнього психологічного і соматичного здоров'я.

На думку К. Роджерса, А.Е. Личко, Є.Г. Ейдеміллера батьки відіграють вирішальну роль у когнітивному розвитку дитини, формуючи образ соціального світу. Тобто, особливого значення набувають батьківські настанови, тип сім'ї і виховання, в тому числі й неправильний.

Третім чинником формування сімейної ідентифікації є *особистість дитини та її батьків*, що включає потребнісно-мотиваційну сферу, набутий індивідуальний досвід, особливості формування поведінки і життєвого стилю, свідомість і самосвідомість. Особливого значення набуває вік батьків та загальна психологічна культура, освіта, соціальний статус батьків, особливо матері. Також важливим є такі моменти: рідні чи нерідні батьки, повна чи неповна родина, сімейні трагедії, сімейні сценарії, стадії розвитку сім'ї та ін.

Четвертий чинник полягає у *впливі генотипу і фенотипу, соматопсихічних і психосоматичних характеристик*, зокрема, вплив темпераменту,

пренатального, натального і постнатального розвитку, стану здоров'я, спадковості тощо. А також у *відхиленнях чи фізичних вадах, алкогольній та інших формах залежності батьків*.

П'ятий внутрішній чинник формування сімейної ідентифікації – *психологічний (емоційний) клімат у сім'ї, гедонія/андогенія* як характеристика родинного життя, в тому числі, рекреаційна сфера, тобто відпочинок, розваги.

Дослідники цієї проблеми виділяють цілий комплекс провідних родинних детермінант. Так, для М.С. Мацковського референтами вивчення у сім'ї були групова динаміка й емпатія, згуртованість, ціннісно-орієнтаційні єдність, міжособистісне спілкування, групова стабільність, рольова взаємодія та очікування.

На думку багатьох вчених (В.В. Абраменкова, М.І. Алексєєва, Р. Бернса, В. О.Васютинського, Н.О. Гордеєвої, М.М. Слюсаревського, І.Г. Яковенко та ін.) до *зовнішніх чинників* формування сімейної ідентифікації слід віднести панівні етичні та моральні правила, загальний аксеологічний простір, особливості сімейної політики в державі, геополітичні фактори і процеси етнокультурної, цивілізаційної динаміки, соціальне середовище, домінуючі моделі й типи сім'ї, культурно-історичні умови, місце проживання [36].

Враховуючи дію зовнішніх і внутрішніх чинників формування сімейної ідентичності, можна розробити ефективну систему психологічної допомоги або підтримки членів конкретної сім'ї, реалізувати розвивальну стратегію у внутрішньо сімейних процесах.

Сімейна ідентифікація створює умови для реалізації потенціалу кожного її члена, сприяє психологічній готовності до самореалізації, в професійній сфері зокрема. Також слугує прикладом для створення власної сім'ї. Відтак сприяє формуванню соціальної компетенції та зрілої особистості.

1.5. Теоретична модель психологічної готовності до професійної самореалізації особистості студента

Самореалізація виступає необхідним атрибутом розвитку дорослої людини (Л.А. Коростилева [62]), що передбачає здійснення можливостей розвитку «Я» за допомогою власних зусиль, співтворчості, співдіяльності з іншими людьми (близькими і далекими оточуючими), соціумом і світом в цілому. Вона передбачає збалансований і гармонійний розвиток різноманітних аспектів особистості шляхом докладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття генетичних, індивідних й особистісних потенціалів. У найзагальнішому вигляді самореалізація як процес реалізації себе – це здійснення самого себе в житті й буденній діяльності, пошук і ствердження свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і смислу свого існування в будь-який момент часу.

Необхідними передумовами виступає внутрішня активність особистості, усвідомлення нею своїх життєвих цілей та деякі внутрішньоособистісні чинники. Саме, на етапі навчання студентів у ВНЗ актуальним внутрішньо особистісним чинником постає готовність до майбутньої професійної діяльності й самореалізації в ній.

Враховуючи все вище сказане, нами запропонована психологічна модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді (див. рис.1.1).

Так, готовність до самореалізації як системне явище включає готовність до діяльності в професійній сфері, враховуючи при цьому особистісні якості, які сприяють розвитку активності й прагнення до самовдосконалення.

Теоретичною основою побудови моделі стали: підхід, згідно якого готовність до професійної діяльності розглядають через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості, як особливий психічний стан (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович, Н.Д.Левітов, А.А. Ухтомський, А.Ц. Пуні), гуманістичний напрям дослідження самореалізації (К .Роджерс, Е.Фромм, А.Маслоу), психодинамічний напрям (З.Фрейд), сценарна теорія (Е.Берн), теорія професійного розвитку (А.Рой, М.Сігельман), сімейної лояльності (А.Шутценбергер), самодетермінації (Е.Десі, Р.Раян), концепція генетичного зв'язку між поколіннями (О.Яффе – Янаи). Також розуміння сімейної ідентифікації як процесу формування цінностей, прагнень, які узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н. Аккерман, В.С.Торохтій); емоційне і когнітивне “Ми” сім'ї (Л.Б. Шнейдер), а також як «внутрішня картина сім'ї» (Є.Г. Ейдемільлер, В.В. Юстицькіс).

Рис.1.1. Психологічна модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді

Так, як видно із рис.1.1. готовність до професійної самореалізації містить у собі дві складові частини:

1. *Готовність до діяльності та її компоненти* (мотиваційний, когнітивний, морально – вольовий, гностичний, організаційний, здатність до самоуправління та комунікативний);
2. *Особистісні якості самоактуалізованої особистості* (прагнення до самоактуалізації та її цінність, орієнтація в часі, погляд на природу людини, потреба в пізнанні, креативність, автономність, спонтанність, саморозуміння, аутосимпатія, контактність, гнучкість в спілкуванні).

На психологічну готовності до професійної самореалізації впливають зовнішні та особистісні чинники.

Так, до *зовнішніх чинників* можна віднести: батьківську сім'ю та найближче оточення (друзі, ровесники, сусіди та ін.)

Оскільки батьківська сім'я виступає першим інститутом соціалізації

особистості, то саме вона й відіграє провідну роль у психологічній готовності. При розгляді сім'ї слід враховувати сімейні цінності, стосунки між членами сім'ї, батьківські позиції до дітей. Саме це сприяє ідентифікації з батьківською сім'єю, яка виступає «емоційним резервуаром» (Варга А.Я. [20]) для кожного її члена. Вона формує почуття "Ми", що відображає усвідомлення своєї приналежності до певної групи, яка активізує адаптаційні та потенційні можливості членів сім'ї. Важливого значення сімейна ідентифікація набуває у формуванні особистості дитини. Ідентифікуючись з батьками, дитина засвоює систему базових потреб, цінностей, емоцій та реалізує їх у взаєминах з навколишніми.

До *особистісних чинників* відносимо: самодетермінацію як відчуття свободи по відношенню як до зовнішнього оточення, так і внутрішніх сил особистості (Е.Десі, Р.Раян [149-150]). В останній працях цих авторів акцент робиться на поняття автономії. Людину називають автономною, якщо вона діє як суб'єкт, слідує власним внутрішнім переконанням.

До цієї групи чинників також відносимо типи ідентифікаційної орієнтації (Cheek, Smith, & Tropp), зокрема, персональний, реляційний, соціальний та колективний. Особистість слідує домінуючій орієнтації, вибирає той тип залежно від механізмів регуляції їх дій, напрямку діяльності.

Висновок до 1-го розділу

Професійне становлення на етапі навчання у ВНЗ є досить складним процесом, що потребує врахування специфіки студентського віку як важливої стадії особистісного розвитку. На цьому етапі людина активно починає реалізувати свій особистісний потенціал у професійній сферах. Важливим при цьому залишається психологічна готовність до реалізації в майбутній професійній діяльності.

Психологічна готовність до професійної діяльності розглядається як відносно стійка і специфічна для конкретного виду діяльності система психологічних властивостей особистості (якостей і здібностей), що зумовлює досягнення, адекватного вимогам діяльності, результату і є умовою для саморозвитку й самореалізації особи засобами професійної діяльності.

Важливу роль у психологічній готовності до професійної самореалізації майбутнього професіонала відіграє батьківська сім'я (теорія З.Фрейда, Е. Берна, Е.Фромма, К.Роджерса, Л.Сонді, Ф.Дальто, Д.Боулбі, Д. Віткін, І.Кон, А. Рой, М.Сігельман та ін.).

Теоретично проаналізовано й роль сімейних цінностей, стосунків між членами сім'ї, батьківських позицій до дітей. Сімейна ідентифікація виступає детермінантою формування ціннісно-сислової сфери членів сім'ї, їх ставлення до навколишнього світу, людей та один одного.

Виходячи із теоретичних положень запропонована психологічна модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СІМЕЙНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Важливими моментами у проведенні нами психологічного дослідження є: 1) розроблення детальної його програми; 2) опис етапів, які передбачають реалізацію основних завдань; 3) обґрунтування вибору методичного інструментарію; 4) здійснення адаптації основних методик емпіричного дослідження; 5) аналіз вибору груп досліджуваних.

2.1. Організація та етапи проведення емпіричного дослідження

Для дослідження особливостей сімейної ідентифікації в осіб з різною психологічною готовністю до професійної самореалізації розроблено програму, яка включає два етапи – підготовчий та основний. Ця програма реалізовувалась протягом 2008-2012 років. Загальна кількість осіб, які взяли участь у дослідженні, становить 356 осіб, віком від 18 до 25 років.

Підготовчий етап присвячений підбору психологічних методик дослідження. Для цього ми провели теоретичну та практичну підготовку. Теоретична підготовка передбачала виконання таких завдань:

- 1) укласти на основі літературних даних перелік особливостей, які описують сімейну ідентифікацію (з батьківською сім'єю);
- 2) перекласти на українську мову російськомовний варіант методики « Поведінка батьків і ставлення підлітків до них» (ППР) (автор Е.

Шефір);

- 3) перекласти на українську мову російськомовний варіант методики «Шкала сімейного оточення» (автор R.Н.Моос, адаптована С.Ю. Купріяновим)
- 4) перекласти на українську мову російськомовний варіант методики « Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин» (ЦОВС) ;
- 5) перекласти на українську мову англomовний варіант методики Аспекти ідентичності (AIQ-IV) (автори Cheek, Smith, & Tropp)

При практичній підготовці ми поставили перед собою такі завдання:

- 1) провести емпіричне дослідження з використанням зазначених вище методик;
- 2) перевірити методики на їх надійність у використанні на українській вибірці

Основний етап дослідження передбачав виконання таких завдань:

- 1) виокремити групи досліджуваних за рівнем готовності до професійної самореалізації;
- 2) з'ясувати психологічні особливості групи досліджуваних з різним рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації;
- 3) розкрити психологічні особливості сімейної ідентифікації студентської молоді.
- 4) дослідити взаємозв'язок між психологічною готовністю до професійної самореалізації та сімейною ідентифікацією.
- 5) виявити статеві відмінності в осіб з різним рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації
- 6) проаналізувати сиблінгову позиції в осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації;
- 7) побудувати та емпірично обґрунтувати модель психологічної готовності студентської молоді до професійної самореалізації

Для виконання цих завдань, які передбачені на основному етапі емпіричного дослідження, використано такий *методичний інструментарій*: авторську анкету на визначення рівня наявності сімейної ідентифікації; методика «Визначення рівня самоактуалізації особистості» («САМОАЛ», автор Е. Шостром, адаптація Н.Ф. Каліної); методику на визначення поведінки батьків і ставлення підлітків до них (ППР) (автор Е. Шефір); методику «Шкала сімейного оточення» (автор R.Н.Моос, адаптована С.Ю. Купріяновим); методику на визначення ціннісних орієнтацій у сфері сімейних відносин» (ЦОВС); опитувальник аспекти ідентичності (AIQ-IV) (автори Cheek, Smith, & Tropp); анкета «Самодетермінація особистісного пізнання» (автор Л.В. Мар'яненко); методику на визначення рівня парціальної готовності до професійно –

педагогічного саморозвитку. Окрім цього отримано також дані про вік, стать, освіту, сімейний стан, а також про наявність сиблінгів.

На підготовчому та основному етапах використані різноманітні *методи математико-статистичного опрацювання емпіричних даних* за допомогою комп'ютерної програми STATISTICA (версія 8.0). Основну увагу ми звернули на методи описової статистики, багатофакторного аналізу, порівняльного аналізу (t-критерій Стьюдента та однофакторний дисперсійний аналіз), кореляційного аналізу (лінійна кореляція за Пірсоном), факторний, регресійний та кластерний аналіз, а також на критерій α -Кронбаха.

Програма якнайповніше охоплює всі питання, присвячені дослідженню сімейної ідентифікації осіб, з різним рівнем готовності до професійної самореалізації. Математико-статистичний аналіз забезпечить достовірність інтерпретації отриманих даних.

2.2. Підготовчий етап дослідження сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації

На підготовчому етапі емпіричного дослідження взяло участь 125 осіб, віком 18-23 років. З них 75 дівчат, та 50 хлопців з незакінченою вищою освітою.

2.2.1. Адаптація основних методик дослідження

Проведено процедуру адаптація для наступних методик: «Методика діагностики рівня готовності до професійно – педагогічного саморозвитку», «Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин», «Шкала сімейного оточення (автор R.Н.Моос, адаптована С.Ю.Купріяновим), «Поведінка батьків і ставлення підлітків до них» (автор Е.Шафер), «Аспекти ідентичності» (Cheek, Smith & Tropp).

Лінгвістична валідність. До перевірки методик на лінгвістичну валідність було залучено трьох експертів, які брали участь у перекладі та оцінюванні остаточної версії методик. Також було здійснено процедуру зворотного перекладу тексту. Перевіривши методики, експерти відтак усунули всі виявлені недоліки й зауваження. Остаточна версія методик застосовувалась у подальших дослідженнях.

Перевірка методик на наявність зв'язків між шкалами методики.

Дослідження показали, що методики мають високі показники внутрішніх кореляцій між питаннями і шкалами методик. Сила кореляційних зв'язків між шкалами методик підтверджує її високу валідність (див. ДОДАТОК В.3.3).

Перевірка методики на факторну валідність. Процедура адаптації методики потребує перевірки відповідності факторній структурі оригіналу методики. На основі точкової діаграми і власних значень виокремлено вісім основних латентних факторів, що пояснюють 52,6% сукупної дисперсії даних (див. ДОДАТОК Б.2.1.).

Фактор 1. До першого фактору входять шкали: прагнення до самоактуалізації (0,76), орієнтація в часі (0,52), цінності (0,55), погляд на природу людини (0,42), потреба в пізнанні (0,44), креативність (0,62), автономність (0,78), спонтанність (0,78), саморозуміння (0,51), аутосимпатія

(0,78), контактність (0,64), гнучкість в спілкування (0,61). Цей фактор пояснює 20,4% дисперсії даних. Всі ці шкали пояснюють показники самоактуалізації особистості за методикою «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (автор Е.Шостром, адаптація Н.Ф.Каліної).

Фактор 2. До другого фактору належать шкали: згуртованість в сім'ї (0,74), експресивність сім'ї (0,71), незалежність сім'ї (0,70), орієнтація на досягнення в сім'ї (0,66), інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї (0,60), орієнтація на активний відпочинок (0,47), морально – етичний аспект (0,61), організація сім'ї (0,75), контроль в сім'ї (0,49). Цей фактор пояснює 10% дисперсії даних. Всі ці шкали описують показники стосунків між членами сім'ї та особистісного зростання (Шкала сімейного оточення)

Фактор 3. До третього фактору належать шкали: свобода в сім'ї (0,64), досвід в роботі (0,54), гнучке загальне виховання (0,54), свобода сексуального вираження (0,56), самовираження особистості (0,47), широта зовнішніх контактів в сім'ї (0,44), прагнення до досягнення дітьми великих успіхів (0,63), ранній шлюб (0,36), порядок і дисципліна в сім'ї (0,57), вірність в любові (0,58), жорстке, ригідне спеціальне виховання (0,67), сексуальна стриманість (0,45), обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків (0,47), реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей (0,56), прихильність інтересам суспільства (0,60). Цей фактор охоплює показники ціннісних орієнтацій у сфері сімейних відносин.

В цю групу сімейних цінностей входить ще показник самопожертва задля дітей (0,59), що описує **восьмий** фактор. Разом вони описують 8% дисперсії даних. Так, фактор три та вісім можна об'єднати в групу « сімейні цінності».

Фактор 4. До четвертого фактору належать такі шкали: персональна ідентифікаційна орієнтація (0,91), реляційна ідентифікаційна орієнтація (0,89), соціальна ідентифікаційна орієнтація (0,87), колективна ідентифікаційна орієнтація (0, 86). Ці шкали описують різні аспекти ідентичності.

Фактор 5. П'ятий фактор включає наступні шкали: позитивний інтерес батька (0,50), директивність батька (0,61), автономність батька (0,58), непослідовність батька (0,75), ворожість матері (0,77), непослідовність матері (0,73). Цей фактор описує ставлення й позиції батьків до дітей.

Фактор 6. До шостого фактору належать шкали: показник готовності (0, 90), мотиваційний компонент готовності (0,80), когнітивний компонент готовності (0,79), морально – вольовий компонент готовності (0,78), гностичний компонент готовності (0,82), організаційний компонент готовності (0,82), здатність до самоуправління (0,80), комунікативний компонент готовності (0,69). Цей фактор описує готовність до професійної діяльності та його компоненти.

Фактор 7. До цієї групи належать шкали: конфлікт в сім'ї (0,43), позитивний інтерес матері (0,71), директивність матері (0,62), автономність матері (0,60). Так, цей фактор пояснює позицію матері в сім'ї.

Перевірка методики на внутрішню надійність методом Альфа-Кронбаха. Цей метод дає змогу з'ясувати, якою мірою узгоджені запитання в межах окремої шкали.

В процесі дослідження адаптації методики «*Діагностика рівня парціальної готовності до професійно – педагогічного саморозвитку*» встановлено, що всім шкали методики володіють високою надійністю (див. ДОДАТОК Б.2.2). Так, коефіцієнт Альфа коливається від $\alpha=0,93$ (організаційний компонент готовності, здатність до самоуправління) до $\alpha=0,96$ (мотиваційний, комунікативний компоненти готовності).

Здійснено апробацію та адаптацію *анкети на визначення сімейної ідентифікації* (автор Угрин О.Г.) (див. ДОДАТОК Б.2.2). Ця анкета дозволяє виявити рівень прояву сімейної ідентифікації, а саме ідентифікації з батьківською сім'єю. Що стосується коефіцієнта Альфа Кронбаха, то показник $\alpha=0,94$. Отриманий результат свідчить про високу надійність шкали.

В ході емпіричного дослідження адаптовано «*Шкалу сімейного оточення*» (див. ДОДАТОК Б.2.2). Варто зазначити, що коефіцієнт Альфа коливається від $\alpha=0,95$ (згуртованість в сім'ї, експресивність сім'ї, конфлікт в сім'ї, незалежність всіх членів сім'ї) до $\alpha=0,96$ (орієнтація на досягнення, інтелектуально – культурна орієнтація, орієнтація на активний відпочинок, морально – етичний аспект, організація та контроль в сім'ї). Так, найвищі показники описують особистісне зростання кожного із членів сім'ї та управління сімейною системою.

Опитувальник «*Поведінки батьків і ставлення підлітків до них*» (автор Е.Шафер) (див. ДОДАТОК Б.2.2) адаптовано в першу чергу до відповідної вікової категорії, зокрема осіб зрілої юності, студентської молоді. Вдалось з'ясувати, що коефіцієнт Альфа коливається від $\alpha=0,77$ (ворожість батьків) до $\alpha=0,91$ (позитивний інтерес батьків).

Також в процесі дослідження адаптації методики «*Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин*» встановлено, що всім шкали методики володіють надійністю (див. ДОДАТОК Б.2.2). Так, коефіцієнт Альфа коливається від $\alpha=0,54$ (реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей) до $\alpha=0,90$ (прихильність інтересам сім'ї).

Разом з цими методиками, адаптовано англomовну методику «*Аспекти ідентичності*» AIQ - IV (автори (Cheek, Smith & Tropp). Всі шкали цієї методики володіють високою надійністю (див. ДОДАТОК Б.2.2). Зокрема, коефіцієнт Альфа Кронбаха коливається від $\alpha=0,85$ (колективна ідентифікаційна орієнтація) до $\alpha=0,93$ (реляційна ідентифікаційна орієнтація).

Дослідження надійності основних методик показали, що методики і всі їх шкали мають високу надійність і тому їх можна застосовувати для дослідження української студентської молоді.

2.3. Основний етап емпіричного дослідження сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації студентської молоді

2.3.1. Емпіричні показники та методичний інструментарій дослідження

Показники емпіричного дослідження представляють різноманітні сфери у вивченні готовності до професійної самореалізації студентської молоді.

Зокрема, за допомогою нижче наведених показників плануємо виявити осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації; з'ясувати, які психологічні особливості впливають на цей феномен; дослідити вплив батьківської сім'ї, зокрема сімейної ідентифікації на готовність до професійної діяльності.

Показники психологічної готовності до професійної діяльності. Для студентської молоді особливо актуально постає питання готовності до професійної діяльності за обраною спеціальністю. Психологічна готовність виступає однією із важливих умов успішної реалізації в професійній діяльності, що передбачає свідомий вибір професії у відповідності з наявними здібностями та можливостями, усвідомлення людиною власних потреб, вимог суспільства, колективу, поставлених цілей прогнозування, прояву своїх інтелектуальних, емоційних та вольових процесів, співвідношення власних можливостей, рівня домагань і необхідні досягнення певного результату [73]. І від того, наскільки особистість психологічно готова до професійного розвитку в обраній професії, визначатиметься її конкурентоздатності та потенціал в досягненні успіху.

Для встановлення рівня психологічної готовності використано методику діагностики рівня парціальної готовності до професійно – педагогічного саморозвитку. Ця методика допомагає визначити компоненти професійно-педагогічного саморозвитку за 9-ти бальною шкалою за кожним показником, зокрема,

- *мотиваційний* включає в себе професійні установки, інтереси, прагнення займатися професійною роботою. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення людини застосувати свої знання в обраній професійній сфері), в якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою підготовку і т.д.);
- *когнітивний* (сукупність знань, необхідних майбутньому спеціалісту для ефективного вирішення завдань, загальні інтелектуальні здібності, здатність до рефлексії, прагнення до пізнання та саморозвитку, успішність професійного навчання, наукованість);
- *організаційний* (вміння планувати час, свою роботу, переключати види діяльності, використовувати інноваційні технології навчання);
- *морально – вольовий* (управління собою і мобілізація сил, зосередження на завданні, позитивне ставлення до процесу навчання, критичність, самостійність, цілеспрямованість, воля, працездатність, вміння довіряти й доводити почату справу до кінця, самокритичність й сміливість);
- *гностичний* (вміння ставити і вирішувати пізнавальні завдання, гнучкість і оперативність мислення, спостережливість, здатність до синтезу і узагальнення, класифікації, систематизації, задоволеність від пізнання, вміння слухати, володіти різними типами читання, здатність відмовлятися від стереотипних ідей та суджень);
- *здатність до самоуправління* (здатність до самоорганізації і мобілізації,

самооцінка самостійності власної діяльності, здатність до самоаналізу й рефлексії, самоконтроль, працездатність);

- *комунікативний* (здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування, а також здатність акумулювати й використовувати досвід діяльності колег, відстоювати свою точку зору і переконувати інших в процесі дискусії, уникати конфлікти в процесі спільної діяльності, використовуючи при цьому співробітництво і взаємодопомогу).

Для визначення готовності до професійної самореалізації необхідно вивести інтегральний показник готовності для кожного студента. Для цього слід визначити середнє значення по кожному компоненту готовності. Після чого Σ всіх середніх значень по кожній складовій готовності ділимо на кількість компонентів готовності (7).

У процесі професійного становлення особистості важливу роль відіграє батьківська сім'я. Сімейна атмосфера, взаємовідносини в сім'ї, ціннісні орієнтації і установки батьків виступають основними факторами в розвитку особистості (А.Адлер). Саме в сім'ї особа отримує первинний соціальний досвід, засвоює правила і норми поведінки. Батьківська сім'я виступає найбільш доступним взірцем спостереження, який при певних умовах стає взірцем для наслідування. Зокрема, наслідування проявляється як і у власній сім'ї, так і у мотивації вибору професії та реалізації в ній. Відтак, важливим є підбір діагностичних методик, які найповніше зможуть охарактеризувати й описати ті чинники батьківської сім'ї, що впливають й визначають психологічну готовність до професійної самореалізації студентської молоді.

Показник самоактуалізації. Самоактуалізація є основою розвитку і самовдосконалення організму, творчою тенденцією людської природи.

Уявлення про те, що таке самоактуалізація і як виглядає особа, що самоактуалізується, склалося на основі логічного дослідження особливостей життя, цінностей і спілкування душевно здорових, творчих і щасливих людей, проведеного А.Маслоу.

Окрім загального показника самоактуалізації відносять й *шкали: орієнтація в часі* – показує наскільки особа живе в теперішньому часі, не відкладає своє життя на «потім» й не акцентує увагу на минулому. Високий результат характерний для тих, хто розуміє екзистенційну цінність життя « тут і тепер», здатні насолоджуватись актуальним моментом життя. Низькі результати свідчать про осіб з невротичною заглибленістю в минулі переживання, з підвищеним прагненням до досягнень, невпевнених в собі.

Шкала цінностей описує осіб, що поділяють цінність самоактуалізації, до числа яких А. Маслоу відносив такі, як істина, добро, краса, цілісність, відсутність роздвоєності, унікальність, досконалість, справедливість, порядок, простота, легкість без зусиль, гра, самодостатність. Перевага цих цінностей вказує на прагнення до гармонійного буття і здорового ставлення до людей.

Погляд на природу людини може бути позитивним (висока оцінка) чи негативний (низька). Ця шкала описує віру в людей, могутність людських

можливостей. Високий показник можна трактувати як стійку основу для щирих й гармонійних міжособистісних відносин, природньої симпатії і довіри до людей, чесності, доброзичливості

Висока потреба в пізнанні характерна для самоактуалізованих особистостей, що готові до нових вражень. Ця шкала описує здатність до побутового пізнання – безкорисне прагнення до нового, інтерес до об'єктів, цінності того, що є на даний момент.

Прагнення до творчості чи креативності характеризує осіб, що мають творче ставлення до життя.

Автономність, на думку більшості гуманітарних психологів, виступає одним із критерієм психологічного здоров'я, її цілісність і повнота. Це поняття тяжіє до таких рис як самопідтримка (Ф.Перлз), зрілість (К.Роджерс), позитивна «свобода для» (Е.Фромм).

Спонтанність – це якість, що витікає із впевненості в собі і довіри до оточуючого світу. Високий показник по цій шкалі свідчить про те, що самоактуалізація стала образом життя, а не є мрією чи прагненням.

Спонтанність співвідноситься з такими цінностями як свобода, природність, гра, легкість без зусиль.

Саморозуміння свідчить про чутливість, сенситивність людини до своїх бажань і потреб. Такі люди вільні від психологічного захисту, не схильні слідувати всупереч власним смакам і оцінці задля зовнішніх соціальних стандартів.

Аутосимпатія виступає природною основою психічного здоров'я і цілісності особистості. Низькі показники характеризують людей невротичних, тривожних, невпевнених в собі.

Шкала контактності вимірює комунікабельність особистості, її здатність до встановлення міцних і доброзичливих відносин з оточуючими. Тут контактність розглядається не як рівень комунікативних здібностей чи навиків ефективного спілкування, але як загальна схильність до взаємно корисних й приємних контактів з іншими людьми, що є необхідною основою синергічній установці людини.

Шкала гнучкості в спілкуванні співвідноситься з наявністю чи відсутністю соціальних стереотипів, здатність до адекватного самовираження в спілкуванні. Високі показники свідчать про аутентичну взаємодію з оточуючими, здатність до саморозкриття. Люди з високою оцінкою по цій шкалі орієнтовані на особистісне спілкування, не схильні використовувати фальш чи маніпуляцію. Низькі ж показники характерні для людей ригідних, не впевнених в своїй привабливості, в тому, що вони цікаві співрозмовнику і спілкування з ними може приносити задоволення.

Методикою для виокремлення цих рис обрано «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (автор Е.Шостром, адаптація Н.Ф. Каліної).

Першу спробу виміряти рівень самоактуалізації зробила учениця А. Маслоу Еверетт Шостром, що опублікувала в 1963 році опитувальник РОІ (Personal Orientation Inventory). До нього увійшли дві основні шкали особистісної орієнтації: перша (тимчасова), що показує, наскільки людина

може жити в сьогоденні, не відкладаючи це на майбутнє і відсутністю бажання повернутися в минуле, і друга (опори, або підтримки), що вимірює здатність особистості спиратися на себе, а не на очікування, або оцінки інших людей. Окрім цього, було 10 додаткових шкал, що вимірюють такі якості, як самоповага, спонтанність, буттєві цінності, позитивність поглядів на людську природу та ін.

Опитувальник Е. Шостром був переведений і вдосконалений групою московських психологів (Л.Я.Гозманом, Ю.Е.Альошиною, М.В.Загікою і М.В.Кроз) і опублікований в 1987 році під назвою "Самоактуалізаційний тест" (САТ). Перший варіант «САМОАЛ» створювався Н.Ф.Каліною (1993-1994 р.), в стандартизації та валідації брав участь психолог А.В.Лазукін.

Процедура проведення опитування і опрацювання результатів. Методика включає 100 парних тверджень, з яких в процесі опитування необхідно вибрати одне, розподілених по 11 шкалами, а також припускає обчислення «загального показника самоактуалізації».

Показник « Сімейні цінності». Ціннісні орієнтації мають велике значення для розвитку особистості, оскільки засвоєний життєвий досвід, який пройшов крізь призму внутрішнього світу особистості, оцінюється, критично переробляється нею і переходить в умову для самореалізації. Особливістю сімейних цінностей є те, що вони, за своєю суттю, представляють сукупність емоцій, відчуттів, переконань і поведінокових проявів.

Для з'ясування ролі сімейних цінностей у процесі психологічної готовності до професійної діяльності студентів психологів використано опитувальник «Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин» (ЦОВС) розроблений Центром соціально – психологічної допомоги сім'ї (1984). Вона спрямована на вивчення поглядів і думок особистості щодо основних питань сімейного життя. Методика складається із 20 сімейних цінностей (*свобода в сім'ї; досвід в коханні; досягнення в роботі; гнучке загальне виховання; свобода сексуального вираження; самовираження особистості; широта зовнішніх контактів сім'ї; прагнення до досягнення дітьми великих успіхів; прихильність інтересам сім'ї; ранній шлюб; порядок і дисципліна в сім'ї; вірність в любові; глибина сімейних зв'язків; жорстке, ригідне спеціальне виховання; сексуальна стриманість; самопожертва задля дітей; обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків; реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей; прихильність інтересам суспільства; шлюб в зрілому віці*).

З метою виявлення й оцінки соціального клімату в сім'ях всіх типів використано шкалу сімейного оточення (ШСО). В її основі лежить методика Family Environmental Scale (FES), запропонована R.H. Moos (1974). Основна увага ШСО полягає у вимірюванні й описі: А) відносин між членами сім'ї (показники стосунків), Б) напрямками особистісного зростання, яким в сім'ї надається особливе значення (показники особистісного зростання), В) основне в організаційній структурі сім'ї (показники, керуючі сімейною системою).

Методика адаптована С.Ю. Купріяновим (1985).

Показники відносин між членами сім'ї

- *Згуртованість (С).* Ступінь, в якій члени сім'ї піклуються одне про

одного, допомагають один одному; вираженість почуття приналежності до сім'ї;

- *експресивність (Е)*. Ступінь, в якій в даній сім'ї дозволяється відкрито діяти і виражати свої почуття;

- *конфлікт (К-т)*. Ступінь, в якій відкрите вираження гніву, агресії і конфліктних взаємин у цілому характерно для сім'ї

Показники особистісного зростання

- *незалежність (Н)*. Ступінь, в якій члени сім'ї заохочуються до самоствердження, незалежності до самостійності в обмірковуванні проблем і прийнятті рішень;

- *орієнтація на досягнення (ОД)*. Ступінь, в якій різним видам діяльності (навчанню, роботі і пр.) надається характер досягнення і змагання;

- *інтелектуально-культурна орієнтація (ІКО)*. Ступінь активності членів сім'ї в соціальній, інтелектуальній, культурній політичній сферах діяльності;

- *орієнтація на активний відпочинок (ВАТ)*. Ступінь, в якій сім'я бере участь у різних видах активного відпочинку і спорту;

- *морально-етичні аспекти (МНА)*. Ступінь родинної поваги до етичних й моральних цінностей

Показники управління сімейною системою

- *організація (О)*. Ступінь важливості для сім'ї порядку й організованості в плані структурування сімейної активності, фінансового планування, ясності і визначеності сімейних правил і обов'язків;

- *контроль (К-л)*. Ступінь ієрархічності родинної організації, ригідності сімейних правил і процедур, контролю членами сім'ї один одного.

При обробці даних дослідження для кожної шкали вираховується показник, який отримують шляхом складання враховуються відповідей за всіма пунктами відповідної шкали. Потім вираховуються середні показники для всіх членів сім'ї і викреслюється сімейний профіль, який порівнюється із середніми значеннями нормативного профілю. Також може бути визначений показник несумісності сім'ї (ПНС), що характеризує вираженість дисонансу в сприйнятті сімейного клімату членами сім'ї.

Дослідження установок, поведінки і методів виховання батьків так, як бачать їх діти здійснено з допомогою методики «Поведінка батьків і ставлення підлітків до них» (ПР), в основі якої лежить опитувальник створений Е. Шафер (1965). Базується ця методика на положенні Боярина про те, що виховну дію батьків (так, як це описують діти) можна охарактеризувати за допомогою трьох факторних змінних: «прийняття – емоційне відкидання», «психологічний контроль – психологічна автономія», «прихований контроль – відкритий контроль». Під прийняттям розуміють безумовно позитивне відношення до дитини незалежно від початкових очікувань батьків. Емоційне відкидання розглядається як негативне відношення до дитини, відсутність до нього любові і пошани, інколи проявляється у формі ворожості. Поняття психологічного контролю позначає як певний тиск і навмисне керівництво дітьми, так і ступінь послідовності в здійсненні виховних принципів.

В результаті використання опитувальника на вибірці чехословацької

молоді він був значно перероблений і адаптований до соціокультурних умов Е. Матейчиком і П.Ржічаном. Модифікований варіант опитувальника був запропонований авторами в 1983 р. В результаті міжнародної наукової співпраці лабораторії клінічної психології Інституту ім. В.М. Бехтерева з Інститутом психодіагностики (Братислава, Словаччина) ця методика була апробована на підлітках 13-18 років в Росії, як це передбачено авторами модифікації.

Опитувальник складається із 50 питань для оцінки окремо батька й матері. Діагностичні показники за цією методикою інтерпретуються з позиції оцінки матері й батька дітьми:

Позитивний інтерес (POZ)

- *Оцінка матері сином*: психологічне прийняття матері хлопці бачать у відносно критичному підході до них. Вони часто випробовують необхідність в допомозі і підтримці матері, в більшості випадків приймають її думку, схильні погоджуватися з нею. Такі форми поведінки, як владність, підозрілість, тенденція до лідерства заперечуються. Сини не чекають від матері надмірного конформізму. Проте, просто компетентна поведінка, дружній спосіб спілкування і нормальні емоційні контакти виявляються недостатніми для того, щоб він міг стверджувати, що мати виявляє по відношенню до нього позитивний інтерес. Вони прагнуть до гіперопіки, дорослої і самостійної людини.
- *Оцінка батька сином* розглядається як відсутність грубої сили, прагнення до нероздільної влади в спілкуванні з ним. Психологічне прийняття сина батьком засноване перш за все на довірі. Стосунки будуються на пошуку істини в суперечках, при цьому прислуховуються до різних аргументів, надаючи перевагу логіці здорового глузду. Тут повністю заперечується будь - якого виду конформізм.
- *Оцінка матері дочкою* описується як відношення до маленької дитини, яка постійно вимагає уваги, турботи, допомоги, яка сама по собі мало що може. Такі матері часто схвалюють звернення по допомогу дочок у випадках сварок, або яких-небудь труднощів, з одного боку, і обмеження самостійності – з іншого. Разом з цим дівчата відзначають потурання, коли прагне задовольнити будь-яке бажання дочки.
- *оцінка батька дочкою* описують як батьківську впевненість в собі, впевненість в тому, що важлива не батьківська строгість, а увага до особи, теплота і відвертість стосунків між батьком і дочкою. Психологічне прийняття характеризується домінуванням теплих дружніх взаємин з чітким усвідомленням границі того, що можна і чого не можна. Батьківські заборони, в даному випадку, діють тільки на основі батьківської любові.

Директивність (DIR)

- *Оцінка матері сином* описується в нав'язуванні ним відчуття провини по відношенню до неї, її деклараціям і постійним нагадуванням про те, що «мати жертвує всім заради сина», повністю бере на себе відповідальність за все, що зробив, робить і робитиме дитина. Мати прагне будь-яким

способом присікти неправильну поведінку сина. Прості ж форми прояву чуйності, прояви симпатії, що викликають позитивні емоційні стосунки, негативно корелюють з директивною формою взаємодії матері й сина.

- *Оцінка батька сином* проявляється у формі тенденції до лідерства, шляхом завоювання авторитету, в основі якого є фактичні досягнення і домінуючий стиль спілкування. Його влада над сином виявляється, головним чином, в управлінні і своєчасній корекції поведінки дитини, виключаючи амбітну деспотичність. При цьому він дуже чітко дає зрозуміти дитині, що ради його благополуччя жертвує певною частиною влади, яка є у нього, прагнення вирішувати все мирно, незважаючи на ступінь роздратування.
- *Оцінка матері дочкою*: дівчата відзначають суворий контроль з сторони матерів, тенденцію до легкого застосування своєї влади, в основі якої лежать амбіції, критика висловлювання власної думки дочки. Такі матері більше покладаються на строгість покарання, вперто вважаючи, що вони «завжди мають рацію, а діти ще дуже малі, щоб судити про це».
- *Оцінка батька дочкою*: такий батько скеровує зростаючу дівчину на шлях істинний, примушуючи її підкорятися нормам і правилам поведінки, прийнятним в суспільстві і певній культурі, вкладаючи в її душу заповіді моралі.

Ворожість (HOS)

- *Оцінка матері сином* характеризується її агресивністю і надмірною строгістю в міжособистісних стосунках. Орієнтація матері спрямована виключно на себе, її самолюбність. Син сприймається перш за все як суперник, якого необхідно подавити задля утвердження власної значущості. Так, емоційна холодність до дитини маскується і часто видається за стриманість, скромність, манери поведінки, етикет. При цьому, можуть спостерігатися яскраво виражена підозрілість, схильність до надмірної критики на адресу сина, метою якої є прагнення принизити його в очах оточуючих. Разом з цим постійно (переважно на вербальному рівні) демонструється позитивна активність, відповідальність за долю сина.
- *Оцінка батька сином*: жорстокі батьки завжди погоджуються із загальноприйнятою думкою, дуже дотримуються конвенцій, прагнуть задовольнити вимоги інших бути «хорошим» батьком й підтримувати позитивні стосунки. Виховуючи, вони намагаються «вимуштрувати» свого сина відповідно до прийнятого в даному суспільстві і в даній культурі уявленням про те, якою має бути ідеальна дитина. Вони прагнуть дати синові освіту, розвивати різні здібності, що часто приводить до непосильного навантаження на юнацький організм. Разом з цим виявляється повна залежність від думки оточуючих, страх і безпорадність, неможливість протистояти їм. В той же час, по відношенню до сина батько суворий і педантичний. Син постійно знаходиться в стані тривожного очікування низької оцінки своєї діяльності і покарання батьківським відкиданням по формулі: «Як ти смієш не відповідати тому,

що очікують від тебе, адже я жертвую всім, щоб зробити з тебе людину». При цьому звучить постійна незадоволеність, скептичне відношення до досягнень сина, що неминуче знижує мотивацію його діяльності.

- *Оцінка матері дочкою:* описується як підозріле відношення до сімейного середовища і дистанція по відношенню до її членів (зокрема до дітей). Підозріла поведінка і відмова від соціальних норм приводять їх, як правило, до відсторонення і піднесенню себе над останніми.
- *Оцінка батька дочкою:* в цьому випадку мова йде про такий несприятливий тип батьківського відношення до дочки, як поєднання надвимогливості, орієнтованої на еталон «ідеальної дитини» і відповідної дуже жорсткої залежності, з одного боку, і емоційно-холодним, відкидаючим відношенням - з іншого. Все це веде до порушень взаємин між батьком і дочкою, що, у свою чергу, обумовлює підвищений рівень напруженості, нервозності і нестабільності останній.

Автономність (AUT)

- *Оцінка матері сином* розуміється їм як диктат, повний захват владою, навіть певна маніакальність в цьому відношенні, що не визнає ніяких варіацій. Мати при цьому не сприймає дитину як особистість зі своїми відчуттями, думками, уявленнями і спонуками, вона являє собою «сліпу» силу і владу амбіцій, якій всі, незважаючи ні на що, зобов'язані підпорядковуватись. При цьому адаптивна форма авторитету матері, в основі якої є довіра й пошана, а також прийнятні форми жорсткості і різкості виявляються нехарактерними для автономних матерів в стосунках з синами. Також, на думку синів, ні емоційна прихильність, ні дружній стиль спілкування не можуть бути пов'язані з відстороненою, незалученістю матері в справі сина.
- *Оцінка батька сином:* автономність батька в стосунках з сином виявляється у формальному відношенні до виховання, де взаємодія ґрунтується на позиціях сили і деспотичності. Батько звертає увагу на сина тільки у випадках делінквентної поведінки сина, при цьому бракує часу на з'ясування причин. Батько дуже зайнятий собою, щоб вникати в життя і проблеми сина. Про них він дізнається тільки з його прохань про допомогу, або поради в тому, або іншому питанні. Його не цікавлять захоплення сина, круг його знайомств, навчання, він тільки вдає, що його це турбує. На його думку, син «сам повинен все знати».
- *Оцінка матері дочкою:* автономність матері виключає будь-яку залежність від дитини, її стану, вимог. Заперечуються також будь-які форми турботи і опіки по відношенню до дочок. Такі матері оцінюються особами як поблажливі, невимогливі. Вони практично не заохочують дітей, відносно рідко роблять зауваження, не звертають уваги на виховання.
- *Оцінка батька дочкою:* дівчата описують автономність батьків як претензію на лідерство, причому лідерство недосяжне, недоступне для взаємодії з ним. Його уявляють як людину, яка є відгородженою від проблем сім'ї, існує паралельно з рештою членів сім'ї. Батькові

абсолютно байдуже, що відбувається навколо, його дії часто не узгоджуються з потребами і запитамі близьких, інтереси яких повністю ігноруються.

Непослідовність (NED)

- *Оцінка матері сином* оцінюється особами як певне чергування (залежно від ступеня інформативної значущості) таких психологічних тенденцій, як панування сили і амбіцій і покірність (у адаптивних формах), делікатність і надальтруїзм й недовірлива підозрілість. При цьому слід зазначити, що всі вони мають тенденцію до екстремальних форм прояву (амплітуда коливань максимальна).
- *Оцінка батька сином* описується в неможливості передбачати, як їхній батько відреагує на ту, або іншу ситуацію. Такий батько, або довго і педантично буде з'ясовувати причину, або повірить завірення сина в невинності.
- *Оцінка матері дочкою*: розуміють різку зміну стилю, прийомів, що є переходом від дуже строгого до ліберального і, навпаки, перехід від психологічного прийняття дочки до емоційного відсторонення.
- *Оцінка батька дочкою*: батько, в уявленні дочки, проявляє абсолютно непередбачувану лінію поведінки й ставлення до дитини. З достатньо високим рівнем ймовірності в його поведінці можуть проявлятися психологічні тенденції, які абсолютно суперечать один одному, при цьому амплітуда коливань максимальна.

Опитувальник «Аспекти ідентичності» AIQ-IV (автори Cheek, Smith, & Tropp, 2002) дозволяє встановити типи ідентифікаційної орієнтації особистості (напрямок ідентифікації). Ці орієнтації є ключовими в житті людини, адже вони містять різні сфери особистості й впливають на її формування й особистісний розвиток (Cheek, 1989). Розвиток анкети « Аспекти ідентичності» почався з вибору елементів (1978), пізніше був складений список характеристик, які описують особистісну та соціальну ідентичності (Cheek & Briggs, 1981, 1982). Згодом деякі пункти не були використані, інші ліквідовані, а нові елементи були розроблені з метою підвищення надійності (Cheek, 1982/83, Cheek & Hogan, 1981; Hogan & Cheek, 1983). Психометричний аналіз показав, що деякі пункти спочатку позначали соціальні категорії ідентичності (наприклад, "Бути частиною багатьох поколінь моєї родини") входили до кластеру, який представляв колективну ідентичність. Третій варіант опитувальника був розроблений (Cheek, Underwood, & Cutler, 1985) і доповнений (Cheek, Tropp, Chen, & Underwood, 1994). Четвертий варіант методики « Аспекти ідентичності» (AIQ-IV Cheek, Smith, & Tropp, 2002) доповнює попередні версії, а також включає шкалу «реляційна ідентифікаційна орієнтація» (приклад "Бути хорошим другом для тих, кого дійсно хвилює").

- *персональна ідентифікаційна орієнтація;*
- *колективна ідентифікаційна орієнтація;*
- *соціальна ідентифікаційна орієнтація;*
- *реляційна ідентифікаційна орієнтація.*

На основі теоретичного аналізу знайдено відповідність діагностичних

показників методики AIQ-IV (Cheek, Smith, & Tropp), типами особистісних орієнтацій (Е.Десі, Р.Раян) та типів життєвого простору (Т.М. Титаренко) та (див. табл..2.1).

Таблиця 2.1.

Відповідність типів ідентифікаційних орієнтацій до типів життєвого простору та особистісної орієнтації

Тип орієнтації за методикою «Аспекти ідентичності» AIQ-IV (Cheek, Smith, & Tropp)	Тип особистісної орієнтації (Е.Десі, Р.Раян)	Відповідний тип життєвого простору за Т. М.Титаренко	Загальна характеристика
Персональна ідентифікаційна орієнтація	Автономний	Егоцентричний	Тип, для якого характерним є егоцентризм. Так, сприймає власне "Я" за єдиний центр, який має абсолютну і безумовну владу притягувати до себе, підкоряти, організовувати весь навколишній світ, надаючи йому цільності та завершеності. Також притаманне не адекватне уявлення своїх відносин з іншими людьми.
Колективна ідентифікаційна орієнтація	Безособовий	Комформний	Надмірна орієнтація на соціально – зовнішні впливи; прагнення відповідати груповим очікуванням і нормам. Однак не схильний проявляти свою індивідуальність й брати на себе відповідальність

Соціальна ідентифікаційна орієнтація	Підконтрольний тип	Нормативний	Орієнтація на дотримання суспільних норм і правил поведінки, традицій й соціальних ритуалів; відсутня налаштованість до вільної та відповідаль-
--------------------------------------	--------------------	-------------	---

			ної поведінки, ініціативності та творчого спілкування. Цей простір відповідає етиці закону і далекий від етики власної особистісної творчості. Вони чітко виокремлюють полюси добра і зла, постійно формуються оцінки "добрих" і "поганих", "правильних" і "неправильних" дій.
Релятивна ідентифікаційна орієнтація		Релятивний	Будь-які нормативні системи є відносними, сумнівними й необґрунтованими, що породжує в цього типу почуття надмірної свободи й ілюзорне право етичного експериментування з іншими людьми. Ці стани породжують почуття всездозволеності й безвідповідальності. Цей простір є досить відкритим, незамкненим, і його межі, якщо вони є, сприймаються як нечіткі, умовні, плинні.

Так, автори (Е.Десі, Р.Раян) виділяють три орієнтації: *автономну орієнтацію*, в основі якої є переконання про взаємозв'язок усвідомленої поведінки за його результати, де джерелом виступає усвідомленість власних потреб та почуттів; *підконтрольна орієнтація*, де в основі поведінки виступають зовнішні вимоги; *безособова орієнтація*, в основі якої лежить переконання, що результат не можна досягнути ціле направлено [149 - 150, 169].

Що стосується простору життєвого світу за Т.М.Титаренко, то простором життєвого світу виступають значущі стосунки, все більш складну сітку яких кожна людина тче протягом життя. Ставлення до часу власного життя і ставлення до інших людей - основні координати людського мікрокосму.

Продуктивний життєвий простір має людина суб'єктивного типу, яка органічно звернена до інших людей, прагне до моральної поведінки, здібна до відповідальних вчинків, творчої самореалізації. Іншими словами, для здорового розвитку особистості необхідний баланс центрації й децентрації, який дозволяє зрівноважувати співвідношення між зовнішнім й внутрішнім, своїм і чужим [125].

Показник сімейної ідентифікації.

Формування особистості в сім'ї відбувається не тільки в результаті спрямованого впливу дорослих, але й в результаті спостереження за поведінкою всіх членів сім'ї, ототожнення себе з ними. Саме завдяки механізму ідентифікації відбувається присвоєння відчуттів, відносин, мотивів, які притаманні тим людям, яких особистість приймає за взірць для наслідування.

Для з'ясування рівня сімейної ідентифікації складена авторська анкета на визначення рівня наявності сімейної ідентифікації. Теоретичною основою розробленої анкети дослідження є розуміння сімейної ідентифікації як процесу формування цінностей, прагнень, які узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н.Аккерман, В.С.Торохтій); емоційне і когнітивне "Ми" сім'ї (Л.Б. Шнейдер), а також як «внутрішня картина сім'ї» (Є.Г. Ейдемільер, В.В. Юстицькіс).

Анкета містить 30 запитань, які складають три блоки (когнітивний компонент, емоційно – поведінковий та мотиваційний). Наведемо перелік основних характеристик, які описують ці блоки:

I блок когнітивний компонент:

- важливість батьківських порад (питання 1);
- роль батьків в усвідомленні себе як особистості (питання 4);
- спільне вирішення проблем у сім'ї (питання 6);
- усвідомленість себе членом сім'ї (питання 7);
- загальне обговорення особистісних проблем кожного із членів сім'ї, непорозуміння (питання 8);
- опис та загальна характеристика сім'ї (питання 10);
- авторитетність батьків (питання 12);
- згода з думкою батьків (питання 14);
- неухильне дотримання кожним із членів сім'ї правил, цінностей та норм поведінки (питання 16);
- вільне висловлення та прийняття думок кожного із членів сім'ї (питання 20)

II блок: емоційно – поведінковий компонент:

- ставлення батьків до вчинків дитини (питання 3);
 - стиль спілкування в сім'ї (питання 11);
 - спільний відпочинок сім'ї (питання 15);
 - атмосфера сім'ї сприяє особистісному росту і розвитку власних інтересів (питання 17);
 - довірливі, дружні стосунки із батьками (питання 19);
 - задоволеність взаємовідносинами у сім'ї (питання 21);
 - бажання особистістю змінити стосунки з батьками (питання 22)

III блок: мотиваційний (пов'язаний з майбутньою професією та особистісним ростом в ній):

- залежність професійного успіху від батьків (питання 2);
- вплив батьків на професійний ріст дитини (питання 5);
- підтримка сім'ї у виборі професії, починаннях та нових прагнень кожного із членів (питання 9);
- вирішальна роль у виборі моєї майбутньої професії (питання 13);
- мотивація вибору професії (питання 23);
- готовність до професійного росту й розвитку (питання 24);
- бажання працювати в майбутньому за спеціальністю (питання 25)

Інтерпретація результатів:

- питання 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 14, 22, 23, 25 оцінюються в 1 бал та 0 балів;
- питання 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 24 оцінюються в 2, 1 та 0 балів;
- питання 18, 26-30 є допоміжними, не включені в оцінку рівня сімейної ідентифікації.

Отримані результати підсумовуються й визначається загальний показник сімейної ідентифікації. Максимальна кількість балів за цією методикою становить 35 балів, найменша – 0 балів.

0 – 12 балів – низький рівень сімейної ідентифікації;

13 – 28 балів – середній рівень сімейної ідентифікації;

29 – 35 балів – високий рівень сімейної ідентифікації

Ключ анкети:

№ п/п	А	Б	В	№ п/п	а	Б	в	г	№ п/п	А	Б	в
1	1	0	-	11	0	1	1	2	22	0	1	-
2	1	0	-	12	1	0	-	-	23	1	0	-
3	0	1	-	13	1	1	2	0	24	0	1	2
4	1	0	-	14	1	0	-	-	25	1	0	-
5	1	0	-	15	2	0	1	-				
6	1	0	-	16	2	0	1	-				
7	1	0	-	17	2	0	1	-				
8	1	0	-	19	2	0	1	-				
9	1	2	0	20	2	0	1	-				
10	2	0	1	21	2	0	1					

Показник самодетермінації. Одним із механізмів професійної

самореалізації виступає самодетермінація як відчуття і реалізація свободи вибору людиною способу поведінки та загалом існування в світі, незалежно від зовнішніх сил та багатьох внутрішніх процесів, що впливають на неї. Іншими словами, самодетермінація характеризується самовизначенням особистістю її основних генеральних ставлень (світогляд, цінності, картина світу, образ світу, генеральні смисли-життя тощо), які зумовлюють дії і вчинки особистості у пізнанні, навчанні, праці, спілкуванні, - в її життєдіяльності [83].

Виходячи із цих тверджень була створена анкета «Самодетермінація особистісного пізнання» на визначення рівня самодетермінації (автор Л.В. Мар'яненко) складається із 7 запитань, які містять наступні параметри:

- світогляд особистості (атеїстичний, релігійний, містичний) (питання 1);
- наявність картини (образу) світу (питання 2);
- залежність вибору цікавих книг, або іншої пізнавальної інформації від світогляду (питання 3);
- вплив картини (образу) світу на поведінку (питання 4);
- вплив картини (образу) світу на спілкування (питання 5);
- вплив картини (образу) світу на його пізнання (питання 6);
- пізнання, пізнавальна діяльність означає більше (менше) ніж спілкування і праця (питання 7).

Інтерпретація результатів:

Ключ анкети

№ п/п	А	Б	В
1	0	1	-1
2	1	0	-
3	1	0	-
4	1	0	-
5	1	0	-
6	1	0	-
7	2	1	0

Отримані результати підсумовуються й визначається загальний показник самодетермінації. Максимальна кількість балів 8, мінімальна -1 бал.

Так, 1-3 бали – *низький рівень самодетермінації* проявляється у осіб, в яких відсутня світоглядна позиція й картина (образ) світу в результаті чого спілкування посідає важливіше місце в житті людини, а ніж його пізнання. Така особа не виявляє інтересу до цікавих книг чи іншої пізнавальної інформації.

4-5 балів – *середній рівень самодетермінації* описує особистість, у якої наявна світоглядна позиція, наявна картина світу. Присутня тенденція до пізнання нового, цікавого й життя загалом, що буде, однозначно проявлятися в

поведінці й міжособистісних відносинах.

6-8 балів – *високий рівень самодетермінації* характеризує особу з релігійним світогляд, який впливає на вибір цікавих книг чи інших джерел пізнавальної інформації. Пізнання світу є важливішим, ніж спілкування й праця . Наявна картина (образ) світу впливає на поведінку, міжособистісні взаємовідносини й пізнання світу загалом (див. ДОДАТОК А).

Виходячи вище сказаного, діагностичний інструментарій можна представити у вигляді таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Діагностичний інструментарій для емпіричного дослідження й обґрунтування теоретичної моделі

№ п/п	Складові теоретичної моделі	Назва методики	Шкали методик
1	Готовність професійної діяльності до	Методика діагностики рівня парціальної готовності до професійно - педагогічного саморозвитку	1. мотиваційний компонент готовності 2. когнітивний компонент готовності 3. морально – вольовий компонент готовності 4. гностичний компонент готовності 5. організаційний компонент готовності 6. здатність до самоуправління 7. комунікативний компонент готовності
2	Самореалізація особистості	Методика «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (автор Е.Шостром, адаптація Н.Ф. Каліної)	1. показник самоактуалізації 2. орієнтація в часі 3. цінності 4. погляд на природу людини 5. потреба в пізнанні 6. креативність 7. автономність 8. спонтанність 9. саморозуміння 10. аутосимпатія 11. контактність 12. гнучкість в спілкуванні

3	Зовнішні чинники	Опитувальник «Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин» (ЦОВС)	<ol style="list-style-type: none"> 1. свобода в сім'ї 2. досвід в коханні 3. досягнення в роботі 4. гнучке загальне виховання 5. свобода сексуального вираження 6. самовираження особистості 7. широта зовнішніх контактів в сім'ї 8. прагнення до досягнення дітьми великих успіхів 9. прихильність інтересам сім'ї 10. ранній шлюб 11. порядок і дисципліна в сім'ї 12. вірність в любові 13. глибина сімейних зв'язків 14. жорстке, ригідне спеціальне виховання 15. сексуальна стриманість 16. самопожертва задля дітей 17. обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків 18. реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей
			<ol style="list-style-type: none"> 19. прихильність інтересам суспільства 20. шлюб в зрілому віці

		Шкала сімейного оточення (автор R.H . Moos, адаптована С. Ю. Купріяновим)	Показники стосунків між членами сім'ї 1. згуртованість 2. експресивність 3. конфлікт Показники особистого зростання 4. незалежність 5. орієнтація на досягнення 6. інтелектуально - культурна орієнтація 7. морально – етичні аспекти Показники управління сімейною системою 8. організація 9. контроль
		Опитувальник « Поведінка батьків і ставлення підлітків до них» (ППР, автор Е.Шафер)	1. позитивний інтерес батька 2. директивність батька 3. ворожість батька 4. автономність батька 5. непослідовність батька 6. позитивний інтерес матері 7. директивність матері 8. ворожість матері 9. автономність матері 10. непослідовність матері
		Авторська анкета на визначення сімейної ідентифікації	1. високий рівень сімейної ідентифікації 2. середній рівень сімейної ідентифікації 3. низький рівень сімейної ідентифікації
4	Особистісні чинники	Опитувальник « Аспекти ідентичності» AIQ-IV (автори Cheek, Smith, & Tropp)	1. персональна ідентифікаційна орієнтація 2. реляційна ідентифікаційна орієнтація

			3. соціальна ідентифікаційна орієнтація 4. колективна ідентифікаційна орієнтація
		Анкета на визначення рівня самодетермінації (Л. В. Мар'яненко)	1. високий рівень самодетермінації 2. середній рівень самодетермінації 3. низький рівень самодетермінації

Таким чином, у цьому підрозділі описано емпіричні показники, завдяки яким можна дослідити сімейну ідентифікацію в осіб студентського віку, які проявляють різний рівень психологічної готовності до професійної самореалізації. До кожного показника підібрано відповідний психодіагностичний інструментарій.

2.4. Опис та обґрунтування вибору групи досліджуваних

Групою осіб, відібраною для проведення основного етапу емпіричного дослідження, є студенти 3 – 4 курсів юридичного факультету та факультету психології Навчально – наукового інституту права, психології та економіки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Група осіб, які взяли участь у нашому дослідженні, обиралась за декількома критеріями:

Вік досліджуваних. Період зрілої юності (18-23 р) пов'язаний з початком навчання у вищому навчальному закладі та початком роботи на виробництві. Для 17—18 років характерною є певна зрілість у розумовому, моральному та соціально-суспільному плані: підсилюються свідомі мотиви поведінки. Студентський вік поділяється на стандартний (17—22 роки) та нестандартний (23—27 років). Останній період пізньої юності, або початок зрілості, вважається чутливим, тобто найсприятливішим для завершення формування як психофізичних, так і особистісних якостей.

Саме в процесі навчання студентів у ВНЗ (Е.Зеєр, Е.Симанюк) відбувається переоцінка цінностей, розчарування в обраній професії. Виникає незадоволення окремими предметами, з'являються сумніви у правильності професійного вибору. Це так звана криза професійного вибору. Як правило, вона чітко проявляється в перший і в останній рік навчання у вузі.

Відтак, для сприятливого переходу із стадії адаптації на стадію інтерналу, слід враховувати специфіку студентського віку, індивідуально – особистісні особливості у формуванні професійно важливих якостей спеціаліста, мотивацію особистості до навчання та бажання самовдосконалюватись та набувати досвіду в обраній сфері професійної діяльності. Саме сприятливий перехід з використанням всіх можливостей, формування вмій й навичок дозволить студентам, особливо останнього року навчання у вузі, уникнути кризи вибору й сформувати прагнення до професійного росту й самореалізації.

Розвиток особистості студента, а значить, і його психологічної готовності до професійної діяльності, на різних курсах має деякі особливі риси. Із врахуванням вище сказаного цікавим й найбільш актуальним для дослідження вважаємо студентів третього й четвертого курсів навчання. Адже, для третього курсу характерним є початок спеціалізації, подальший розвиток і поглиблення професійних інтересів студентів. А для четвертого - перше реальне знайомство зі спеціальністю в період проходження практики; переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури.

2. *Стать.* Згідно традиційним гендерним стереотипам, професійна самореалізація є більш важливішою для чоловіків, в той час жінкам слід орієнтуватись на самореалізацію в сім'ї (І.С.Клецина, 1998). Проте на даний час все більш акцентується увага як вітчизняними, так і зарубіжними психологами на гендерних особливостях професійної самореалізації та кар'єри, а також вплив різних факторів на ці процеси.

З метою аналізу й порівняння особливостей психологічної готовності до професійної самореалізації у дівчат й хлопців як майбутніх професіоналів проведено дослідження. Відтак у нашому дослідженні брало участь 223 жінок та 133 чоловіків.

3. *Сиблінгова позиція.* Сім'я трактується як емоційне поле, емоційна система, що представляє собою почуттєво – поведінковий комплекс (М. Боуен). Кожен член сім'ї займає в цій системі певну позицію, яка залежить від порядку народження, і виконує властиві їй функції. Особистість дитини формується під впливом цієї функціональної позиції. У дорослому житті знаходить відображення те, яку сиблінгову позицію у батьківській сім'ї займала особистість. Оскільки сиблінгова позиція впливає на становлення особистості, то цікавим стало дослідити взаємозв'язок сиблінгової позиції та готовності до професійної самореалізації.

Загалом на основному етапі дослідження взяло участь 356 осіб віком від 18 до 25 років. До цієї групи увійшли особи, які були обрані за різними соціально-демографічними та соціально-культурними параметрами.

Висновки до розділу 2

Для емпіричного дослідження сімейної ідентифікації в осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації, необхідно розробити детальну його програму. Вона включає в себе підготовчий та основний етапи, які передбачають виконання різних завдань. Підготовчий етап присвячений апробації та модифікації методик дослідження, необхідних для аналізу сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді. На основному етапі передбачається провести емпіричне дослідження, у якому розкривається вся багатогранність психологічної готовності до професійної самореалізації. Для цього підібрано методичний інструментарій та відповідні методи математико-статистичного опрацювання даних.

Емпіричними показниками дисертаційного дослідження є показники самоактуалізації, компоненти готовності до професійної діяльності, показник самодетермінації, типи ідентифікаційних орієнтацій. Важливим для аналізу виступають показник сімейної ідентифікації, сімейні цінності, шкали сімейного оточення, батьківські позиції й наявність сиблінгів. Крім цього, враховуються вікові й гендерні особливості.

Групою досліджуваних є студенти 3 і 4 курсів навчання.

Розроблена програма емпіричного дослідження дає змогу якнайповніше проаналізувати особливості сімейної ідентифікації осіб з різним рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації.

РОЗДІЛ 3

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ГОТОВНІСТЬ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

3.1. Психологічні особливості студентської молоді з різним рівнем готовності до самореалізації.

Готовність до самореалізації як системне явище включає готовність до діяльності в професійній сфері, враховуючи при цьому особистісні якості, які сприяють розвитку активності й прагнення до самовдосконалення.

Результати регресійного аналізу ($R^2=0,45621459$ $F(46,307)=5,5992$ $p<0,0000$) вказують на ті показники, які пояснюють «готовність до професійної самореалізації» особистості студента. В результаті проведеного аналізу виявлено наступні зв'язки готовності до професійної самореалізації та глибиною сімейних зв'язків (Beta = 0,191412, при $t = 3,62167$ із значенням $p = 0,000342$), строгістю батька (Beta B = -0,209496, при $t = -2,75993$ із значенням $p = 0,006129$), строгістю матері (Beta B = 0,169910, при $t = 2,26978$ із значенням $p = 0,023914$) та непослідовністю матері (Beta B = -0,185273, при $t = -2,58117$ із значенням $p = 0,010310$) (див. ДОДАТОК В.3.1.)

Виявлено, що на психологічну готовність до професійної самореалізації позитивно впливає глибина сімейних зв'язків. Проте, якщо строгість та вимогливість матері носить позитивний вплив, то її непослідовність у вихованні та строгість батька – негативно впливатиме на психологічну готовність.

З метою виявлення відмінностей між досліджуваними групами проведений порівняльний аналіз. Для початку слід визначити рівень сформованої готовності визначається з допомогою формули: від середнього значення для кожного досліджуваного відняти показник загального середнього значення. Таким чином, мінусові значення свідчать про низький рівень, значення 0-7 – середній рівень та 7 і більше балів – високий рівень готовності.

Перевірка статистичних відмінностей між групами з високим, середнім та низьким рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері здійснювалась за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Г.Шеффе при $p<0,05$ (див.ДОДАТОК В.3.2).

Так, особи з високим рівнем готовності до професійної діяльності, у порівнянні з іншими студентами демонструють прагнення до самоактуалізації ($M=58,657$) (див табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Scheffe Test для шкали «показник самоактуалізації» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=58,657$	$M=55,421$	$M=45,646$
Високий		0,212822	0,000000
Середній	0,212822		0,000000

Низький 0,000000 0,000000

Здатність особистості жити в теперішньому часі, переживати справжні моменти власного життя у всій його багатогранності, відчувати нерозривність минулого, теперішнього й майбутнього як єдине ціле описує орієнтацію в часі осіб з високим рівнем готовності до діяльності у професійній сфері (M=9,8857). Особи з низьким рівнем готовності показують найнижчі результати за цим показником (M=7,4583), які свідчать про орієнтацію особи лише на певному часовому відрізку (минулому, теперішньому чи майбутньому) (див. табл.3.2).

Таблиця 3.2.

Scheffe Test для шкали « орієнтація в часі» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	M=9,8857	M=9,2243	M=7,4583
Високий		0,298442	0,000000
Середній	0,298442		0,000059
Низький	0,000000	0,000059	

Високі показники за шкалою «цінність самоактуалізації» демонструють особи з високим рівнем готовності (M=9,1143), на другому місці прояву – особи з середнім рівнем готовності (M=9,0561), на останньому – особи з низьким рівнем готовності (M=7,5556) (див. табл 3.3.).

Таблиця 3.3.

Scheffe Test для шкали « цінність самоактуалізації» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	M=9,1143	M=9,0561	M=7,5556
Високий		0,988637	0,000106
Середній	0,988637		0,000187
Низький	0,000106	0,000187	

На основі порівняльного аналізу встановлено, що високі показники за шкалою «погляд на природу людини» показують особи з високим рівнем готовності (M=6,6143), що проявляється у довірливому ставленні до людей, чесності, доброзичливості та гармонійних міжособистісних взаємовідносинах. Найнижчі показники за цією шкалою демонструють студенти з низьким рівнем готовності (M=5,6563) (див. табл. 3.4.).

Таблиця 3.4.

Scheffe Test для шкали «погляд на природу людини» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=6,6143$	$M=6,4907$	$M=5,6563$
Високий		0,951443	0,033625
Середній	0,951443		0,073731
Низький	0,033625	0,073731	

Для осіб з високим рівнем готовності до діяльності в професійній сфері важливою є потреба в пізнанні навколишнього світу, відкритість новому досвіду ($M=9,3143$) (див. табл.3.5.).

Таблиця 3.5.

Scheffe Test для шкали «потреба в пізнанні» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=9,3143$	$M=8,3972$	$M=7,2396$
Високий		0,049553	0,000000
середній	0,049553		0,004062
Низький	0,000000	0,004062	

Здатність осіб реалізувати власний потенціал, уміння донести до навколишніх авторське бачення світу, що виявляється у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності й творче відношення до життя загалом описує високий рівень креативності, що демонструють студенти з високим рівнем готовності до професійної діяльності ($M=9,4857$). На противагу цим студентам, особи з низьким рівнем готовності в діяльності не проявляють креативності ($M=7,6076$) (див. табл. 3.6).

Таблиця 3.6.

Scheffe Test для шкали «креативність» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=9,4857$	$M=9,0000$	$M=7,6076$
Високий		0,499069	0,000010
Середній	0,499069		0,001493
Низький	0,000010	0,001493	

Що ж стосується вияву спонтанності, то це якість, в основі якої є впевненість в собі й довіра до оточуючого світу. Її можна співвіднести з таким цінностями, як свобода, природність, легкість, діяльність без зусиль. Саме ця якість проявляється найбільше в студентів з середнім рівнем готовності ($M=7,4673$), друге місце посідають особи з високим рівнем ($M=6,8381$) та третє місце – з низьким рівнем готовності до профдіяльності ($M=6,2569$) (див.табл.3.7.).

Таблиця 3.7.

Scheffe Test для шкали « спонтанність» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=6,8381$	$M=7,4673$	$M=6,2569$
Високий		0,268148	0,276173
Середній	0,268148		0,003796
Низький	0,276173	0,003796	

Високі показники за шкалою «саморозуміння», що показують студенти з високим рівнем готовності, свідчать про чутливість, сенситивність осіб до своїх бажань й потреб. Такі люди не схильні зраджувати власним смакам і оцінки зовнішніми соціальними стандартами ($M=8,8571$) (див. табл .3.8).

Таблиця 3.8.

Scheffe Test для шкали « саморозуміння» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=8,8571$	$M=8,2570$	$M=6,9479$
Високий		0,285224	0,000001
Середній	0,285224		0,001107
Низький	0,000001	0,001107	

Перше місце в усвідомленні позитивної Я – концепції, що слугує основою для стійкої адекватної самооцінки характерне для студентів з середнім рівнем готовності ($M=8,3832$), друге місце демонструють особи з високим рівнем готовності ($M= 7,9333$) та третє місце – студенти з низьким рівнем готовності ($M=6,907$) (див. табл.3.9).

Таблиця 3.9.

Scheffe Test для шкали « аутосимпатія» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=7,9333$	$M=8,3832$	$M=6,9097$
Високий		0,554058	0,030972
Середній	0,554058		0,000745
Низький	0,030972	0,000745	

Контактність як загальна передумова до взаємно корисної та приємної комунікабельності з іншими людьми, яка виступає необхідною основою синергійної установки особистості характерна найбільше для осіб з високим рівнем готовності ($M= 7,7286$) (див. табл.3.10).

Таблиця 3.10.

Scheffe Test для шкали «контактність» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=7,7286$	$M=7,6402$	$M=6,7188$
Високий		0,973998	0,020292
Середній	0,973998		0,037392
Низький	0,020292	0,037392	

Студенти з високою оцінкою по шкалі « гнучкість в спілкуванні» (середній рівень готовності до професійної діяльності $M=7,7523$) орієнтовані на особистісне спілкування, не схильні застосовувати маніпуляції. І на противагу їм, особи з низькими показниками за цією шкалою (низький рівень готовності $M=6,2708$) ригідні, не впевнені у власній привабливості, в тому, що вони цікаві співрозмовнику й спілкування з ними може приносити задоволення (див. табл. 3.11).

Таблиця 3.11.

Scheffe Test для шкали «гнучкість в спілкуванні» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий $M=7,7143$	середній $M=7,7523$	низький $M=6,2708$
Високий		0,994111	0,000076
Середній	0,994111		0,000042
Низький	0,000076	0,000042	

За результатами порівняльного аналізу встановлено також й те, що у студентів з високим рівнем готовності всі його компоненти розвинені в найбільшій мірі.

Так, мотиваційний компонент вказує на професійну спрямованість студентів, що включає відповідні установки, інтереси й прагнення займатися професійною діяльністю (див. табл.3.12).

Таблиця 3.12.

Scheffe Test для шкали « мотиваційний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий $M=64,619$	середній $M=57,196$	низький $M=42,472$
Високий		0,000086	0,000000
Середній	0,000086		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Для них характерним є наявність необхідних знань для ефективного вирішення завдань, загальних інтелектуальних здібностей, здатні до рефлексії, прагнуть до пізнання та саморозвитку ($M= 42,486$) (див. табл.3.13).

Таблиця 3. 13.

Scheffe Test для шкали « когнітивний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий $M=42,486$	середній $M=37,327$	низький $M=27,569$
Високий		0,000051	0,000000
Середній	0,000051		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Управління собою і мобілізація сил, зосередження на завданні, позитивне ставлення до процесу навчання, критичність, самостійність, цілеспрямованість, воля, працездатність, вміння довіряти й доводити почату справу до кінця, самокритичність й сміливість демонструють студенти з високим рівнем розвитку готовності (M=71,076) (див. табл. 3.14).

Таблиця 3.14.

Scheffe Test для шкали « морально - вольовий компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий M=71,076	середній M=64,832	низький M=46,549
Високий		0,007601	0,000000
Середній	0,007601		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Також встановлено, що студенти з високим рівнем готовності вміють ставити і вирішувати пізнавальні завдання, характерне гнучке мислення, спостережливість, здатні до синтезу і узагальнення, класифікації, систематизації, задоволені від пізнання, вміють слухати, здатність відмовлятися від стереотипних ідей та суджень (M=127,03) (див. табл. 3.15).

Таблиця 3.15.

Scheffe Test для шкали « гностичний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий M=127,03	середній M=110,74	низький M=76,299
Високий		0,000000	0,000000
Середній	0,000000		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Вміння планувати час, свою роботу, переключати види діяльності, використовувати інноваційні технології навчання описує студентів з високими показниками організаційного компоненту (M=50,448) (див. табл. 3.16).

Таблиця 3.16.

Scheffe Test для шкали « організаційний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий M=50,448	середній M=43,121	низький M=29,347
Високий		0,000000	0,000000
Середній	0,000000		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Вони демонструють здатність до самоорганізації і мобілізації, самооцінка самостійності власної діяльності, самоаналізу й рефлексії, самоконтроль, працездатність (M=40,190) (див. табл. 3.17).

Таблиця 3.17.

Scheffe Test для шкали « здатність до самоуправління як компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=40,190$	$M=33,776$	$M=23,497$
Високий		0,000000	0,000000
Середній	0,000000		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Крім цього, їм притаманна й здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування, а також здатність акумулювати й використовувати досвід діяльності колег, відстоювати свою точку зору і переконувати інших в процесі дискусії, уникати конфлікти в процесі спільної діяльності, використовуючи при цьому співробітництво і взаємодопомогу ($M=37,410$) (див. табл. 3.18).

Таблиця 3.18.

Scheffe Test для шкали « комунікативний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=37,410$	$M=31,701$	$M=23,958$
Високий		0,000019	0,000000
Середній	0,000019		0,000000
Низький	0,000000	0,000000	

Порівняльний аналіз осіб з різним рівнем готовності вказує на існування відмінностей у прояві тих чи інших сімейних цінностей, що характеризують батьківську сім'ю.

Так, студенти з високим рівнем готовності відзначають важливим наявність свободи в батьківській сім'ї ($M=3,3143$) (табл. 3.19).

Таблиця 3.19.

Scheffe Test для шкали «свобода в сім'ї» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=3,3143$	$M=3,2804$	$M=2,9931$
високий	0,970007		0,044885
Середній	0,970007		0,080921
Низький	0,044885	0,080921	

Гнучке загальне виховання в найбільшій мірі притаманне для сім'ї студентів з високим рівнем готовності ($M=3,2952$), незначна відмінність спостерігається між ними й особами з середнім рівнем готовності ($M=3,2804$) та найменш важливим цей показник є для осіб з низьким рівнем ($M=2,8542$) (див.табл. 3.20).

Таблиця 3.20.

Scheffe Test для шкали « гнучке загальне виховання» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	M=3,2952	M=3,2804	M=2,8542
Високий		0,995013	0,006921
Середній	0,995013		0,009113
Низький	0,006921	0,009113	

Встановлено, що самовираження особистості як важлива цінність в сім'ї присутня в осіб з середнім рівнем готовності до професійної діяльності (M=2,5140) (див. табл.3.21).

Таблиця 3.21.

Scheffe Test для шкали «самовираження особистості» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	середній
	M=2,2952	M=2,5140	M=2,0694
Високий		0,367416	0,294868
Середній	0,367416		0,008752
Низький	0,294868	0,008752	

Також для осіб, що виявили середній рівень готовності важливим є широта зовнішніх контактів сім'ї (M=2,8318), найменш важливим є для студентів з низьким рівнем готовності (M=2,4375) (див. табл. 3.22).

Таблиця 3.22.

Scheffe Test для шкали « широта зовнішніх контактів сім'ї» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	M=2,7238	M=2,8318	M=2,4375
Високий		0,795169	0,159068
Середній	0,795169		0,029963
Низький	0,159068	0,029963	

На основі порівняльного аналізу встановлено, що особи з середнім рівнем готовності будуть в найбільшій мірі прагнути, щоб їхні діти досягнули успіху в майбутньому житті (M=3,2336). Незначні відмінності у цьому прагненні спостерігаються в студентів з високим рівнем готовності (M=3,0667) (див.табл. 3.23).

Таблиця 3.23.

Scheffe Test для шкали «прагнення до досягнення дітьми великих успіхів» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=3,0667$	$M=3,2336$	$M=2,7431$
Високий		0,510539	0,056399
Середній	0,510539		0,001347
Низький	0,056399	0,001347	

Найбільше проявляють прихильність інтересам сім'ї саме особи з середнім рівнем готовності ($M=2,3364$), в найменшій мірі – студенти з низьким рівнем ($M=1,9444$) (див. табл. 3.24).

Таблиця 3.24.

Scheffe Test для шкали « прихильність інтересам сім'ї» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=2,1619$	$M=2,3364$	$M=1,9444$
Високий		0,394654	0,192007
Середній	0,394654		0,004682
Низький	0,192007	0,004682	

Що стосується цінність шлюбу в ранньому віці, то найбільш схвалюють його особи з високим рівнем готовності до діяльності в професійній сфері ($M=1,6571$) (див. табл. 3.25).

Таблиця 3.25.

Scheffe Test для шкали «ранній шлюб» при $p < ,05000$

Рівень готовності	Високий	середній	низький
	$M=1,6571$	$M=1,0187$	$M=1,3333$
Високий		0,000840	0,120376
Середній	0,000840		0,132478
Низький	0,120376	0,132478	

Жорстке, ригідне виховання в сім'ї практикують батьки, студентів з середнім рівнем готовності до професійної діяльності ($M= 2,8037$) (див. табл. 3.26).

Таблиця 3.26.

Scheffe Test для шкали « жорстке, ригідне спеціальне виховання» при

$p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=2,6000$	$M=2,8037$	$M=2,4236$
Високий		0,409048	0,463935
Середній	0,409048		0,027955
Низький	0,463935	0,027955	

Студенти з середнім ($M=2,9626$) та високим ($M=2,9238$) рівнем готовності до діяльності проявляють активну позицію в суспільстві, прагнуть

відповідати її інтересам (див. табл. 3.27).

Таблиця 3.27.

Scheffe Test для шкали «прихильність інтересам суспільства» при $t p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=2,9238$	$M=2,9626$	$M=2,4097$
Високий		0,967779	0,001555
Середній	0,967779		0,000532
Низький	0,001555	0,000532	

Аналіз вказує й на те, що цінність шлюбу в зрілому віці як і в ранньому найбільш схвалюють особи з високим рівнем готовності ($M= 1,82286$), найменш – особи з середнім рівнем ($M=1,3645$) (див. табл. 3.28).

Таблиця 3.28.

Scheffe Test для шкали «шлюб в зрілому віці» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=1,8286$	$M=1,3645$	$M=1,5208$
Високий		0,004937	0,067488
Середній	0,004937		0,492914
Низький	0,067488	0,492914	

Важливе місце для студентів з високим рівнем готовності до професійної самореалізації посідає орієнтація на інтелектуальний та культурний розвиток всіх членів сім'ї ($M=4, 8000$) (див. табл. 3.29).

Таблиця 3.29.

Scheffe Test для шкали «інтелектуально - культурна орієнтація» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=4,8000$	$M=4,1963$	$M=3,9792$
Високий	0,084573		0,005564
Середній	0,084573		0,689236
Низький	0,005564	0,689236	

Що стосується батьківських позицій, то на розвиток високого рівня готовності впливає позитивне схвалення, прийняття матері діяльності дитини та довіра у стосунках ($M= 12,571$) (див. табл. 3.30).

Таблиця 3.30.

Scheffe Test для шкали « позитивний інтерес матері» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=12,571$	$M=11,533$	$M=10,556$
Високий		0,490275	0,047087
Середній	0,490275		0,481599
Низький	0,047087	0,481599	

Крім цього, особи з високим рівнем готовності до професійної діяльності відзначають позицію матір як таку, що не сприймає дитину як особистість зі своїми відчуттями, думками, уявленнями і спонуками, вона являє собою «сліпу» силу і владу амбіцій, якій всі, незважаючи ні на що, зобов'язані підпорядковуватись ($M=10,267$) (див. табл. 3.31).

Таблиця 3.31.

Scheffe Test для шкали «автономність матері» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=10,267$	$M=9,3925$	$M=8,4653$
Високий	0,433551		0,017775
Середній	0,433551		0,336726
Низький	0,017775	0,336726	

Так, на розвиток високого рівня готовності до професійної діяльності студентів впливає як позитивний інтерес, схвалення й довіра так і автономність матері.

Аналіз векторів ідентифікаційних орієнтацій показав відмінності в осіб з різним рівнем готовності. Студенти з високим рівнем готовності демонструють вищі показники в персональній, колективній та соціальній ідентифікаційній орієнтації.

Так, особи з високим показником персональної ідентифікаційної орієнтації сприймають власне "Я" за єдиний центр, який має абсолютну і безумовну владу притягувати до себе, підкоряти, організовувати весь навколишній світ, надаючи йому цільності та завершеності. Також притаманне не адекватне уявлення своїх відносин з іншими людьми ($M=36,705$) (див. табл. 3.32).

Таблиця 3.32.

Scheffe Test для шкали «персональна ідентифікаційні орієнтація» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=36,705$	$M=34,318$	$M=33,083$
Високий	0,257063		0,028429
Середній	0,257063		0,655774
Низький	0,028429	0,655774	

При цьому, вони дотримуються й слідують просоціальним цінностям, традицій й соціальних ритуалів; відсутня налаштованість до вільної та відповідальної поведінки, ініціативності та творчого спілкування. Вони чітко виокремлюють полюси добра і зла, постійно формуються оцінки "добрих" і "поганих", "правильних" і "неправильних" дій (див. табл. 3.33).

Таблиця 3.33.

Scheffe Test для шкали «соціальна ідентифікаційна орієнтація» при $p < ,05000$

Рівень готовності	високий	середній	низький
-------------------	---------	----------	---------

	$M=25,800$	$M=24,458$	$M=22,201$
Високий		0,495065	0,003312
Середній	0,495065		0,101059
Низький	0,003312	0,101059	

Також можна спостерігати прагнення відповідати груповим очікуванням і нормам. Однак вони не схильні брати на себе відповідальність (див. табл. 3.34).

Таблиця 3.34.

Scheffe Test для шкали « колективна ідентифікаційна орієнтація» при $p < ,05000$

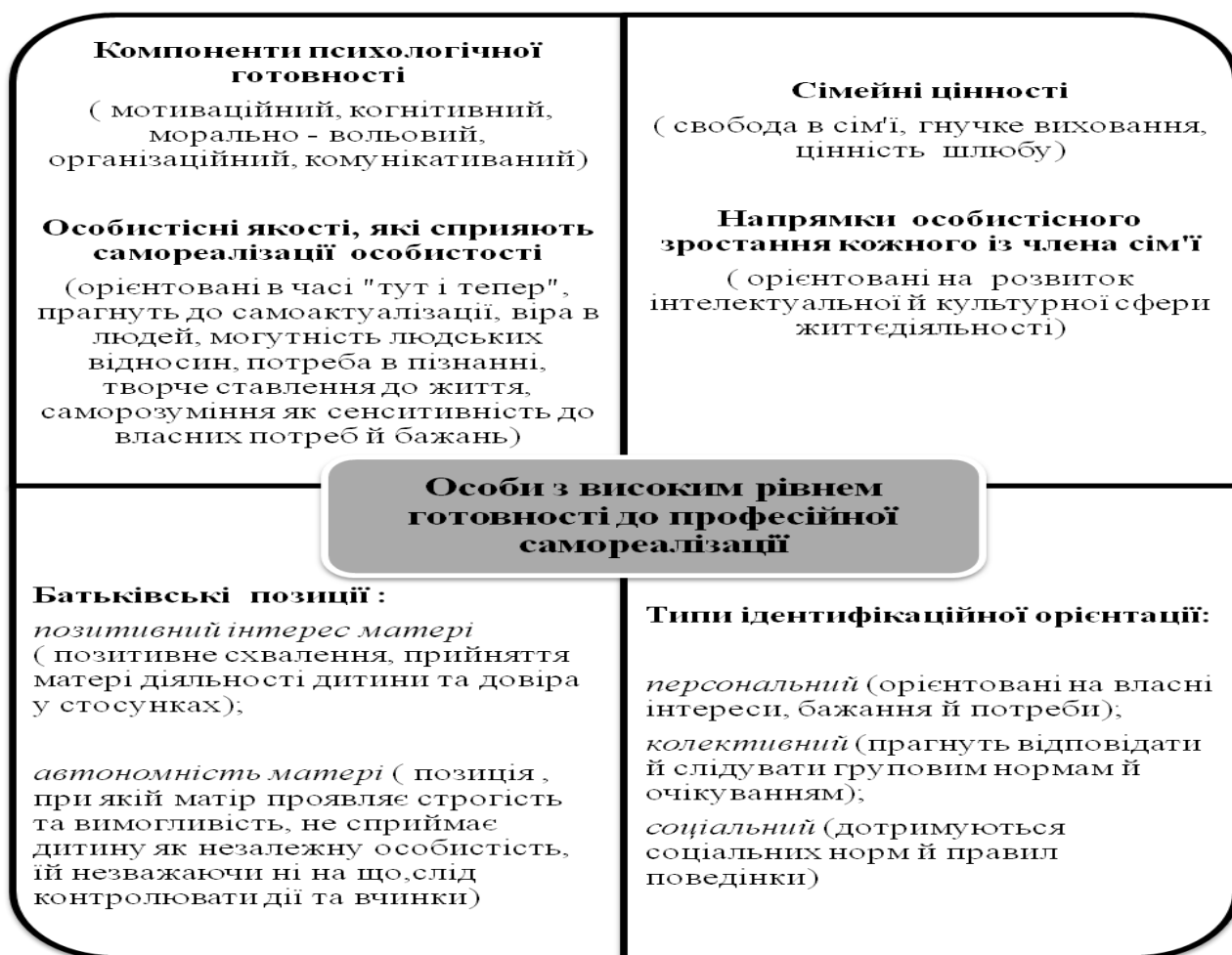
Рівень готовності	високий	середній	низький
	$M=26,857$	$M=25,720$	$M=23,139$
Високий		0,627952	0,003647
Середній	0,627952		0,063533
Низький	0,003647	0,063533	

Аналіз отриманих результатів дав змогу зробити висновок, що особи з високим рівнем готовності до професійної самореалізації демонструють прагнення до самоактуалізації, орієнтацію в часі, цінність самоактуалізації, віру в щирі міжособистісні стосунки, потребу в пізнанні, креативність, саморозуміння та контактність. Спостерігаються й вищі показники компонентів готовності (мотиваційний, когнітивний, морально-вольовий, організаційний, комунікативний). Що ж стосується впливу сім'ї, то особи, що мають високий рівень готовності відзначають важливість сімейних цінностей (свобода в сім'ї, цінність шлюбу), позитивного інтересу й вимогливості матері, а також орієнтацію на інтелектуальний та культурний розвиток кожного із членів батьківської сім'ї. Крім цього, вони, передусім, орієнтовані на власні інтереси, бажання й прагнення. Проте, враховують й дотримуються соціальних норм, правил поведінки, прагнуть відповідати груповим очікуванням.

Отримані результати узагальнивши, можна представити у вигляді таблиці 3.35.

Таблиця 3.35.

Психологічна характеристика осіб з високим рівнем готовності до професійної самореалізації

Таким чином, на готовність до професійної діяльності й самореалізації в ній важливе місце посідають сімейні цінності, відносини між членами сім'ї та батьківська позиція.

3.2. Аналіз взаємозв'язків батьківської сім'ї та готовності до професійної самореалізації.

Важливу роль у професійному становленні особистості відіграє, в першу чергу, батьківська сім'я, де під впливом виховання, сімейних цінностей та стосунків формується готовність до діяльності в професійній сфері.

Саме для виявлення взаємозв'язків між готовністю до професійної самореалізації та параметрами батьківської сім'ї проведена лінійна кореляція

Пірсона (див. ДОДАТОК В.3.3).

Для початку слід зазначити, що проведений кореляційний аналіз підтверджує існування прямих зв'язків між компонентами парціальної готовності до професійної діяльності та показниками самоактуалізації (див. табл.3.36).

Таблиця 3.36

Результати кореляційного аналізу якостей, що сприяють самоактуалізації особистості та компонентів парціальної готовності до професійної

діяльності

Показники якостей самоактуалізації	Компоненти парціальної готовності до професійного саморозвитку						
	Мотиваційний	Когнітивний	Моральний	Гностичний	Організаційний	Зд.до самоуправління	Комунікативний
Показник самоактуалізації	0,613**	0,570**	0,618**	0,626**	0,581**	0,564**	0,559**
Орієнтація в часі	0,449**	0,425**	0,486**	0,457**	0,468**	0,420**	0,480**
Цінності	0,495**	0,391**	0,456**	0,458**	0,418	0,362**	0,437**
Погляд на природу людини	0,334**	0,339**	0,361**	0,278**	0,353**	0,307**	0,315**
Потреба в пізнанні	0,525**	0,437**	0,476**	0,442**	0,420**	0,443**	0,386**
Креативність	0,466**	0,398**	0,457**	0,504**	0,421**	0,408**	0,408**
Автономність	0,192**	0,202**	0,229**	0,275**	0,191**	0,229**	0,328**
Спонтанність	0,301**	0,291**	0,350**	0,337**	0,226**	0,279**	0,297**
Саморозуміння	0,433**	0,404**	0,416**	0,465**	0,453**	0,338**	0,398**
Аутосимпатія	0,308**	0,290**	0,368**	0,377**	0,282**	0,329**	0,287**
Контактність	0,378**	0,345**	0,381**	0,378**	0,304**	0,288**	0,283**
Гнучкість спілкуванні	0,449**	0,394**	0,421**	0,417**	0,391**	0,395**	0,387**

Примітка: дані, позначені ** - значущі при $p > 0,01$

Отримані результати свідчать про те, що із формуванням й розвитком компонентів готовності, розвиватиметься прагнення до самоактуалізації в професійній сфері.

Підтвердилось припущення про існування взаємозв'язків між готовністю до професійної самореалізації та параметрами батьківської сім'ї, зокрема всіма показниками сімейних цінностей. Розглянемо лише найістотніші з них (див. табл. 3.37).

Таблиця 3.37.

Результати кореляційного аналізу готовності до професійної самореалізації та сімейними цінностями

Сімейні цінності	Готовність до професійної самореалізації														
	Показники самоактуалізації								Компоненти парціальної готовності до професійної діяльності						
	1	2	3	33	44	55	66	7	8	19	11	11	11	11	11
Свобода в сім'ї	0,456 **		0,363 **	0,322 **	0,378 **	0,361 **	0,336 **	0,320 **	0,510 **	0,438 **	0,451 **	0,442 **	0,438 **	0,441 **	0,393 **
Гнучке виховання	0,446 **	0,356 **	0,371 **	0,325 **	0,358 **				0,507 **	0,429 **	0,470 **	0,469 **	0,439 **	0,406 **	0,416 **
Широта зовнішніх зв'язків	0,326 **								0,357 **	0,361 **	0,318 **	0,326 **		0,320 **	0,304 **
Прагнення досягнення дітьми успіху	0,408 **	0,308 **	0,346 **	0,302 **	0,300 **				0,489 **	0,450 **	0,425 **	0,429 **	0,425 **	0,361 **	0,391 **
Прихильність інтересам сім'ї	0,351 **			0,320 **				0,351 **	0,358 **	0,330 **	0,346 **	0,381 **	0,332 **	0,334 **	0,305 **
Глибина сімейних зв'язків	0,441 **	0,381 **	0,339 **	0,325 **	0,318 **	0,306 **	0,305 **	0,319 **	0,401 **	0,339 **	0,434 **	0,371 **	0,367 **	0,323 **	0,361 **
Гнучке виховання									0,354 **	0,379 **	0,347 **	0,316 **	0,300 **		
Прихильність інтересам суспільства	0,369 **		0,341 **	0,361 **	0,323 **				0,489 **	0,454 **	0,445 **	0,412 **	0,402 **	0,374 **	0,323 **

Умовні позначення: 1 – показник самоактуалізації; 2 – орієнтація в часі; 3 – цінності; 4 – потреба в пізнанні; 5 – креативність; 6 – саморозуміння; 7 – аутосимпатія; 8 – гнучкість в спілкуванні; 9 – мотиваційний компонент готовності; 10 – когнітивний компонент готовності; 11 – морально – вольовий компонент готовності; 12 – гностичний компонент готовності; 13 – організаційний компонент готовності; 14 – здатність до самоуправління; 15 – комунікативний компонент готовності.
Примітка: дані, позначені ** - значущі при $p > 0,01$

За результатом кроскореляції можна зробити висновок, що чим більше студенти відчують свободу в батьківській сім'ї, тим більше виникає прагнення до самоактуалізації ($r = 0,456$ при $p < 0,01$), її цінність ($r = 0,363$ при $p < 0,01$), потреба в пізнанні ($r = 0,322$ при $p < 0,01$), креативності ($r = 0,378$ при $p < 0,01$), саморозуміння ($r = 0,361$ при $p < 0,01$), аутосимпатія ($r = 0,336$ при $p < 0,01$), гнучкість в спілкуванні ($r = 0,320$ при $p < 0,01$). Також встановлено, що чим більше в батьківській сім'ї використовують гнучке загальне виховання, тим

більше у студентів виникає прагнення до самоактуалізації ($r = 0,446$ при $p < 0,01$), орієнтація в часі ($r = 0,356$ при $p < 0,01$), потреба в пізнанні ($r = 0,325$ при $p < 0,01$), креативність ($r = 0,358$ при $p < 0,01$).

Крім цього, прослідковується й те, що чим більша широта зовнішніх контактів сім'ї, тим більше виникає прагнення реалізувати власні сили у професійній діяльності ($r = 0,326$ при $p < 0,01$).

Чим більше виникає прагнення досягнення дітьми успіху, тим більше проявляється прагнення самоактуалізації ($r = 0,408$ при $p < 0,01$) та її цінність ($r = 0,346$ при $p < 0,01$), орієнтація в часі ($r = 0,308$ при $p < 0,01$), потреба в пізнанні ($r = 0,302$ при $p < 0,01$), креативність ($r = 0,300$ при $p < 0,01$).

Також, що більше у студентів сформована прихильність інтересам сім'ї, то більше вона сприяє прагненню до самоактуалізації ($r = 0,351$ при $p < 0,01$), потреба в пізнанні ($r = 0,320$ при $p < 0,01$), гнучкість в спілкуванні ($r = 0,351$ при $p < 0,01$).

Що ж стосується глибини сімейних зв'язків, то виявлені прямі зв'язки з самоактуалізацією ($r = 0,441$ при $p < 0,01$) та її цінність ($r = 0,339$ при $p < 0,01$), орієнтацією в часі ($r = 0,381$ при $p < 0,01$), потребою в пізнанні ($r = 0,325$ при $p < 0,01$), креативністю ($r = 0,318$ при $p < 0,01$), саморозумінням ($r = 0,306$ при $p < 0,01$), аутосимпатією ($r = 0,305$ при $p < 0,01$) та гнучкістю в спілкуванні ($r = 0,319$ при $p < 0,01$).

Чим більше особи студентського віку прихильні інтересам суспільства, тим більше виникає прагнення до самоактуалізації ($r = 0,369$ при $p < 0,01$) та її цінність ($r = 0,341$ при $p < 0,01$), потреба в пізнанні ($r = 0,361$ при $p < 0,01$) та креативність.

Відтак, якщо в сім'ї переважає свобода, гнучке виховання, прагнення досягати успіхів, прихильність інтересам як сім'ї так і суспільства, то, в майбутньому, студенти в професійній діяльності будуть проявляти прагнення до самореалізації, відчувати потребу в пізнанні, орієнтацію в часі «тут і тепер», позитивне ставлення як до інших, так і до себе.

Крім цього виявлено прямі кореляційні взаємозв'язки сімейних цінностей й всіх компонентів готовності. Розглянемо найістотніші із них.

Так, чим більше студенти відчувають свободу, тим більше розвиватиметься мотиваційний ($r = 0,510$ при $p < 0,01$) та морально – вольовий ($r = 0,451$ при $p < 0,01$) компоненти готовності. Чим більше особа вихована в сім'ї із гнучким стилем поведінки, тим більше в неї сформується мотиваційний ($r = 0,507$ при $p < 0,01$), морально – вольовий ($r = 0,407$ при $p < 0,01$) та гностичний ($r = 0,469$ при $p < 0,01$) компоненти готовності.

Чим більша спостерігається широта зовнішніх зв'язків сім'ї, тим більше відбувається ріст мотиваційного ($r = 0,357$ при $p < 0,01$) та когнітивного ($r = 0,361$ при $p < 0,01$) компонентів. Так само прагнення досягнення дітьми успіхів до діяльності корелює із мотиваційним ($r = 0,489$ при $p < 0,01$), когнітивним ($r = 0,450$ при $p < 0,01$) та морально – вольовим ($r = 0,425$ при $p < 0,01$) компонентами.

Крім цього, чим більше студент прихильний до інтересів батьківської сім'ї, де спостерігається ригідне виховання, то тим більше прагне займатися професійною роботою, виявляє до неї інтерес та вмє ставити й вирішувати

пізнавальні завдання використовуючи при цьому гнучкість і оперативність мислення, спостережливість. Також, чим більша глибина сімейних зв'язків та прихильність інтересам суспільства, тим більше прослідковується бажання займатися й розвиватися в обраній професійній сфері, вміння управляти власними мобілізаційними силами, зосереджуватись на завданні, позитивно ставитись до процесу навчання.

Так, в сім'ї, де панує свобода, широта зовнішніх контактів, гнучке виховання, глибина сімейних зв'язків, прихильність інтересам як сім'ї так і суспільства відбувається сприяння формуванню компонентів готовності до професійної діяльності.

В результаті кроскореляції виявлені й взаємозв'язки між готовністю до професійної самореалізації та батьківськими позиціями й стосунками між членами сім'ї (див. рис.3.1).

Отже, чим більше студент відчуває згуртованість всіх членів сім'ї ($r = 0,158$ при $p < 0,01$), орієнтацію на інтелектуальний й культурний розвиток ($r = 0,158$ при $p < 0,01$) та активний відпочинок ($r = 0,141$ при $p < 0,01$), врахування морально – етичних норм поведінки ($r = 0,152$ при $p < 0,01$), тим більше розвиватиметься прагнення до самоактуалізації.

Рис.3.1. Кореляційні зв'язки між шкалами самоактуалізації та характеристиками батьківської сім'ї

Орієнтація в часі корелює із згуртованістю ($r = 0,205$ при $p < 0,01$), експресивністю ($r = 0,170$ при $p < 0,01$), незалежністю ($r = 0,155$ при $p < 0,01$), орієнтацію на досягнення успіхів ($r = 0,176$ при $p < 0,01$), інтелектуальний та культурний розвиток ($r = 0,157$ при $p < 0,01$), активний відпочинок ($r = 0,148$ при $p < 0,01$), морально – етичними аспектами ($r = 0,143$ при $p < 0,01$), позитивним інтересом батька ($r = 0,172$ при $p < 0,01$) та автономністю батька ($r = 0,148$ при $p < 0,01$).

Особи, що поділяють цінність самоактуалізації виховані в сім'ях, де є можливість вільно проявляти експресивність ($r = 0,140$ при $p < 0,01$), орієнтація на досягнення ($r = 0,184$ при $p < 0,01$), активний відпочинок ($r = 0,180$ при $p < 0,01$).

Чим більше студенти орієнтовані на активний відпочинок ($r = 0,137$ при $p < 0,01$) й отримують позитивне схвалення з боку матері ($r = 0,141$ при $p < 0,01$), тим більше вірять людям, відкриті до щирих й гармонійних міжособистісних відносин. Крім цього, чим більше в сім'ї дотримуються морально – етичних норм поведінки в суспільстві ($r = 0,148$ при $p < 0,01$), тим більше виникає потреба в пізнанні навколишнього світу.

Незалежність ($r = 0,146$ при $p < 0,01$), інтелектуально – культурна орієнтація ($r = 0,165$ при $p < 0,01$) в батьківській сім'ї та автономність матері ($r = 0,165$ при $p < 0,01$) сприяє розвитку креативності особистості.

Експресивність ($r = 0,143$ при $p < 0,01$), дотримання морально – етичних норм суспільства ($r = 0,154$ при $p < 0,01$), в свою чергу, сприяє спонтанності, що співвідноситься з такими цінностями як свобода, природність.

Також в результаті кореляційного аналізу встановлено, що чим більше батьківську сім'ю характеризують як згуртовану ($r = 0,178$ при $p < 0,01$), експресивну ($r = 0,237$ при $p < 0,01$), орієнтовану на інтелектуальний та

культурний розвиток всіх своїх членів ($r=0,175$ при $p<0,01$), активний відпочинок ($r=0,180$ при $p<0,01$) та таку, що дотримується просоціальних цінностей ($r= 0,164$ при $p<0,01$), тим більше в студентів проявиться чутливість, сенситивність до своїх бажань і потреб.

Так, на розвиток особистісних якостей, що сприяють самореалізації (прагнення до самоактуалізації, її цінність, орієнтація в часі «тут і тепер», погляд на природу людини, потреба в пізнанні, креативність як творче ставлення до життя, спонтанність та саморозуміння особистості) впливають як стосунки між членами сім'ї (згуртованість, експресивність, незалежність, орієнтація на інтелектуальний й культурний розвиток, активний відпочинок, дотримання морально-етичних норм суспільства), так і позиції батьківського виховання.

Мають місце дві батьківські позиції: з одного боку позитивний інтерес, з іншого - вимогливість й строгість, які суттєво впливають на розвиток цих компонентів готовності.

Що ж стосується взаємозв'язків між компонентами готовності та стосунками між членами сім'ї й батьківськими позиціями, то виявлені наступні результати (рис.3.2).

Отримані результати свідчать про те, що чим більше в сім'ї акцентують увагу на інтелектуальний й культурний розвиток ($r=0,163$ при $p<0,01$), врахування морально – етичних норм суспільства ($r=0,139$ при $p<0,01$), та застосування матері по відношенню до дитини директивність ($r=0,138$ при $p<0,01$), чи автономність ($r= 0,158$ при $p<0,01$), тим більше спостерігатиметься розвиток мотиваційного компоненту готовності.

Вміння ставити і вирішувати пізнавальні завдання, гнучкість і оперативність мислення, спостережливість, здатність відмовлятися від стереотипних ідей та суджень характеризує студентів, що слідує морально – етичним нормам суспільства ($r= 0,143$ при $p<0,01$) та виховані автономною мамою ($r= 0,180$ при $p<0,01$).

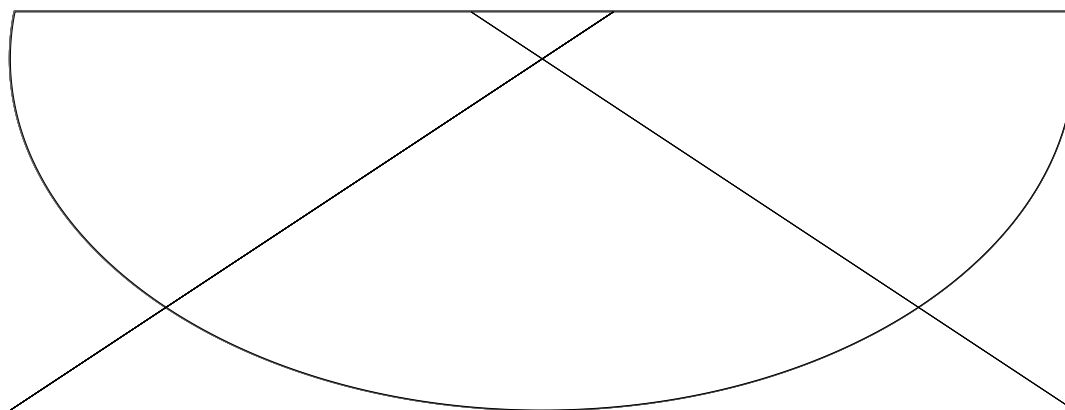

Рис.3.2. Кореляційні зв'язки між шкалами компонентів парціальної готовності до професійної діяльності та характеристик батьківської сім'ї

Також, чим більше у вихованні спостерігається вплив автономної матері ($r = 0,139$ при $p < 0,01$) та контроль ($r = 0,137$ при $p < 0,01$) у сім'ї, тим більше особистість в своїй професійній діяльності зможе ефективно планувати й використовувати власний час, роботу, переключати види діяльності.

Здатність до самоуправління корелює з такими позиціями матері як позитивний інтерес ($r = 0,150$ при $p < 0,01$) та автономність ($r = 0,161$ при $p < 0,01$).

І, чим більше в сім'ї можна вільно проявляти експресію ($r = 0,156$ при $p < 0,01$), тим більше студент здатний встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. Так особи, в яких розвинена комунікативна складова готовності виховувались в сім'ях, де було гнучке виховання матері із використанням з одного боку похвали та схвалення ($r = 0,150$ при $p < 0,01$), з іншого - строгого слідування її вимог ($r = 0,166$ при $p < 0,01$) та позитивний інтерес матері.

Відтак, кореляційний аналіз вказує на прямолінійні взаємозв'язки між психологічною готовністю до професійної самореалізації та сімейними цінностями й стосунками між членами сім'ї. Більшою мірою, сприяють формуванню компонентів психологічної готовності до професійної самореалізації ті сім'ї, де панує свобода, широта зовнішніх контактів сім'ї, гнучке виховання, глибина сімейних зв'язків, дотримання інтересів як сім'ї, так і суспільства.

Разом з цим, не встановлено безпосереднього взаємозв'язку сімейної ідентифікації й показників готовності до професійної самореалізації. Проте, спираючись на логічне слідування², можна встановити опосередкований взаємозв'язок між готовністю до професійної самореалізації та сімейною ідентифікацією.

Чим більше в сім'ї батько по відношенню до дитини проявляє позитивний інтерес, тим більше дитина ідентифікується з сім'єю ($r = 0,324$ при $p < 0,01$) та в майбутньому буде прагнути до реалізації в професійній сфері ($r = 0,122$ при $p < 0,05$). Виходячи з цього, якщо B (сімейна ідентифікація) $\vdash A$ (позитивний інтерес батька) й C (прагнення до самоактуалізації) $\vdash A$, то існує взаємозв'язок між B і C (див. рис.3.3).

Рис. 3.3 Кореляційний взаємозв'язок між шкалами готовності до професійної самореалізації та сімейної ідентифікації особистості

Логічне слідування – фундаментальне логічне відношення між висловлюваннями, що забезпечують пронесення істини від вихідних висловлювань до вивідних. Так, з висловлювання $F1$ логічно слідує висловлювання $F2$ тоді і тільки тоді, коли їх імплікація ($F1 \rightarrow F2$) є завжди істинною формулою. Якщо A та B – формули, то кажуть, що B логічно слідує з A , або з A логічно випливає B , якщо всюди де A приймає істинне значення, B також приймає істинне значення [Казаченко Н.].

Так, через позитивне схвалення батька особистість буде більше ідентифікуватись з своєю батьківською сім'єю, яка, в свою чергу, стане хорошою опорою, підтримкою у формуванні готовності до професійної діяльності й самореалізації в ній загалом.

Крім цього, з метою більш детального аналізу взаємозв'язків сімейної ідентифікації з іншими показниками здійснено кореляційний аналіз Пірсона. Проведений аналіз підтверджує існування прямих зв'язків між взаєминами у сім'ї, батьківськими позиціями, ідентифікаційними орієнтаціями та показником сімейної ідентифікації (див. рис. 3.4).

За результатом кроскореляції можна зробити висновок, що чим більше особи ідентифікуються з батьківською сім'єю, тим вищі спостерігаються у них показники особистісного зросту, зокрема: незалежність ($r= 0,284$ при $p<0,01$), орієнтація на досягнення ($r= 0,298$ при $p<0,01$), морально – етичний аспект ($r= 0,284$ при $p<0,01$); управління сімейною системою: організація ($r= 0,293$ при $p< 0,01$) та стосунків між членами сім'ї: згуртованість ($r= 0,271$ при $p<0,01$), незалежність ($r=0,284$ при $p<0,01$), експресивність ($r= 0,295$ при $p<0,01$) й конфлікт ($r= 0,244$ при $p<0,01$).

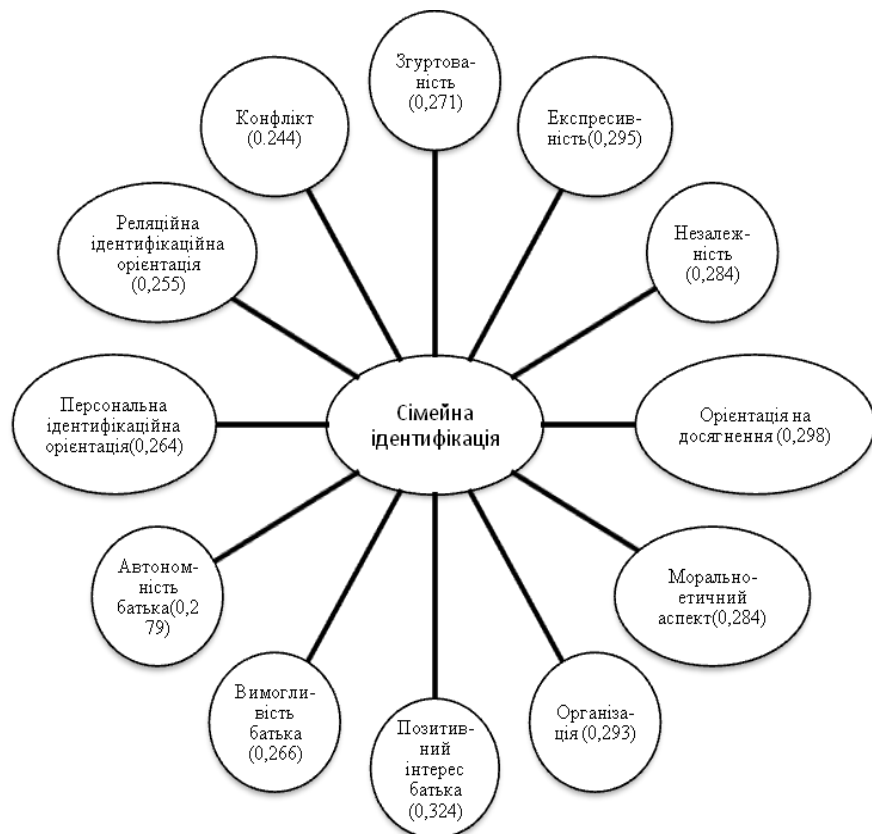

Рис.3.4. Кореляційна плеяда взаємозв'язку між шкалами сімейної ідентифікації й іншими діагностичними показниками

Прослідковуються також прямі зв'язки між позитивним інтересом батька ($r= 0,324$ при $p<0,01$), вимогливістю батька ($r= 0,266$ при $p<0,01$), автономністю батька ($r=0,279$ при $p<0,01$) та показником сімейної ідентифікації.

Що ж стосується векторів ідентифікаційних орієнтацій, то чим більше студенти ідентифікуються з батьківською сім'єю, то більше будуть проявляти персональну ($r=0,263$ при $p<0,01$) та реляційну ($r=0,255$ при $p<0,01$) ідентифікаційну орієнтацію.

Відтак, батьківська сім'я загалом, ідентифікація з нею зокрема, розвиває в майбутньому у студентів бажання до незалежності, задоволеності власних бажань й прагнень в більшій мірі та орієнтацію на взаємини, стосунки з оточуючими людьми.

3.3. Особливості прояву сімейної ідентифікації у студентської молоді на етапі навчання у Вищому навчальному закладі

Батьківська сім'я відіграє ключову роль у розвитку, творчому становленні, спрямованості інтересів, активності особистості на її життєвому шляху. Формування дитини в сім'ї відбувається не тільки в результаті спрямованого впливу дорослих, але й в результаті спостереження за поведінкою всіх членів сім'ї, ототожнення себе з ними. Саме завдяки механізму ідентифікації відбувається присвоєння відносин, мотивів, які притаманні тим людям, яких особистість приймає за взірці для наслідування.

Результати діагностики сімейної ідентифікації за розробленою анкетною було ретельно проаналізовано, а відтак виявлено рівні сімейної ідентифікації для студентської молоді (див. табл.3.38). Як показали результати, в досліджуваній віковій категорії високий рівень прояву сімейної ідентифікації характерний для 103 осіб, що становить 28,9%, середній рівень – для 187 осіб (52,5%) та низький рівень – для 66 осіб (18,6%). Що ж стосується статевих відмінностей, то високий рівень складають 56 дівчат та 45 хлопців.

Таблиця 3.38

Розподіл респондентів за рівнем прояву сімейної ідентифікації

Рівень прояву сімейної ідентифікації (СІ)	Кількість респондентів (n)	Частка у вибірці (у %)	з них	
			Дівчат (n)	Хлопців (n)
Високий	103	28,9	56	47
Середній	187	52,5	122	65
Низький	66	18,6	43	23

Для більшості осіб студентського віку батьки залишаються важливим еталоном для наслідування й ідентифікації, про що свідчить рівень прояву сімейної ідентифікації (53,1%) з тенденцією до високого. Це свідчить про теплі,

довірливі відносини, де батьки підтримують та підкріплюють незалежні починання дітей, що в подальшому сприяє самостійності, активності, ініціативі й соціальній відповідальності студента.

Результати регресійного аналізу ($R^2 = 0,477$ $F=4,127$ $p < 0,0000$) вказують на ті показники, які пояснюють «сімейну ідентифікацію» особистості студентського віку. Виявлено наступні зв'язки між сімейною ідентифікацією та гнучким загальним вихованням (Beta B = -0,134, при $t = -2,062$ із значенням $p = 0,040$), поглибленість сімейних зв'язків (Beta = 0,156, при $t = 2,713$ із значенням $p = 0,007$), орієнтацією на досягнення (Beta B = 0,112, при $t = 1,926$ із значенням $p = 0,055$), директивністю батька (Beta B = 0,259, при $t = 3,072$ із значенням $p = 0,002$), позитивним інтересом матері (Beta B = -0,256, при $t = -2,683$ із значенням $p = 0,008$), персональною (Beta B = 0,425, при $t = 4,208$ із значенням $p = 0,000$), соціальною (Beta B = -0,298, при $t = -3,181$ із значенням $p = 0,002$) ідентифікаційною орієнтацією та само детермінацією (Beta B = 0,222, при $t = 4,243$ із значенням $p = 0,000$) (див. ДОДАТОК В.3.4). Як бачимо із гістограми (рис.3.5) показнику «сімейна ідентифікація» досліджувані надають позитивний зміст.

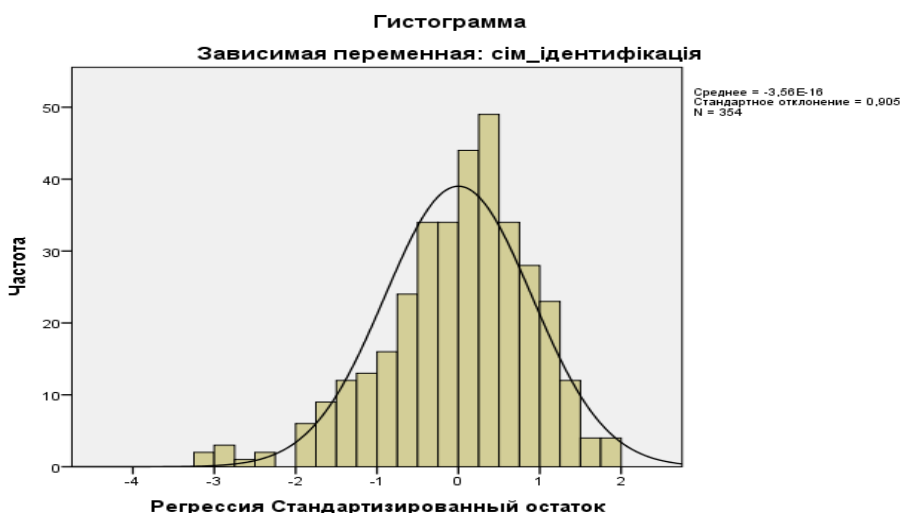

Рис.3.5. Гістограма стандартизованого залишку регресійного аналізу

Так, студенти, що ідентифіковані зі своєю батьківською сім'єю, виховані здебільшого в сім'ях, де панує орієнтація на досягнення, цінність та підтримка сімейних зв'язків.

При цьому студенти відзначають послідовність батьківських вимог в процесі виховання. Саме ця позиція батьків у вихованні, в більшій мірі, формує у дітей прагнення до незалежності та самостійності як власних суджень, так і життя загалом.

Для з'ясування відмінностей осіб з високим та низьким рівнем прояву сімейної ідентифікації проведений порівняльний аналіз за t – критерієм Стьюдента (див. табл.3.39, ДОДАТОК В.3.40).

Таблиця 3.39

Результати порівняльного аналізу студентської молоді за рівнем прояву сімейної ідентифікації³ (CI)

<i>Шкали</i>	<i>Особи з високим рівнем СІ</i>	<i>Особи з низьким рівнем СІ</i>	<i>t-value</i>	<i>P</i>
досягнення в роботі	1,51485	1,9394	-2,33896 1,94	0,020536
реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей	2,16832	2,5909	-2,31172	0,022030
згуртованість в сім'ї	6,99010	4,9394	5,71930	0,000000
експресивність в сім'ї	6,47525	4,7385	5,61857	0,000000
незалежність в сім'ї	5,95050	4,2879	5,57256	0,000000
орієнтація на досягнення в сім'ї	5,57426	3,9848	5,61523	0,000000
інтелектуально-культурна орієнтація в сім'ї	4,63366	3,6818	2,87134	0,004624
орієнтація на активний відпочинок	5,00000	3,8485	3,52588	0,000547
морально-етичні аспекти сім'ї	5,70297	4,0303	5,46479	0,000000
організація в сім'ї	6,80198	4,7121	6,05891	0,000000
контроль в сім'ї	4,79208	3,8636	2,84300	0,005034
позитивний інтерес батька	12,98020	7,1515	6,04737	0,000000
директивність батька	8,52475	4,7727	4,84073	0,000003
автономність батька	11,00990	7,0000	4,84953	0,000003
ворожість матері	7,67327	4,0308	4,41031	0,000019
автономність матері	8,64356	6,9394	2,03674	0,043275
персональна ідентифікаційна орієнтація	36,16832	29,7879	3,36598	0,000949

реляційна орієнтація	ідентифікаційна	35,91089	29,5000	3,36873	0,000940
----------------------	-----------------	----------	---------	---------	----------

Отримані результати свідчать про наступні відмінності. Особи, що показали високий рівень сімейної ідентифікації описують свою батьківську сім'ю як таку, що враховує всі аспекти особистого зростання кожного із її членів, зокрема незалежність, орієнтацію на досягнення, інтелектуально-культурну орієнтацію, орієнтацію на активний відпочинок, морально-етичні аспекти.

Для такої сім'ї характерним є організованість й контроль, згуртованість та прояв експресивності, що свідчить про велику матеріальну та емоційну підтримку молодих осіб зі сторони батьків.

На становлення високого рівня сімейної згуртованості на ранніх етапах життя сім'ї важливу роль відіграє матір, а на етапі сепарації молодої особи – батько. Саме він відіграє ключову позицію в поведінковій та емоційній емансипації особи незалежно від її статі.

Що стосується позицій, які використовували батьки у вихованні осіб з високим рівнем ідентифікації з батьками, то основними називають позитивний інтерес та вимогливість батька, автономність батька й матері.

Крім цього, ці студенти зорієнтовані в майбутньому на себе (персональна ідентифікаційна орієнтація) й на відносини з оточуючими (реляційна ідентифікаційна орієнтація). На противагу студентам, які проявляють високий рівень сімейної ідентифікації, студенти з низьким рівнем прагнуть досягнень в майбутній роботі й володіють реалістичними очікуваннями, які спираються на їхні можливості. (див. рис.3.6)

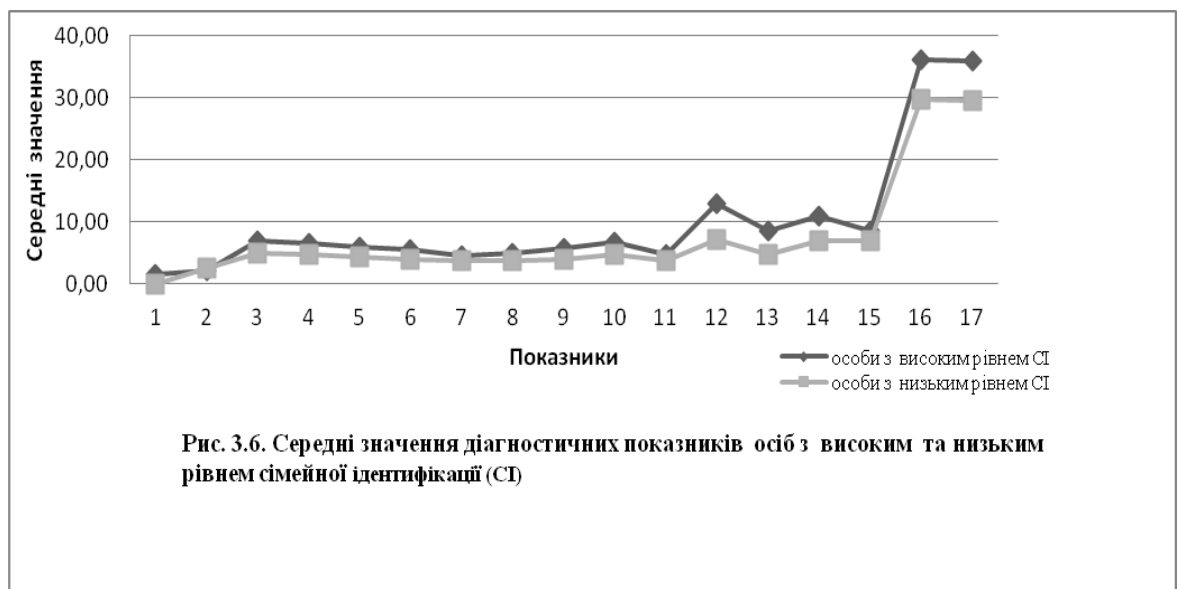
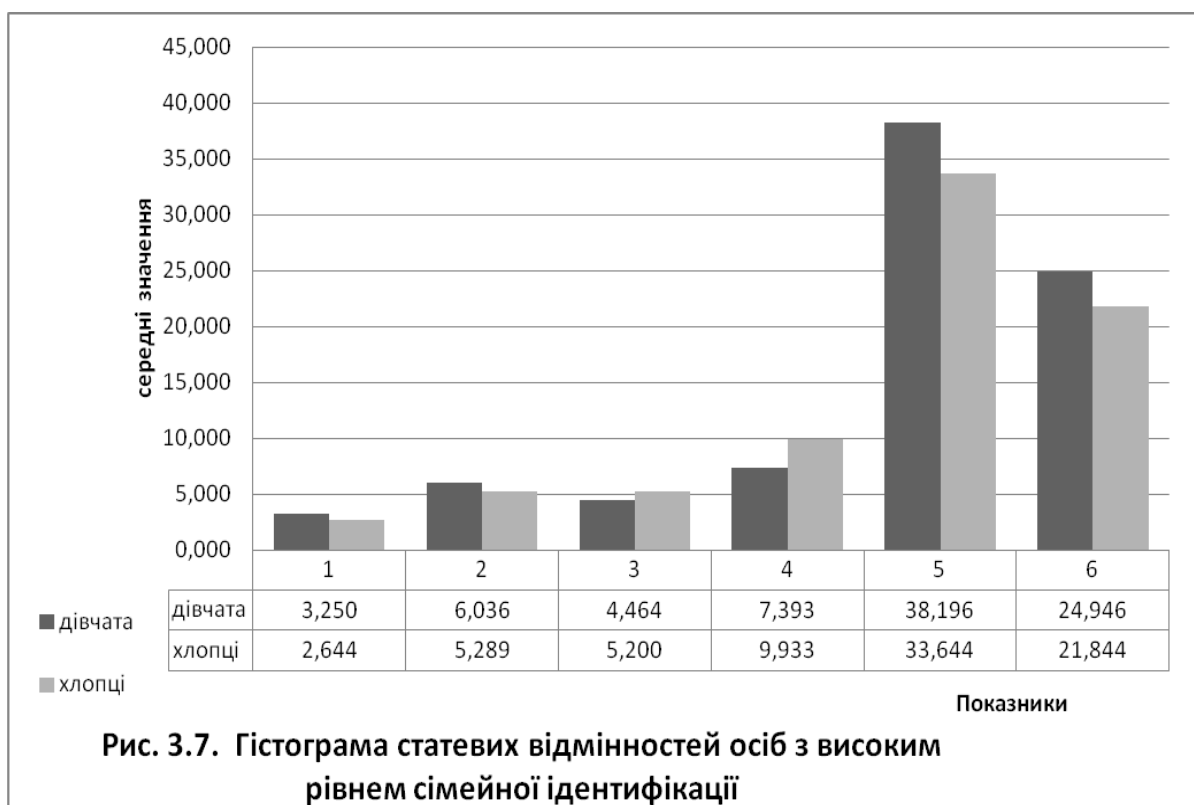

Рис. 3.6. Середні значення діагностичних показників осіб з високим та низьким рівнем сімейної ідентифікації (СІ)

Умовні позначення: 1- досягнення в роботі; 2 - реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей; 3-згуртованість в сім'ї; 4-експресивність в сім'ї; 5-незалежність в сім'ї; 6-орієнтація на досягнення в сім'ї; 7- інтелектуально-культурна орієнтація в сім'ї; 8-орієнтація на активний відпочинок; 9- морально-етичні аспекти сім'ї; 10-організація в сім'ї; 11-контроль в сім'ї; 12-позитивний інтерес батька; 13-директивність батька;14-автономність батька;15-автономність матері; 16-персональна ідентифікаційна орієнтація; 17-реляційна ідентифікаційна орієнтація

Також здійснено порівняння статевих відмінностей осіб з високим рівнем сімейної ідентифікації (див. рис. 3. 7).

Так, за результатами порівняльного аналізу для дівчат найважливішим є гнучке загальне виховання, дотримання морально – етичних норм в сім'ї, що сприятиме розвитку персональної та реляційної орієнтації в майбутньому житті . На противагу дівчатам, хлопці демонструють високі показники за шкалами контроль в управлінні сімейною системою та вимогливість з боку батька у процесі виховання

Умовні позначення: 1 – гнучке, загальне виховання; 2 – морально – етичні аспекти (показник особистого зростання); 3 – контроль (показник управління сімейною системою); 4 – директивність батька; 5 – персональна ідентифікаційна орієнтація; 6 – реляційна ідентифікаційна орієнтація.

Тобто, гнучке загальне виховання, морально – етичні норми сім'ї, орієнтація на себе та відносини з іншими (для дівчат) й контроль, що здійснюється сім'єю та строгість батька (для хлопців) пов'язані з високим рівнем сімейної ідентифікації студентської молоді.

Відтак, батьківська сім'я загалом, ідентифікація з нею зокрема, розвиває в майбутньому у студентів бажання до незалежності, задоволеності власних бажань й прагнень в більшій мірі та орієнтацію на взаємини, стосунки з оточуючими людьми.

3.4. Статеві особливості осіб з різним рівнем готовності до професійної самореалізації

Для виявлення статевих особливостей осіб з різним рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері першочергово здійснено розподіл вибірки на окремі групи: першу групу складають студенти з високим рівнем готовності, другу – особи, що виявили середній рівень готовності та третю групу – студенти з низьким рівнем готовності.

У зв'язку із нерівномірним статевим розподілом осіб з високим рівнем готовності (74 особи – жінки й лише 31 особа чоловічої статі) вважаємо не коректним проводити порівняльний аналіз для цієї групи досліджуваних.

Тому розглянемо суттєві відмінності у чоловіків та жінок з середнім рівнем готовності як можливу тенденцію у майбутньому розвитку. Так, порівняльний аналіз для цієї вибірки, за t – критерієм Стьюдента, вказує на існування статевих відмінностей(див. табл.3.40, ДОДАТОК В.3.6.1.).

Таблиця 3.40.

Порівняльний аналіз статевих особливостей осіб з середнім рівнем готовності до професійної самореалізації

Показники	жінки	чоловіки	t-value	P	Valid N жінки	Valid N чоловіки
поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків	1,9375	2,4419	-2,26121	0,025807	64	43
реалістичні очікування, що спираються на можливість дітей	2,7031	2,2093	2,31885	0,022340	64	43
строгість батька	3,4219	5,1163	-2,12684	0,035776	64	43
позитивний інтерес матері	12,4688	10,1395	2,01594	0,046360	64	43
соціальна ідентифікаційна орієнтація	25,9687	22,2093	2,19043	0,030705	64	43
сімейна ідентифікація	21,6094	25,0698	-2,12666	0,035791	64	43

Так, для чоловіків, у порівнянні з жінками характерними є вищі показники за шкалами: обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків, сімейна ідентифікація та ворожа позиція батька. На противагу жінкам притаманне реалістичне очікування, що спирається на можливість дітей, соціальна ідентифікаційна орієнтація та позитивний інтерес матері як важливої із батьківських позицій (див. рис. 3.8).

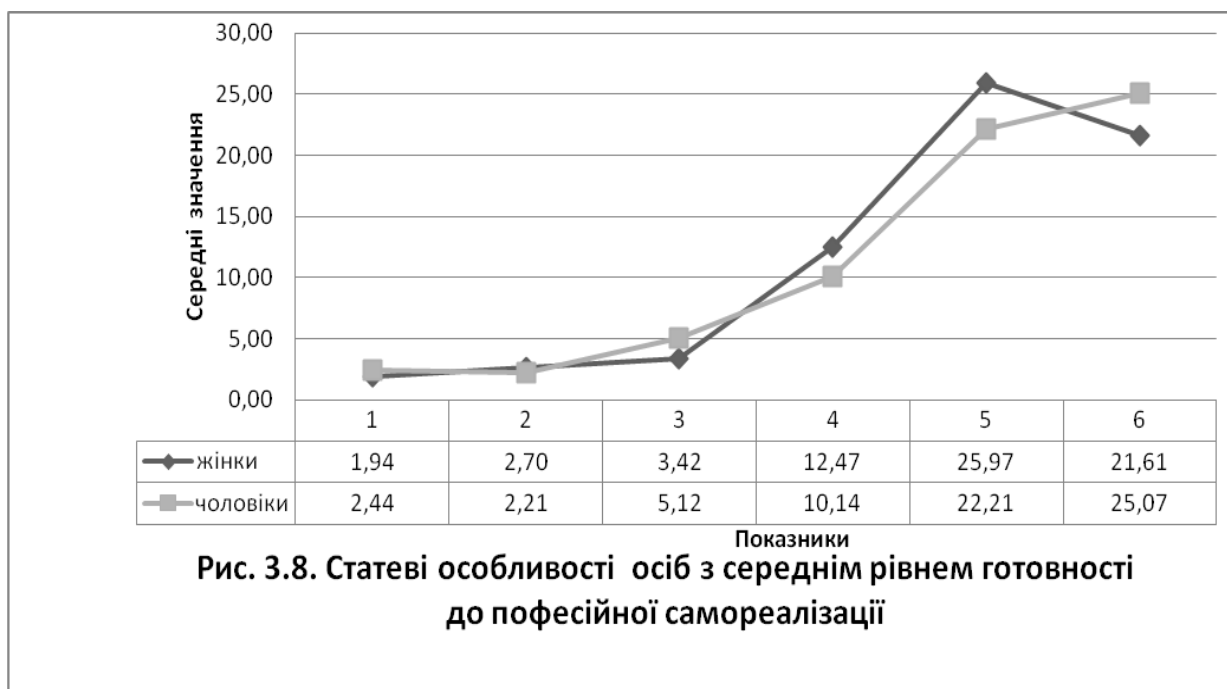

Рис. 3.8. Статеві особливості осіб з середнім рівнем готовності до професійної самореалізації

Умовні позначення: 1 – обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків; 2 – реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей; 3 – строгість батька; 4 – позитивний інтерес матері; 5 – соціальна ідентифікаційна орієнтація; 6 – сімейна ідентифікація

Отримані результати свідчать про те, що для чоловіків з середнім рівнем готовності до професійної діяльності й самореалізації, зокрема, опорою в майбутньому професійному рості залишається батьківська сім'я. Саме з допомогою зовнішніх сімейних зв'язків та приналежністю до родини, дотримуючись всіх правил, норм й правил поведінки в ній вони зможуть в майбутньому реалізувати свої професійні знання й навички на практиці. Також вони відзначають строгість батька у вихованні, який завжди погоджується із загальноприйнятою думкою, прагне задовольнити вимоги інших. При цьому ці батьки намагаються «вимуштрувати» свого сина відповідно до прийнятого в даному суспільстві і в даній культурі уявленням про те, якою має бути ідеальна дитина. Разом з цим виявляється повна залежність від думки оточуючих. По відношенню до сина батько суворий і педантичний.

На противагу чоловікам, жінки з середнім рівнем готовності відзначають важливість дотримання суспільних норм і правил поведінки, традицій й соціальних ритуалів. Жінки відзначають позитивний інтерес матері як одну із ключових позицій виховання у батьківській сім'ї. Ця позиція характеризується тим, що такі матері часто схвалюють звернення по допомогу дочок у випадках сварок, або яких-небудь труднощів, з одного боку, і обмеження самостійності – з іншого. Разом з цим дівчата відзначають потурання, у випадку коли матері прагнуть задовольнити будь-яке бажання дочки. Це потурання може сформувати у жінок творчу безініціативність та відсутність власного бачення на ситуації життя. Проте, у випадку власної нереалізованості в професії очікують успіху від дітей, спираючись на їхні можливості й задатки.

Що ж стосується студентів, що виявили низький рівень готовності, то порівняльний аналіз за *t* – критерієм Стюдента показав наступні результати (див. табл. 3.41, ДОДАТОК В.3.6.2.)

Таблиця 3.41.

Порівняльний аналіз статевих відмінностей осіб з низьким рівнем готовності до професійної самореалізації

Показники	жінки	чоловіки	t-value	P	Valid N - жінки	Valid N - чоловіки
потреба в пізнанні	7,87059	6,33051	3,01906	0,003007	85	59
гнучкість в спілкуванні	6,65294	5,72034	2,03449	0,043763	85	59
готовність до професійної діяльності	41,93109	33,56659	3,56295	0,000500	85	59
мотиваційний компонент готовності	47,36471	35,42373	4,33494	0,000027	85	59
когнітивний компонент готовності	30,69412	23,06780	4,22803	0,000042	85	59
морально-вольовий компонент готовності	50,92941	40,23729	3,19337	0,001732	85	59
гностичний компонент готовності	82,11765	67,91525	2,80034	0,005816	85	59
організаційний компонент готовності	31,72941	25,91525	2,74457	0,006842	85	59
здатність до самоуправління	25,34118	20,79310	2,87456	0,004673	85	58
досягнення в самовираженні особистості	1,83529	1,32203	2,64246	0,009154	85	59
прагнення до досягнення дитьми успіху	2,29412	1,74576	2,69439	0,007902	85	59
Ранній шлюб	2,92941	2,47458	2,11695	0,036007	85	59
глибина сімейних зв'язків	1,50588	1,08475	2,11636	0,036059	85	59
жорстке виховання ригідне	2,75294	2,28814	2,35948	0,019662	85	59
прихильність інтересам суспільства	2,62353	2,13559	2,30885	0,022395	85	59
орієнтація на активний відпочинок	2,65882	2,05085	2,90941	0,004205	85	59
організація в позитивний інтерес батька	4,09412	4,93220	-2,19496	0,029791	85	59
автономність матері	5,42853	6,27119	-2,24917	0,026041	85	59
	8,49412	11,05085	-2,29081	0,023446	85	59
	9,35294	7,18644	2,59298	0,010511	85	59

Так, для студенток із низьким рівнем готовності до професійної самореалізації характерним є вищі показники за наступними шкалами: потреба в пізнанні, гнучкість в спілкуванні, готовність до професійної діяльності, мотиваційний, когнітивний, морально – вольовий, гностичний, організаційний, здатність до самоуправління компоненти готовності до діяльності в професії. Крім цього сімейні цінності, зокрема, досягнення в роботі, самовираження, прагнення до досягнення успіху дітьми, ранній шлюб, глибина сімейних зв'язків, жорстке ригідне виховання, прихильність інтересам суспільства та автономність матері як батьківська позиція. На противагу студенткам, студенти виявили вищі показники за такими шкалами як орієнтація на відпочинок, організація в сім'ї та позитивний інтерес батька (див. рис.3.9).

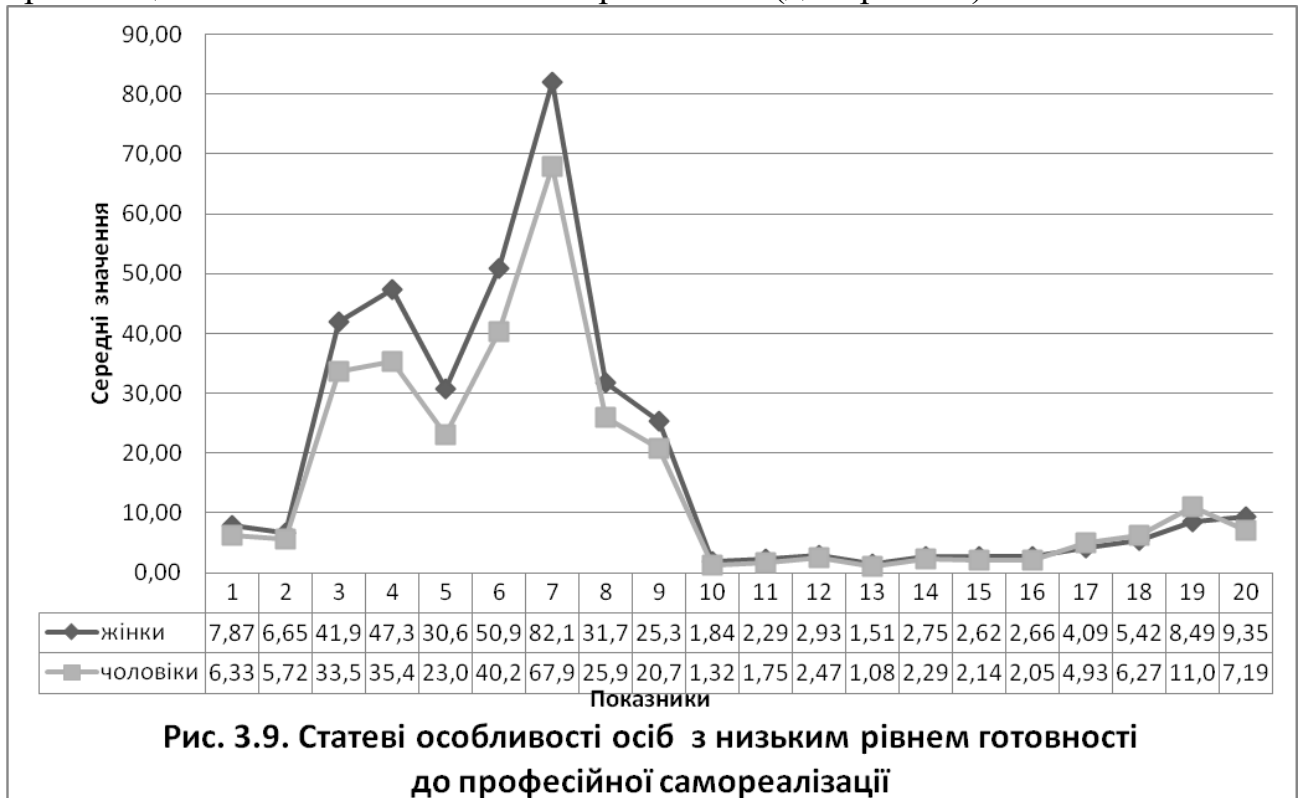

Рис. 3.9. Статеві особливості осіб з низьким рівнем готовності до професійної самореалізації

Умовні позначення: 1 - потреба в пізнанні; 2 - гнучкість в спілкуванні; 3 - готовність до професійної діяльності; 4- мотиваційний компонент готовності; 5 – когнітивний компонент готовності; 6 - морально-вольовий компонент готовності; 7 - гностичний компонент готовності; 8- організаційний компонент готовності; 9-здатність до самоуправління; 10 - досягнення в роботі; 11- самовираження; 12- прагнення досягнення успіху дітьми; 13- ранній шлюб; 14 - глибина сімейних зв'язків; 15 - жорстке виховання; 16 - прихильність інтересам суспільства; 17 – орієнтація на активний відпочинок; 18 - організація в сім'ї; 19 – позитивний інтерес батька; 20- автономність матері.

Отримані результати свідчать про те, що жінки відчувають потребу в пізнанні навколишньої дійсності, прагнуть до нового, цінують те, що є на даний момент. Вони орієнтовані на спілкування й взаємодію з оточуючими людьми, не схильні при цьому використовувати фальш чи маніпуляцію. Що стосується сімейних цінностей, то студентки відзначають важливу роль самовираженості особистості, досягнення успіху дітей та власних в роботі, глибини сімейних зв'язків, жорсткого виховання, прихильності інтересам суспільства, ранньому

шлюбу. Також вони акцентують увагу на автономності матері у їхньому вихованні. Саме ця позиція матері виключає будь-яку залежність від дитини, її стану, вимог. Заперечуються також будь-які форми турботи і опіки по відношенню до дочок. Такі матері оцінюються особами як поблажливі, невимогливі. Вони практично не заохочують дітей, відносно рідко роблять зауваження, не звертають уваги на виховання.

Разом з тим, жінки, на протигагу чоловікам, показують більшу готовність до майбутньої професійної діяльності, про що свідчать вищі показники за цією шкалою та шкалами, які відповідають за компоненти готовності.

Чоловіки, в свою чергу, більш орієнтовані на активний відпочинок. Для них важливим є порядок й організованість в контексті структурування сімейної активності, фінансового планування, ясності й визначеності сімейних правил і обов'язків. Крім цього відзначають переважання позитивного інтересу батька у їхньому вихованні, що проявляється у довірливих стосунках з оточуючими й відсутності застосування грубої сили у спілкуванні. Ці відносини будуються на пошуку істини в суперечках, при цьому прислуховуються до різних аргументів, надаючи перевагу логіці здорового глузду.

Цікавим виявився порівняльний аналіз аналіз високого та низького рівня готовності окремо для чоловіків та групи жінок (див. рис.3.10,3.11, табл. 3.42, ДОДАТОК В.3.6.3, В.3.6.4).

Слід зазначити, що ми спостерігали вищий рівень готовності до професійної самореалізації у жінок, у порівнянні з чоловіками. Високий рівень виявлено у 35,8% жінок, і лише 23,3% у чоловіків. Середній рівень у жінок охоплює 27,6%, а у чоловіків – 32,3%. Низький рівень готовності до професійної самореалізації у жінок становить 36,6% та 44,4% у чоловіків.

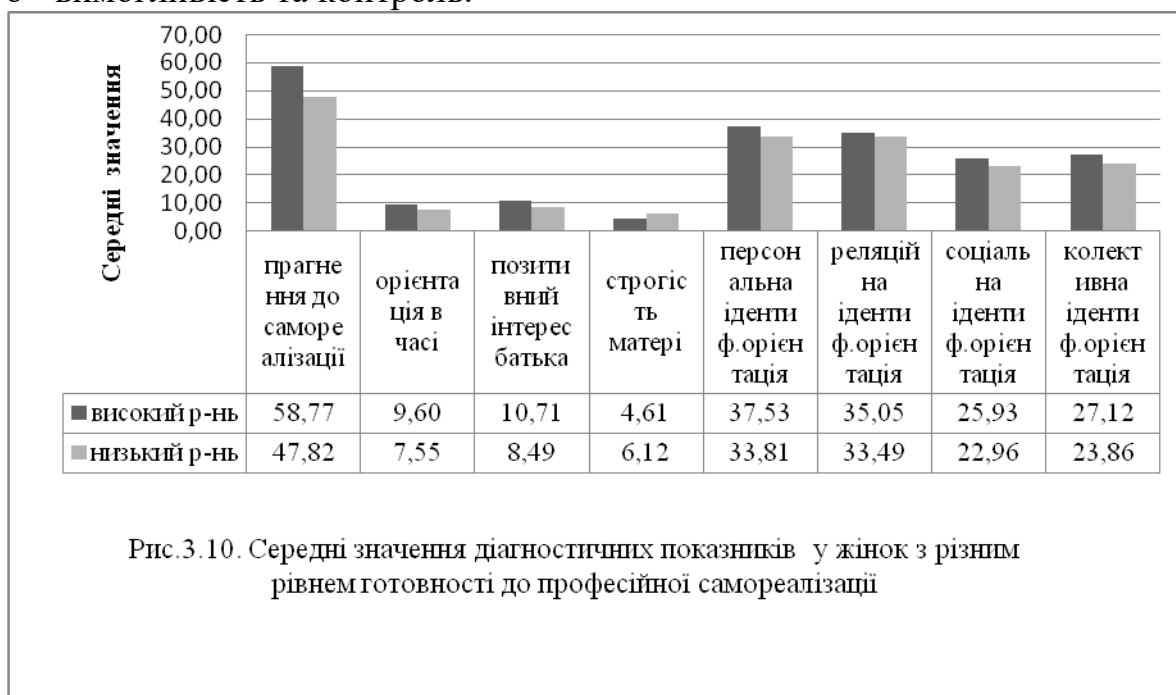
Таблиця 3.42.

Розподіл рівнів готовності до професійної самореалізації для чоловіків та жінок

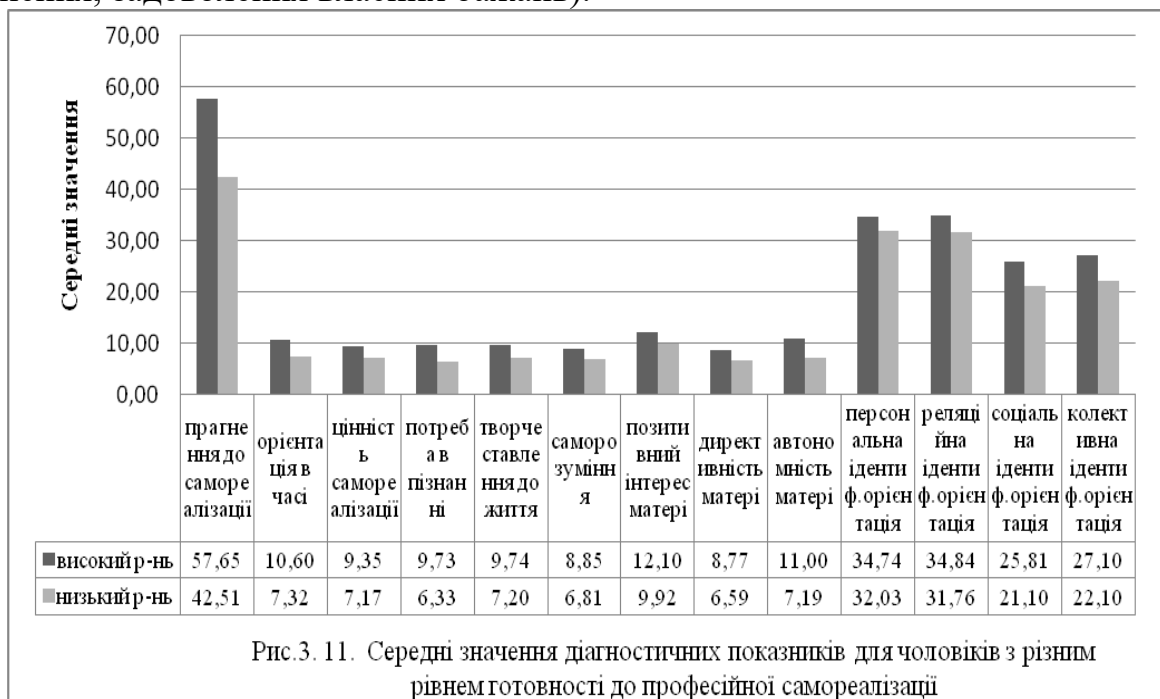
Рівень готовності до професійної самореалізації	Стать	
	Жінки (у %)	Чоловіки (у%)
Високий рівень	35,8	23,3
Середній рівень	27,6	32,3
Низький рівень	36,6	44,4

Виявлено відмінності між чоловіками і жінками у чинниках високого рівня готовності до професійної самореалізації. Що стосується батьківських позицій, то у жінок відзначається зв'язок високого рівня готовності до

професійної самореалізації та позитивного схвалення й підтримки батька, а у чоловіків – гнучке виховання матері: з одного боку схвалення та підтримка, з іншого - вимогливість та контроль.

Для жінок не сприятливим на становлення психологічної готовності до професійної самореалізації є строгість та контроль з боку матері, а для чоловіків – не вимогливість батька. В ціннісній сфері для жінок чинниками високого рівня готовності до професійної самореалізації виступають прагнення до самореалізації, персональна ідентифікаційна орієнтація (особистісні досягнення, задоволення власних бажань).

Для чоловіків з високим рівнем готовності до професійної самореалізації в ціннісній сфері характерним є пізнавальні та креативні настановлення,

орієнтація в часі «тут і тепер», колективна ідентифікаційна орієнтація. Але разом з цим негативно на готовність до професійної самореалізації впливатиме орієнтація на відпочинок.

3.5. Аналіз сиблінгової позиції у студентів з різним рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері

На основі проаналізованих сімейних факторів виокремлено три кластери(див. ДОДАТОК В.3.8).

Так, перший кластер охоплює показники сімейних цінностей, низькі показники яких свідчать про нівелювання сімейними цінностями. Другий кластер описує середній рівень прояву всіх сімейних факторів. Третій кластер охоплює батьківські позиції виховання. Якщо ж говорити про розподіл студентів за трьома кластерами, нівелюючи рівні готовності до професійної самореалізації, то в перший кластер входять одинаки, другий та третій кластери входять більшість студентів, що мають братів чи сестер. Це свідчить про те, що для сиблінгів сімейні відносини, цінності й традиції відіграють значно більшу роль у житті, а ніж для одинаків.

Так, у дорослому житті знаходить відображення те, яку сиблінгову позицію у батьківській сім'ї займала особистість. Оскільки сиблінгова позиція впливає на становлення особистості, то цікавим стало дослідити наявність сиблінгів в осіб з різним рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері.

В результаті проведеного емпіричного дослідження встановлено вплив сиблінгової позиції на рівень готовності до професійної самореалізації. Найбільш високий рівень готовності до професійної самореалізації спостерігається у жінок сиблінгів 36,2% (особливо для тих, що мають братів), а найнижчий - у чоловіків, що мають сестер 20,9%. Цікаво, що у жінок одинаків високий рівень готовності значно нижчий, ніж у жінок сиблінгів. Якщо порівнювати чоловіків одинаків та чоловіків сиблінгів відмінності незначні (див. табл..3.43).

Таблиця 3.43.

Розподіл рівнів готовності до професійної самореалізації для одинаків та сиблінгів

Рівень готовності	Одинаки		Сиблінги			
	Жінки (у %)	Чолові- ки (у%)	Жінки, які мають братів (у %)	Жінки, що мають сестер (у %)	Чоловіки,що мають братів (у %)	Чоловіки, що мають сестер (у %)
сиблінгова позиція						

Високий рівень готовності до професійної самореалізації	26,7	25,9	36,2	34,8	26,5	20,9
Середній рівень готовності до професійної самореалізації	37,3	31	28,1	20	29,4	34,9
Низький рівень готовності до професійної самореалізації	36	43,1	35,7	45,2	44,1	44,2

Існують певні відмінності у одинаків та сиблінгів. Перевірка статистичних відмінностей між групами з наявними у сім'ї братів, сестер та одинаків здійснювалась за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Г.Шеффе при $p < 0,05$ (див. ДОДАТОК В.3.7).

Проаналізуємо відмінності сиблінгів з високим рівнем готовності до професійної діяльності.

Так, особи, що мають братів демонструють кращу орієнтацію в часі ($M=10,538$) (див. табл. 3.44).

Таблиця 3.44.

Scheffe Test для шкали « орієнтація в часі» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=10,538$	Одинаки $M=9,0429$	Сестри $M=10,016$
Брати		0,032846	0,669052
Одинаки	0,032846		0,268139
Сестри	0,669052	0,268139	

Наявність брата сприяє формуванню професійних установок, інтересів, прагнення займатися професійною діяльністю ($M=67,308$) (див. табл.3.45).

Таблиця 3.45.

Scheffe Test для шкали « мотиваційний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати $M=67,308$	Одинаки $M=61,886$	Сестри $M=64,323$
Брати		0,009222	0,253010
Одинаки	0,009222		0,416433
Сестри	0,253010	0,416433	

Це ж саме стосується й когнітивного компоненту готовності, що в більшій мірі проявляється в осіб, що мають брата ($M=44,000$) (див. табл. 3.46).

Таблиця 3.46.

Scheffe Test для шкали « когнітивний компонент готовності до професійної діяльності» при $p < ,05000$

Сиблінгова	Брати	Одинаки	Сестри
Позиція	$M=44,000$	$M=40,486$	$M=42,839$
Брати		0,024125	0,674670
Одинаки	0,024125		0,218529
Сестри	0,674670	0,218529	

Існують незначні відмінності сиблінгів за показником « обмеженість й поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків. Проте найбільше цю цінність проявляють одинаки ($M=2,0857$) (див. табл. 3.47).

Таблиця 3.47.

Scheffe Test для шкали «обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків» при $p < ,05000$

Сиблінгова	Брати	Одинаки	Сестри
позиція	$M=1,9487$	$M=2,0857$	$M=1,4194$
Брати		0,859218	0,124759
Одинаки	0,859218		0,044713
Сестри	0,124759	0,044713	

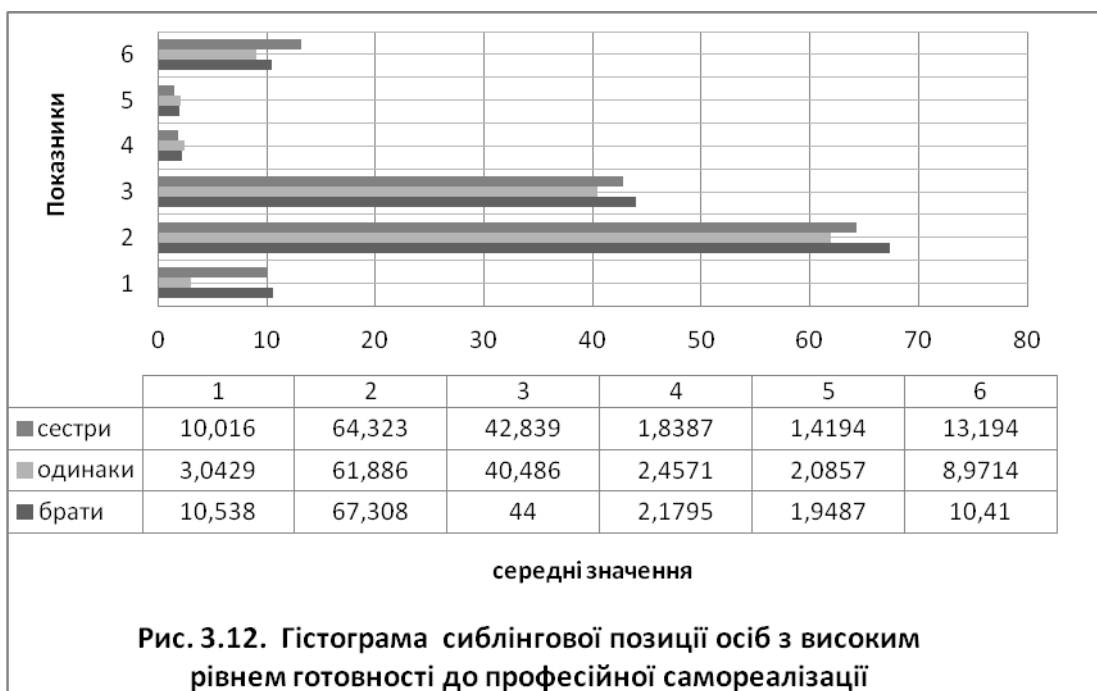
Про гіперопіку батька, як стиль виховання вказують студенти, в сім'ях яких наявні сестри ($M=13,194$) (див. табл.3.48).

Таблиця 3.48.

Scheffe Test для шкали « позитивний інтерес батька» при $p < ,05000$

Сиблінгова	Брати	Одинаки	Сестри
позиція	$M=10,410$	$M=8,9714$	$M=13,194$
Брати		0,601263	0,171943
Одинаки	0,601263		0,022824
Сестри	0,171943	0,022824	

Відтак, встановлені відмінності сиблінгової позиції в осіб з високим рівнем готовності до професійної самореалізації (див. рис. 3.12)

Умовні позначення: 1 – орієнтація в часі; 2 – мотиваційний компонент готовності до професійної діяльності; 3 – когнітивний компонент готовності до професійної діяльності; 4 – вірність в любові; 5 – обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків; 6 – позитивний інтерес батька.

Так, для одинаків чинником високого рівня готовності до професійної самореалізації виступає цінність зовнішніх зв'язків сім'ї ($M=2,0857$).

Сиблінги з високим рівнем готовності до професійної самореалізації, які мають братів володіють кращою орієнтацією в часі «тут і тепер» ($M=10,538$), прагнуть займатися професійною діяльністю ($M=67,308$), мають потребу в пізнанні та саморозвитку ($M=44,000$).

Студенти, що мають сестер відзначають позитивний інтерес батька ($M=13,194$) як основну із виховних позицій, що проявляється в довірі, турботі.

Здійснено порівняльний аналіз сиблінгової позиції для студентів з середнім рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері.

Так, одинаки більш прихильні інтересам сім'ї ($M=2,6087$). Ті особи, що мають братів також проявляють лояльність до батьківської сім'ї ($M=2,3333$). Менше цю лояльність виявляють студенти, що мають сестер ($M=1,9355$) (див. табл. 3.49).

Таблиця 3.49.

Scheffe Test для шкали «прихильність інтересам сім'ї» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=2,3333$	$M=2,6087$	$M=1,9355$
Брати		0,240084	0,084122
Одинаки	0,240084		0,000290
Сестри	0,084122	0,000290	

Прослідковуються незначні відмінності за показником «згуртованість в сім'ї». так, сім'ї, де піклуються, допомагають один одному, виражають почуття приналежності до сім'ї характерні більше для осіб, що мають сестер ($M=6$,

6774). Найменше згуртованість відзначають одинаки ($M= 5, 3696$) (див. табл. 3 .50).

Таблиця 3.50.

Scheffe Test для шкали « згуртованість в сім'ї» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати $M=6,0667$	Одинаки $M=5,3696$	Сестри $M=6,6774$
Брати		0,335171	0,493050
Одинаки	0,335171		0,021888
Сестри	0,493050	0,021888	

Що стосується експресивності в сім'ї, то існують відмінності між сиблінгами та одинаками. Так, в сім'ях для осіб, що мають братів ($M=6,5667$) чи сестер ($M=6,4516$) дозволяється відкрито діяти і виражати свої почуття (див . табл. 3.51).

Таблиця 3.51.

Scheffe Test для шкали «експресивність в сім'ї» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=6,5667$	Одинаки $M=5,3111$	Сестри $M=6,4516$
Брати		0,011723	0,967522
Одинаки	0,011723		0,023140
Сестри	0,967522	0,023140	

Сиблінгова позиція	Брати $M=5,4333$	Одинаки $M=4,4348$	Сестри $M=6,1935$
Брати		0,192007	0,445023
Одинаки	0,192007		0,006399
Сестри	0,445023	0,006399	

Конфліктні ситуації в батьківських сім'ях найчастіше виникають в студентів, що мають сестер ($M=6,1935$), найменше - в одинаків ($M=4,4348$) (див. табл.3.52).

Таблиця 3.52..

Scheffe Test для шкали « конфлікт в сім'ї» при $p < ,05000$

Виявленні незначні відмінності в орієнтації на досягнення. Проте в більшій мірі характерно сиблінгам, ніж одинакам (див. табл. 3.53).

Таблиця 3.53.

Scheffe Test для шкали «орієнтація на досягнення» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=5,4000$	$M=4,5217$	$M=5,5484$
Брати		0,096373	0,944289
Одинаки	0,096373		0,039463
Сестри	0,944289	0,039463	

Також, це стосується й орієнтації на інтелектуальний та культурний розвиток. Перше місце показують студенти, що мають сестер ($M=5,0645$), друге – особи, що мають братів ($M=4,2333$) та останнє – одинаки ($M= 3,5870$) (див. табл.3.54).

Таблиця 3.54.

Scheffe Test для шкали « інтелектуально - культурна орієнтація» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=4,2333$	$M=3,5870$	$M=5,0645$
Брати		0,416313	0,297387
Одинаки	0,416313		0,011014
Сестри	0,297387	0,011014	

Встановлені незначні відмінності між одинаками і сиблінгами за показником « орієнтація на активний відпочино». Проте, більший акцент робиться в сім'ях, де є сиблінги: брати ($M=4,9000$), сестри ($4,8387$) (див. табл. 3.55).

Таблиця 3.55.

Scheffe Test для шкали « орієнтація на активний відпочинок» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=4,9000$	$M=3,7174$	$M=4,8387$
Брати		0,037072	0,992359
Одинаки	0,037072		0,048363
Сестри	0,992359	0,048363	

Слідування морально – етичний нормам поведінки, що притаманні даному суспільстві здійснюється в більшій мірі особами, що мають сестер ($M= 5, 7097$), в найменшій мірі – одинаками ($M=4,4130$) (див. табл. 3.56).

Таблиця 3.56..

Scheffe Test для шкали «морально - етичні аспекти» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=5,2333$	$M=4,4130$	$M=5,7097$
Брати		0,168680	0,600421
Одинаки	0,168680		0,012027
Сестри	0,600421	0,012027	

Існують також у вихованні сиблінгів та однаків.
Так, позитивний інтерес батька, його цілковита підтримка й похвала характерна для осіб, що мають сестер ($M=12, 419$) (див. табл. 3.57).

Таблиця 3.57.

Scheffe Test для шкали « позитивний інтерес батька» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=10,400$	$M=8,8696$	$M=12,419$
Брати		0,550880	0,419253
Одинаки	0,550880		0,041151
Сестри	0,419253	0,041151	

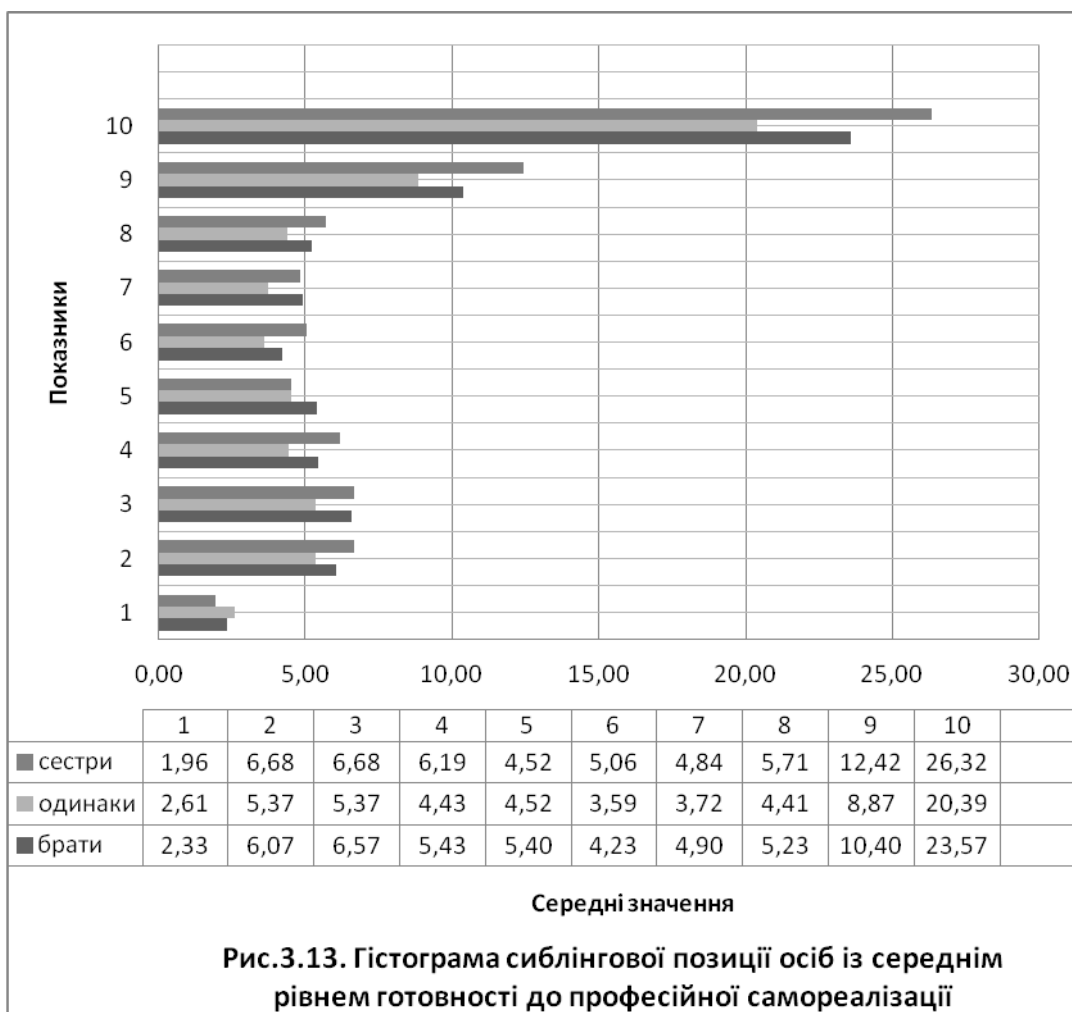
Також встановлено, що студенти, які мають сестер ($M=26,323$) в більшій мірі ідентифікуються з батьківською сім'єю (див. табл.3.58).

Таблиця 3.58.

Scheffe Test для шкали «сімейна ідентифікація» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=23,567$	$M=20,391$	$M=26,323$
Брати		0,250843	0,415235
Одинаки	0,250843		0,008545
Сестри	0,415235	0,008545	

Відтак, результати порівняльного аналізу вказують на відмінності у сиблінговій позиції осіб з середнім рівнем готовності до професійної самореалізації (див. рис. 3.13).

Умовні позначення: 1 – прихильність інтересам сім'ї; 2 – згуртованість сім'ї; 3 – експресивність в сім'ї; 4 – конфлікт в сім'ї; 5 – орієнтація на досягнення; 6 – інтелектуально – культурна орієнтація; 7 – орієнтація на активний відпочинок; 8 – морально – етичний аспект в сім'ї; 9 – позитивний інтерес батька; 10 – сімейна ідентифікація.

Так, особи, що мають братів характеризують батьківську сім'ю, де можна вільно виражати свої емоції й почуття. Також особливого значення надається активному відпочинку всіх членів сім'ї.

На противагу їм, студенти, що мають сестер вказують на згуртованість в сім'ї, орієнтацію на досягнення, дотримання морально – етичних норм поведінки даного суспільства, вільне висловлення, обговорення та вирішення конфліктних ситуацій. Такі особи більше ідентифікуються з батьківською сім'єю. І разом з цим, прагнуть діяти незалежно від зовнішніх обставин, враховуючи власне розуміння й бачення ситуації. У вихованні спостерігаються непослідовність та позитивний інтерес батька.

Що ж стосується одинаків із середнім рівнем готовності, то вони у порівнянні із сиблінгами демонструють більшу прихильність інтересам сім'ї.

Разом з цим, проведений й *порівняльний аналіз сиблінгової позиції для студентів з низьким рівнем готовності.*

Так, сім'ї, де застосовують гнучке виховання дітей характеризують в більшій мірі осіб, що мають сиблінгів, зокрема, братів ($M=3,1556$), сестер ($M=3,0000$) (див. табл. 3.59).

Таблиця 3.59.

Scheffe Test для шкали « гнучке загальне виховання» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=3,1556$	$M=2,4615$	$M=3,0000$
Брати		0,039048	0,853249
Одинаки	0,039048		0,133282
Сестри	0,853249	0,133282	

Вірність в любові також демонструють особи, що мають братів ($M=2,6000$), в меншій мірі – одинаки ($M=2,0000$) (див. табл.3.60).

Цікавим видається те, що ця якість у осіб з високим рівнем готовності характеризує, навпаки, одинаків.

Таблиця 3.60.

Scheffe Test для шкали «вірність в любові» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=2,6000$	$M=2,0000$	$M=2,2128$
Брати		0,041893	0,279019
Одинаки	0,041893		0,659443
Сестри	0,279019	0,659443	

На основі порівняльного аналізу встановлені відмінності сиблінгів та одинаків за шкалою « орієнтація на досягнення». Так, студенти, що мають сестер ($M=5,4255$) посідаються перше місце, друге - особи, в яких наявний брат ($M=4,9333$) та третє – одинаки ($M=4,4808$) (див. табл.3.61).

Таблиця 3.61

Scheffe Test для шкали «орієнтація на досягнення» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=4,9333$	$M=4,4808$	$M=5,4255$
Брати		0,447939	0,404706
Одинаки	0,447939		0,029806
Сестри	0,404706	0,029806	

Встановлені відмінності й у батьківських позиціях. Так, зокрема, директивність батько застосовує більше, де є сиблінги. В більшій мірі це стосується осіб, що мають сестер ($M=8,2128$) (див. табл. 3.62).

Таблиця 3.62.

Scheffe Test для шкали «директивність батька» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати	Одинаки	Сестри
	$M=6,9778$	$M=4,9231$	$M=8,2128$
Брати		0,141907	0,507454
Одинаки	0,141907		0,006663
Сестри	0,507454	0,006663	

Автономність батько проявляє до сиблінгів, особливо якщо є син ($M=9,8889$). В найменшій мірі до одинаків ($M=7,0192$) (див. табл. 3.63).

Таблиця 3.63.

Scheffe Test для шкали «автономність батька» при $p < ,05000$

Сиблінгова Позиція	Брати $M=9,8889$	Одинаки $M=7,0192$	Сестри $M=9,7660$
Брати		0,031553	0,993825
Одинаки	0,031553		0,038964
Сестри	0,993825	0,038964	

Встановлено, що студентів, в яких є брати виховував батько не маючи чіткої лінії, стратегії виховання ($M=7, 1333$) (див. табл. 3.64).

Таблиця 3.64.

Scheffe Test для шкали «непоследовність батька» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=7,1333$	Одинаки $M=4,5000$	Сестри $M=6,7447$
Брати		0,008969	0,903819
Одинаки	0,008969		0,029163
Сестри	0,903819	0,029163	

Якщо батько використовує до осіб, що мають братів непослідовну стратегію поведінки, то матері у вихованні оберають позитивний інтерес до дитини, що проявляється у повній довірі, виконанні всіх побажань ($M=12,311$) (див. табл. 3.65).

Таблиця 3.65.

Scheffe Test для шкали « позитивний інтерес матері» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=12,311$	Одинаки $M=8,2692$	Сестри $M=11,404$
Брати		0,010502	0,798175
Одинаки	0,010502		0,058443
Сестри	0,798175	0,058443	

Але разом із позитивним інтересом, матері можуть застосовувати й протилежну стратегію, директивність ($M=8, 0667$) (див. табл.3.66).

Таблиця 3.66.

Scheffe Test для шкали «директивність матері» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=8,0667$	Одинаки $M=5,3077$	Сестри $M=7,9574$
Брати		0,020849	0,994076
Одинаки	0,020849		0,025759
Сестри	0,994076	0,025759	

Також, особи, які мають братів зазначають про те, що їхні матері можуть проявляти й автономність у вихованні ($M=10, 089$) (див. табл.3.67).

Таблиця 3.67.

Scheffe Test для шкали « автономність матері» при $p < ,05000$

Сиблінгова
Позиція

	Брати $M=10,089$	Одинаки $M=6,6538$	Сестри $M=8,9149$
Брати		0,003015	0,511591
Одинаки	0,003015		0,071891
Сестри	0,511591	0,071891	

Разом з цим встановлено й відмінності сиблінгів за шкалою «персональна ідентифікаційна орієнтація». Так, перше місце посідають студенти, які мають братів ($M=8,4000$), друге – особи, що мають сестер ($M=7,8511$) та останнє – одинаки ($M=7,8511$) (див. табл. 3.68).

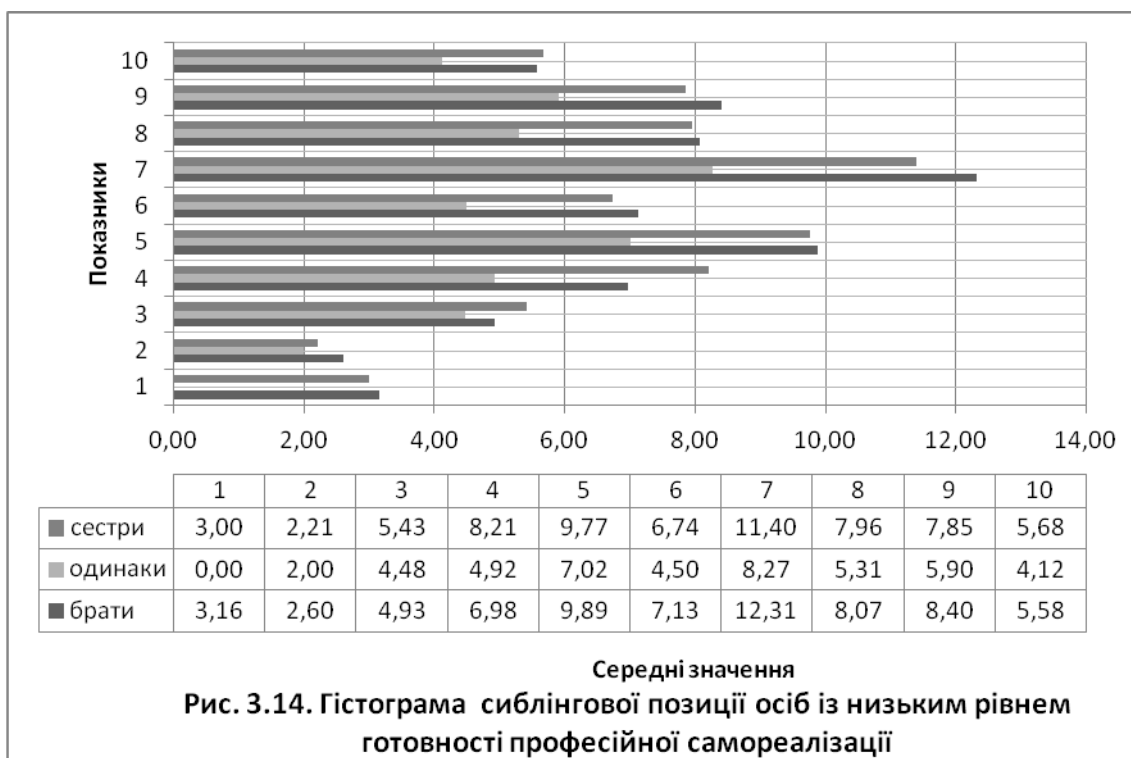
Таблиця 3.68.

Scheffe Test для шкали « персональна ідентифікаційна орієнтація» при $p < ,05000$

Сиблінгова позиція	Брати $M=8,4000$	Одинаки $M=5,9038$	Сестри $M=7,8511$
Брати		0,024716	0,839563
Одинаки	0,024716		0,097583
Сестри	0,839563	0,097583	

Таким чином, результати порівняльного аналізу вказують на відмінності сиблінгів з низьким рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері (див. рис. 3.14).

Згідно отриманим результатам сиблінги, на відмінну від одинаків демонструють вищі показники за наступними шкалами. Так, студенти, які мають братів вказують на гнучке виховання в сім'ї й вірність любові. Крім цього вони орієнтовані на задоволення власних бажань й потреб, егоцентричні.

Умовні позначення: 1 – гнучке загальне виховання; 2 – вірність в любові; 3 – орієнтація на досягнення; 4 – директивність батька; 5 – автономність батька; 6 – непослідовність батька; 7 – позитивний інтерес матері; 8 – директивність матері; 9 – персональна ідентифікаційна орієнтація; 10 – самодетермінація.

Що ж стосується студентів, які мають сестер, то в їхній сім'ї панує орієнтація на досягнення успіхів кожного із членів сім'ї, власне бачення ситуації незважаючи на думки інших. Разом з цим важливе місце у вихованні займає строгість та вимогливість у вихованій практиці батька.

Отже, наявність сиблінга відіграє одну із важливих ролей у професійному становленні майбутнього професіонала. Так, наприклад особи, що мають братів спрямовані на досягнення успіху в професійній діяльності, проявляють інтерес та прагнуть до саморозвитку в майбутній професії.

3.6. Психологічна модель готовності до професійної самореалізації студентської молоді

Теоретичною основою побудови моделі стали: підхід, згідно якого готовність до професійної діяльності розглядають через сукупність мотиваційних, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості, як особливий психічний стан (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандибович, Н.Д.Левітов, А.А. Ухтомський, А.Ц. Пуні), гуманістичний напрям дослідження самореалізації (К. Роджерс, Е.Фромм, А.Маслоу), психодинамічний напрям (З.Фрейд), сценарна теорія (Е.Берн), теорія професійного розвитку (А.Рой, М.Сігельман), сімейної лояльності (А.Шутценбергер), самодетермінації (Е.Десі, Р.Раян), концепція генетичного зв'язку між поколіннями (О.Яффе – Янаї). Також розуміння сімейної ідентифікації як процесу формування цінностей, прагнень, які узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н. Аккерман, В.С.Торохтій);

емоційне і когнітивне “Ми” сім’ї (Л.Б. Шнейдер), а також як «внутрішня картина сім’ї» (Є.Г.Ейдемільер, В.В. Юстицькіс).

Методичну основу дослідження склав методичний комплекс, що включає в себе наступні методики: авторську анкету на визначення рівня наявності сімейної ідентифікації; методику «Визначення рівня самоактуалізації особистості» («САМОАЛ») (автор Е.Шостром, адаптація Н.Ф. Каліної); методику на визначення поведінки батьків і ставлення підлітків до них (ПІР) (автор Е.Шефір); методику «Шкала сімейного оточення» (автор R.H.Moos, адаптована С.Ю. Купріяновим); методику на визначення ціннісних орієнтацій у сфері сімейних відносин» (ЦОВС); опитувальник аспекти ідентичності (AIQ-IV) (автори Cheek, Smith, & Tropp); анкета «Самодетермінація особистісного пізнання» (автор Л.В. Мар'яненко); методику на визначення рівня парціальної готовності до професійно – педагогічного саморозвитку. Окрім цього отримано також дані про вік, стать, освіту, сімейний стан, а також про наявність сиблінгів. Застосовано різноманітні *методи математико-статистичного опрацювання емпіричних даних* за допомогою комп’ютерної програми STATISTICA (версія 8.0).

На основі аналізу літературних та отриманих емпіричних даних запропонована модель психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді (див. рис.3.15).

Відповідно до цієї моделі можна виокремити два структурні взаємопов’язані блоки готовності до професійної самореалізації.

Перший блок - **готовність до професійної діяльності** як відносно стійка і специфічна для конкретного виду діяльності система психологічних властивостей особистості (якостей і здібностей), що зумовлює досягнення, адекватної вимогам діяльності, результату і є умовою для саморозвитку й самореалізації особистості засобами професійної діяльності. До цього блоку відносять всі компоненти готовності до діяльності у професійній сфері (мотиваційний, когнітивний, морально-вольовий, організаційний, комунікативний).

Другий блок - **особистісні якості, які сприяють самореалізації:**

- *орієнтація в часі*, яка описує наскільки особа живе в теперішньому часі, не відкладає своє життя на «потім» й не акцентує увагу на минулому;
- *цінність самоактуалізації* описує осіб, що поділяють цінність самоактуалізації, до числа яких відносять істину, добро, красу, цілісність, відсутність роздвоєності, унікальність, досконалість, справедливість, порядок, простоту, легкість без зусиль, гра, самодостатність;
- *погляд на природу людини* характеризує віру в людей, могутність людських можливостей, що виступає основою для щирих й гармонійних міжособистісних відносин;
- *потребу в пізнанні* як здатність до безкорисного прагнення до нового, інтерес до об’єктів, цінності того, що є на даний момент;
- *креативність* характеризує осіб, що мають творче ставлення до життя;

- *саморозуміння* свідчить про чутливість, сенситивність людини до своїх бажань і потреб.

На психологічну готовність до професійної самореалізації впливають чотири групи чинників.

Перша група визначає *типи ідентифікаційної орієнтації*, зокрема:

1) *персональна ідентифікаційна орієнтація* характеризується егоцентризмом, тобто сприйманням власного "Я" за єдиний центр, який має абсолютну і безумовну владу, підкоряє та організовує весь навколишній світ, надаючи йому цілісності та завершеності, неадекватне уявлення про свої відносини з іншими людьми;

2) *колективна ідентифікаційна орієнтація* характеризується вираженою орієнтацією на соціально-зовнішні впливи, прагненням відповідати груповим очікуванням і нормам, при не вираженій схильності проявляти свою індивідуальність й брати на себе відповідальність;

3) *соціальна ідентифікаційна орієнтація* описує осіб, орієнтованих на дотримання суспільних норм і правил поведінки, традицій й соціальних ритуалів за відсутності налаштованості на самовираження та відповідальну поведінку, ініціативність і творче спілкування.

Друга група представлена *сімейними цінностями*, до якої входять глибина сімейних зв'язків, гнучкість у вихованні, свобода в сім'ї, цінність шлюбу.

Третя група складається із *напрямків особистісного розвитку кожного члена сім'ї*, що декларують орієнтацію на досягнення, активність, незалежність членів сім'ї в соціальній, інтелектуальній, культурній та політичній сферах діяльності.

Четверта група представлена *батьківськими позиціями*, зокрема

- *позитивним інтересом матері й батька* виховання, при якому часто схвалюється звернення по допомогу у випадках сварок або яких-небудь труднощів, з одного боку, і обмежується самостійність – з іншого;

- *автономністю матері й батька*, які не сприймають дитину як особистість зі своїми відчуттями, думками, уявленнями і спонуками, вони являють собою «сліпу» силу і владу амбіцій, якій всі, незважаючи ні на що, зобов'язані підпорядковуватись);

- *послідовністю матері*, при якій дитина може передбачити реакцію матері на ситуацію, що склалася.

Сімейні цінності, стосунки між членами сім'ї та батьківські позиції у вихованні утворюють почуття "Ми", що відображає усвідомлення своєї приналежності до певної групи, яка активізує адаптаційні та потенційні можливості членів сім'ї. Ідентифікуючись з батьками, дитина засвоює систему базових потреб, цінностей, емоцій та реалізує їх у взаєминах з оточуючими. В свою чергу надалі це сприяє психологічній готовності до професійної самореалізації студента.

Висновки до 3 – го розділу

Отримані емпіричні результати дали змогу зробити наступні висновки:

1. Досліджено прямі кореляційні взаємозв'язки між компонентами готовності до професійної діяльності та особистісними якостями, які сприяють самореалізації особистості.
2. Порівняльний аналіз вказує на відмінності осіб з різним рівнем психологічної готовності до самореалізації в професійній сфері. особи з високим рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації характеризуються потребою в пізнанні, вірою в людей, творчим ставленням до життя, сенситивністю до власних потреб, прагненням до самоактуалізації та орієнтацією «тут і тепер».
3. Кореляційний аналіз вказує на прямі взаємозв'язки між психологічною готовністю до професійної самореалізації та сімейними цінностями й стосунками між членами сім'ї.
4. Для більшості осіб студентського віку батьки залишаються важливим еталоном для наслідування й ідентифікації, про що свідчить рівень прояву сімейної ідентифікації (53,1%) з тенденцією до високого.
5. Студенти з високим рівнем сімейної ідентифікації виховані у сім'ї, де цінують стосунки між членами сім'ї, особистісне зростання кожного із її членів та сімейну систему загалом.
6. Існують між статеві відмінності та відмінності сиблінгової позиції в осіб з різним рівнем готовності. простежується високий рівень готовності до професійної самореалізації серед жінок, а ніж у чоловіків.
7. Найбільш високий рівень готовності до професійної самореалізації спостерігається у жінок сиблінгів, а найнижчий - у чоловіків, що мають сестер. Якщо порівнювати чоловіків одинаків та чоловіків сиблінгів відмінності незначні.
8. На основі теоретичного й емпіричного дослідження запропоновано модель психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді
9. Гіпотези дослідження про те, що готовність до професійної самореалізації включає в себе психологічну готовність до професійної діяльності та наявність особистісних якостей, необхідних для самореалізації та що сімейна ідентифікація виступає одним із важливих чинників готовності до професійної самореалізації, яка залежить від сімейних цінностей, стосунків між членами сім'ї та стилів батьківського виховання підтвердились.
10. Батьківська сім'я, сімейна ідентифікація зокрема, виступають одним із чинників психологічної готовності майбутніх професіоналів до професійної самореалізації.

ВИСНОВКИ

В дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та емпіричне дослідження сімейної ідентифікації як чинника психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді. Отримані результати дослідження свідчать про досягнення мети дослідження, вирішення дослідницьких завдань, що дало підстави дійти таких висновків:

1. На основі узагальнення теоретичної літератури психологічна готовність до професійної діяльності розглядається як відносно стійка і специфічна для конкретного виду діяльності система психологічних властивостей особистості (якостей і здібностей), що зумовлює досягнення, адекватного вимогам діяльності, результату і є умовою для саморозвитку й самореалізації особи засобами професійної діяльності. Важливу роль у психологічній готовності до професійної самореалізації майбутнього професіонала відіграє батьківська сім'я. Теоретично проаналізовано й роль сімейних цінностей, стосунків між членами сім'ї, батьківських позицій до дітей. Сімейна ідентифікація виступає детермінантою формування ціннісно-сміислової сфери членів сім'ї, їх ставлення до навколишнього світу, людей та один одного.

2. З'ясовано, що особи з високим рівнем психологічної готовності до професійної самореалізації характеризуються потребою в пізнанні, вірою в людей, творчим ставленням до життя, сенситивністю до власних потреб, прагненням до самоактуалізації та орієнтацією «тут і тепер». Вони спрямовані на задоволення власних бажань, мрій, цілей, але водночас підтримують просоціальні цінності й норми, визначені даним суспільством. Їхні матері у своїй виховній практиці культивують довірливі стосунки із дітьми, водночас ретельно контролюють їх. Також важливим чинником виступає декларування таких сімейних цінностей як свобода самовираження, гнучкість у вихованні, розвиток не лише інтелектуальний, але й культурний, цінність шлюбу.

3. Показано, що студенти, які ідентифікують себе із батьківською сім'єю, виховані в сім'ях, де цінуються й підтримуються сімейні зв'язки, панує орієнтація на досягнення, має місце послідовність батьківських вимог в процесі виховання. Вони незалежні, мають позитивні взаємини з оточуючими людьми, прагнуть реалізовувати власні бажання й потреби. Студенти з високим рівнем сімейної ідентифікації виховані у сім'ї, де цінують стосунки між членами сім'ї (згуртованість та прояв експресивності), особистісне зростання кожного із її членів (незалежність, орієнтацію на досягнення, інтелектуально-культурну орієнтацію, орієнтацію на активний відпочинок, морально-етичні аспекти) та сімейну систему загалом (організованість й контроль). У становленні високого рівня сімейної згуртованості на ранніх етапах життя сім'ї важливу роль відіграє матір, а на етапі сепарації молоді особи – батько. Високий рівень сімейної ідентифікації пов'язаний із такими батьківськими позиціями як позитивний інтерес та вимогливість батька, автономність батька й матері. Крім цього, ці студенти зорієнтовані в майбутньому на себе (персональна ідентифікаційна орієнтація) й на

відносини з оточуючими (реляційна ідентифікаційна орієнтація).

4. Досліджено взаємозв'язки між психологічною готовністю до професійної самореалізації та сімейною ідентифікацією. Так, розвиток особистісних якостей, що сприяють самореалізації (прагнення до самоактуалізації, потреба в пізнанні, орієнтація в часі «тут і тепер», саморозуміння, творче ставлення до життя та гнучкість у спілкуванні) залежить від стосунків між членами сім'ї (згуртованість, експресивність, незалежність, орієнтація на інтелектуальний й культурний розвиток, активний відпочинок, дотримання морально-етичних норм суспільства) та таких сімейних цінностей як успіх дітей, інтереси родини, інтереси суспільства. При цьому простежується гнучкість у вихованні: з одного боку, вимогливість й строгість, з іншого – позитивний інтерес та заохочення дитини.

5. Виявлено відмінності у рівні психологічної готовності до професійної самореалізації у чоловіків та жінок. На основі отриманих результатів простежується високий рівень готовності до професійної самореалізації серед жінок, а ніж у чоловіків. У жінок відзначається зв'язок високого рівня готовності до професійної самореалізації та позитивного схвалення й підтримки батька, а у чоловіків – гнучке виховання матері: з одного боку схвалення та підтримка, з іншого - вимогливість та контроль. Що стосується ціннісної сфери, то якщо для жінок чинниками високого рівня готовності до професійної самореалізації виступають прагнення до самореалізації, персональна ідентифікаційна орієнтація (особистісні досягнення, задоволення власних бажань), то для чоловіків - пізнавальні та креативні настановлення, орієнтація в часі «тут і тепер», колективна ідентифікаційна орієнтація.

6. Проаналізовано роль сиблінгової позиції у психологічній готовності до професійної самореалізації. Найбільш високий рівень готовності до професійної самореалізації спостерігається у жінок сиблінгів, а найнижчий - у чоловіків, що мають сестер. Якщо порівнювати чоловіків однаків та чоловіків сиблінгів відмінності незначні. Сиблінги з високим рівнем готовності до професійної самореалізації, які мають братів володіють кращою орієнтацією в часі «тут і тепер», прагнуть займатися професійною діяльністю, мають потребу в пізнанні та саморозвитку. Студенти, що мають сестер відзначають позитивний інтерес батька, що проявляється в довірі, турботі.

7. На основі теоретичного й емпіричного дослідження запропоновано модель психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді. Згідно з нею психологічна готовність до професійної самореалізації складається з двох, взаємопов'язаних, структурних блоків: готовність до професійної діяльності та її компоненти (мотиваційний, когнітивний, морально – вольовий, організаційний, комунікативний) та особистісні якості, які сприяють самореалізації (прагнення до самоактуалізації, потреба в пізнанні, орієнтація в часі «тут і тепер», саморозуміння, творче ставлення до життя, віра в людей). Розвитку психологічної готовності до професійної самореалізації студента сприяють чотири групи чинників: типи ідентифікаційної орієнтації (персональний, колективний, соціальний); сімейні цінності (глибина сімейних зв'язків, свобода в сім'ї, цінність шлюбу), напрямки особистісного зростання членів сім'ї (незалежність, орієнтація на досягнення,

інтелектуально – культурна орієнтація й орієнтація на активний відпочинок); батьківські позиції (позитивний інтерес батьків, послідовність матері, автономність батьків).

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми психологічної готовності до професійної самореалізації студентської молоді. **Перспектива** подальших наукових пошуків полягає у дослідженні таких напрямів порушеної проблематики: створення комплексних програм для тренінгових занять та психологічних консультацій як учнів старших класів, так й батьків з метою формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності; лонгітюдне дослідження з використанням психогенеології та геносоціограми сім'ї; розроблення діагностичного інструментарію, адаптованого для кожного вікового періоду, для комплексного дослідження психологічної готовності до провідного виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни/ К.А. Абульханова - Славська. – М.: Мысль, 1991. – 301с.
2. Адлер А. Воспитание детей. Взаимодействие полов /А. Адлер. Ростов-н/Д., 1998. – 448 с.
3. Аккерман Н. Теория семейной динамики// Семейная психология. Хрестоматия / Сост. Э.Г. Эйдемиллер, Н.В. Александров, В.Юстицкис. –СПб.: Речь, 2007. – С. 57 – 62.
4. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2-х т./Б.Г. Ананьев – М.: Педагогика, 1980. – Т. 1. – 232 с., Т. 2. – 288 с.
5. Андреева Т.В. Психология семьи: Учеб.пособие / Т.В. Андреева. – СПб.:Речь, 2007. – 384 с.
6. Антонова Н.О. Ціннісні орієнтації студентів з різним типом готовності до професійної діяльності / Н.О. Антонова // Практична психологія та соціальна робота № 2, 2011. С.33-35.
7. Анциферова Л. И. Психология самоактуализирующейся личности в работах Абрагама Маслоу / Л.И. Анциферова // Вопр. психол. 1973. № 4. С. 173—180
8. Артемова О.І. Професійна самореалізація особистості в сучасних умовах/ О. І. Артемова// Український науковий журнал Освіта Регіону. Політологія. Психологія. Комунікація. – 2010. – № 1. – С.97– 102.
9. Асмолов А.Г. Основные принципы психологического анализа в теории деятельности /А.Г. Асмолов // Вопросы психологии. – 1982. – №2. – С.14–27.
10. Бендас Т.В. Гендерна психологія: Навчальний посібник / Т.В. Бендас. – СПб.:Питер, 2006.- 431с.
11. Берн Е. Люди, которые играют в игры. Психология человеческих взаимоотношений / Е.Берн; [пер. с англ./Общ.ред. М.С. Мацковского]. – СПб.: Лениздат, 1992. – 400 с.
12. Богатырева О.О., Марцинковская Т.Д. Профессиональная самореализация в пространстве личностного развития [Электроний ресурс] / О.О. Богатырева, Т.Д. Марцинковская // Психологические исследования: электрон. науч. журн. – 2009. – № 1(3). URL.- режим доступа до: <http://psystudy.ru>
13. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека / А.А. Бодалев. – М.: Наука, 1998
14. Боднар М.Б. Самоактуалізація особистості як чинник розвитку духовності студентської молоді /М.Б. Боднар // Проблеми загальної та педагогічної психології Збірник наукових праць Інституту психології ім..Г.С. Костюка АПН України / за ред..С.Д. Максименка.Т.ХІ, част.5 – К., 2009. – С. 43-50.
15. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К.: МАУП, 2001. – 96с.
16. Борисова Н.В. Развитие функции самореализации личности [Электронный ресурс] / Н.В. Борисова / Режим доступа: http://borytko.nm.ru/paper/subject5_1/borisova.htm

17. Братченко С. Л, Миронова М. Р. Личностный рост и его критерии / С.Л. Братченко, М.Р. Миронова // Психологические проблемы самореализации личности// Под ред. А.А.Крылова, Л.А.Коростелевой. – Изд-во: Санкт-Петербургского университета, 1997.
18. Браун Дж., Кристенсен Д. Теория и практика семейной психотерапии / Дж. Браун, Д. Кристенсен. —СПб Питер, 2001 —352 с.
19. Брылева Л.Г. Самореализация личности: онтокультурологический аспект / Л.Г. Брылева. – СПб.: ИОВ, 2002. – 187с.
20. Варга А. Я., Драбкина Т. С. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс / А.Я., Т.С. Драбкина. – СПб.: Речь, 2001. - 144 с.
21. Вахромов Е.Е. Психологические концепции развития человека: теория самоактуализации: Учеб.пособие [Электронный ресурс] /Е.Е.Вахрамов. – М.: Международная педагогическая академия, 2001. Режим доступа www.koob.ru
22. Вірна Ж.П. Основи професійної орієнтації [Текст]: навч. посіб./ Ж. П. Вірна. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2003. – 156 с.
23. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Вітковська // Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України.-К.: Науковий світ.-2001.-92с.
24. Волков Б.С. Психология юности и молодости: Учебное пособие / Б.С. Волков. —М.: Академический Проект: Трикста, 2006. — 256с.
25. Выготский Л.С. Проблемы развития психики / Л.С. Выготский // Собр.соч.: В 6 т. – Т.3. – М., 1983.
26. Галаджинский Э.В. Системная детерминация самореализации личности: Дисс.докт.психол. наук. – Томск, 2002.
27. Гершунский Б.С, Концепция самореализации личности в системе обоснования ценностей и целей образования /Б.С. Гершунский// Педагогика. -2003.-№10.-С.5.
28. Глушко О.О. Розвиток у студентів психологічної готовності до професійної діяльності [Електронний ресурс] / О.О. Глушко - Режим доступу: <<http://www.psyh.kiev.ua/>>
29. Головаха, Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Е. И. Головаха. – Киев, 1998. - 144 с.
30. Головнева И.В. Психология семейных отношений: Учеб.пособие для студентов высш.учеб.заведений. – Х.:Изд-во Нар. Укр.акад., 2003. – 96с.
31. Готовність правоохоронця до охорони громадського порядку [Електронний ресурс] URL. - режим доступу до: [ttp://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/kavis/2011_1/kaverin.htm](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/kavis/2011_1/kaverin.htm)
32. Горноста́й П.П. Готовность личности к самореализации как психологическая проблема / П.П. Горноста́й [Электронный ресурс] режим доступу до <http://www.hpsy.ru>
33. Грицюк І. Соціальне здоров'я: особистісна та професійна успішність майбутнього фахівця / І.Грицюк // Психологічні перспективи.-

- Луцьк, 2009. – Вип.13. – С.14-17.
34. Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд ..психол.наук:спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / В.А. Гупаловська. – К., 2005. – 26с.
35. Де Гольджак В. История в наследство: Семейный роман и социальная траектория / В.Де Гольджак ;[перев. с франц. И.К. Масалкова]. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 233с.
36. Денисенко Ю. Фактори формування особистісної ідентичності в сучасній сім'ї / Ю. Денисенко // Соціальна психологія. – 2008. – №2. – С.124 – 131.
37. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развития человека/ А.А. Деркач. - М.: РАГС, 2000. – Кн.2. – 536с.
38. Дружинин В.Н. Психология семьи /В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2008. – 176с.
39. Дурай - Новикова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : Автореф. Дис...д-ра пед..наук: 13 .00.08. [Текст]/ К.М. Дурай - Новикова. – М.: МГПИ, 1983. -48с.
40. Дьяченко М. И., Кандибович Л. А. Психологическая проблема готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандибович. – Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 176 с.
41. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандибович. – Минск: Хэлтон, 1998. – 399 с.
42. Егорычева И.Д, Самоотношение, самореализация, самоактуализация как феномены, определяющие способность человеческого роста – развития/ И.Д. Егорычева// Мир психологии.- 2005.-№3.- С.30.
43. Эйдемиллер Э.Г., Добряков И.В., Никольская И.М. Семейный диагноз и семейная психотерапия ;[учебное пособие для врачей и психологов] / Э.Г. Эйдемиллер, И.В. Добряков. – СПб.:Речь, 2007. – 352с.
44. Эйдемиллер Э.Г.Психология и психотерапия семьи /Э.Г. Эйдемиллер, В.В. Юстицкис. – СПб., 1999. – 400с.
45. Элиас Н. Общество индивидов / Н. Элиас. – М., 2001.
46. Ермолаева Е.П. Психология социальной реализации профессионала / Е.П. Ермолаева. –М.:Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – 347с.
47. Єлизаров А.Н. Рефлексивно-смысловой подход к проблеме формирования идентичности в семье / А.Н. Єлизаров // Мир психологии. Научно-методический журнал. – 2004 . – №2 (38). – С. 113 –119.
48. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред . Л.В.Сохань, І.І.Єрмакова, Г.М.Нессен – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
49. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер ;[учеб.пособие для студентов вузов.-1 и 2-е изд., перераб.,доп].-М.: Академический Проект; фонд «Мир», 2005. – 336с.
50. Капина О.А. Структура психологической готовности к выбору профессии / О.А. Капина // Ярославский педагогический вестник. – 2011. –Т.П. –№3. –С.

- 205-207.
51. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования / О.А. Карабанова [учебное пособие]. — М.: Гардарики, 2005. — 320 с.
 52. Карацуба Т. К. Особенности жизненного и профессионального становления единственных детей в семье: Дис. ...канд. психол. наук / Т. К. Карацуба. М., 1998. С.78-110.
 53. Клецина И.С. Самореализация личности и гендерные стереотипы / Психологические проблемы самореализации личности. Вып.2 / Под ред. А.А. Реана, Л.А. Коростылевой. СПб,1998
 54. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях /Е.А. Климов. - М., 1995. - 180с.
 55. Кляйн М., Айзекс С., Райвери Дж., Хайманн П. Развитие в психоанализе /М. Кляйн, С.Айзекс, Дж.Райвери, П.Хайманн. – М.: Академический Проект, 2001. – 321с.
 56. Коган Л.Н. Цель и смысл жизни человека / Л.Н. Коган. – М.: Мысль, 1984.
 57. Козлова И.Е. Особенности сиблинговых отношений в двухдетных семьях [Электронный ресурс] / И.Е.Козлова // Психологические исследования: электрон. науч. журн. – 2010. – №1(3). URL.- режим доступа до: <http://psystudy.ru>
 58. Кондаков И.М., Сухарев А.В. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития [Электронный ресурс]/ И.М. Кондаков, А.В. Сухарев .Режим доступу з [http:// www.voppsy.ru/issues/1989/895158.htm](http://www.voppsy.ru/issues/1989/895158.htm) С. 159-164
 59. Конюхова Е. Т. Чинник готовності у формуванні установки на успішність професійну діяльності [Електронний ресурс]/ Е.Т. Конюхова URL. - режим доступу до: http://totem.edu.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=84&Itemid=28
 60. Корман О. Аспекти формування моделі батьківства у молодого покоління [Электронный ресурс]/ О. Корман URL. - режим доступа до: http://alexkorman.com/index.php?option=com_content&view=article&id=22:2009-05-02-08-53-18&catid=3:2009-05-01-18_49-36&Itemid=4
 61. Королева А.А. Трансгенерационный фактор в формировании жизненного сценария / А.А. Королева // Ярославский педагогический вестник. – 2011. –Т. II. – №3. –С.218– 222.
 62. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере / Л.А. Коростылева .- СПб.:Изд-во «Речь»,2005. –222с.
 63. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самосознание / И.С. Кон. – М., Политиздт, 1984. – 335с.
 64. Крайг Г. Психология развития./ Г.Крайг . – СПб.:Питер,2000. – 992с.
 65. Кроник А. А. Субъективная картина жизненного пути как предмет психологического исследования, диагностики и коррекции: Дис. в виде научн. докл...д-ра психол. наук: 19.00. 01/РАН, Ин-т психологии. – М., 1994.

- 71 с.
66. Крюкова Т.Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. Психология семьи: жизненные трудности и совладения с ними / Т.Л. Крюкова, М.В. Сапоровская, Е.В. Куфтяк.—Изд-во «Речь», 2005.
 67. Куценко Г.В. Образ і картина світу як чинники самодетермінації особистості / Г.В. Куценко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Вип. 3. - Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 212–222
 68. Лавриненко Н. В. Женщина: самореализация в семье и обществе : (Гендерный аспект) / Н.В. Лавриненко/ НАН Украины, Ин-т социологии и др. - К., 1999 - 171 с.
 69. Левитов Н.Д. Вопросы психологии характера / Н.Д. Левитов .- СГУ, 2009. – 296с.
 70. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности [Электронный ресурс]/Д.А. Леонтьев // Психологический журнал. Том 21, №1, 2000 . Режим доступа <http://www.nsu.ru/psych/internet/>
 71. Леонтьев, Д. А. Самореализация и сущностные силы человека [Текст] / Д. А. Леонтьев // Психология с человеческим лицом : гуманистическая перспектива в постсоветской психологии. -М. : Смысл, 1997. С. 156-176.
 72. Леонтьев Д.А. Развитие идеи самоактуализации в работах А.Маслоу/ Д.А. Леонтьев // Вопросы психологии. 1987. - С. 150.
 73. Лещук Г.В. Соціальні основи профорієнтації /Г.В. Лещук [лекційний курс]. –Тернопіль: ТДПУ, 2004.
 74. Ливерух Б. Кризисы жизни - шансы жизни. Развитие человека между детством и старостью / Б. Ливерух. – Калуга, 1994.
 75. Лидерс А.Г. Психологическое обследование семи/ А.Г. Лидерс ;[учеб. пособие – практикум для студ. фак. психологии высш. учеб. заведений]. — 2-е изд., стер.—М.: Издательский центр « Академия», 2007.— 432с.
 76. Личность. Внутренний мир и самореализация. Идеи, концепции, взгляды Текст. / Рос. акад. образования, Ин-т образования взрослых, Соц.-образоват. Центр ; авт.-сост. Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. СПб. : Тускарора, 1996. - 174 с.
 77. Лосева, Н. М. Самореалізація викладача : теоретичний аспект [монографія]/ Н.М. Лосева. - Донецьк : ДонНУ, 2004. - 387 с.
 78. Лучечко Р.І. Формування готовності старшокласників сільської школи до трудової діяльності в умовах ринкових відносин: Дис. . канд. пед. наук: 13. 00.01. – К., 1994. – 147 с.
 79. Мадди С. Теории личности сравнительный анализ; [перевели И.Авидон, А .Батустин и П.Румянцева]. - СПб.: Изд-во "Речь", 2002.
 80. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д.Максименко. – К.: Видавництво ТОВ “КММ”, 2006. – 240 с.
 81. Максименко С.Д., Пелех О.М. Фахівця потрібно моделювати/ С.Д. Максименко, О.М. Пелех // Рідна школа. – 1994. – №3. – С.45- 57.

82. Манёров В. Х. Самореализация личности: взгляд с позиций христианской психологии / В.Х. Манёров // Проблемы самореализации личности / Под ред. А.А.Крылова, Л.А.Коростелевой. - Изд-во: Санкт-Петербургского университета, 1997.
83. Мар'яненко Л.В. Самодетермінація як внутрішня психологічна умова активності, пізнання і розвитку особистості /Л.В. Мар'яненко //Проблеми загальної та педагогічної психології, т. XII, ч.6 Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПНУ, 2011. - С. 224-232.
84. Маслоу А. Самоактуализация / А. Маслоу // Психология личности.Тексты. – М.,1982.
85. Маслоу, А. Мотивация и личность Текст. / А. Маслоу ; [пер. с англ. Т. Гутман, Н. Мухиной]. 3-е изд. - СПб. : Питер, 2006. - 351 с.
86. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы/ А. Маслоу. М.: Смысл, 1999.
87. Минияров В. М. Психология семейного воспитания (диагностико-коррекционный аспект) / В.М. Минияров. — М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2000.— 256 с.
88. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Л.М. Митина. –М.: Флинта: Московський психологосоціальний інститут,1996.
89. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В.О. Моляко. - Київ , "Знання", 1989.– 48 с.
90. Мороз А.Г. Формирование готовности к педагогической деятельности у будущих учителей. Психолого педагогические основы совершенствования подготовки специалистов: Сб. научных трудов. –Днепропетровск, 1980. – 423 с.
91. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько – культурологічний аналіз) / В.І. Муляр. – Житомир: ЖІП, 1997.–214с.
92. Никашина Н.А. Критерии успешной самореализации личности / Н.А. Никашина //Вектор науки ТГУ. – 2011. –№ 2(5). – С.146–149.
93. Николе М., Шварц Р. Семейная терапия. Концепция и методы / М.Николе, Р .Шварц ; [пер. С англ. О.очкур, А.Шишко].—М.: Изд-во Эксмо, 2004.—960с.
94. Обозов Н.Н. Межличностные отношения / Н.Н. Обозов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1979. – 151с.
95. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен /Р.В. Овчаров ; [учебное пособие]. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. - 496 с.
96. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства/Р.В. Овчаров. - М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. - 319 с.
97. Осипова Т.П. Формирование готовности студентов к профессиональному самосовершенствованию/ Т.П. Осипова // Ярославский педагогический вестник.-2011.-№2.-Том II (Психолого-педагогические науки).- С. 150-153.

98. Основы психологии семьи и семейного консультирования; [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. — М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. — 328 с.
99. Пилипенко Л.І. Самовизначення і самореалізація як чинник духовного розвитку української молоді / Л.І. Пилипенко // Проблеми загальної та педагогічної психології Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Т.ХІ, част.5 – К., 2009. – С.300-306.
100. Платонов І. В. Структура психологічної готовності особистості до правоохоронної діяльності / І.В. Платонов // Психологія. - К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2000. - Вип. 11. - С. 320-326.
101. Прангишвили А.С. Психологические очерки / А.С. Прангишвили. – Тбилиси: Мецниереба, 1975. – 111 с.
102. Професіоналізм особистості: теоретико – методологічний аспект: Монографія/ В.Й. Бочелюк, С.А. Білоусов, Г.О. Горіань та ін.; Під ред. В.Й. Бочелюка.-Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007.-248с.
103. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н. С. Пряжников. – М.:Институт практической психологии. – Воронеж: НПО МОДЭК, 1996. – 256с.
104. Поваренков Ю.П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю.П. Поваренков. – М.,2002.
105. Психологічна допомога сім'ї. Книга 2.навчальний посібник (у 3 книгах)/ За заг.редакцією З.Г. Кісарчук.– К.: Главник, 2006.–160с.
106. Пуни А.Ц. Некоторые психологические вопросы готовности к соревнованиям в спорте / А.Ц. Пуни. – М.: Физкультура и спорт, 1973. – 113 с.
107. Радул В.В., Краснощок І.П., Лебедик І.В. Дослідження особливостей самореалізації особистості: [монографія].-К.: «Імекс – ЛТД», 2009.-352с.
108. Реан А. А. Психология и психодиагностика личности: теория, методы исследования, практикум / А.А. Реан ;[учеб. пособие]. — СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. — 255с.
109. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К.Роджерс.- М.:Прогресс, Универс, 1994.-480с.
110. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер. Ком, 2001. – 720 с.
111. Савина Е. А. Родительские представления и установки: понятие виды, структура/ Е.А. Савина //Семейная психология и семейная терапия, 2001 №3 . С. 85-95.
112. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія / М.В. Савчин, Л.П. Василенко [навчальний посібник]. — К.:Академвидав, 2005. — 360с.
113. Самореалізації особистості [монографія].-К.: «Імекс – ЛТД», 2009.-352с.
114. Сапоровская М.В. Теория и практика исследования межпоколенной связи в семейном контексте [Электронный ресурс] / М.В.Сапоровская // Психологические исследования: электрон. науч. журн. – 2010. – №1(9). URL.

- режим доступу до: <http://psystudy.ru>
115. Сатир В. Как строить себя и свою семью / В. Сатир; [пер.с англ.:улучш. изд.]. – М.:Педагогика – Пресс,1992. – 192 с.
 116. Сериков В.В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В.В. Сериков. – М.: Изд-во « Логос», 1999.- 272с.
 117. Сигел Д.П. Идентификация как фокусная точка в терапии пар [Электронный ресурс] // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2007. – №2. – Режим доступу: <http://psyjournal.ru/j3p/par.php?id=20070209>>].
 118. Смирнов Е.О., Быков М.В. Структура и динамика родительских отношений / Е.О. Смирнов, М.В. Быков // Вопросы психологии. – 2001. - №6 . – С.3-14.
 119. Сонін В.А. Психодіагностичне пізнання професійної діяльності /В.А. Сонын . - Спб., 2004. – С.169-178.
 120. Соціально - психологічні особливості самореалізації особистості в сучасному суспільстві [Монографія] / В.Й. Бочелюк, С.А. Білоусов, Т.А. Гришина та ін. За ред. В.Й. Бочелюка. –Запоріжжя: КПУ, 2009. –280с.
 121. Соціально – психологічні чинники самореалізації творчої індивідуальності у полікультурному світі [Монографія]/ за наук.редакцією І. М.Зварича. –Чернівці: Чернівецький нац..ун-т.,2011. – 456 с.
 122. Сохань Л. Життєва компетентність у технології життєздійснення/Л. Сохань, І.Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. збірник / ред.кол.: Н.Софій, І.Єрмаков та ін. –К.: Контекст,2000. – С.82-86.
 123. Спиваковская А. С. Психотерапия: игра, детство, семья. Том 2 /А. С. Спиваковская. М., 2000. С.398-437.
 124. Стюарт Й, Джойнс В. Жизненный сценарий. Как мы пишем историю своей жизни [Электронный ресурс]/ Й.Стюарт, В.Джойнс. Режим доступу <http://www.psylib.ukrweb.net/books/stewj01/index.htm>
 125. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності / Т.М Титаренко. - К., Либідь, 2003. - 376 с. - С. 58 - 76-82.
 126. Торохтій В.С. Психологическое здоровье семьи и путь его изучения/ В.С. Торохтій // Вестн. психологии и корекц. реабилитацион. работы. – 1996. – №3. – С.36–44.
 127. Узнадзе Д.Н. Общая психология / Д.Н. Узнадзе.- Питер.: 2004.-413с.
 128. Уорден М. Основы семейной психотерапии / М.Уорден; [4-е международное издание].—СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2005.—256с.
 129. Ухтомский А.А. Собр. соч. – Л., 1951. –Т.П., – С. 129.
 130. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї / Г.М. Федоришин. – Івано-Франківськ, 2006. – 174 с.
 131. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М., 1994. – 446с.
 132. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М.,1995.

133. Фромм Э. Иметь или бить / Э. Фромм. – М., 1996.
134. Хамитова И. Ю Теория семейных систем Мюррея Боуэна/ И.Ю.Хамитова // Семейная психология и семейная терапия. 2002. - №1. - С.3-40.
135. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности /Л.Хьелл, Д.Зиглер.-СПб.:Питер, 2003.- 608с.
136. Циба В.Т. Соціальна психологія особистості: Системний аналіз /В.Т.Циба . – К.: МАУП, 2000. – 152с
137. Черников А.В. Системная семейная терапия: Интегративная модель диагностики. / А.В. Черников; [изд. 3-е, испр. и доп.]. – М.: Независимая фирма “Класс”, 2001. — 208 с.
138. Шерман М.І. Критерії готовності майбутніх правоохоронців до здійснення завдань щодо охорони громадського порядку / М.І. Шерман // Юридичний вісник Причорномор'я. – 2011. – № 2(2). –С. 300 – 307.
139. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер. – М.: Апрель–Пресс, 2000. – 512с.
140. Шутценбергер А.А. Психогенеология: Как излечить семейные раны и обрести себя. – М.: Психотерапия, 2010.–224с.
141. Юнг К. Проблемы души нашего времени / К.Юнг. - М.,1993.
142. Яковицька Л. Вивчення психологічних складових потреби в самореалізації як особистісної властивості студентської молоді / Л. Яковицька// Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Ред. кол. Н. Скотна, В. Татенко та ін. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. – Випуск двадцять перший. Психологія. – С.72 – 83.
143. Яффе – Янаи О. Генетический код личности. Как найти и реализовать свое призвание/ О. Яффе – Янаи; [пер. С англ. Е. Сыроевой].– К.: Изд-во Алексея Капусты, 2011. – 240с.
144. Adler A. The Individual Psychology of Alfred Adler. / Ed H. L. Ansbacher and R. R. Ansbacher. – N. Y.: Harper Torchbooks, 1964.
145. Bowen M. Family therapy in clinical practice/ M.Bowen. – N.Y.: Jason Aronson,1978
146. Chope R.C. Assessing Family influence in Career Decision Making / R.C. Chope // Journal of Career Assessment. – 2005.-Vol.13. - -№4. – P.395 – 414.
147. Davis G.E. Sibling relationships: Rivalry and Identification an empirical assessment of the sibling experience /G.E.Davis. – University of Michigan, 1990. –177p.
148. Deci E., Ryan R. A motivational approach to self: Integration in personality // Perspectives on motivation / Ed. R. Dienstbier. Lincoln: University of Nebraska Press, 1991. - V. 38. -P. 237-288.
149. Deci E., Ryan R. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. N. Y.: Plenum, 1985.
150. Deci E., Ryan R. The dynamics of self-determination in personality and development // Self-related cognitions in anxiety and motivation / Ed. R.

- Schwarzer. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1986. - P. 171-194.
151. Eckstein, D. Empirical studies indicating significant birth-order-related personality differences / D. Eckstein // Journal of Individual psychology. –2000. –Vol. 56(4). – P. 481-494.
 152. Fabio T., Polit D. Quantitative review of the only child literature: Research evidence and theory development / T. Fabio, D. Polit // Psychological Bulletin. –1986. – Vol. 100. –P.176-189.
 - 153. Farmer R. Humanism, Self-Actualization, and Social Studies / R. Farmer // The Social Studies. – 2010. – Vol.72. - №5 . – P.208 – 211.**
 154. Fenton N. The only child / N.Fenton // Journal of Genetic Psychology. –1928. –Vol.35. –P.546 – 556.
 155. Ferguson, E. D. The effect of sibling competition and alliance on level of aspiration, expectation, and performance / E.D. Ferguson // The Journal of Abnormal and Social Psychology. – 1958. – Vol 56(2) . – P.213-222.
 - 156. Hogan H. W., McWilliams J. M. Factors Related to Self-Actualization / H. W.Hogan, J. M. McWilliams // The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied. – 2010. – Vol.100. - №1 . – P.117 – 122.**
 157. Keller B.K., Whiston S.C. The Role of Parental Influences on Young Adolescents' Career Development / B.K. Keller, S.C. Whiston // Journal of Career Assessment. – 2008. – Vol.16. - №2. – P.198 – 217.
 158. Koch H. L. Children's Work Attitudes and Sibling Characteristics / H.L. Koch // Child Development . – 1956. – Vol.27. -№3. – P.289 – 310.
 159. Lasko, J. K. Parent behavior toward first and second children / J. K. Lasko// Genetic Psychology Monographs. –1954. – Vol 49. – P. 97-137.
 160. Leman K. The Firstborn Advantage: Making Your Birth Order Work for You / K.Leman. – Baker Books, 2008 . – 288p.
 161. Levy F., McLaughlin M., Wood C., Hay D., Waldman I. Twin-Sibling Differences in Parental Reports of ADHD, Speech, Reading and Behaviour Problems / F. Levy, M. McLaughlin // Journal of Child Psychology and Psychiatry. – 1996. – Vol. 37 (5) . – P.569–578.
 162. Martin R. Textor Kommunikation, Beziehungsdefinition, Verträge Berlin, Heidelberg, New York, Tokyo: Springer 1985, S. 45-51, 71-74, 102-117. - Режим доступа: <<http://freenet-homepage.de/Textor/Kommunikation.html>
 163. Maslow A. Motivation and personality / A. Maslow . Rev. ed. New York: Harper and Row. – 1970.
 - 164. Matheis S., Adams G. R. Family Climate and Identity Style During Late Adolescence / S. Matheis, G. R. Adams // Identity: An International Journal of Theory and Research. – 2009. – Vol.4. -№1. – P.77 – 95.**
 165. Pufal-Struzik I. Selfactualization and other personality dimensions as predictors of mental health of intellectually gifted students / I. Pufal-Struzik // Roeper Journal. – 2010. – Vol.22. -№1. – P.44 – 47.
 166. Roe A. The psychology of occupations. / A. Roe N.Y.:Willey,1956.XII. – 340p.
 167. Roe A., Siegelman M. The origin of interests/ A. Roe, M.Siegelman. Washington:APGA,1969. – 98p.

168. Rogers C.R. A theory of therapy, personality and interpersonal relationships, as developed in the client – centered framework/ C.R. Rogers // Psychology: a study of science / Ed.By S.Koch. – N.Y.,1959.
169. Ryan R., Deci E., Grolnick W. Autonomy, relatedness, and the self: Their relation to development and psycho-pathology // Developmental psychopathology / Eds. D. Cicchetti, D. Cohen. N. Y.: Wiley, 1995. - V.1. - P.618-655.
170. Shachter F.F., Stone R.K. Comparing and Contrasting Siblings Defining the Self / F.F. Shachter, R.K. Stone// Journal of Children in Contemporary Society. – 1988 . – Vol.19. - №3. – P.55 – 75.
171. Siefert K.H. Theorien der Berufswahle urn der beruflichen Entwicklung// Siefert K.H., Eckhart H.H., Jaide W. Handbuch der Berufs psychologie. Göttingen, 1977. – P.173 – 279.
172. Syper O.E. The psychology of careers: introduction to vocational development/ O.E. Syper. – N.Y.,1975. – 362p.

Діагностичний інструментарій дослідження

1. МЕТОДИКА ДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ (“САМОАЛ”)

Самоактуалізація є основою розвитку і самовдосконалення організму, творчою тенденцією людської природи. Уявлення про те, що таке самоактуалізація і як виглядає особа, що самоактуалізується, склалося на основі логічного дослідження особливостей життя, цінностей і спілкування душевно здорових, творчих і щасливих людей, проведеного А.Маслоу.

Процедура проведення і обробки результатів

Методика включає 100 парних тверджень, з яких в процесі опитування необхідно вибрати одне, розподілених по 11 шкалам, а також припускає обчислення «загального показника самоактуалізації».

Інструкція: З двох варіантів тверджень виберіть той, який Вам більше подобається або краще узгоджується з Вашими уявленнями, точніше відображає Ваші думки. Тут немає хороших або поганих, правильних або неправильних відповідей, найкращим буде той варіант, який прийде першим на думку.

1. а) Прийде час, коли я заживу по-справжньому, не так, як зараз.
б) Я упевнений, що живу по-справжньому вже зараз.
2. а) Я дуже захоплений своєю професійною справою.
б) Не можу сказати, що мені подобається моя робота і те, чим я займаюся.
3. а) Якщо незнайома людина допоможе мені, я відчуваю себе йому зобов'язаним.
б) Приймаючи послугу незнайомої людини, я не відчуваю себе зобов'язаним йому.
4. а) Мені буває важко зрозуміти свої відчуття.
б) Я завжди можу зрозуміти власні відчуття.
5. а) Я часто замислююся над тим, чи правильно я поведився в тій або іншій ситуації.
б) Я рідко замислююся над тим, наскільки правильною є моя поведінка.
6. а) Я внутрішньо соромлюсь, коли мені говорять компліменти.
б) Я рідко соромлюсь, коли мені говорять компліменти.
7. а) Здібність до творчості – природна властивість людини.
б) Далеко не всі люди мають здібності до творчості.
8. а) У мене не завжди вистачає часу на те, щоб слідкувати за новинами літератури і мистецтва.
б) Я прикладаю зусилля, прагнучи стежити за новинами літератури і мистецтва.
9. а) Я часто ухвалюю ризиковані рішення.
б) Мені важко ухвалювати ризиковані рішення.
10. а) Іноді я можу дати спірозмовнику зрозуміти, що він здається мені дурним і

нецікавим.

б) Я вважаю за неприпустиме дати зрозуміти людині, що він мені здається дурним і нецікавим.

11. а) Я люблю залишати приємне "на потім".

б) Я не залишаю приємне "на потім".

12. а) Я вважаю неввічливо переривати розмову, якщо вона цікава тільки моєму співрозмовнику.

б) Я можу швидко і невимушено перервати розмову, цікаву тільки одній стороні.

13. а) Я прагну досягнути внутрішньої гармонії.

б) Стан внутрішньої гармонії, швидше за все, недосяжно.

14. а) Не можу сказати, що я собі подобаюся. б) Я собі подобаюся.

15. а) Я думаю, що більшості людей можна довіряти.

б) Думаю, що без крайньої необхідності людям довіряти не варто.

16. а) Погано оплачувана робота не може приносити задоволення.

б) Цікавий, творчий зміст роботи — сама по собі винагорода.

17. а) Досить часто мені нудно.

б) Мені ніколи не буває нудно.

18. а) Я не почну відступати від своїх принципів навіть заради корисних справ, які могли б розраховувати на людську подяку.

б) Я б вважав за краще відступити від своїх принципів заради справ, за які люди були б мені вдячні.

19. а) Іноді мені важко бути щирим.

б) Мені завжди вдається бути щирим.

20. а) Коли я подобаюсь собі, мені здається, що я подобаюся й оточуючим.

б) Навіть коли я собі подобаюся, я розумію, що є люди, яким я неприємна

21. а) Я довіряю своїм бажанням, що раптово виникають.

б) Свої раптові бажання я завжди стараюся обміркувати.

22. а) Я повинен добиватися досконалості у всьому, що я роблю.

б) Я не дуже турбуюся, якщо мені цього не вдається.

23. а) Егоїзм — природна властивість будь-якої людини.

б) Більшості людей егоїзм не властивий.

24. а) Якщо я не відразу знаходжу відповідь на запитання, то можу відкласти його на невизначений час.

б) Я шукатиму відповідь на запитання, що цікавить мене, не зважаючи на витрати часу.

25. а) Я люблю перечитувати вподобані мені книги.

б) Краще прочитати нову книгу, ніж повертатися до вже прочитаної.

26. а) Я прагну поступати так, як чекають оточуючі.

б) Я не схильний замислюватися над тим, чого чекають від мене оточуючі люди.

27. а) Минуле, сьогодні і майбутнє є для мені єдиним цілим.

б) Думаю, моє сьогодні не дуже пов'язане з минулим або майбутнім.

28. а) Велика частина того, що я роблю, приносить мені задоволення.

б) Лише небагато з моїх занять по-справжньому приносить мені задоволення.

29. а) Прагнучи зрозуміти характер і відчуття оточуючих, люди часто бувають нетактовні.
б) Прагнення зрозуміти оточуючих, цілком природньо виправдовує певну нетактовність.
30. а) Я добре знаю, які почуття я здатний переживати, а які ні.
б) Я ще не зрозумів до кінця, які почуття я здатний переживати.
31. а) Я відчуваю докори сумління, якщо сержуся на тих, кого люблю.
б) Я не відчуваю докори сумління, коли серджуся на тих, кого люблю.
32. а) Людина повинна спокійно відноситися до того, що може почути про себе від інших.
б) Цілком природньо образитися, почувши неприємну думку про себе.
33. а) Зусилля, яких вимагає пізнання істини, вартують того, бо приносять користь.
б) Зусилля, яких вимагає пізнання істини, вартують того, бо приносять задоволення.
34. а) У складних ситуаціях треба діяти випробуваними способами — це гарантує успіх.
б) У складних ситуаціях треба знаходити принципово нові рішення.
35. а) Люди рідко дратують мене. б) Люди часто мене дратують.
36. а) Якби була можливість повернути минуле, я би багато що змінив.
б) Я задоволений своїм минулим і не хочу в ньому нічого міняти.
37. а) Головне в житті — приносити користь і подібатися людям.
б) Головне в житті — робити добро і служити істині.
38. а) Іноді я боюся виглядати дуже ніжним.
б) Я ніколи не боюся виглядати дуже нежним.
39. а) Я вважаю, що виражати свої почуття зазвичай важливіше, ніж обдмірковувати ситуацію.
б) Не варто необдуманно виражати свої почуття, не зваживши ситуацію.
40. а) Я вірю в себе, коли відчуваю, що здатний справитися із завданнями, що стоять переді мною.
б) Я вірю в себе навіть тоді, коли нездатний справитися зі своїми проблемами.
41. а) Здійснюючи вчинки, люди керуються взаємними інтересами.
б) За своєю природою люди схильні піклуватися лише про власні інтереси.
42. а) Мене цікавлять всі нововведення в моїй професійній сфері.
б) Я скептично ставлюся до більшості нововведень в своїй професійній сфері.
43. а) Я думаю, що творчість повинна приносити користь людям.
б) Я вважаю, що творчість повинна приносити людині задоволення.
44. а) У мене завжди є своя власна точка зору по важливих питаннях.
б) Формуючи свою точку зору, я схильний прислуховуватися до думок поважаних і авторитетних людей.
45. а) Секс без любові не є цінністю.
б) Навіть без любові секс — дуже значуща цінність.
46. а) Я відчуваю себе відповідальним за настрій співрозмовника.

- б) Я не відчуваю себе відповідальним за це.
47. а) Я легко мирюся зі своїми слабкостями.
б) Змиритися зі своїми слабкостями мені нелегко.
48. а) Успіх в спілкуванні залежить від того, наскільки людина здатна розкрити себе іншому.
б) Успіх в спілкуванні залежить від уміння підкреслити свої достоїнства і приховати недоліки.
49. а) Моє відчуття самоповаги залежить від того, чого я досягнула.
б) Моя самоповага не залежить від моїх досягнень.
50. а) Більшість людей звикли діяти по «лінії найменшого опору».
б) Думаю, що більшість людей до цього не схильна.
51. а) Вузька спеціалізація необхідна для справжнього вченого.
б) Поглиблення у вузьку спеціалізацію робить людину обмеженою.
52. а) Дуже важливо, чи є у людини в житті радість пізнання і творчості.
б) У житті дуже важливо приносити користь людям
53. а) Мені подобається брати участь у суперечках. б) Я не люблю суперечок.
54. а) Я цікавлюся прогнозами, гороскопами, астрологічними прогнозами.
б) Подібні речі мене не цікавлять.
55. а) Людина повинна працювати заради задоволення своїх потреб і блага своєї сім'ї.
б) Людина повинна працювати, щоб реалізувати свої здібності і бажання.
56. а) У вирішенні особистих проблем я керуюся загальноприйнятими уявленнями.
б) Свої проблеми я вирішую так, як вважаю за потрібне.
57. а) Воля потрібна для того, щоб стримувати бажання контролювати відчуття.
б) Головне призначення волі — підсилювати зусилля і збільшувати енергію людини.
58. а) Я не соромлюся своїх слабкостей перед іншими.
б) Мені нелегко виявляти свої слабкості навіть перед друзями.
59. а) Людині властиво прагнути до нового.
б) Люди прагнуть до нового лише з потреби.
60. а) Я думаю, що неправильний вислів "вік живи - вік вчись".
б) Вислів "вік живи - вік вчись" я вважаю за правильний.
61. а) Я думаю, що сенс життя полягає в творчості.
б) Навряд чи в творчості можна знайти сенс життя.
62. а) Мені буває непросто познайомитися з людиною, яка мені симпатична.
б) Я не зазнаю труднощів, знайомлячись з людьми.
63. а) Мене засмучує, що значна частина життя проходить даремно.
б) Не можу сказати, що певна частина мого життя проходить даремно.
64. а) Обдарованій людині невибачно пренебрегають своїм боргом.
б) Талант і здібності означають більше, ніж обов'язок.
65. а) Мені добре вдається маніпулювати людьми.
б) Я вважаю, що маніпулювати людьми неетично.
66. а) Я прагну уникати засмучень.
б) Я роблю те, що вважаю за потрібне, не зважаючи на можливі засмучення.

67. а) У більшості ситуацій я не можу дозволити собі дуріти.
б) Існує безліч ситуацій, де я можу дозволити собі дуріти.
68. а) Критика в мою адресу знижує мою самооцінку.
б) Критика практично не впливає на мою самооцінку.
69. а) Заздрість властива тільки невдахам, які вважають, що їх обійшли.
б) Більшість людей заздрісні, хоча і намагаються це приховати.
70. а) Вибираючи для себе заняття, людина повинна враховувати його суспільну значущість.
б) Людина повинна займатися перш за все тим, що йому цікаве.
71. а) Я думаю, що для творчості необхідні знання у вибраній області.
б) Я думаю, що знання для цього зовсім не обов'язкові.
72. а) Мабуть, я можу сказати, що живу відчуттям щастя.
б) Я не можу сказати, що живу з відчуттям щастя.
73. а) Я думаю, що люди повинні аналізувати своє життя.
б) Я вважаю, що самоаналіз приносить більше шкоди, чим користі.
74. а) Я намагаюся знайти підстави навіть для тих своїх вчинків, які здійснюю просто тому, що мені це захотілось.
б) Я не шукаю підстав для своїх дій і вчинків.
75. а) Я впевнений, що будь-хто може прожити своє життя так, як йому хочеться.
б) Я думаю, що у людини мало шансів прожити своє життя, як хотілося б.
76. а) Про людину ніколи не можна сказати з впевненістю добрий він або злий.
б) Зазвичай оцінити людину дуже легко.
77. а) Для творчості потрібно дуже багато вільного часу.
б) Мені здається, що в житті завжди можна знайти час для творчості.
78. а) Зазвичай мені легко переконати співрозмовника у своїй правоті.
б) У суперечці я намагаюся зрозуміти точку зору співрозмовника, а не переконати його.
79. а) Якщо я роблю що-небудь винятково для себе, мені буває ніяково.
б) Я не випробовую незручності в такій ситуації
80. а) Я вважаю себе за творця свого майбутнього.
б) Навряд чи я сильно впливаю на власне майбутнє.
81. а) Вислів "добро має бути з кулаками» я вважаю за правильне.
б) Навряд чи правильний вислів "добро має бути кулаками".
82. а) Здається, недоліки людей набагато помітніші, ніж їх достоїнства.
б) Достоїнства людини побачити набагато легко, ніж його недоліки.
83. а) Іноді я боюся бути самим собою.
б) Я ніколи не боюся бути самим собою.
84. а) Я прагну не згадувати про свої неприємності минулого.
б) Час від часу я схильний повертатися до спогадів про минулі невдачі.
85. а) Я вважаю, що метою життя має бути щось вагоме і значне
б) Я зовсім не вважаю, що метою життя неодмінно повинно бути щось значне.
86. а) Люди прагнуть до того, щоб розуміти і довіряти один одному.
б) Зосереджуючись на власних інтересах, люди не розуміють тих, хто

оточують.

87. а) Я прагну не бути "білою вороною".

б) Я дозволяю собі бути "білою вороною".

88. а) У довірливій бесіді люди зазвичай щирі.

б) Навіть у довірливій бесіді людині важко бути щирим.

89. а) Буває, що я соромлюся проявляти свої відчуття.

б) Я ніколи цього не соромлюся.

90. а) Я можу робити що-небудь для інших, не вимагаючи, щоб вони це оцінили

б) Я маю право чекати від людей, що вони оцінять те, що я для них роблю.

91. а) Я проявляю свою прихильність до людини незалежно від того, чи взаємно воно.

б) Я рідко проявляю свою прихильність до людей, не будучи впевненим, що воно взаємне.

92. а) Я думаю, що в спілкуванні потрібно відкрито проявляти свою незадоволеність іншими.

б) Мені здається, що в спілкуванні люди повинні приховувати взаємну незадоволеність.

93. а) Я мирюся із суперечностями в самому собі.

б) Внутрішні суперечності знижують мою самооцінку.

94. а) Я прагну відкрито виражати свої відчуття.

б) Думаю, що у відкритому вираженні відчуттів є елемент нестриманості.

95. а) Я впевнений в собі. б) Не можу сказати, що я впевнений в собі.

96. а) Досягнення щастя не може бути головною метою людських відносин.

б) Досягнення щастя — головна мета людських відносин.

97. а) Мене люблять, тому що я цього заслуговую.

б) Мене люблять, тому що я сам здатний любити.

98. а) Нерозділена любов здатна зробити життя людини нестерпну.

б) Життя без любові гірше, ніж нерозділена любов в житті.

99. а) Якщо розмова не вдалася, я пробую побудувати її по-іншому.

б) Зазвичай в тому, що розмова не склалася, винна неувважність співрозмовника.

100. а) Я прагну справляти на людей хороше враження.

б) Люди бачать мене таким, який я насправді.

Ключ

прагнення до самоактуалізації виражається наступними пунктами тесту:

1Б 26Б 51Б 76А

2А 27А 52А 77Б

3Б 28А 53А 78Б

4Б	29Б	54Б	79Б
5Б	30А	55Б	80А
6Б	31Б	56Б	81Б
7А	32А	57Б	82Б
8Б	33Б	58А	83Б
9А	34Б	59А	84А
10А	35А	60Б	85А
11А	36Б	61А	86А
12Б	37Б	62Б	87Б
13А	38Б	63Б	88А
14Б	39А	64Б	89Б
15А	40Б	65Б	90А
16Б	41А	66Б	91А
17Б	42А	67Б	92А
18А	43Б	68Б	93А

19Б	44А	69А	94А
20Б	45А	70Б	95А
21А	46Б	71Б	96Б
22Б	47А	72А	97Б
23Б	48А	73А	98Б
24Б	49Б	74Б	99А
25А	50Б	75А	100Б

Окремі шкали опитувальника «САМОАЛ» представлені наступними пунктами:

1. Орієнтація в часі: 1б, 11а, 17б, 24б, 27а, 36б, 54б, 63б, 73а, 80а.
2. Цінності: 2 а, 16 би, 18 а, 25 а, 28а, 37б, 45а, 55б, 61а, 64б, 72а, 81б, 85а, 96б, 98б.
3. Погляд на природу людини: 7а, 15а, 23б, 41а, 50б, 59а, 69а, 76а, 82б, 86а.
4. Потреба в пізнанні: 8б, 24б, 29б, 33б, 42а, 51б, 53а, 54б, 60б, 70б.
5. Креативність (прагнення до творчості): 9а, 13а, 16б, 25а, 28а, 33б, 34б, 43б, 52а, 55б, 61а, 64б, 70б, 71б, 77б.
6. Автономність: 5б, 9а, 10а, 26б, 31б, 32а, 44а, 56б, 66б, 68б, 74б, 75а, 87б, 92а.
7. Спонтанність: 5б, 21а, 31б, 38б, 39а, 48а, 57б, 67б, 74б, 83б, 87б, 89б, 91 а, 92а, 94а.
8. Саморозуміння: 4б, 13а, 20б, 30а, 31б, 38б, 47а, 66б, 79б, 93а.
9. Аутосимпатія: 6б, 14б, 21а, 22б, 32а, 40б, 49б, 58а, 67б, 68б, 79б, 84а, 89б, 95а, 97б.
10. Контактність: 10а, 29б, 35а, 46б, 48а, 53а, 62б, 78б, 90а, 92а.
11. Гнучкість в спілкуванні: 3б, 10а, 12б, 19б, 29б, 32а, 46б, 48а, 65б, 99а.

Примітка: Шкали № 1, 3, 4, 8, 10 і 11 містять по 10 пунктів, в той час, як останні — по 15. Для отримання зіставних результатів кількість балів по вказаних шкалах слід помножити на 1,5.

Можно отримати результати у відсотках, вирішивши наступну пропорцію: 15 балів (максимум за кожною шкалою) складають -100%, а число набраних балів складає $x\%$

Окрім загального показника самоактуалізації відносять й *шкали*:

орієнтація в часі – показує наскільки особа живе в теперішньому часі, не відкладає своє життя на «потім» й не акцентує увагу на минулому. Високий результат характерний для тих, хто розуміє екзистенційну цінність життя « тут і тепер», здатні насолоджуватись актуальним моментом життя. Низькі результати свідчать про осіб з невротичною заглибленістю в минулі переживання, з підвищеним прагненням до досягнень, невпевнених в собі.

Шкала цінностей описує осіб, що поділяють цінність самоактуалізації, до числа яких А. Маслоу відносив такі, як істина, добро, краса, цілісність, відсутність роздвоєності, унікальність, досконалість, справедливість, порядок, простота, легкість без зусиль, гра, самодостатність. Перевага цих цінностей вказує на прагнення до гармонійного буття і здорового ставлення до людей.

Погляд на природу людини може бути позитивним (висока оцінка) чи негативний (низька). Ця шкала описує віру в людей, могутність людських можливостей. Високий показник можна трактувати як стійку основу для щирих й гармонійних міжособистісних відносин, природньої симпатії і довіри до людей, чесності, доброзичливості

Висока *потреба в пізнанні* характерна для самоактуалізованих особистостей, що готові до нових вражень. Ця шкала описує здатність до побутового пізнання – безкорисне прагнення до нового, інтерес до об'єктів, цінності того, що є на даний момент.

Прагнення до творчості чи креативності характеризує осіб , що мають творче ставлення до життя.

Автономність, на думку більшості гуманітарних психологів, виступає одним із критерієм психологічного здоров'я, її цілісність і повнота. Це поняття тяжіє до таких рис як самопідтримка (Ф.Перлз), зрілість (К.Роджерс), позитивна «свобода для» (Е.Фромм).

Спонтанність – це якість, що витікає із впевненості в собі і довіри до оточуючого світу. Високий показник по цій шкалі свідчить про те, що самоактуалізація стала образом життя, а не є мрією чи прагненням. Спонтанність співвідноситься з такими цінностями як свобода, природність, гра , легкість без зусиль.

Саморозуміння свідчить про чутливість, сенситивність людини до своїх бажань і потреб. Такі люди вільні від психологічного захисту, не схильні слідувати всупереч власним смакам і оцінці задля зовнішніх соціальних стандартів.

Аутосимпатія виступає природною основою психічного здоров'я і цілісності особистості. Низькі показники характеризують людей невротичних, тривожних, невпевнених в собі.

Шкала контактності вимірює комунікабельність особистості, її здатність до встановлення міцних і доброзичливих відносин з оточуючими. Тут контактність розглядається не як рівень комунікативних здібностей чи навиків ефективного спілкування, але як загальна схильність до взаємно корисних й приємних контактів з іншими людьми, що є необхідною основою синергічній установці людини.

Шкала гнучкість в спілкуванні співвідноситься з наявністю чи відсутністю соціальних стереотипів, здатність до адекватного самовираження в спілкуванні. Високі показники свідчать про аутентичну взаємодію з оточуючими, здатність до саморозкриття. Люди з високою оцінкою по цій шкалі орієнтовані на особистісне спілкування, не схильні використовувати фальш чи маніпуляцію. Низькі ж показники характерні для людей ригідних, не впевнених в своїй привабливості, в тому, що вони цікаві співрозмовнику і спілкування з ними може приносити задоволення.

2. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ПАРЦІАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОГО САМОРОЗВИТКУ

Інструкція

Оцініть себе за 9-ти бальною шкалою за кожним показником і визначіть рівень власної сформованості умінь і навиків саморозвитку.

Карта самооцінки готовності до самоосвітньої діяльності

	Бали								
I. Мотиваційний компонент (9-81 бал)									
1. Усвідомлення особистої та громадської вагомості неперервного навчання в педагогічній діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Наявність стійких пізнавальних інтересів у сфері пелагогіки і психології	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Почуття обов'язку і відповідальності	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Допитливість	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Прагнення отримати високу оцінку за самоосвітню діяльність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Потреба в психолого-педагогічній самосвіті (ПППС)	1	2	3	4	5	6	7	8	9

7. Потреба в самопізнанні	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Рангове місце ПППС серед 9 найбільш вагомих для вас видів діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Впевненість у власних силах	1	2	3	4	5	6	7	8	9
II. Когнітивний компонент (6-54 бали)									
1. Рівень загальноосвітніх знань	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Рівень загальноосвітніх умінь	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Рівень педагогічних знань і умінь	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Рівень психологічних знань і умінь	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Рівень методичних знань і умінь	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Рівень спеціальних знань	1	2	3	4	5	6	7	8	9
III. Морально-вольовий компонент (9-81 бал)									
1. Позитивне відношення до процесу учіння	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Критичність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Самостійність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Цілеспрямованість	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Воля	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Працездатність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Уміння закінчувати почату справу	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Сміливість	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Самокритичність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
IV. Гностичний компонент (17-153 бали)									
1. Уміння ставити і вирішувати пізнавальні завдання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Гнучкість і оперативність мислення	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Спостережливість	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Здатність до аналізу педагогічної діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9

5. Здатність до синтезу і узагальнення	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Креативність та її прояви в педагогічній діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Пам'ять та її оперативність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Задоволення від пізнання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Уміння слухати	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Уміння володіти різними типами читання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11. Уміння виділяти і засвоювати певний зміст	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Уміння доводити, обгруновувати судження	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Уміння синтематизувувати, і класифікувати	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14. Уміння бачити протиріччя і проблеми	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15. Уміння переносити знання і уміння в нові ситуації	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16. Здатність відмовитися від вироблених ідей	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17. Незалежність суджень	1	2	3	4	5	6	7	8	9
V. Організаційний компонент (7-63 бали)									
1. Уміння планувати часу	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Уміння планувати свою роботу	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Уміння перебудовувати систему діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Уміння працювати в бібліотеці	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Уміння орієнтуватися в класифікації джерел	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Уміння користуватися оргтехнікою і банком компютерної інформації	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Уміння володіти різними прийомами	1	2	3	4	5	6	7	8	9
VI. Здатність до самоуправління в педагогічній діяльності (5-45 балів)									
1. Самооцінка самостійності власною діяльністю	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Здатність до самоаналізу і рефлексії	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Здатність до самоорганізації і мобілізації	1	2	3	4	5	6	7	8	9

4. Самоконтроль	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Працелюбність	1	2	3	4	5	6	7	8	9
V II. Комунікативні здібності (5-45 балів)									
1. Здатність акумулювати і використовувати досвід самоосвітньої діяльності колег	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Здатність до співпраці і взаємодопомоги в професійній педагогічній самоосвіті	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Здатність організувати самоосвітню діяльність інших	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Здатність відстоювати свою точку зору і переконувати інших в процесі дискусії	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Здатність уникати конфлікти в процесі спільної діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Опрацювання та інтерпретація результатів

За кожним із пунктів саморозвитку підрахувати кількість балів. Про рівень парціальної сформованості і готовності до педагогічного саморозвитку свідчать наступні кількісні показники, наведені в таблиці.

	Компоненти професійно-педагогічного саморозвитку (ППс)	Рівень ППс (в балах)		
		Низький	Середній	Високий
1	Мотиваційний	35 і менше	36-54	55 і більше
2	Когнітивний	23 і менше	24-36	37 і більше
3	Морально-вольовий	35 і менше	36-54	55 і більше
4	Гностичний	67 і менше	68-108	69 і більше
5	Організаційний	27 і менше	28-42	29 і більше
6	Здатність до самоуправління	19 і менше	20-30	21 і більше
7	Комунікативний		20-30	

		19 і менше		21 і більше
--	--	---------------	--	----------------

3. Опитувальник « Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин»(ЦОВС)

Опитувальник розроблений Центром соціально-психологічної допомоги сім'ї (Москва,1984). Тест спрямований на вивчення поглядів і думок особистості щодо основних питань сімейного життя.

Інструкція

Вам пропонуються різні думки про сімейне життя. Ви можете погодитись з ними (відповідь «Так») чи не погодитись (відповідь «Ні»). Виберіть такий варіант, який більш за всіх відповідає вашій особистій позиції.

Текст опитувальника

1. Вільне вираження любові і прихильності до дитини – необхідна умова правильного виховання дітей.
2. Люди, що мали дошлюбні сексуальні зв'язки, з більшою відповідальністю приймають рішення про шлюб.
3. Особа, що обмежується спілкуванням у сімейному колі, має обмежену можливість для професійної самореалізації.
4. Заставляти дитину у всьому слухати батьків – поганий метод виховання.
5. Якщо подружжя люблять один одного, то ніщо не повинно сковувати їхні сексуальні контакти.
6. Батьки повинні прагнути до різноманітного та комфортного життя, а не приносити себе в жертву задля дітей.
7. Чим більше у сім'ї контактів у зовнішньому світі, тим більше в них можливостей для вирішення проблем.
8. Потрібно навіювати дітям, що життєвий успіх, місце в суспільстві залежить перш за все, від особистісних якостей, характеру, волі, завзятості.
9. Для того, щоб добре справлятися зі своїми сімейними обов'язками, потрібно відкинути всі інші.
10. Особи, що рано одружилися, мають ідеальне уявлення про шлюб, що швидко веде до розчарувань і розпаду молоді сім'ї.
11. Батьки повинні як можна раніше прививати своїм дітям почуття відповідальності, обов'язку, навчити їх неухильно виконувати вказіки, які від них вимагають.
12. Навіть якщо подружжя не задоволені своїми сексуальними відносинами, вони повинні бути вірними подружньому обов'язку і не допускати зрад.
13. Особа, що захоплена кар'єрою, часто нехтує своїми сімейними обов'язками.
14. Природньо, що батьки виходять з себе, якщо їхні діти сваволять.

15. Моральність повинна стримувати подружжя від надмірної волі у сексуальному спілкуванні один з одним.
16. Слід віддавати дітям максимум можливого, навіть якщо для цього потрібно обмежити власні потреби.
17. Краще для сім'ї мати кілька добрих друзів, з якими пов'язані спільні інтереси і взаєморозуміння, ніж прагнути до широкого кола знайомих і поверхневого спілкування.
18. Якщо у дитини немає прагнення бути лідером серед однолітків, отже, він реально оцінює власні здібності.
19. Не можна відокремлювати справи сімейні від суспільних обов'язків.
20. Пізні шлюби створюються в основному за розрахунком, а не по любові.
21. Впертість, неслухняність дітей говорить про те, що батьки не розуміють їхні особливості, нав'язують невідповідні уявлення.
22. Особи, що мали до одруження багато сексуальних зв'язків, частіше порушують подружню вірність.
23. Особи, що багато часу приділяють сім'ї, як правило, не досягають успіху у професії.
24. У дітей повинні бути власні погляди на життя і право їх відстоювати.
25. Любовна винахідливість подружжя сприяє сексуальній гармонії.
26. Батьки не повинні задля дітей відмовляти собі у задоволенні власних потреб.
27. Велике коло знайомих робить життя сім'ї більш цікавою.
28. Необхідно у дітей виховувати честолюбність, вміння долати труднощі.
29. Подружжя, що багато часу приділяє роботі, здатне добре справлятися із сімейними обов'язками.
30. Багато ранніх шлюбів розпадаються, оскільки молоді люди не підготовлені до ведення побуту, сімейного бюджету, не вміють ладнати один з одним.
31. Якщо не виховувати дітей в строгій дисципліні, з них виростають капризні і вимогливі егоїсти.
32. Вірність кохання повинна утримувати від пошуку задоволення на стороні.
33. Особа, що постійно зайнята на роботі і мало займається сім'єю, втрачає в ній авторитет.
34. Надто пступливі батьки не можуть навчати дітей цінувати те, що для них роблять інші.
35. Прагнення до скромності і сексуальна встидливість повинні зберігатись і в шлюбі.
36. Подяка і любов дітей залежить від того, скільки батьки роблять для них.
37. Сім'ї, що мають велике коло контактів за межами дому, даремно розпилюють домашнє тепло.
38. Батьки, які орієнтують дітей на успіх, досягнення престижних висот, часто не думають про те, на що в дійсності спроможні їхні діти.
39. Обговорення подій в країні і за кордоном допомагають формувати у дітей активну життєву позицію.

40. Пізній шлюб складніший за ранній, оскільки в нього вступають особи із сформованими звичками і стійким образом життя.
41. Батьки повинні заохочувати у дітей самостійність, давати їм можливість самим приймати рішення.
42. Тільки той, хто володіє достатнім сексуальним досвідом, здатний правильно вибрати дружину/ чоловіка.
43. Особа, яка віддає себе роботі, навіть нехтуючи сімейним життям, засоюгує поваги і поблажливості.
44. Батьки повинні залучати дітей до вирішення важливих сімейних питань.
45. Чим раніше у дітей сформувались уявлення про фізичну сторону кохання, тим краще вони у майбутньому зможуть вирішити свої сексуальні проблеми.
46. Батьки повинні мати особисте життя, власні інтереси, навіть якщо заради цього потрібно менше часу приділяти дітям.
47. Сім'я повинна розширювати коло своїх знайомих, при можливості залучати нових друзів.
48. Якщо батьки хочуть для своїх дітей успіху в житті, вони повинні виховувати в них діловитість, завзятість, сміливість і силу волі.
49. Особа не повинна жертвувати сім'єю задля професійної кар'єри.
50. Ранні шлюби часто створюються на основі сексуального потягу, без врахування соціальної зрілості, серйозних почуттів.
51. Якщо в сім'ї дітям не прививали норми поведінки, вони навряд чи стануть поважними людьми.
52. Подружжя, що мали до одруження сексуальні зв'язки, швидше стають рівнодушними до партнера.
53. Довіра, терпимість, любов у сім'ї - найголовніше у житті.
54. Батьки повинні вчити дітей, як поводити себе в різних ситуаціях.
55. Не вимогливість до себе, відсутність моральних ідеалів сприяє подружній невірності.
56. Батьки повинні поступатися власними інтересами задля дітей.
57. Сім'я повинна підтримувати стосунки тільки з тими людьми, з якими в неї подібні інтереси і потреби.
58. Нервові розлади у дітей виникають через надмірні амбіції батьків, які вимагають від дітей різноманітних успіхів і досягнень.
59. Батьки не повинні протиставляти сімейні і суспільні обов'язки, якщо вони хочуть привити дітям почуття соціальної відповідальності.
60. Раннє одруження зазвичай не має достатнього фінансового положення, що відображається на їхній міцності.
61. В сім'ї слід створювати теплу, дружню атмосферу рівності і демократії між дітьми і батьками.
62. Зради пробачати не можна, незалежно від їхніх причин.
63. Особи, що вважають сім'ю важливішою, ніж досягнення у професії, просто не здатні на успішну кар'єру.

64. Діти повинні вільно висловлювати власні погляди, навіть якщо вони відрізняються від поглядів батьків.
65. Постійний контроль над сексуальністю приводить до погіршення духовного і фізичного здоров'я.
66. Самовираження особистості важливіше за батьківські обов'язки.
67. У дітей часто немає друзів, якщо їхні батьки ведуть замкнутий образ життя.
68. Тільки успіхи в професії дають справжню стійкість і захист в житті.
69. Сімейні конфлікти можна уникнути, якщо подружжя буде поважати інтереси сім'ї.
70. Молоде подружжя в ранньому шлюбі погано уявляє собі, що таке сім'я.
71. Дітей потрібно хвалити і заохочувати тільки тоді, коли вони відповідально виконують доручення батьків.
72. Подружжя невірність частіше зустріється у тих, хто легко заводить романи до одруження.
73. Діти соромляться батьків, якщо вони не досягнули в житті успіху.
74. Необхідно вимагати від дітей слухняності, викоринювати дух протиріччя.
75. Якщо батьки хочуть виховати у дітей моральні принципи, вони повинні бути стриманими у присутності дітей, особливо у вираженні сексуального потягу.
76. Це нормально, якщо батьки жертвують власним щастям задля дітей.
77. Сім'я не повинна мати багато знайомих, бути надто відкритою для людей.
78. Батьки, які чекають від дітей успіху, прагнуть таким чином підняти власну самоповагу, компенсувати власні невдачі.
79. Сім'я повинна сама піклуватись про себе, не чекати допомоги від суспільства.
80. Подружжя в ранніх шлюбах швидше дорослішають, ніж їхні не одружені ровесники, оскільки їх стимулює відповідальність за сім'ю і дітей.

Опрацювання результатів

1. Свобода в сім'ї: 1так, 21так, 41так, 61так
2. Досвід в коханні: 2 так, 22 ні, 42 так, 62 ні
3. Досягнення в роботі: 3 так, 23 так, 43 так, 63 так.
4. Гнучке загальне виховання: 4так, 24 так, 44так, 64так.
5. Свобода сексуального вираження: 5так, 25так, 45так, 65 так.
6. Самовираження особистості: 6так, 26так, 46так, 66 так.
7. Широта зовнішніх контактів сім'ї: 7так, 27 так, 47 так, 67 так.
8. Прагнення до досягнення дітьми великих успіхів: 8так, 28так, 48так, 68так.
9. Прихильність інтересам сім'ї: 9так, 29 так, 49так, 69так.
10. Ранній шлюб: 10ні, 30 ні, 50ні, 70ні.
11. Порядок і дисципліна в сім'ї: 11так, 31так, 51так, 71так.
12. Вірність в любов: 12так, 32так, 52так, 72так.

13. Глибина сімейних зв'язків: 13так, 33ні, 53так, 73ні.
14. Жорстке, ригідне спеціальне виховання: 14так, 34так, 54так, 74 так.
15. Сексуальна стриманість: 15так, 35так, 55так, 75так.
16. Самопожертва задля дітей: 16так, 36так, 56так, 76так.
17. Обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків: 17так, 37так, 57так, 77так.
18. Реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей: 18так, 38так, 58так, 78так.
19. Прихильність інтересам суспільства: 19так, 39так, 59так, 79так.
20. Шлюб в зрілому віці: 20ні, 40ні, 60ні, 80ні.

Ключ

№ За пи та ння	Правиль- ний варіант відповіді	№ За пи та ння	Правиль - ний варіант відповіді	№ За пи тан ня	Правил ь- ний варіант відпові ді	№ За пи тан ня	Правил ь- ний варіант відпові ді	Шкала
1	+	21	+	41	+	61	+	Свобода в сім'ї
2	+	22	-	42	+	62	-	Досвід в коханні
3	+	23	+	43	+	63	+	Досягнення в роботі
4	+	24	+	44	+	64	+	Гнучке загальне виховання
5	+	25	+	45	+	65	+	Свобода сексуального вираження
6	+	26	+	46	+	66	+	Самовираження особистості
7	+	27	+	47	+	67	+	Широта зовнішніх контактів сім'ї
8	+	28	+	48	+	68	+	Прагнення до досягнення дітьми великих успіхів
9	+	29	+	49	+	69	+	

								Прихильність інтересам сім'ї
10	-	30	-	50	-	70	-	Ранній шлюб
11	+	31	+	51	+	71	+	Порядок дисципліна в сім'ї
12	+	32	+	52	+	72	+	Вірність в любов
13	+	33	-	53	+	73	-	Глибина сімейних зв'язків
14	+	34	+	54	+	74	+	Жорстке, ригідне спеціальне виховання
15	+	35	+	55	+	75	+	Сексуальна стриманість
16	+	36	+	56	+	76	+	Самопожертва задля дітей
17	+	37	+	57	+	77	+	Обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків
18	+	38	+	58	+	78	+	Реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей
19	+	39	+	59	+	79	+	Прихильність інтересам суспільства
20	-	40	-	60	-	80	-	Шлюб в зрілому віці

4. Шкала сімейного оточення

Шкала сімейного оточення (ШСО) призначена для оцінки соціального клімату в сім'ях всіх типів. У її основі лежить оригінальна методика Family Environmental Scale (FES), запропонована R.H. Moos в 1974 р. Основна увага ШСО приділяє вимірюванню і опису:

- А) стосунків між членами сім'ї (показники стосунків),
Б) напрямам особистого зростання, яким в сім'ї надається особливе значення (показники особистого зростання),
В) організаційній структурі сім'ї (показники, керівники сімейною системою). У нашій країні методика адаптована С.Ю.Купріяновим в 1985 р.

Опитувальник ШСО

Інструкція: У цьому опитувальнику 90 тверджень. Вам належить вирішити, які з цих тверджень вірні відносно вашої сім'ї, які невірні. Робіть всі позначки в бланку для відповідей. Якщо ви вважаєте, що твердження вірне або в основному вірне відносно вашої сім'ї, поставте знак «х» в клітинці, позначеною буквою «В» (вірне). Якщо ви вважаєте, що твердження невірне або в основному невірне, поставте знак «х» в клітинці, позначеною буквою «Н» (невірне).

1. Члени нашої сім'ї надають реальну допомогу і підтримку один одному.
2. Члени нашої сім'ї часто приховують свої відчуття.
3. У нашій сім'ї ми часто сваримося.
4. У нашій сім'ї ми не дуже часто робимо що-небудь самостійно (окремо від інших членів).
5. Ми вважаємо це за важливе – бути кращим в будь-якій справі, яку робиш.
6. Ми часто говоримо про політичні і соціальні проблеми.
7. Ми проводимо велику частину вихідних днів і вечорів вдома.
8. Члени нашої сім'ї досить часто дивляться передачі на морально-етичні теми.
9. Вся діяльність нашої сім'ї досить ретельно планується.
10. У нашій сім'ї рідко хтось командує.
11. Ми часто вдома «вбиваємо» час.
12. У своєму будинку ми говоримо про все, що хочемо.
13. Члени нашої сім'ї рідко відкрито сердяться.
14. У нашій сім'ї дуже заохочується незалежність.
15. Життєвий успіх (просування в житті) дуже важливий в нашій сім'ї.
16. Ми рідко ходимо на лекції, спектаклі і концерти.
17. Друзі часто приходять до нас в гості.
18. Ми вважаємо, що сім'я не несе відповідальності за своїх членів.
19. Ми, як правило, дуже охайні і організовані.
20. Число правил, яким ми слідуємо в нашій сім'ї, невелике.
21. Ми вкладаємо багато енергії в домашні справи.

22. Важко «розрядитися» удома, не роздратовуючи кого-небудь.
23. Члени нашої сім'ї інколи настільки розсердяться, що можуть кидати речі.
24. У нашій сім'ї ми обдумуємо свої справи поодинці.
25. Для нас не дуже важливо, скільки заробляє людина.
26. У нашій сім'ї вважається дуже важливим дізнаватися про нові речі, події, факти.
27. Ніхто в нашій сім'ї не займається активно спортом, бігом, грою в бадмінтон і так далі.
28. Ми часто говоримо на морально-етичні теми.
29. У нашому будинку часто важко буває знайти річ, яка потрібна в даний момент.
30. У нас є один член сім'ї, який приймає більшість рішень.
31. У нашій сім'ї існує відчуття єдності.
32. Ми розповідаємо один одному про свої особисті проблеми.
33. Члени нашої сім'ї рідко виходять з себе.
34. У нашій сім'ї ми йдемо і приходимо, коли захочемо.
35. У будь-якій справі ми віримо в змагання і девіз «Хай переможе сильніший».
36. Ми не дуже цікавимося культурним життям.
37. Ми часто ходимо в кіно, театр, туристичні походи, на спортивні заходи і так далі.
38. Висока моральність не є пріоритетом нашої сім'ї.
39. Бути пунктуальним в нашій сім'ї дуже важливо.
40. У нашому будинку все робиться по одному і назавжди заведеному порядку.
41. Ми рідко викликаємося добровільно, коли щось потрібно зробити удома.
42. Якщо нам хочеться щось зробити експромтом, ми часто збираємося і робимо це.
43. Члени нашої сім'ї часто критикують один одного.
44. У нашій сім'ї дуже мало таємниць.
45. Ми завжди прагнемо робити справу так, щоб наступного разу вийшло набагато краще.
46. У нас рідко бувають інтелектуальні дискусії.
47. Всі в нашій сім'ї мають одне або декілька хобі.
48. У членів сім'ї строгі поняття про те, що правильно і що неправильно.
49. У нашій сім'ї всі часто змінюють думку про домашні справи.

50. У нашій сім'ї надається велике значення дотриманню правил.
51. Ми прагнемо робити все в ім'я згуртованості нашої сім'ї.
52. Якщо у нас в сім'ї починаєш скаржитися, хтось зазвичай турбується.
53. Члени нашої сім'ї іноді можуть вдарити один одного.
54. Члени нашої сім'ї зазвичай покладаються самі на себе, якщо виникає якась проблема.
55. Членів нашої сім'ї мало хвилює просування по роботі, шкільні відмітки і так далі.
56. Хтось в нашій сім'ї грає на музичному інструменті.
57. Члени нашої сім'ї приймають малу участь в розважальних заходах.
58. Ми переконані, що існують деякі речі, які потрібно приймати на віру.
59. Члени нашої сім'ї мають свої кімнати в порядку.
60. У сімейних рішеннях всі мають рівне право голосу.
61. У нашій сім'ї дуже слабко розвинений дух колективізму.
62. У нашій сім'ї відкрито обговорюються грошові справи і оплата рахунків.
63. Якщо в нашій сім'ї виникають розбіжності, ми прагнемо «злагодити кути» і зберегти мир.
64. Члени нашої сім'ї посилено заохочують один одного відстоювати свої права.
65. У нашій сім'ї ми не дуже прагнемо до успіху.
66. Члени сім'ї часто ходять в бібліотеку.
67. Члени сім'ї іноді відвідують курси або беруть уроки по своїх інтересах і захопленнях (окрім школи).
68. У нашій сім'ї у кожного свої поняття про те, що правильно і що неправильно.
69. Обов'язки кожного в нашій сім'ї чітко визначені.
70. У нашій сім'ї ми можемо робити те, що хочемо.
71. Ми рідко по-справжньому ладнаємо один з одним.
72. У нашій сім'ї ми зазвичай стежимо за тим, що говоримо один одному.
73. Члени сім'ї часто намагаються бути в чомусь вище або перевершити один іншого.
74. У нашому будинку важко побути одному, щоб це кого-небудь не образило.
75. «Справі – час, потісі – година» - таке правило нашої сім'ї.
76. Дивитися телевізор вважається в нашій сім'ї важливішим, ніж читати.
77. Члени сім'ї часто виходять «в світ».

78. Наша сім'я дотримується строгих моральних правил.
79. У нашій сім'ї з грошима звертаються не дуже дбайливо.
80. У нашій сім'ї панує правило: «Всякий цвіркун знає свою жердину!».
81. У нашій сім'ї всім приділяється достатньо багато часу і увагу.
82. У нашій сім'ї часто виникають спонтанні дискусії (експромти).
83. У нашій сім'ї ми вважаємо, що підвищенням голосу нічого не доб'ється.
84. У нашій сім'ї не заохочується, щоб кожен висловлювався сам за себе.
85. Членів нашої сім'ї часто порівнюють з іншими людьми відносно того, як вони встигають на роботі або в школі.
86. У нашій сім'ї по-справжньому люблять музику, живопис, літературу.
87. Головна форма розваги у нас – дивитися телевізор або слухати радіо.
88. Члени нашої сім'ї вірять в перемогу справедливості.
89. У нашій сім'ї посуд миється відразу після їжі.
90. У нашій сім'ї небагато що проходить безкарно.

Опрацювання результатів тесту

Ключ до опитувальника ШСО:

Вірно	X	X		X	X	X		X	X	X
Невірно	1	2	X ³	4	5	6	X ⁷	8	9	1
Вірно	X	X	X	X	X		X		X	
Невірно	1	1	1	1	1	X ¹	1	X ¹	1	X ²
Вірно	X					X		X		X
Невірно	2	X ²	X ²	X ²	X ²	2	X ²	2	X ²	3
Вірно	X	X	X		X		X		X	X
Невірно	3	3	3	X ³	3	X ³	3	X ³	3	4
Вірно		X		X	X		X			X
Невірно	X ⁴	4	X ⁴	4	4	X ⁴	4	X ⁴	X ⁴	5
Вірно	X	X		X		X		X	X	X
Невірно	5	5	X ⁵	5	X ⁵	5	X ⁵	5	5	6
Вірно		X	X	X	X	X	X	X	X	
Невірно	X ⁶	6	6	6	6	6	6	6	6	X ⁷
Вірно		X	X		X		X	X		X
Невірно	X ⁷	7	7	X ⁷	7	X ⁷	7	7	X ⁷	8
Вірно	X	X	X			X		X	X	X
	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9

Невірнo				X	X		X			
	З	Е	К-Т	Н	ОД	ІКО	ВА	МН	О	К-Л

А. Показники стосунків між членами сім'ї

1. *Згуртованість (С)*. Ступінь, в якому члени сім'ї піклуються один про одного, допомагають один одному; вираженість відчуття приналежності до сім'ї

2. *Експресивність (Е)*. Ступінь, в якому в даній сім'ї дозволяється відкрито діяти і виражати свої відчуття.

3. *Конфлікт (К-т)*. Ступінь, в якому відкритий вираз гніву, агресії і конфліктних взаємин в цілому характерний для сім'ї.

Б. Показники особистого зростання

4. *Незалежність (Н)*. Ступінь, в якому члени сім'ї заохочуються до самоствердження, незалежності до самостійності в обдумуванні проблем і ухваленні рішень.

5. *Орієнтація на досягнення (ОД)*. Ступінь, в якому різним видам діяльності (навчанню, роботі і ін.) додається характер досягнення і змагання.

6. *Інтелектуально-культурна орієнтація (ІКО)*. Ступінь активності членів сім'ї в соціальній, інтелектуальній, культурній, політичній сферах діяльності.

7. *Орієнтація на активний відпочинок (ВАТ)*. Ступінь, в якому сім'я бере участь в різних видах активного відпочинку і спорту.

8. *Морально-етичні аспекти (МНА)*. Ступінь сімейної пошани до етичних і етичних цінностей і положень.

В. Показники управління сімейною системою

9. *Організація (О)*. Ступінь важливості для сім'ї порядку і організованості в плані структуризації сімейної активності, фінансового планування, ясності і визначеності сімейних правил і обов'язків.

10. *Контроль (К-л)*. Ступінь ієрархічності сімейної організації, ригідності сімейних правил і процедур, контролю членами сім'ї один одного.

При опрацюванні даних дослідження для кожної шкали обчислюється показник, який отримують шляхом складання відповідей, що враховуються, за всіма пунктами відповідної шкали.

5. Опитувальник «Поведінка батьків і відношення підлітків до них» (ШР, Е.Шафер)

Базується ця методика на положенні Боярина про те, що виховну дію батьків (так, як це описують діти) можна охарактеризувати за допомогою трьох факторних змінних: «прийняття – емоційне відкидання», «психологічний контроль – психологічна автономія», «прихований контроль – відкритий контроль». Під прийняттям розуміють безумовно позитивне відношення до дитини незалежно від початкових очікувань батьків. Емоційне відкидання

розглядається як негативне відношення до дитини, відсутність до нього любові і пошани, інколи проявляється у формі ворожості. Поняття психологічного контролю позначає як певний тиск і навмисне керівництво дітьми, так і ступінь послідовності в здійсненні виховних принципів.

Інструкція до тесту

«Просимо вас оцінити, виходячи із власного досвіду, які з вказаних положень понад усе характерні для ваших батьків. Для цього уважно прочитайте кожне твердження, не пропускаючи жодного з них.

- Якщо ви вважаєте, що твердження повністю відтворює виховні принципи вашого батька (або мами), то обведіть в кружок цифру "2".
- Якщо ви вважаєте, що даний вислів частково підходить для вашого батька(або матері), то обведіть цифру "1".
- Якщо ж, на вашу думку, твердження не відноситься до вашого батька (або матері), то обведіть цифру "0".»

В реєстраційному бланку для заповнення вносяться відповіді окремо на кожного з батьків.

Тестовий матеріал

Мій батько (моя мати)

1. Дуже часто посміхається мені
2. Категорично вимагає, щоб я засвоїв, що я можу робити, а що ні
3. Не вистачає терпіння у відношенні до мене
4. Коли я йду, сам вирішує, коли я повинен повернутися
5. Завжди швидко забуває те, що сам говорить або наказує
6. Коли у мене поганий настрій, радить мені заспокоїтися або розвеселитися
7. Вважає, що у мене повинно існувати багато правил, які я зобов'язаний виконувати
8. Постійно на мене комусь скаржиться
9. Надає мені стільки свободи, скільки мені потрібно
10. За одне і те ж один раз карає, а інший – прощає
11. Дуже любить робити що-небудь разом
12. Якщо призначає яку-небудь роботу, то вважає, що я повинен робити тільки її, поки не закінчу
13. Починає сердитися і обурюватися з приводу будь-якої дрібниці, яку я зробив
14. Можу йти, куди захочу, і не питати у нього дозволу
15. Залежно від мого настрою відмовляється від багатьох своїх справ

16. Коли мені сумно, намагається розвеселити і надихнути мене
17. Завжди наполягає на тому, що за всю мою провину я, має бути покараний
18. Його мало цікавить те, що мене хвилює і чого я хочу
19. Якщо б я захотів, то міг би йти куди захочу кожен вечір
20. Має певні правила, але іноді дотримується їх, іноді – ні
21. Завжди з розумінням вислуховує мої погляди і думки
22. Стежить за тим, щоб я завжди робив те, що мені сказано
23. Іноді у мене виникає відчуття, що я йому противний
24. Практично дозволяє мені робити все, що мені подобається
25. Змінює свої рішення так, як йому буде зручно
26. Часто хвалить мене за що-небудь
27. Завжди точно хоче знати, що я роблю і де знаходжуся
28. Хотів би, щоб я став іншим, змінився
29. Дозволяє мені самому вибирати справу до душі
30. Іноді дуже легко мені пробачає, а іноді – ні
31. Прагне відкрито довести, що любить мене
32. Завжди стежить за тим, що я роблю на вулиці або в школі
33. Коли я зроблю що-небудь не так, постійно і скрізь говорить про це
34. Надає мені багато свободи. Рідко говорить «винен» або не «можна»
35. Дуже важко заздалегідь визначити, як поступить, коли я зроблю що-небудь погане або хороше
36. Вважає, що я повинен мати власну думку з кожного питання
37. Завжди ретельно стежить за тим, яких друзів я маю
38. Коли його чимось зачеплю або ображу, зі мною не говоритиме, поки я сам не почну
39. Завжди легко мені пробачає
40. Хвалить і карає дуже непослідовно: іноді дуже багато, а іноді дуже мало
41. Завжди знаходить час для мене, коли це необхідно
42. Постійно вказує мені, як потрібно себе поводити
43. Цілком можливо, що по суті мене ненавидить
44. Проведення канікул я планую за власним бажанням
45. Іноді може образити, а іноді буває добрим і вдячливим
46. Завжди відверто відповість на будь-яке питання, про що б я не запитав

47. Часто перевіряє, чи все я прибрав, як він велів
48. Відчуваю, що він нехтує мною
49. Моя кімната або куточок – це моя фортеця: можу прибирати її чи ні, він туди не втручається
50. Дуже важко знати його бажання і вказівки

Ключ до тесту

- POZ – позитивний інтерес: 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46;
- DIR – директивність: 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37, 42, 47;
- NOS – ворожість: 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38, 43, 48;
- AUT – автономність: 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34, 39, 44, 49;
- NED – непослідовність: 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50.

Обробка результатів тесту

Всі отримані дані зводяться в «оцінний лист» окремо на матір і на батька. Потім по кожному параметру підраховується арифметична сума балів. Якщо по параметру отримано 1-2 бали, то можна говорити, що він слабо виражений, якщо ж 4-5, то вимірювана якість виражена цілком виразно. Потім будуються профілі стосунків як до матері, так і до батька на спеціальному бланку.

Інтерпретація результатів тесту

Позитивний інтерес (POZ)

- *Оцінка матері сином:* психологічне прийняття матері хлопці бачать у відносно критичному підході до них. Вони часто випробовують необхідність в допомозі і підтримці матері, в більшості випадків приймають її думку, схильні погоджуватися з нею. Такі форми поведінки, як владність, підозрілість, тенденція до лідерства заперечуються. Сини не чекають від матері надмірного конформізму. Проте, просто компетентна поведінка, дружній спосіб спілкування і нормальні емоційні контакти виявляються недостатніми для того, щоб він міг стверджувати, що мати виявляє по відношенню до нього позитивний інтерес. Вони прагнуть до гіперопіки, дорослої і самостійної людини.
- *Оцінка батька сином* розглядається як відсутність грубої сили, прагнення до нероздільної влади в спілкуванні з ним. Психологічне прийняття сина батьком засноване перш за все на довірі. Стосунки будуються на пошуку істини в суперечках, при цьому прислуховуються до різних аргументів, надаючи перевагу логіці здорового глузду. Тут повністю заперечується будь-якого виду конформізм.
- *Оцінка матері дочкою* описується як відношення до маленької дитини, яка постійно вимагає уваги, турботи, допомоги, яка сама по собі мало що може. Такі матері часто схвалюють звернення по допомогу дочок у випадках сварок або яких-небудь труднощів, з одного боку, і обмеження самостійності – з іншою. Разом з цим дівчата відзначають потурання,

коли прагне задовольнити будь-яке бажання дочки.

- *оцінка батька дочкою* описують як батьківську впевненість в собі, впевненість в тому, що важлива не батьківська строгість, а увага до особи, теплота і відвертість стосунків між батьком і дочкою. Психологічне прийняття характеризується домінуванням теплих дружніх взаємин з чітким усвідомленням границі того, що можна і чого не можна. Батьківські заборони, в даному випадку, діють тільки на основі батьківської любові.

Директивність (DIR)

- *Оцінка матері сином* описується в нав'язуванні ним відчуття провини по відношенню до неї, її деклараціям і постійним нагадуванням про те, що «мати жертвує всім заради сина», повністю бере на себе відповідальність за все, що зробив, робить і робитиме дитина. Мати прагне будь-яким способом присікти неправильну поведінку сина. Прості ж форми прояву чуйності, прояви симпатії, що викликають позитивні емоційні стосунки, негативно корелюють з директивною формою взаємодії матері й сина.
- *Оцінка батька сином* проявляється у формі тенденції до лідерства, шляхом завоювання авторитету, в основі якого є фактичні досягнення і домінантний стиль спілкування. Його влада над сином виявляється, головним чином, в управлінні і своєчасній корекції поведінки дитини, виключаючи амбітну деспотичність. При цьому він дуже чітко дає зрозуміти дитині, що ради його благополуччя жертвує певною частиною влади, яка є у нього, прагнення вирішувати все мирно, незважаючи на ступінь роздратування.
- *Оцінка матері дочкою*: дівчата відзначають суворий контроль з сторони матерів, тенденцію до легкого застосування своєї влади, в основі якої лежать амбіції, критика висловлювання власної думки дочці. Такі матери більше покладаються на строгість покарання, вперто вважаючи, що вони «завжди мають рацію, а діти ще дуже малі, щоб судити про це».
- *Оцінка батька дочкою*: такий батько скеровує зростаючу дівчину на шлях істинний, примушуючи її підкорятися нормам і правилам поведінки, прийнятим в суспільстві і певній культурі, вкладаючи в її душу заповіді моралі.

Ворожість (HOS)

- *Оцінка матері сином* характеризується її агресивністю і надмірною строгістю в міжособистісних стосунках. Орієнтація матері спрямована виключно на себе, її самолюбність. Син сприймається перш за все як суперник, якого необхідно подавити задля утвердження власної значущості. Так, емоційна холодність до дитини маскується і часто видається за стриманість, скромність, манери поведінки, етикет. При цьому, можуть спостерігатися яскраво виражена підозрілість, схильність до надмірної критики на адресу сина, метою якої є прагнення принизити його в очах оточуючих. Разом з цим постійно (переважно на вербальному

рівні) демонструється позитивна активність, відповідальність за долю сина.

- *Оцінка батька сином:* жорстокі батьки завжди погоджуються із загальноприйнятою думкою, дуже дотримуються конвенцій, прагнуть задовольнити вимоги інших бути «хорошим» батьком й підтримувати позитивні стосунки. Виховуючи, вони намагаються «вимуштрувати» свого сина відповідно до прийнятого в даному суспільстві і в даній культурі уявленням про те, якою має бути ідеальна дитина. Вони прагнуть дати сина освіту, розвивати різні здібності, що часто приводить до непосильного навантаження на юнацький організм. Разом з цим виявляються повна залежність від думки оточуючих, страх і безпорадність, неможливість протистояти їм. В той же час, по відношенню до сина батько суворий і педантичний. Син постійно знаходиться в стані тривожного очікування низької оцінки своєї діяльності і покарання батьківським відкиданням по формулі: «Як ти смієш не відповідати тому, що очікують від тебе, адже я жертвую всім, щоб зробити з тебе людину». При цьому звучить постійна незадоволеність, скептичне відношення до досягнень сина, що неминуче знижує мотивацію його діяльності.
- *Оцінка матері дочкою:* описується як підозріле відношення до сімейного середовища і дистанція по відношенню до її членів (зокрема до дітей). Підозріла поведінка і відмова від соціальних норм приводять їх, як правило, до відсторонення і піднесення себе над останніми.
- *Оцінка батька дочкою:* в цьому випадку мова йде про такий несприятливий тип батьківського відношення до дочки, як поєднання надвимогливості, орієнтованої на еталон «ідеальної дитини» і відповідної дуже жорсткої залежності, з одного боку, і емоційно-холодним, відкидаючим відношенням - з іншого. Все це веде до порушень взаємин між батьком і дочкою, що, у свою чергу, обумовлює підвищений рівень напруженості, нервозності і нестабільності останній.

Автономність (AUT)

- *Оцінка матері сином* розуміється їм як диктат, повний захват владою, навіть певна маніакальність в цьому відношенні, що не визнає ніяких варіацій. Мати при цьому не сприймає дитину як особистість зі своїми відчуттями, думками, уявленнями і спонуками, вона являє собою «сліпу» силу і владу амбіцій, якій всі, незважаючи ні на що, зобов'язані підпорядковуватись. При цьому адаптивна форма авторитету матері, в основі якої є довіра й пошана, а також прийнятні форми жорсткості і різкості виявляються нехарактерними для автономних матерів в стосунках з синами. Також, на думку синів, ні емоційна прихильність, ні дружній стиль спілкування не можуть бути пов'язані з відстороненою, незалученістю матері в справі сина.
- *Оцінка батька сином:* автономність батька в стосунках з сином виявляється у формальному відношенні до виховання, де взаємодія

ґрунтується на позиціях сили і деспотичності. Батько звертає увагу на сина тільки у випадках делінквентної поведінки сина, при цьому бракує часу на з'ясування причин. Батько дуже зайнятий собою, щоб вникати в життя і проблеми сина. Про них він дізнається тільки з його прохань про допомогу або поради в тому або іншому питанні. Його не цікавлять захоплення сина, круг його знайомств, навчання, він тільки вдає, що його це турбує. На його думку, син «сам винен все знати».

- *Оцінка матері дочкою*: автономність матері виключає будь-яку залежність від дитини, її стану, вимог. Заперечуються також будь-які форми турботи і опіки по відношенню до дочок. Такі матері оцінюються особами як поблажливі, невимогливі. Вони практично не заохочують дітей, відносно рідко роблять зауваження, не звертають уваги на виховання.
- *Оцінка батька дочкою*: дівчата описують автономність батьків як претензію на лідерство, причому лідерство недосяжне, недоступне для взаємодії з ним. Його уявляють як людину, яка є відгородженою від проблем сім'ї, існує паралельно з рештою членів сім'ї. Батькові абсолютно байдуже, що відбувається навколо, його дії часто не узгоджуються з потребами і запитамі близьких, інтереси яких повністю ігноруються.

Непослідовність (NED)

- *Оцінка матері сином* оцінюється особами як певне чергування (залежно від ступеня інформативної значущості) таких психологічних тенденцій, як панування сили і амбіцій і покірність (у адаптивних формах), делікатність і надальтруїзм й недовірлива підозрілість. При цьому слід зазначити, що всі вони мають тенденцію до екстремальних форм прояву (амплітуда коливань максимальна).
- *Оцінка батька сином* описується в неможливості передбачати, як їхній батько відреагує на ту або іншу ситуацію. Такий батько або довго і педантично буде з'ясовувати причину, або повірить завірення сина в невинності.
- *Оцінка матері дочкою*: розуміють різку зміну стилю, прийомів, що є переходом від дуже строгого до ліберального і, навпаки, перехід від психологічного прийняття дочки до емоційного відсторонення.
- *Оцінка батька дочкою*: батько, в уявленні дочки, проявляє абсолютно непередбачувану лінію поведінки й ставлення до дитини. З достатньо високим рівнем ймовірності в його поведінці можуть проявлятися психологічні тенденції, які абсолютно суперечать один одному, при цьому амплітуда коливань максимальна.

6. Опитувальник «Аспекти ідентичності» AIQ-IV (автори Cheek, Smith, & Tropp, 2002)

Цей опитувальник дозволяє встановити типи ідентифікаційної орієнтації особистості (напрямок ідентифікації). Ці орієнтації є ключовими в житті людини, адже вони містять різні сфери особистості й впливають на її формування й особистісний розвиток.

ІНСТРУКЦІЯ: Ці пункти описують різні аспекти особистості. Будь - ласка, прочитайте кожен пункт ретельно і подумайте, яким чином це стосується Вас.

В опитувальнику 45 тверджень, на кожне з яких потрібно вибрати той варіант, який найбільше Вам підходить.

1 = не важливо для мого розуміння хто я. 2= легка важливість того,хто я. 3 = досить важливо для усвідомлення того, хто я 4 = дуже важливо для усвідомлення того, хто я 5 = вкрай важливо для усвідомлення того, хто я

Твердження	1	2	3	4	5
1.Речі, якими я володію, моє майно.					
2. Мої особисті цінності та моральні норми					
3. Моя популярність серед інших людей					
4. Складати частину серед багатьох поколінь моєї родини					
5. Мої мрії та фантазії					
6. Те,як інші люди реагують на те, що я говорю і роблю					
7. Моя раса чи етнічна приналежність					
8. Мої особисті цілі і надії на майбутнє					
9. Моя зовнішність: мій зріст, моя вага і форма мого тіла					
10. Моя релігія					
11. Мої емоції і почуття					
12. Моя репутація, що думають інші					
13. Місця, де я живу чи де я ріс					
14. Мої думки та ідеї					
15. Моя привабливість для інших людей					
16. Мій вік, приналежать до моєї вікової групи (бути частиною мого покоління)					

17 Мої жести і манери, враження, що я справляю на інших					
18. Способи, які я використовую для боротьби з своїми страхами і тривогами					
19. Моя стать, те, що є чоловіком або жінкою					
20. Соціальна поведінка, напр., те як я поводжуся, коли я зустрічаюся з людьми					
21. Відчуття унікальності, відмінності від інших.					
22. Мої стосунки з людьми до яких я відчуваю близькість.					
23. Мій соціальний клас, економічна група,якій я належу(нижній, середній чи вищий клас.)					
24. Почуття приналежності до громади					
25 Усвідомлюю,те що я як і раніше усередині залишаюся тією\ тим же, що й раніше, хоча життя включає багато зовнішніх змін.					
26. Є хорошим другом для тих, про кого я дійсно піклуюся					
27. Самопізнання, ідеї про те, якою людиною я є насправді					
28. Моє ставлення до партнерських відносин					
29. Відчуття гордості в моїй країні, я пишаюся бути її громадянином					
30. Мої фізичні здібності, досягнення у спортивних заходах					
31. Обмін досвідом з моїми близькими друзями					
32. Моя особиста самооцінка, приватні думки про себе					
33. Фанат спорту, ідентифікую себе з певною командною					
34. Взаємне задоволення особистих відносин					
35. Встановлення зв'язку на інтимному рівні з іншою людиною					
36.Вибір професії і кар'єрні плани					
37. розвиваю дбайливі відносини з іншими					
38. Мої політичні зобов'язання чи політична діяльність					
39. Бажання, щоб зрозуміти справжні думки і почуття моїх найкращих друзів або романтичного партнера					

40. Академічна здібність та продуктивність, напр., оцінки та зауваження, які я отримую від учителів					
41. Маю тісні зв'язки з іншими людьми					
42. Моя мова, чи регіональний акцент (діалект) або друга мова, котру я знаю					
43. Відчуття спорідненості з близькими людьми					
44. Моя роль, будучи студентом в університеті					
45. Моя сексуальна орієнтація(гетеросексуальна, гомосексуальна чи бісексуальна)					

Шкали:

Персональна ідентифікаційна орієнтація (PI) = 2 5 8 11 14 18 21 25 27 32
 Реляційна ідентифікаційна орієнтація (RI) = 22 26 28 31 34 35 37 39 41 43
 Соціальна ідентифікаційна орієнтація (SI) = 3 6 9 12 15 17 20
 Колективна ідентифікаційна орієнтація (CI) = 4 7 10 13 24 29 38 42

7. Анкета на визначення рівня наявності сімейної ідентифікації

Теоретичною основою розробленої анкети дослідження є розуміння сімейної ідентифікації як процесу формування цінностей, прагнень, які узгоджуються і поділяються членами сім'ї (Н. Аккерман, В.С.Торохтій); емоційне і когнітивне “Ми” сім'ї (Л.Б. Шнейдер), а також як «внутрішня картина сім'ї» (Є.Г. Ейдемільер, В.В. Юстицькіс).

Анкета містить 30 запитань, які складають три блоки (когнітивний компонент, емоційно – поведінковий та мотиваційний). Наведемо перелік основних характеристик, які описують ці блоки:

І блок когнітивний компонент:

- важливість батьківських порад (питання 1);
- роль батьків в усвідомленні себе як особистості (питання 4);
- спільне вирішення проблем у сім'ї (питання 6);
- усвідомленість себе членом сім'ї (питання 7);
- загальне обговорення особистісних проблем кожного із членів сім'ї, непорозуміння (питання 8);
- опис та загальна характеристика сім'ї (питання 10);

- авторитетність батьків (питання 12);
- згода з думкою батьків (питання 14);
- неухильне дотримання кожним із членів сім'ї правил, цінностей та норм поведінки (питання 16);
- вільне висловлення та прийняття думок кожного із членів сім'ї (питання 20)

II блок: емоційно – поведінковий компонент:

- ставлення батьків до вчинків дитини (питання 3);
- стиль спілкування в сім'ї (питання 11);
- спільний відпочинок сім'ї (питання 15);
- атмосфера сім'ї сприяє особистісному росту і розвитку власних інтересів (питання 17);
- довірливі, дружні стосунки із батьками (питання 19);
- задоволеність взаємовідносинами у сім'ї (питання 21);
- бажання особистістю змінити стосунки з батьками (питання 22)

III блок: мотиваційний (пов'язаний з майбутньою професією та особистісним ростом в ній):

- залежність професійного успіху від батьків (питання 2);
- вплив батьків на професійний ріст дитини (питання 5);
- підтримка сім'ї у виборі професії, починаннях та нових прагнень кожного із членів (питання 9);
- вирішальна роль у виборі моєї майбутньої професії (питання 13);
- мотивація вибору професії (питання 23);
- готовність до професійного росту й розвитку (питання 24);
- бажання працювати в майбутньому за спеціальністю (питання 25)

Інтерпретація результатів:

- питання 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8,12, 14,22, 23, 25 оцінюються в 1 бал та 0 балів;
- питання 9, 10, 11,13,15, 16, 17, 19, 20, 21, 24 оцінюються в 2, 1 та 0 балів;
- питання 18, 26-30 є допоміжними, не включені в оцінку рівня сімейної ідентифікації.

Питання анкети:

1. а) Поради батьків для мене є дуже важливими

- б) для мене не є важливими поради батьків
2. а) мій професійний успіх залежить від батьків
б) мій професійний успіх не залежить від батьків
3. а) мої вчинки не залежать від ставлення до мене батьків
б) мої вчинки залежать від ставлення до мене батьків
4. а) моє усвідомлення себе залежить від батьків
б) моє усвідомлення себе як особистості не залежить від батьків
5. а) Вплив батьків у більшій мірі сприяє моєму професійному рості
б) вплив батьків не сприяє моєму професійному рості
6. а) проблеми, які виникають в нашій сім'ї вирішуються спільно
б) проблеми, які виникають в нашій сім'ї вирішує той, хто є винним
7. а) Я усвідомлюю себе членом нашої сім'ї
б) мені важко усвідомити себе членом нашої сім'ї
8. а) Особистісні проблеми, непорозуміння в нашій сім'ї прийнято вирішувати спільно
б) в нашій сім'ї не прийнято вирішувати особистісні проблеми окремого із членів
9. а) моя сім'я в більшій мірі підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях
б) моя сім'я повністю підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях
в) моя сім'я не підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях
10. про нашу сім'ю можна сказати, що вона
-
11. Для нашої сім'ї характерний такий стиль спілкування як:
- а) авторитарний стиль;
б) ліберальний стиль;
в) індіферентний стиль;

г) демократичний стиль

12. Мої батьки є авторитетом для мене

а) так б) ні

13. Вирішальна роль у виборі моєї майбутньої професії належала:

а) батьку б) матері в) власний вибір г) друзям д) родичам е) ваш варіант _____

14. Я повністю погоджуюсь із думкою батьків:

а) так б) ні

15. Я люблю відпочивати разом із батьками

а) так б) ні в) ваш варіант _____

16. У нашої сім'ї є власні правила, цінності, норми, яких дотримується вся сім'я беззаперечно

а) так б) ні в) ваш варіант _____

17. Атмосфера в нашій сім'ї сприяє особистісному росту і розвитку власних інтересів

а) так б) ні в) частково г) ваш варіант _____

18. Якщо ні, то що саме стоїть на перешкоді у досягненні особистісного росту і розвитку

19. У мене із батьками довірливі, дружні стосунки

а) так б) ні в) ваш варіант _____

20. Кожен із членів нашої сім'ї має право на власну думку

а) так б) ні в) ваш варіант _____

21. Чи задоволені Ви взаємовідносинами у сім'ї

а) так б) ні в) ваш варіант _____

22. Що б ви хотіли змінити у стосунках із Вашими батьками

23. Що спонукало Вас обрати саме дану професію?

24. Оцініть Вашу готовність до професійного росту і розвитку від 1 до 10, де 1 повна відсутність готовності, а 10 – повна готовність до професійного росту і розвитку_____

25. Чи плануєте в майбутньому працювати по спеціальності: а) так б) ні

26. Якщо ні, то чому_____

27. Вкажіть професійну сферу, в якій працює ваш батько

28. Вкажіть професійну сферу, в якій працює Ваша матір

29. Чи можете Ви назвати свого батька особистістю, що досягнула успіху у професійній діяльності: : а) так б) ні

30. Чи можете Ви назвати свою матір особистістю, що досягнула успіху в професійній сфері:: а) так б) ні

Отримані результати підсумовуються й визначається загальний показник сімейної ідентифікації. Максимальна кількість балів за цією методикою становить 35 балів, найменша – 0 балів.

0 – 12 балів – низький рівень сімейної ідентифікації;

13 – 28 балів – середній рівень сімейної ідентифікації;

29 – 35 балів – високий рівень сімейної ідентифікації

Ключ анкети:

№ п/п	А	Б	в	№ п/п	а	Б	в	г	№ п/п	А	Б	в
1	1	0	-	11	0	1	1	2	22	0	1	-
2	1	0	-	12	1	0	-	-	23	1	0	-
3	0	1	-	13	1	1	2	0	24	0	1	2
4	1	0	-	14	1	0	-	-	25	1	0	-
5	1	0	-	15	2	0	1	-				

6	1	0	-	16	2	0	1	-				
7	1	0	-	17	2	0	1	-				
8	1	0	-	19	2	0	1	-				
9	1	2	0	20	2	0	1	-				
10	2	0	1	21	2	0	1					

8. Анкета « Самодетермінація особистісного пізнання» на визначення рівня самодетермінації (автор Л.В. Мар'яненко)

Анкета складається із 7 запитань, які містять наступних параметрів:

- світогляд особистості (атеїстичний, релігійний, містичний) (питання 1);
- наявність картини (образу) світу (питання 2);
- залежність вибору цікавих книг або іншої пізнавальної інформації від світогляду (питання 3);

- вплив картини (образу) світу на поведінку (питання 4);
- вплив картини (образу) світу на спілкування (питання 5);
- вплив картини (образу) світу на його пізнання (питання 6);
- пізнання, пізнавальна діяльність означає більше (менше) ніж спілкування і праця (питання 7).

Питання анкети:

1. Мій світогляд, на мою думку

- а) атеїстичні;
- б)релігійні;
- в)містика

2. Карта світу (образ світу) у мене

- а) існує;
- б) не існує

3. Я відчуваю, що вибір цікавих для мене книг або вибір іншої пізнавальної інформації

- а) залежить від мого світогляду;
- б) не залежить від мого світогляду

4. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

- а) впливає на мою поведінку;
- б) не впливає на мою поведінку

5. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

- а)впливає на моє спілкування
- б) не впливає на моє спілкування

6. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

- а) впливає на моє пізнання світу
- б) не впливає на моє пізнання світу

7. Для мене пізнання, пізнавальна діяльність означає

- а) більше,ніж спілкування і праця;
- б)не більше, ніж спілкування і праця;
- в) не є цінністю для мене

Інтерпретація результатів:

Ключ анкети

№ п/п	А	Б	В
1	0	1	-1
2	1	0	-
3	1	0	-
4	1	0	-
5	1	0	-
6	1	0	-
7	2	1	0

Отримані результати підсумовуються й визначається загальний показник самодетермінації. Максимальна кількість балів 8, мінімальна -1 бал.

Так, 1-3 бали – *низький рівень самодетермінації* проявляється у осіб, в яких відсутня світоглядна позиція й картина (образ) світу в результаті чого спілкування посідає важливіше місце в житті людини, а ніж його пізнання. Така особа не виявляє інтересу до цікавих книг чи іншої пізнавальної інформації.

4-5 балів – *середній рівень самодетермінації* описує особистість, у якої наявна світоглядна позиція, наявна картина світу. Присутня тенденція до пізнання нового, цікавого й життя загалом, що буде, однозначно проявлятися в поведінці й міжособистісних відносинах.

6-8 балів – *високий рівень самодетермінації* характеризує особу з релігійним світогляд, який впливає на вибір цікавих книг чи інших джерел пізнавальної інформації. Пізнання світу є важливішим, ніж спілкування й праця. Наявна картина (образ) світу впливає на поведінку, міжособистісні взаємовідносини й пізнання світу загалом

Бланк дослідження

ШАНОВНІ СТУДЕНТИ!

До Вашої уваги пропонуються опитувальники, які спрямовані на дослідження психологічних особливостей особистості. Отримані результати будуть узагальнені та використанні лише в наукових цілях.

I.

Питання	так	ні
1. Вільне вираження любові і прихильності до дитини – необхідна умова правильного виховання дітей.		
2. Люди, що мали дошлюбні сексуальні зв'язки, з більшою відповідальністю приймають рішення про шлюб.		
3. Особа, що обмежується спілкуванням у сімейному колі, має обмежену можливість для професійної самореалізації.		
4. Заставляти дитину у всьому слухати батьків – поганий метод виховання		
5. Якщо подружжя люблять один одного, то ніщо не повинно сковувати їхні сексуальні контакти.		
6. Батьки повинні прагнути до різноманітного та комфортного життя, а не приносити себе в жертву задля дітей.		
7. Чим більше у сім'ї контактів у зовнішньому світі, тим більше в них можливостей для вирішення проблем.		
8. Потрібно навіювати дітям, що життєвий успіх, місце в суспільстві залежить перш за все, від особистісних якостей, характеру, волі, завзятості.		
9. Для того, щоб добре справлятися зі своїми сімейними обов'язками, потрібно відкинути всі інші.		
10. Особи, що рано одружилися, мають ідеальне уявлення про шлюб, що швидко веде до розчарувань і розпаду молодої сім'ї.		
11. Батьки повинні як можна раніше прививати своїм дітям почуття відповідальності, обов'язку, навчити їх неухильно виконувати вказіки, які від них вимагають.		
12. Навіть якщо подружжя не задоволені своїми сексуальними відносинами, вони повинні бути вірними подружньому обов'язку і не допускати зрад.		
13. Особа, що захоплена кар'єрою, часто нехтує своїми сімейними обов'язками.		
14. Природньо, що батьки виходять з себе, якщо їхні діти сваволять		
15. Моральність повинна стримувати подружжя від надмірної волі у сексуальному спілкуванні один з одним.		
16. Слід віддавати дітям максимум можливого, навіть якщо для цього потрібно обмежити власні потреби.		
17. Краще для сім'ї мати кілька добрих друзів, з якими пов'язані спільні інтереси і взаєморозуміння, ніж прагнути до широкого кола знайомих і поверхневого спілкування.		
18. Якщо у дитини немає прагнення бути лідером серед однолітків, отже, він реально оцінює власні здібності.		
19. Не можна відокремлювати справи сімейні від суспільних обов'язків.		
20. Пізні шлюби створюються в основному за розрахунком, а не по любові.		
21. Впертість, неслухняність дітей говорить про те, що батьки не розуміють їхні особливості, нав'язують невідповідні уявлення.		
22. Особи, що мали до одруження багато сексуальних зв'язків, частіше порушують подружню вірність.		
23. Особи, що багато часу приділяють сім'ї, як правило, не досягають успіху у професії.		
24. У дітей повинні бути власні погляди на життя і право їх відстоювати.		
25. Любовна винахідливість подружжя сприяє сексуальній гармонії.		
26. Батьки не повинні задля дітей відмовляти собі у задоволенні власних потреб.		

27. Велике коло знайомих робить життя сім'ї більш цікавою.		
28. Необхідно у дітей виховувати честолюбність, уміння долати труднощі.		
29. Подружжя, що багато часу приділяє роботі, здатне добре справлятися із сімейними обов'язками.		
30. Багато ранніх шлюбів розпадаються, оскільки молоді люди не підготовлені до ведення побуту, сімейного бюджету, не вміють ладнати один з одним.		
31. Якщо не виховувати дітей в строгій дисципліні, з них виростають капризні і вимогливі егоїсти.		
32. Вірність коханню повинна утримувати від пошуку задоволення на стороні.		
33. Особа, що постійно зайнята на роботі і мало займається сім'єю, втрачає в ній авторитет.		
34. Надто поступливі батьки не можуть навчати дітей цінувати те, що для них роблять інші.		
35. Прагнення до скромності і сексуальна встидливість повинні зберігатись і в шлюбі.		
36. Подяка і любов дітей залежить від того, скільки батьки роблять для них.		
37. Сім'ї, що мають велике коло контактів за межами дому, даремно розпилюють домашнє тепло		
38. Батьки, які орієнтують дітей на успіх, досягнення престижних висот, часто не думають про те, на що в дійсності спроможні їхні діти.		
39. Обговорення подій в країні і за кордоном допомагають формувати у дітей активну життєву позицію		
40. Пізній шлюб складніший за ранній, оскільки в нього вступають особи із сформованими звичками і стійким образом життя.		
41. Батьки повинні заохочувати у дітей самостійність, давати їм можливість самим приймати рішення.		
42. Тільки той, хто володіє достатнім сексуальним досвідом, здатний правильно вибрати дружину/чоловіка.		
43. Особа, яка віддає себе роботі, навіть нехтуючи сімейним життям, заслуговує поваги і поблажливості.		
44. Батьки повинні залучати дітей до вирішення важливих сімейних питань.		
45. Чим раніше у дітей сформувались уявлення про фізичну сторону кохання, тим краще вони у майбутньому зможуть вирішити свої сексуальні проблеми.		
46. Батьки повинні мати особисте життя, власні інтереси, навіть якщо заради цього потрібно менше часу приділяти дітям.		
47. Сім'я повинна розширювати коло своїх знайомих, при можливості залучати нових друзів		
48. Якщо батьки хочуть для своїх дітей успіху в житті, вони повинні виховувати в них діловитість, завзятість, сміливість і силу волі.		
49. Особа не повинна жертвувати сім'єю задля професійної кар'єри		
50. Ранні шлюби часто створюються на основі сексуального потягу, без врахування соціальної зрілості, серйозних почуттів.		
51. Якщо в сім'ї дітям не прививали норми поведінки, вони навряд чи стануть поважними людьми		
52. Подружжя, що мали до одруження сексуальні зв'язки, швидше стають байдужими до партнера.		
53. Довіра, терпимість, любов у сім'ї - найголовніше у житті.		
54. Батьки повинні вчити дітей, як поводити себе в різних ситуаціях.		
55. Не вимогливість до себе, відсутність моральних ідеалів сприяє подружній невірності.		
56. Батьки повинні поступатися власними інтересами задля дітей.		

57. Сім'я повинна підтримувати стосунки тільки з тими людьми, з якими в неї подібні інтересами і потреби.		
58. Нервові розлади у дітей виникають через надмірні амбіції батьків, які вимагають від дітей різноманітних успіхів і досягнень.		
59. Батьки не повинні протиставляти сімейні і суспільні обов'язки, якщо вони хочуть привити дітям почуття соціальної відповідальності.		
60. Раннє одруження зазвичай не має достатнього фінансового положення, що відображається на їхній міцності.		
61. В сім'ї слід створювати теплу, дружню атмосферу рівності і демократії між дітьми і батьками.		
62. Зради пробачати не можна, незалежно від їхніх причин.		
63. Особи, що вважають сім'ю важливішою, ніж досягнення у професії, просто не здатні на успішну кар'єру.		
64. Діти повинні вільно висловлювати власні погляди, навіть якщо вони відрізняються від поглядів батьків		
65. Постійний контроль над сексуальністю приводить до погіршення духовного і фізичного здоров'я.		
66. Самовираження особистості важливіше за батьківські обов'язки.		
67. У дітей часто немає друзів, якщо їхні батьки ведуть замкнутий образ життя		
68. Тільки успіхи в професії дають справжню стійкість і захист в житті		
69. Сімейні конфлікти можна уникнути, якщо подружжя буде поважати інтереси сім'ї		
70. Молоде подружжя в ранньому шлюбі погано уявляє собі, що таке сім'я.		
71. Дітей потрібно хвалити і заохочувати тільки тоді, коли вони відповідально виконують доручення батьків.		
72. Подружжя невірність частіше зустрічається у тих, хто легко заводять романи до одруження.		
73. Діти соромляться батьків, якщо вони не досягнули в житті успіху.		
74. Необхідно вимагати від дітей слухняності, викорінювати дух протиріччя		
75. Якщо батьки хочуть виховати у дітей моральні принципи, вони повинні бути стриманими у присутності дітей, особливо у вираженні сексуального потягу.		
76. Це нормально, якщо батьки жертвують власним щастям задля дітей.		
77. Сім'я не повинна мати багато знайомих, бути надто відкритою для людей.		
78. Батьки, які чекають від дітей успіху, прагнуть таким чином підняти власну самоповагу, компенсувати власні невдачі.		
79. Сім'я повинна сама піклуватись про себе, не чекати допомоги від суспільства.		
80. Подружжя в ранніх шлюбах швидше дорослішають, ніж їхні не одружені ровесники, оскільки їх стимулює відповідальність за сім'ю і дітей.		

II. ШСО

Інструкція: У цьому опитувальнику 90 тверджень. Вам належить вирішити, які з цих тверджень вірні відносно вашої сім'ї, які невірні. Якщо ви вважаєте, що твердження вірне або в основному вірне відносно вашої сім'ї, поставте знак «х» в клітинці, позначеною буквою «В» (вірне). Якщо ви вважаєте, що твердження невірне або в основному невірне, поставте знак «х» в клітинці, позначеною буквою «Н» (невірне).

	Твердження	Вірно	Не вірно

1	Члени нашої сім'ї надають реальну допомогу і підтримку один одному		
2	Члени нашої сім'ї часто приховують свої відчуття		
3	У нашій сім'ї ми часто сваримося.		
4	У нашій сім'ї ми не дуже часто робимо що-небудь самостійно (окремо від інших членів).		
5	Ми вважаємо це за важливе – бути кращим в будь-якій справі, яку робиш.		
6	Ми часто говоримо про політичні і соціальні проблеми.		
7	Ми проводимо велику частину вихідних днів і вечорів вдома.		
8	Члени нашої сім'ї досить часто дивляться передачі на морально-етичні теми.		
9	Вся діяльність нашої сім'ї досить ретельно планується.		
10	У нашій сім'ї рідко хтось командує.		
11	Ми часто вдома «вбиваємо» час.		
12	У своєму будинку ми говоримо про все, що хочемо.		
13	Члени нашої сім'ї рідко відкрито сердяться.		
14	У нашій сім'ї дуже заохочується незалежність.		
15	Життєвий успіх (просування в житті) дуже важливий в нашій сім'ї.		
16	Ми рідко ходимо на лекції, спектаклі і концерти		
17	Друзі часто приходять до нас в гості.		
18	Ми вважаємо, що сім'я не несе відповідальності за своїх членів.		
19	Ми, як правило, дуже охайні і організовані.		
20	Число правил, яким ми слідуємо в нашій сім'ї, невелике.		
21	Ми вкладаємо багато енергії в домашні справи.		
22	Важко «розрядитися» удома, не роздратовуючи кого-небудь.		
23	Члени нашої сім'ї інколи настільки розсердяться, що можуть кидати речі.		
24	У нашій сім'ї ми обдумуємо свої справи поодиночі.		
25	Для нас не дуже важливо, скільки заробляє людина.		
26	У нашій сім'ї вважається дуже важливим дізнаватися про нові речі, події, факти.		
27	Ніхто в нашій сім'ї не займається активно спортом, бігом, грою в бадмінтон і так далі.		
28	Ми часто говоримо на морально-етичні теми.		

29	У нашому будинку часто важко буває знайти річ, яка потрібна в даний момент.		
30	У нас є один член сім'ї, який приймає більшість рішень.		
31	У нашій сім'ї існує відчуття єдності.		
32	Ми розповідаємо один одному про свої особисті проблеми.		
33	Члени нашої сім'ї рідко виходять з себе.		
34	У нашій сім'ї ми йдемо і приходимо, коли захочемо.		
35	У будь-якій справі ми віримо в змагання і девіз «Хай переможе сильніший».		
36	Ми не дуже цікавимося культурним життям.		
37	Ми часто ходимо в кіно, театр, туристичні походи, на спортивні заходи і так далі.		
38	Висока моральність не є пріоритетом нашої сім'ї.		
39	Бути пунктуальним в нашій сім'ї дуже важливо.		
40	У нашому будинку все робиться по одному і назавжди заведеному порядку.		
41	Ми рідко викликаємося добровільно, коли щось потрібно зробити удома .		
42	Якщо нам хочеться щось зробити експромтом, ми часто збираємося і робимо це.		
43	Члени нашої сім'ї часто критикують один одного.		
44	У нашій сім'ї дуже мало таємниць.		
45	Ми завжди прагнемо робити справу так, щоб наступного разу вийшло набагато краще.		
46	У нас рідко бувають інтелектуальні дискусії.		
47	Всі в нашій сім'ї мають одне або декілька хобі.		
48	У членів сім'ї строгі поняття про те, що правильно і що неправильно.		
49	У нашій сім'ї всі часто змінюють думку про домашні справи.		
50	У нашій сім'ї надається велике значення дотриманню правил.		
51	Ми прагнемо робити все в ім'я згуртованості нашої сім'ї.		
52	Якщо у нас в сім'ї починаєш скаржитися, хтось зазвичай турбується		
53	Члени нашої сім'ї іноді можуть вдарити один одного.		
54	Члени нашої сім'ї зазвичай покладаються самі на себе, якщо виникає якась проблема.		
55			

	Членів нашої сім'ї мало хвилює просування по роботі, шкільні відмітки і так далі.		
56	Хтось в нашій сім'ї грає на музичному інструменті.		
57	Члени нашої сім'ї приймають малу участь в розважальних заходах.		
58	Ми переконані, що існують деякі речі, які потрібно приймати на віру.		
59	Члени нашої сім'ї мають свої кімнати в порядку.		
60	У сімейних рішеннях всі мають рівне право голосу.		
61	У нашій сім'ї дуже слабо розвинений дух колективізму.		
62	У нашій сім'ї відкрито обговорюються грошові справи і оплата рахунків .		
63	Якщо в нашій сім'ї виникають розбіжності, ми прагнемо «злагодити кути» і зберегти мир.		
64	Члени нашої сім'ї посилено заохочують один одного відстоювати свої права.		
65	У нашій сім'ї ми не дуже прагнемо до успіху.		
66	Члени сім'ї часто ходять в бібліотеку.		
67	Члени сім'ї іноді відвідують курси або беруть уроки по своїх інтересах і захопленнях (окрім школи).		
68	У нашій сім'ї у кожного свої поняття про те, що правильно і що неправильно.		
69	Обов'язки кожного в нашій сім'ї чітко визначені.		
70	У нашій сім'ї ми можемо робити те, що хочемо.		
71	Ми рідко по-справжньому ладнаємо один з одним.		
72	У нашій сім'ї ми зазвичай стежимо за тим, що говоримо один одному.		
73	Члени сім'ї часто намагаються бути в чомусь вище або перевершити один іншого.		
74	У нашому будинку важко побути одному, щоб це кого-небудь не образило.		
75	«Справі – час, потісі – година» - таке правило нашої сім'ї.		
76	Дивитися телевізор вважається в нашій сім'ї важливішим, ніж читати.		
77	Члени сім'ї часто виходять «в світ».		
78	Наша сім'я дотримується строгих моральних правил.		
79	У нашій сім'ї з грошима звертаються не дуже дбайливо.		
80	У нашій сім'ї панує правило: «Всякий цвіркун знає свою жердину!».		
81	У нашій сім'ї всім приділяється достатньо багато часу і увагу.		

82	У нашій сім'ї часто виникають спонтанні дискусії (експромти).		
83	У нашій сім'ї ми вважаємо, що підвищенням голосу нічого не доб'єшся.		
84	У нашій сім'ї не заохочується, щоб кожен висловлювався сам за себе.		
85	Членів нашої сім'ї часто порівнюють з іншими людьми відносно того, як вони встигають на роботі або в школі.		
86	У нашій сім'ї по-справжньому люблять музику, живопис, літературу.		
87	Головна форма розваги у нас – дивитися телевізор або слухати радіо.		
88	Члени нашої сім'ї вірять в перемогу справедливості.		
89	У нашій сім'ї посуд миється відразу після їжі.		
90	У нашій сім'ї небагато що проходить безкарно.		

ПБВП

Інструкція : «Просимо вас оцінити, виходячи з власного досвіду, які з вказаних положень понад усе характерні для ваших батьків. Для цього уважно прочитайте кожне твердження, не пропускаючи жодного з них. Давайте окремі відповіді для батька і матері

- Якщо ви вважаєте, що твердження повністю відтворює виховні принципи вашого батька (або мами), то обведіть в кружок цифру "2".
- Якщо ви вважаєте, що даний вислів частково підходить для вашого батька(або матері), то обведіть цифру "1".
- Якщо ж, на вашу думку, твердження не відноситься до вашого батька (або матері), то обведіть цифру "0".»

Твердження	Мій батько			Моя мама		
	2	1	0	2	1	0
1. Дуже часто посміхається мені						
2. Категорично вимагає, щоб я засвоїв, що я можу робити, а що ні						
3. Не вистачає терпіння у відношенні до мене						
4. Коли я йду, сам вирішує, коли я повинен повернутися						
5. Завжди швидко забуває те, що сам говорить або наказує						
6. Коли у мене поганий настрій, радить мені заспокоїтися або розвеселитися						
7. Вважає, що у мене повинно існувати багато правил, які я зобов'язаний виконувати						
8. Постійно на мене комусь скаржиться						
9. Надає мені стільки свободи, скільки мені потрібно						
10. За одне і те ж один раз карає, а інший – прощає						
11. Дуже любить робити що-небудь разом						

12. Якщо призначає яку-небудь роботу, то вважає, що я повинен робити тільки її, поки не закінчу						
13. Починає сердитися і обурюватися з приводу будь-якої дрібниці, яку я зробив						
14. Можу йти, куди захочу, і не питати у нього дозволу						
15. Залежно від мого настрою відмовляється від багатьох своїх справ						
16. Коли мені сумно, намагається розвеселити і надихнути мене						
17. Завжди наполягає на тому, що за всю мою провину я, має бути покараний						
18. Його мало цікавить те, що мене хвилює і чого я хочу						
19. Якщо б я захотів, то міг би йти куди захочу кожен вечір						
20. Має певні правила, але іноді дотримується їх, іноді – ні						
21. Завжди з розумінням вислуховує мої погляди і думки						
22. Стежить за тим, щоб я завжди робив те, що мені сказано						
23. Іноді у мене виникає відчуття, що я йому огидний						
24. Практично дозволяє мені робити все, що мені подобається						
25. Змінює свої рішення так, як йому буде зручно						
26. Часто хвалить мене за що-небудь						
27. Завжди точно хоче знати, що я роблю і де знаходжуся						
28. Хотів би, щоб я став іншим, змінився						
29. Дозволяє мені самому вибирати справу до душі						
30. Іноді дуже легко мені пробачає, а іноді – ні						
31. Прагне відкрито довести, що любить мене						
32. Завжди стежить за тим, що я роблю на вулиці або в школі						
33. Коли я зроблю що-небудь не так, постійно і скрізь говорить про це						
34. Надає мені багато свободи. Рідко говорить «винен» або не «можна»						
35. Дуже важко заздалегідь визначити, як поступить, коли я зроблю що-небудь погане або хороше						
36. Вважає, що я повинен мати власну думку з кожного питання						
37. Завжди ретельно стежить за тим, яких друзів я маю						
38. Коли його чимось зачеплю або ображу, зі мною не говоритиме, поки я сам не почну						

39. Завжди легко мені пробачає						
40. Хвалить і карає дуже непослідовно: іноді дуже багато, а іноді дуже мало						
41. Завжди знаходить час для мене, коли це необхідно						
42. Постійно вказує мені, як потрібно себе поводити						
43. Цілком можливо, що по суті мене ненавидить						
44. Проведення канікул я планую за власним бажанням						
45. Іноді може образити, а іноді буває добрим і вдячливим						
46. Завжди відверто відповість на будь-яке питання, про що б я не запитав						
47. Часто перевіряє, чи все я прибрав, як він велів						
48. Відчуваю, що він нехтує мною						
49. Моя кімната або куточок – це моя фортеця: можу прибирати її чи ні, він туди не втручається						
50. Дуже важко знати його бажання і вказівки						

АЮ-IV ІНСТРУКЦІЯ: Ці пункти описують різні аспекти особистості. Будь - ласка, прочитайте кожен пункт ретельно і подумайте яким чином це стосується вас. В опитувальнику 45 тверджень, на кожне з яких потрібно вибрати той варіант, який найбільше Вам підходить.

1 = не важливо для мого розуміння хто я. 2= легка важливість того, хто я. 3 = Досить важливо для усвідомлення того, хто я 4 = дуже важливо для усвідомлення того, хто я 5 = Вкрай важливо для усвідомлення того, хто я

<i>Твердження</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1. Речі, якими я володію, моє майно.					
2. Мої особисті цінності та моральні норми					
3. Моя популярність серед інших людей					
4. Складати частину серед багатьох поколінь моєї родини					
5. Мої мрії та фантазії					
6. Те, як інші люди реагують на те, що я говорю і роблю					
7. Моя раса чи етнічна приналежність					
8. Мої особисті цілі і надії на майбутнє					
9. Моя зовнішність: мій зріст, моя вага і форма мого тіла					
10. Моя релігія					

11. Мої емоції і почуття					
12. Моя репутація, що думають інші					
13. Місця, де я живу чи де я ріс					
14. Мої думки та ідеї					
15. Моя привабливість для інших людей					
16. Мій вік, приналежать до моєї вікової групи (бути частиною мого покоління)					
17. Мої жести і манери, враження, що я справляю на інших					
18. Способи, які я використовую для боротьби з своїми страхами і тривогами					
19. Моя стать, те, що є чоловіком або жінкою					
20. Соціальна поведінка, напр., те як я поводжуся, коли я зустрічаюся з людьми					
21. Відчуття унікальності, відмінності від інших.					
22. Мої стосунки з людьми до яких я відчуваю близькість.					
23. Мій соціальний клас, економічна група, якій я належу(нижній, середній чи вищий клас.)					
24. Почуття приналежності до громади					
25. Усвідомлюю, те що я як і раніше усередині залишаюся тією\ тим же, що й раніше, хоча життя включає багато зовнішніх змін.					
26. Є хорошим другом для тих, про кого я дійсно піклуюся					
27. Самопізнання, ідеї про те, якою людиною я є насправді					
28. Моє ставлення до партнерських відносин					
29. Відчуття гордості в моїй країні, я пишаюся бути її громадянином					
30. Мої фізичні здібності, досягнення у спортивних заходах					
31. Обмін досвідом з моїми близькими друзями					
32. Моя особиста самооцінка, приватні думки про себе					
33. Фанат спорту, ідентифікую себе з певною командною					
34. Взаємне задоволення особистих відносин					
35. Встановлення зв'язку на інтимному рівні з іншою людиною					
36. Вибір професії і кар'єрні плани					

37. розвиваю дбайливі відносини з іншими					
38. Мої політичні зобов'язання чи політична діяльність					
39. Бажання, щоб зрозуміти справжні думки і почуття моїх найкращих друзів або романтичного партнера					
40. Академічна здібність та продуктивність, напр., оцінки та зауваження, які я отримую від учителів					
41. Маю тісні зв'язки з іншими людьми					
42. Моя мова, чи регіональний акцент (діалект) або друга мова, котру я знаю					
43. Відчуття спорідненості з близькими людьми					
44. Моя роль, будучи студентом в університеті					
45. Моя сексуальна орієнтація(гетеросексуальна, гомосексуальна чи бісексуальна)					

АНКЕТА

Шановні респонденти!

Просимо Вас оцінити, виходячи з власного досвіду, які з вказаних положень понад усе характерні для Вашої батьківської сім'ї. Для цього уважно прочитайте кожне твердження, не пропускаючи жодного з них. Отримана інформація буде використовуватись тільки в узагальненій формі в наукових цілях.

1. а) Поради батьків для мене є дуже важливими
б) для мене не є важливими поради батьків
2. а) мій професійний успіх залежить від батьків
б) мій професійний успіх не залежить від батьків
3. а) мої вчинки не залежать від ставлення до мене батьків
б) мої вчинки залежать від ставлення до мене батьків
4. а) моє усвідомлення себе залежить від батьків
б) моя усвідомлення себе як особистості не залежить від батьків
5. а) Вплив батьків у більшій мірі сприяє моєму професійному росту
б) вплив батьків не сприяє моєму професійному росту
6. а) проблеми, які виникають в нашій сім'ї вирішуються спільно
б) проблеми, які виникають в нашій сім'ї вирішує той, хто є винним
7. а) Я усвідомлюю себе членом нашої сім'ї
б) мені важко усвідомити себе членом нашої сім'ї
8. а) Особистісні проблеми, непорозуміння в нашій сім'ї прийнято вирішувати спільно
б) в нашій сім'ї не прийнято вирішувати особистісні проблеми окремого із членів

9. а) моя сім'я в більшій мірі підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях

б) моя сім'я повністю підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях

в) моя сім'я не підтримує мене у виборі моєї професії, у всіх моїх починаннях і прагненнях

10. про нашу сім'ю можна сказати, що вона

11. Для нашої сім'ї характерний такий стиль спілкування як:

а) авторитарний стиль;

б) ліберальний стиль;

в) індиферентний стиль;

г) демократичний стиль

12. Мої батьки є авторитетом для мене

а) так б) ні

13. Вирішальна роль у виборі моєї майбутньої професії належала:

а) батьку б) матері в) власний вибір г) друзям д) родичам е) ваш варіант

14. Я повністю погоджуюсь із думкою батьків:

а) так б) ні

15. Я полюбляю відпочивати разом із батьками

а) так б) ні в) ваш варіант _____

16. У нашої сім'ї є власні правила, цінності, норми, яких дотримується вся сім'я беззаперечно

а) так б) ні в) ваш варіант _____

17. Атмосфера в нашій сім'ї сприяє особистісному росту і розвитку власних інтересів

а) так б) ні в) частково г) ваш варіант _____

18. Якщо ні, то що саме стоїть на перешкоді у досягненні особистісного росту і розвитку

19. У мене із батьками довірливі, дружні стосунки

а) так б) ні в) ваш варіант _____

20. Кожен із членів нашої сім'ї має право на власну думку

а) так б) ні в) ваш варіант _____

21. Чи задоволені Ви взаємовідносинами у сім'ї

а) так б) ні в) ваш варіант _____

22. Що б ви хотіли змінити у стосунках із Вашими батьками

23. Що спонукало Вас обрати саме дану професію?

24. Оцініть Вашу готовність до професійного росту і розвитку від 1 до 10, де 1 повна відсутність готовності, а 10 – повна готовність до професійного росту і розвитку_____

25. Чи плануєте в майбутньому працювати по спеціальності: а) так б) ні

26. Якщо ні, то чому_____

27. Вкажіть професійну сферу, в якій працює ваш батько_____

28. Вкажіть професійну сферу, в якій працює Ваша матір_____

29. Чи можете Ви назвати свого батька особистістю, що досягнула успіху у професійній діяльності: : а) так б) ні

30. Чи можете Ви назвати свою матір особистістю, що досягнула успіху в професійній сфері:: а) так б) ні

Анкета 2

Шановні студенти! Уважно прочитайте твердження анкети, не пропускаючи жодного з них. Виберіть той варіант відповіді, який найбільше буде Вам підходити. Отримана інформація буде використовуватись тільки в узагальненій формі в наукових цілях.

2. Мій світогляд, на мою думку

а) атеїстичні;

б) релігійні;

в) містика

2. Карта світу (образ світу) у мене

а) існує;

б) не існує

3. Я відчуваю, що вибір цікавих для мене книг або вибір іншої пізнавальної інформації

а) залежить від мого світогляду;

б) не залежить від мого світогляду

4. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

а) впливає на мою поведінку;

б) не впливає на мою поведінку

5. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

а) впливає на моє спілкування

б) не впливає на моє спілкування

6. Я відчуваю, що наявність картини світу (образ світу)

а) впливає на моє пізнання світу

б) не впливає на моє пізнання світу

7. Для мене пізнання, пізнавальна діяльність означає

а) більше, ніж спілкування і праця;

б) не більше, ніж спілкування і праця;

в) не є цінністю для мене

Інформація про себе: ПІБ _____

Ваш вік:

о ____ років. **Стать:**

о чоловіча; о жіноча.

Ваш сімейний стан:

о незаміжня\неодружений;

о перебуваю в шлюбі;

о розлучений\а;

о розійшовся\лася;

Стан батьківської сім'ї: о повна о не повна о батьки розлучені

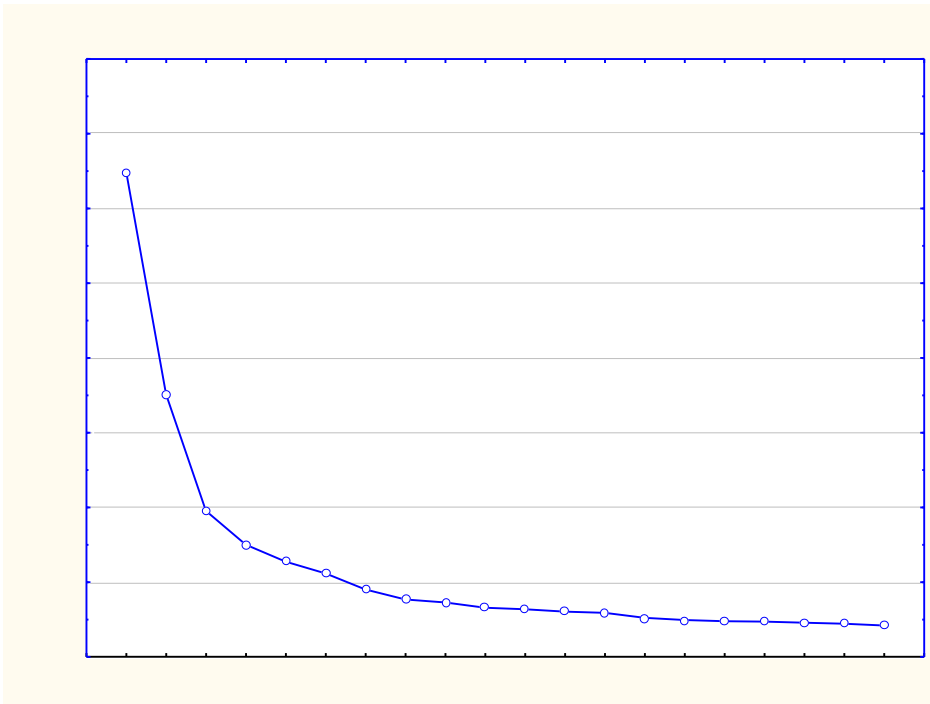
Рівень Вашої освіти: о базова середня; о повна середня; о середня спеціальна; о вища незавершена; о вища; о академічна

Наявність братів/ сестер/ однак (якщо є брати/сестри вказати вашу порядковість)

ро вдячні Вам за співпрацю!

ДОДАТОК Б.2.1.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ

All Groups Eigenvalues Extraction: Principal components

Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative	Cumulative - %
------------	--------------------	------------	----------------

Eigenvalue

Eigenvalue	% Total - variance	Cumulative	Cumulative - %
1 14,05807	20,37402	14,05807	20,37402
2 7,01826	10,17139	21,07633	30,54541
3 3,91565	5,67486	24,99198	36,22027
4 3,06883	4,44757	28,06081	40,66784
5 2,57453	3,73120	30,63534	44,39904
6 2,19502	3,18119	32,83036	47,58023
7 1,86666	2,70531	34,69702	50,28553
8 1,59316	2,30892	36,29018	52,59446

All Groups Factor Loadings (Varimax normalized) Clusters of loadings are marked; those clusters determine the oblique factors for hierarchical analysis

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5	Фактор 6	Фактор 7	Фактор 8
0, Прагнення до самоактуалізації	0,760514	0,073284	0,154901	-0,022628	0,023990	-0,478241	0,035947	0,048638
0, Орієнтація в часі	0,527293	0,162290	0,068931	0,053901	0,090951	0,427921	-0,158680	0,080258
0, Цінність самоактуалізації	0,555099	0,143479	0,207068	0,103965	-0,040824	0,310114	-0,140527	0,083055
0, Погляд на природу людини	0,426027	0,063466	0,102109	0,125322	-0,087913	0,238193	0,074051	0,369242
-0, Потреба в пізнанні	0,442864	0,027849	0,168866	0,050783	0,021793	0,418716	-0,161686	-0,069373
0, Креативність	0,620760							

0,	-0,	0,		0,	0,				-0,	-0,
				06840	15763	049195	016920	322165	049533	053514
				9	3					
-0,	0,	Автономність	0,780791	00408	01985	069096	056031	050317	028401	019263
				9	3					
-0,	0,	Спонтанність	0,783605	04673	08806	017841	017094	069302	070133	029165
				1	8					
		Саморозуміння	0,509934	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
				12068	15325	010751	033187	318982	155155	008914
				7	7					
		Аутосимпатія	0,776557	-0,	0,	0,	-0,	0,	0,	-0,
				00025	08258	004338	027641	125279	051880	091515
				5	4					
		Контактність	0,639647	0,	0,	0,	-0,	0,	-0,	0,
				09148	11808	080582	013544	166322	050184	165301
				4	2					
		Гнучкість в спілкуванні	0,606372	0,	0,	0,	-0,	0,	-0,	0,
				03132	12534	076835	006289	273588	025731	045593
				2	1					
		Показник готовності	0,268742	0,	0,	0,	-0,	0,	0,	0,
		Мотиваційний компонент		04459	28227	080224	012928	899318	049461	006924
		готовності	0,225232	0,	0,	0,	-0,	0,	0,	-0,
				05958	32144	102052	004477	804958	049534	031221
				0	5					
		Когнітивний компонент	0,195937	-0,	0,	0,	-0,	0,	0,	-0,
		готовності		00751	27786	118506	048049	794496	086358	012707
				6	9					
		Морально – вольовий компонент	0,266994	0,	0,	0,	0,	0,	-0,	0,
		готовності		01417	27237	063517	042799	784416	053427	029067
				0	0					
		Гностичний компонент	0,266365	0,	0,	0,	-0,	0,	0,	-0,
		готовності		03249	24349	063761	035392	821486	064914	030830
				7	1					
		Організаційний компонент	0,167090	0,	0,	0,	-0,	0,	0,	0,
		готовності		07134	23602	075581	036238	817040	035164	093469
				6	8					
		Здатність до самоуправління	0,224134	0,	0,	0,	-0,	0,	0,	0,
				04014	18126	071092	027659	796462	082307	001280
				3	3					
		Комунікативний компонент	0,264922	0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
		готовності		07910	17959	004932	039635	692748	068672	044444
				1	8					
0,	-0,	0,		0,	0,				-0,	-0,
		Свобода в сім'ї	0,293033	04452	64085	001430	078171	293897	032223	019028
				2	3					
		Досвід в коханні	0,218272	-0,	0,	0,	-0,	0,	-0,	0,
				12313	04206	030808	086752	238315	070037	109970
				8	5					

			-0,14042	0,53583	0,010410	-0,074246	0,074555	0,006206	0,053566
-0,			0,282834	0,53620	0,000776	-0,016617	0,-0,354911		-0,117254
-0,	0,		0,308628	0,55840	0,033511		0,027965	0,252989	-0,068442
0,	-0,	0,	0,177420		-0,086787		-0,020935		-0,164367
			0,294901		-0,024124	0,014529	0,158076	0,130078	0,029183
			0,204188	0,62749	0,025794	0,041296	0,314691	-0,026928	0,033872
			0,303537	0,33312	0,125813	0,042893	0,233684	-0,055463	0,190287
-0,	0,		-0,181686	0,04294	0,35919	-0,099602	-0,159288	-0,284816	-0,068898
			0,025201	0,02668	0,128063	0,033441	0,065077	0,096355	0,419764
			0,116462	0,08471	-0,027148	0,054385	0,091448	0,096239	0,072075
0,	0,		0,315185	0,14127	0,23223	0,054038	0,007907	0,348563	-0,162176
0,	0,		0,054591	0,06158	0,057783	0,098486	0,174692	0,090015	-0,001903
			0,079828	0,03528	0,064855	-0,034488	0,116134	-0,089596	0,419322
			0,110588	0,02581	0,034636	0,019993	0,107162	0,148613	0,588241
			-0,002107	-0,24288	-0,083099	0,089565	0,159007	-0,026598	0,331098
			0,089725	0,01091	0,054851	-0,065840	0,114977	0,142171	0,128374
			0,186978	0,04219	-0,009221	0,019353	0,304407	0,011836	0,025901

			0,	-0,	-0,	-0,	0,	0,	0,
	Шлюб в зрілому віці	0,125154	18698	27859	019168	100312	325995	077722	048526
			9	5					
			0,	-0,	-0,	0,	0,	0,	0,
	Згуртованість сім'ї	0,098467	74292	01769	061789	059759	031962	077138	036081
			6	0					
0,			0,	-0,			0,	0,	-0,
0,	Експресивність сім'ї	0,091545	70865	00831	076443	066996	018830	113023	089038
			6	4					
			0,	0,	-0,	-0,	0,	0,	0,
	Конфлікт сім'ї	-0,096035	03311	08769	035202	031048	041159	434804	012317
			7	7					
			0,	-0,	0,	0,	-0,	0,	0,
	Незалежність сім'ї	0,062472	69529	06299	003540	080653	011547	119532	059009
			7	6					
0,			0,	0,			0,	-0,	-0,
0,	Орієнтація на досягнення сім'ї	0,020034	66436	04249	078746	128710	021185	033054	022449
			1	9					
	Інтелектуально – культурна орієнтація сім'ї	-0,028568	59856	00957	-0,	-0,	0,	0,	-0,
			1	3	026863	002513	144987	078186	127041
			0,	-0,	-0,	0,	0,	0,	0,
	Орієнтація на активний відпочинок	0,158458	46914	08928	012761	034919	015972	011978	076815
			3	2					
0,			0,	0,			0,	0,	-0,
0,	Морально – етичний аспект сім'ї	0,077241	61158	01198	218446	132562	074007	078233	188141
			6	7					
			0,	-0,	0,	-0,	0,	0,	0,
	Організація сім'ї	-0,070961	74914	02652	031433	036547	033283	124847	225348
			2	3					
			0,	0,	0,	0,	0,	0,	0,
	Контроль сім'ї	-0,150390	49342	08665	006268	063849	079814	071911	301922
			1	9					
			0,	-0,	0,	0,	0,	0,	0,
	Позитивний інтерес батька	0,139197	45904	05988	190254	500915	022240	089471	008558
			6	4					
			0,	-0,	0,	0,	-0,	0,	0,
	Директивність батька	-0,063469	21245	01495	034458	605857	004682	479709	119575
			6	1					
			-0,	0,	-0,	0,	-0,	0,	0,
	Ворожість батька	-0,116418	16170	07770	073056	524889	039796	528414	011130
			6	0					
0,			0,	0,	213654	0,	0,	0,	-0,
	Автономність батька	0,117094	32084	01248		581541	014046	168780	075445
			5	2					
			0,	0,	024882	0,	-0,	0,	0,
	Непоследовність батька	0,018388	09413	00432		748193	046603	388547	042978
			0	9					
0,			0,	0,	243565	026279	042591	710402	022053
0,	Позитивний інтерес матері	0,072358	39442	00699					
			6	9					

			0,054345	177266	052017	0,156815	0,306959	0,012271	0,624195	0,069238
0,0	0,0	Директивність матері	-0,054345	066045	057555	060952	-0,773986	023119	-0,236369	-0,002276
0,0	0,0	Ворожість матері	-0,036254	287464	042225	234602	162668	056851	606257	095607
		Автономність матері	0,095840	162727	047092	093047	0,733080	-0,043687	0,093867	0,060959
		Непослідовність матері	-0,035973	0,131342	007833	0,906420	0,090207	0,080614	0,018712	-0,035924
		Персональна ідентифікаційна орієнтація	0,082301	0,110081	006632	0,887202	0,151233	0,057251	0,033571	-0,012743
		Реляційна ідентифікаційна орієнтація	0,069182	0,031455	065162	0,866777	0,058802	0,131787	0,167350	0,006765
		соціальна ідентифікаційна орієнтація	0,041318	0,065038	041503	0,856840	0,065092	0,153389	0,186237	0,046781
0,0	0,0	Колективна ідентифікаційна орієнтація	0,060777	0,458246	007699	258382	225881	011992	044021	052921
0,0	0,0	Самодетермінація	0,014898	0,392530	038627	131320	-0,412915	080325	-0,249737	0,057909
0,0	0,0	Сімейна ідентифікація	-0,086759	0,051812	147193	165130	-0,131837	179140	-0,132015	0,422160
-0,0	0,0	Стать	0,050954	0,011107	146280	153984	0,044141	160784	0,014016	110740
		Вік	-0,076218							

ДОДАТОК Б.2.2.

Внутрішня надійність методики “Діагностика рівня парціальної готовності до професійного – педагогічного саморозвитку”

Шкали	Показник α
Мотиваційний компонент готовності	$\alpha=0,96$
Когнітивний компонент готовності	$\alpha=0,94$
Морально – вольовий компонент готовності	$\alpha=0,95$
Гностичний компонент готовності	$\alpha=0,94$
Організаційний компонент готовності	$\alpha=0,93$
Здатність до самоуправління	$\alpha=0,93$
Комунікативний компонент готовності	$\alpha=0,96$

Внутрішня надійність анкети на визначення сімейної ідентифікації

Шкали	Показник α
Сімейна ідентифікація	$\alpha=0,94$

Внутрішня надійність методики “Шкала сімейного оточення” (автор Р.Н.Моос, адаптована С.Ю .Купріяновим)

Шкали	Показник α
Згуртованість сім'ї	$\alpha=0,95$
Експресивність сім'ї	$\alpha=0,95$
Конфлікт в сім'ї	$\alpha=0,95$
Незалежність сім'ї	$\alpha=0,95$
Орієнтація на досягнення в сім'ї	$\alpha=0,96$
Інтелектуально – культурна орієнтація	$\alpha=0,96$
Орієнтація на активний відпочинок	$\alpha=0,96$
Морально – етичний аспект	$\alpha=0,96$
Організація сім'ї	$\alpha=0,96$

Контроль сім'ї	$\alpha=0,96$
----------------	---------------

Внутрішня надійність методики «Поведінка батьків і відношення підлітків до них» (ПР, автор Е.Шафер)

Шкали	Показник α
Директивність батьків	$\alpha=0,86$
Ворожість батьків	$\alpha=0,77$
Автономність батьків	$\alpha=0,81$
Непоследовність батьків	$\alpha=0,75$
Позитивний інтерес батьків	$\alpha=0,91$

Внутрішня надійність методики «Ціннісні орієнтації у сфері сімейних відносин»

Шкали	Показник α
Свобода в сім'ї	$\alpha=0,89$
Досвід в коханні	$\alpha=0,57$
Досягнення в роботі	$\alpha=0,59$
Гнучке загальне виховання	$\alpha=0,89$
Свобода сексуального вираження	$\alpha=0,60$
Самовираження особистості	$\alpha=0,61$
Широта зовнішніх контактів в сім'ї	$\alpha=0,58$
Прагнення до досягнення дітьми великих успіхів	$\alpha=0,85$
Прихильність інтересам сім'ї	$\alpha=0,90$
Ранній шлюб	$\alpha=0,58$
Порядок і дисципліна в сім'ї	$\alpha=0,55$
Вірність в любові	$\alpha=0,55$
Глибина сімейних зв'язків	$\alpha=0,87$
Жорстке, ригідне спеціальне виховання	$\alpha=0,58$

Сексуальна стриманість	$\alpha=0,62$
Самопожертва задля дітей	$\alpha=0,73$
Обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних	
Шкали	Показник α
Персональна ідентифікаційна орієнтація	$\alpha=0,9254$
Реляційна ідентифікаційна орієнтація	$\alpha=0,93$
Соціальна ідентифікаційна орієнтація	$\alpha=0,88$
Зв'язків Кольєктивна ідентифікаційна орієнтація	$\alpha=0,85$
Реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей	$\alpha=0,66$
Прихильність інтересам суспільства	$\alpha=0,67$
Шлюб в зрілому віці	$\alpha=0,59$

Внутрішня надійність опитувальника «Аспекти ідентичності» (AIO IV, автори Cheek, Smith &

Тропп)

ДОДАТОК В.3.1.

Регресійний аналіз для показника « готовність до професійної самореалізації»

Regression Summary for Dependent Variable: готовність до професійної самореалізації

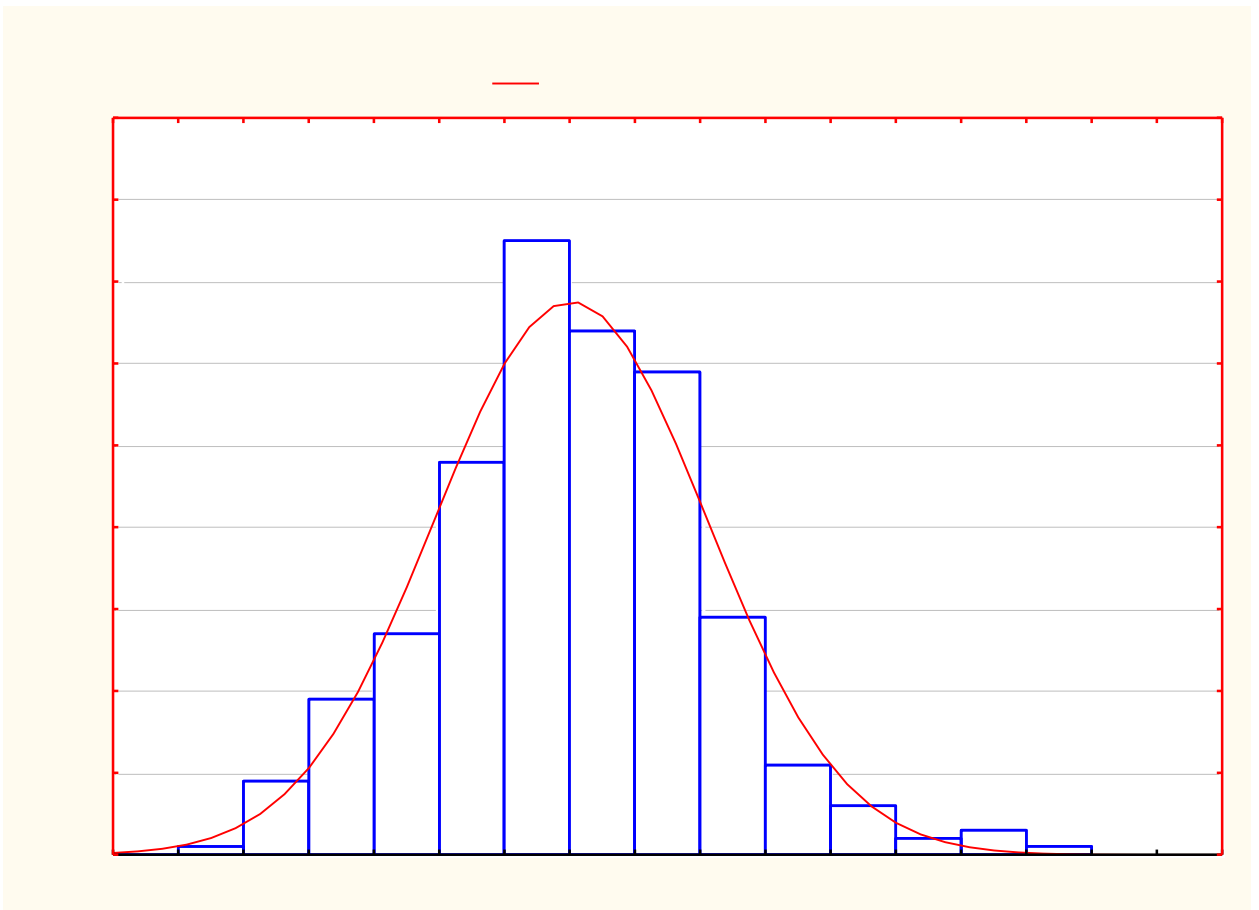
	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(307)	p-level
Intercept			14,12996	4,119992	3,42961	0,000687
127214	Свобода в сім'ї	0,06525782448	0,94943	0,259700	0,052154	0,952154
048025	Досвід в коханні	0,04971165905	0,96609	0,682184	0,334760	0,334760
101424	Досягнення в роботі	-0,05181029483	-1,95760	0,661436	-1,051183	0,051183
056161	Гнучке загальне виховання	0,06279773624	0,89431	0,823240	0,371854	0,371854
208617	Свобода сексуального вираження	0,05817271676	2,58621	0,757559	3,000390	0,000390
037615	Самовираження особистості	0,05228347405	0,71945	0,658903	0,472411	0,472411
065682	Широта зовнішніх контактів	0,05490680643	0,19627	0,674121	1,232513	0,232513
080535	Прагнення досягнення дітьми успіхів	0,06307608956	1,27679	0,853365	1,202643	0,202643
066559	Прихильність інтересам сім'ї	0,05284001381	1,25961	0,804857	1,208765	0,208765
095197	Ранній шлюб	0,05072109164	1,87686	0,581628	1,061485	0,061485
053029	Порядок і дисципліна сім'ї	0,05481766918	0,96739	0,691740	0,334112	0,334112
033094	Вірність в любові	0,05677443971	0,58291	0,754328	0,560379	0,560379
	Глибина сімейних зв'язків	0,052852191412	2,75022	0,759378	3,62167	0,000342
	Ригідне спеціальне виховання	-0,090352	-1,16152	0,750509	-1,54764	0,122739
	Сексуальна стриманість	-0,029867	-0,38240	0,673027	-0,56818	0,570326
	Самопожертва задля дітей	0,039744	0,45963	0,600325	0,76563	0,444482
	Обмеженість сімейних зв'язків	0,060580	0,75797	0,690258	1,09810	0,273021
	Реальні очікування, що спираються на можливості дітей	-0,069111	-0,83564	0,646131	-1,29329	0,196882
	Прихильність інтересам суспільства	0,069174	0,87744	0,739905	1,18589	0,236583
	Шлюб в зрілому віці	0,099385	1,36246	0,696976	1,95481	0,051513
	Згуртованість сім'ї	-0,017172	-0,11379	0,432673	-0,26299	0,792736

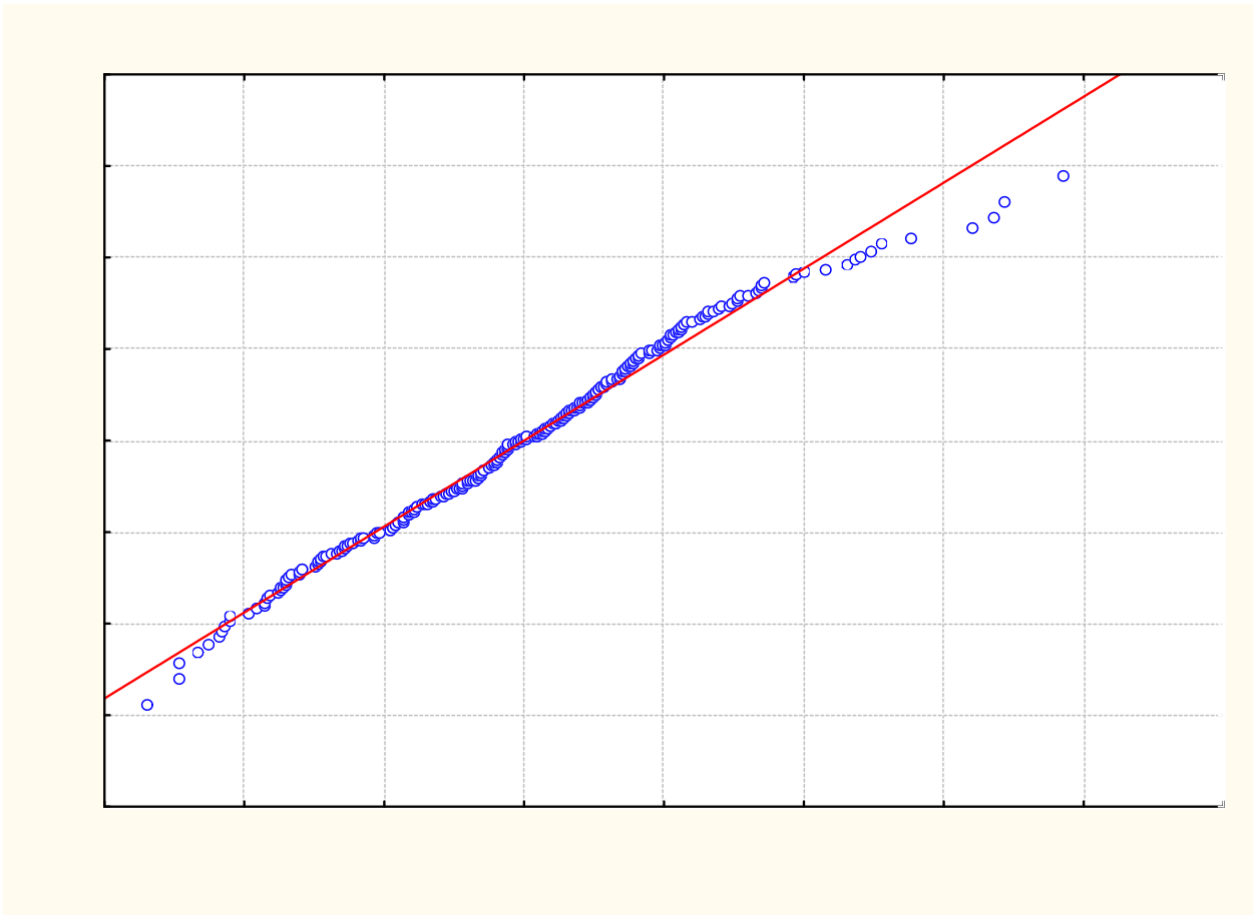
	Експресивність сім'ї	0, 005521	0,062567	0, 04370	0,495251	0, 08824	0, 929742
	Конфлікт в сім'ї	-0, 008195	0,050414	-0, 01562	0,096102	-0, 16256	0, 870971
	Незалежність в сім'ї	0, 064808	0,060828	0, 53784	0,504819	1, 06542	0, 287523
	Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї	0, 078888	0,056241	0, 69291	0,493986	1, 40268	0, 161722
	Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї	0, 063951	0,056908	0, 46240	0,411473	1, 12376	0, 261995
	Орієнтація на активний відпочинок	0, 018822	0,049917	0, 13106	0,347580	0, 37706	0, 706391
	Морально – етичний аспект	-0, 008713	0,058533	-0, 07084	0,475893	-0, 14886	0, 881761
	Організація сім'ї	-0, 049099	0,064357	-0, 32727	0,428975	-0, 76291	0, 446100
	Контроль в сім'ї	-0, 050715	0,055365	-0, 40728	0,444623	-0, 91601	0, 360380
	Позитивний інтерес батька	0, 010668	0,083915	0, 02392	0,188155	0, 12713	0, 898919
	Директивність батька	0, 090567	0,079538	0, 25512	0,224051	1, 13867	0, 255727
	Ворожість батька	-0, 209496	0,075906	-0, 73996	0,268109	-2, 75993	0, 006129
099391	Автономність батька	-0, 27293	0,079743	-0, 24640	0,218974	-1, 213568	0, 213568
132493	Непослідовність батька	0, 45449	0,079170	0, 67352	0,271578	1, 095244	0, 095244
087389	Позитивний інтерес матері	0, 19728	0,090987	0, 96046	0,205397	0, 337579	0, 337579
080694	Директивність матері	-0, 23891	0,063046	-0, 27993	0,186663	-1, 201538	0, 201538
	Ворожість матері	0, 169910	0,074857	0, 48289	0,212750	2, 26978	0, 023914
044674	Автономність матері	0, 12952	0,070727	0, 63165	0,205043	0, 528086	0, 528086
	Непослідовність матері	-0, 185273	0,071779	-0, 58318	0,225934	-2, 58117	0, 010310
016792	Персональна ідентифікаційна орієнтація	-0, 0104561	0,115973	-0, 02257	0,155887	-0, 14479	0, 884971
071356	Реляційна ідентифікаційна орієнтація	-0, 0104561		-0, 09436	0,138264	-0, 68244	0, 495476
154508	Соціальна ідентифікаційна орієнтація	0, 26364	0,091851	0, 68216	0,156725	1, 093555	0, 093555

017776	Коллективна ідентифікаційна орієнтація	-0,02913	0,087737	-0,20260	0,143755	-0,839579	0,
017255	Самодетермінація	-0,09132	0,051534	-0,33483	0,272734	-0,737983	0,
060275	Сімейна ідентифікація	-0,10570	0,056289	-0,07082	0,098711	-1,285091	0,

Summary Statistics;

	Value
Multiple R	0,67544
Multiple R ²	0,45621
Adjusted R ²	0,37474
F(46,307)	5,59915
P	0,00000
Std.Err. of Estimate	11,28740

ДОДАТОК В.3.2.

Порівняльний однофакторний дисперсійний аналіз (тест Шеффе) для осіб з різним рівнем готовності до професійної діяльності

Analysis of Variance Однофакторний дисперсійний аналіз Marked effects are significant at $p < ,05000$

	SS - Effec t	df - Effec t	MS - Effec t	SS - Erro r	df - Error	MS - Error	F	p
показник самоактуалізації	11656,1	2	5828,06	63048,7	353	178,60810	32,6305	0,00000
орієнтація в часі	399,0	2	199,52	3372,5	353	9,55380	20,8826	0,00000
Цінності	200,7	2	100,37	2773,3	353	7,85654	12,7750	0,00000
Погляд на природу людини	69,6	2	34,80	2871,9	353	8,13565	4,2774	0,01460
потреба в пізнанні	267,4	2	133,68	2596,0	353	7,35410	18,1776	0,00000
креативність	241,2	2	120,58	3168,8	353	8,97682	13,4323	0,00000

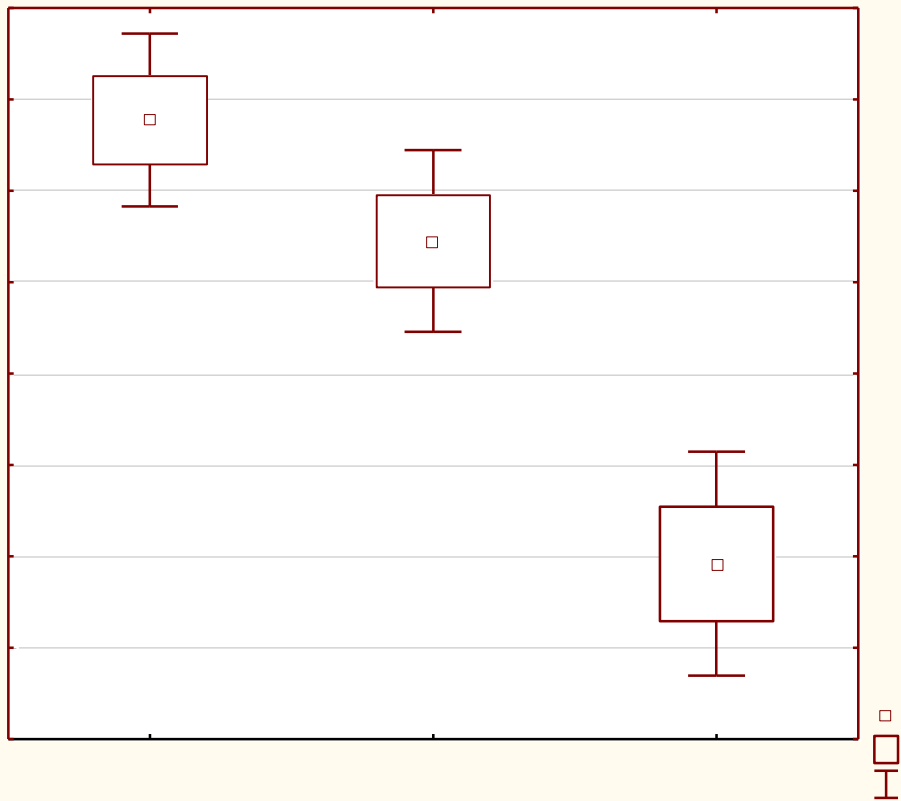
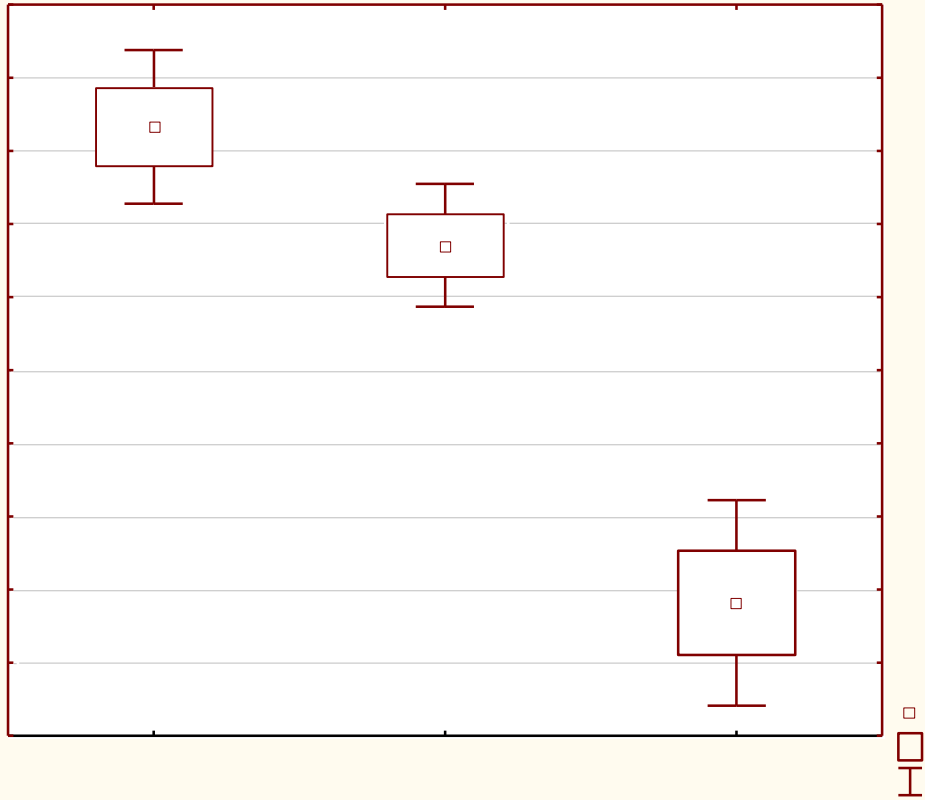
автономність	42,7	2	21,37	3413,7	353	9,6706	2,2099
--------------	------	---	-------	--------	-----	--------	--------

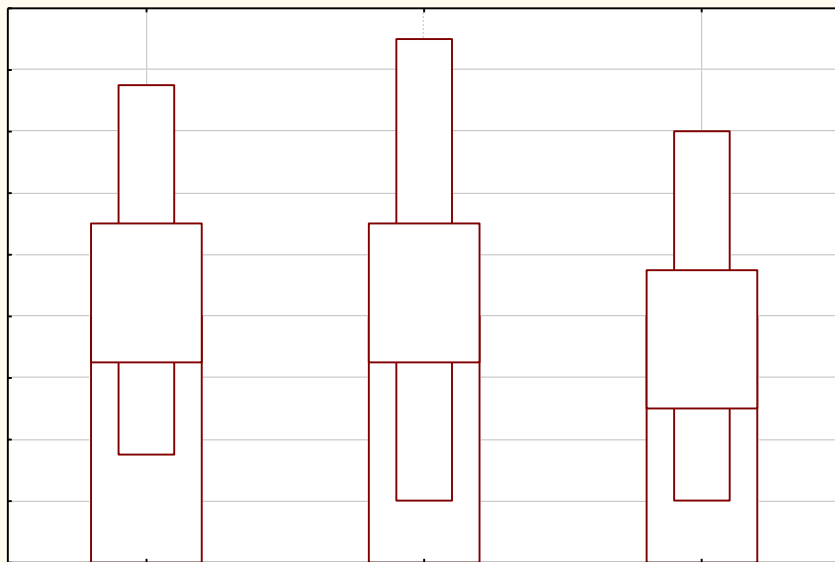
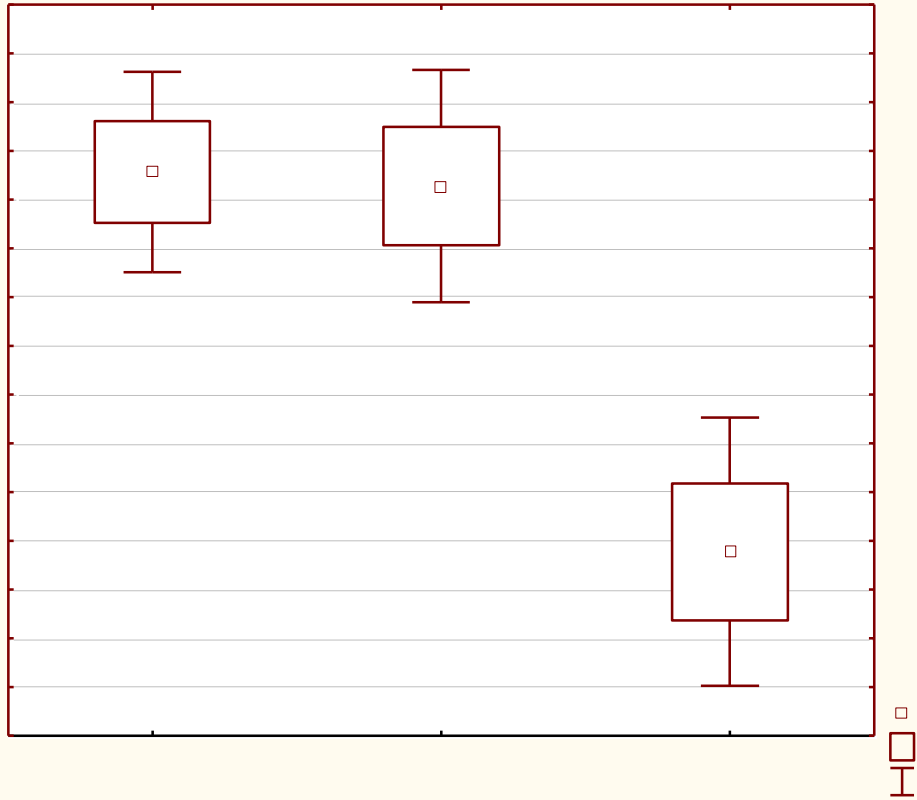
								0, 11122 3
	спонтанність	90,2	2	45,12	2802,9	353	7,9402	5,682600372 4
	саморозуміння	240,4	2	120,18	2675,9	353	7,5804	15, 8535 0,00000 0
	аутосимпатія	144,9	2	72,43	3200,1	353	9,0656	7,989200040 4
	контактність	80,3	2	40,15	2773,3	353	7,8563	5,110800648 5
	гнучкість в спілкуванні	183,5	2	91,77	2293,1	353	6,4959	14, 1269 0,00000 1
35679,	інтегральний показник готовності	4	2	17839, 68	31430, 6	353	89,0385	200, 3592 0,00000 0
	мотиваційний компонент готовності	31953, 7	2	15976, 86	53585, 5	353	151, 8004	105, 2491 0,00000 0
	когнітивний компонент готовності	14410, 5	2	7205,24	24463, 1	353	69,3005	103, 9709 0,00000 0
	морально-вольовий компонент готовності	41249, 4	2	20624, 72	73718, 0	353	208, 8329	98, 7618 0,00000 0
	гностичний компонент готовності	169012, 8	2	84506, 38	163177, 7	353	462, 2599	182, 8114 0,00000 0
	організаційний компонент готовності	2	2	59	0	353	90,4873	2222 0,00000 0
17643,	Здатність до самоуправління	8	2	21308, 8821,91	6	352	60,5357	145, 7308 0,00000 0
11307,	комунікативний компонент готовності	7	2	27221, 5653,84	6	353	77,1149	73, 3170 0,00000 0
	свобода в сім'ї	8,0	2	4,00	353,2	353	1,0006	3,993501927 3
	досвід в коханні	6,6	2	3,32	378,6	353	1,0724	3,095104650 2
	досягнення в роботі	0,3	2	0,14	444,2	353	1,2584	0,108689715 4

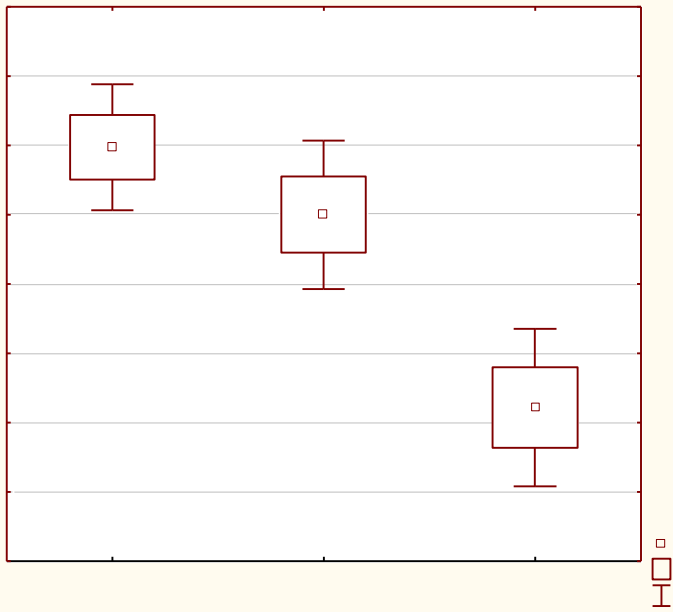
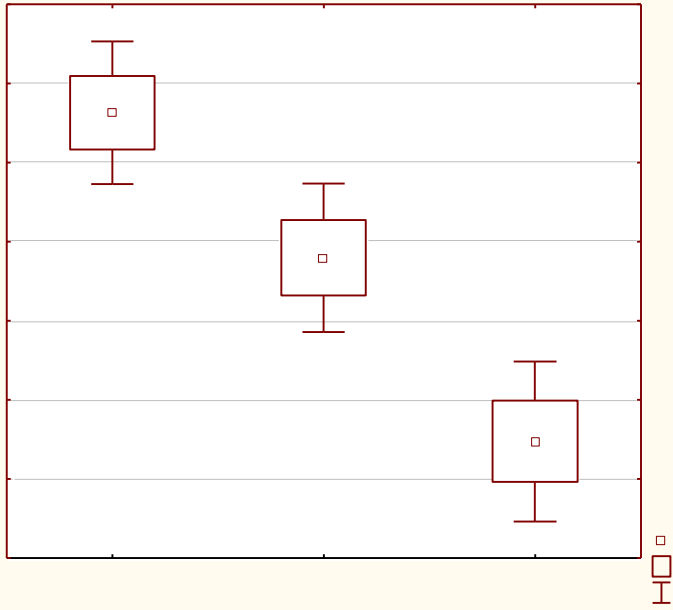
Гнучке загальна виховання	16,1	2	8,07	413,4	353	1,1710	6,8878001163	0,
свобода сексуального вираження	17,4	2	8,71	414,8	353	1,1751	7,4158000700	0,
самовираження особистості	12,2	2	6,12	445,9	353	1,2631	4,8413008429	0,
широта зовнішніх контактів сім'ї	10,6	2	5,29	475,4	353	1,3467	3,9271020567	0,
прагнення до досягнення дітьми успіхів	15,7	2	7,87	387,2	353	1,0968	7,1772000880	0,
прихильність інтересам сім'ї	9,6	2	4,81	305,7	353	0,8660	5,5548004214	0,
ранній шлюб	21,6	2	10,80	527,6	353	1,4947	7,2264000840	0,
порядок і дисципліна в сім'ї	4,6	2	2,30	451,9	353	1,2801	1,7995166900	0,
вірність в любові	4,0	2	2,01	408,8	353	1,1580	1,7327178308	0,
глибина сімейних зв'язків	5,7	2	2,87	350,6	353	0,9932	2,8855057143	0,
жорстке, ригідне спеціальне виховання	8,9	2	4,44	433,2	353	1,2273	3,6199027785	0,
сексуальна стриманість	4,2	2	2,11	439,5	353	1,2450	1,6950185098	0,
самопожертва задля дітей	5,2	2	2,59	540,4	353	1,5309	1,6940185279	0,
обмеженість і поглибленість зовнішніх сімейних зв'язків	8,0	2	4,00	456,3	353	1,2926	3,0929046603	0,
реалістичні очікування, що спираються на можливості дітей	5,3	2	2,63	492,2	353	1,3945	1,8832153620	0,
прихильність інтересам суспільства	24,5	2	12,25	430,1	353	1,2183	10,0560000057	0,
шлюб в зрілому віці	11,9	2	5,94	373,6	353	1,0585	5,6106003993	0,

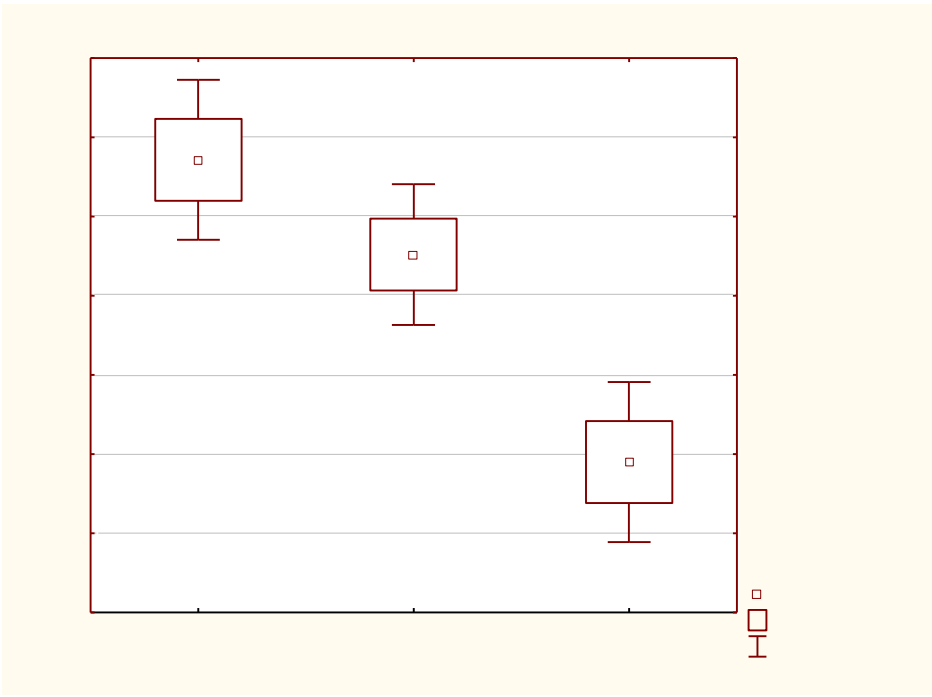
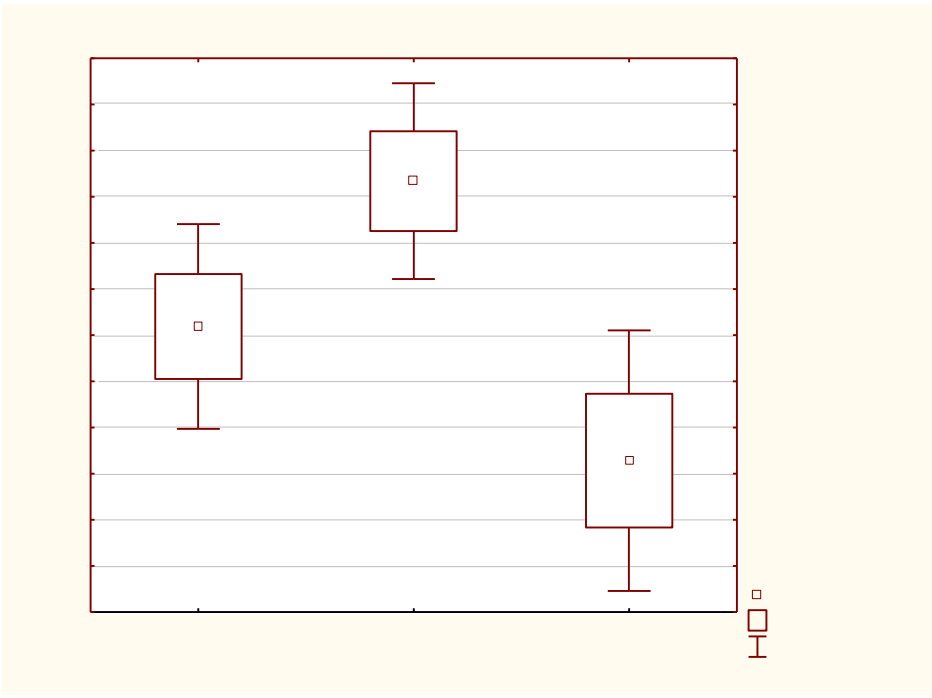
згуртованість в сім'ї	7,7	2	3,85	1703,8	353	4,8265	0,7974	451322
експресивність сім'ї	6,3	2	3,16	1177,6	352	3,3454	0,9453	389558
конфлікти в сім'ї	346,2	2	173,10	19520,8	353	55,2997	3,1302	044926
незалежність в сім'ї	1,3	2	0,67	1099,5	353	3,1147	0,2153	806423
орієнтація на досягнення в сім'ї	7,3	2	3,63	976,8	353	2,7672	1,3123	270504
інтелектуально - культурна орієнтація сім'ї	42,2	2	21,08	1370,6	353	3,8828	5,4290	00476
орієнтація на активний відпочинок	12,0	2	6,02	1512,7	353	4,2852	1,4053	246650
морально - етичні аспекти сім'ї	14,8	2	7,41	1128,1	353	3,1957	2,3186	099904
організація сім'ї	10,7	2	5,35	1679,5	353	4,7577	1,1255	325648
контроль в сім'ї	2,3	2	1,16	1151,1	353	3,2608	0,3570	700008
позитивна оцінка батька	94,7	2	47,33	14418,9	353	40,8466	1,1588	315059
директивність батька	54,6	2	27,28	9109,3	353	25,8053	1,0572	348534
ворожість батька	15,8	2	7,92	5782,1	353	16,3798	0,4837	616928
автономність батька	60,2	2	30,08	9652,7	353	27,3447	1,0999	334038
непослідовність батька	5,5	2	2,75	6182,1	353	17,5129	0,1570	854732
позитивний інтерес матері	248,0	2	123,99	14129,9	353	40,0281	3,0975	04639
директивність матері	32,6	2	16,31	8282,9	353	23,4644	0,6950	499770

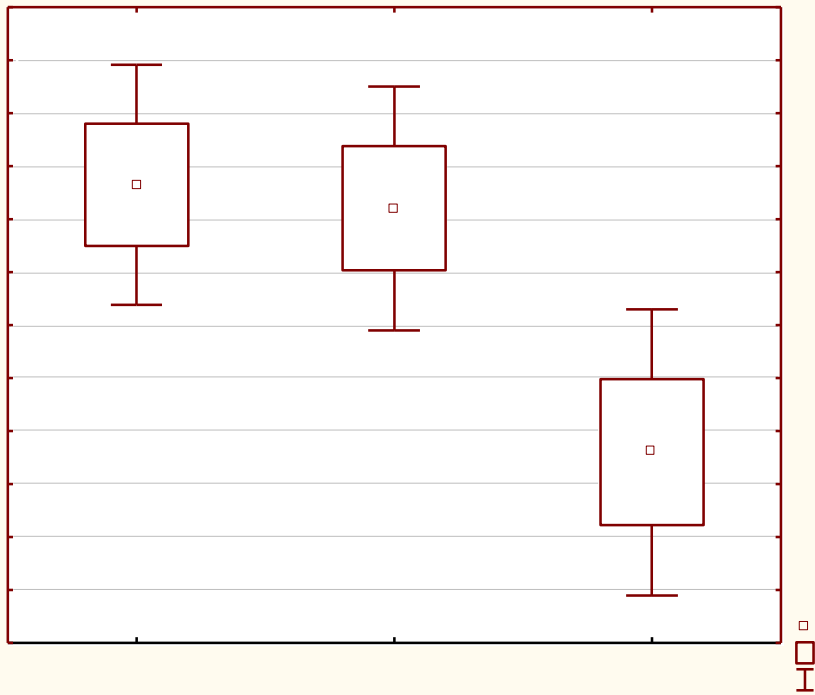
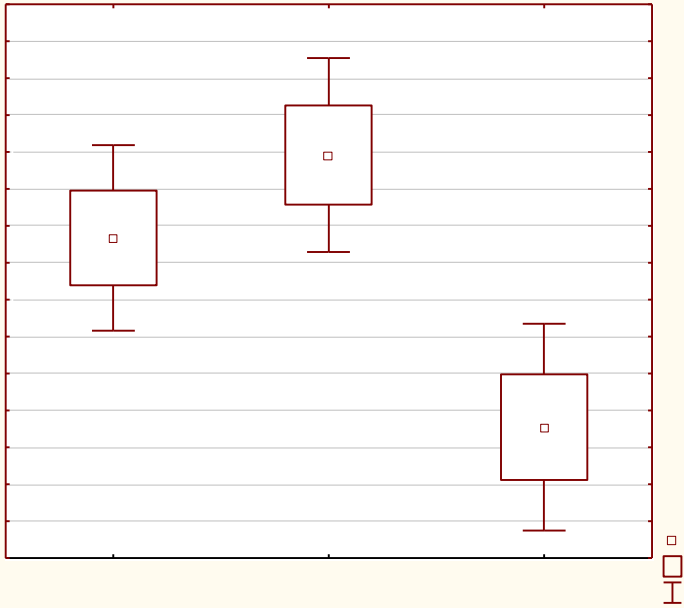
ворожість матері	94,4	2	47,19	8844,8	352	25,1272	1,8781	15441 2	0,
автономність матері	199,1	2	99,57	8531,9	353	24,1696	4,1198	01703 5	0,
непослідовність матері	79,7	2	39,87	7286,4	353	20,6413	1,9317	14642 9	0,
персональна ідентифікаційна орієнтація	802,8	2	401,39	39082, 0	353	110, 7140	3,6255	02763 4	0,
реляційна ідентифікаційна орієнтація	333,0	2	166,50	40876, 1	353	115, 7963	1,4379	23881	0,
соціальна ідентифікаційна орієнтація	827,2	2	413,62	23914, 5	353	67,7465	6,1054	00247	0,
колективна ідентифікаційна орієнтація	916,3	2	458,14	25977, 7	353	73,5911	6,2255	00220	0,
самодетермінація	21,1	2	10,53	2601,6	353	7,3698	1,4292	24089 1	0,
сімейна ідентифікація	163,2	2	81,60	23475, 1	353	66,5016	1,2271	29439	0,

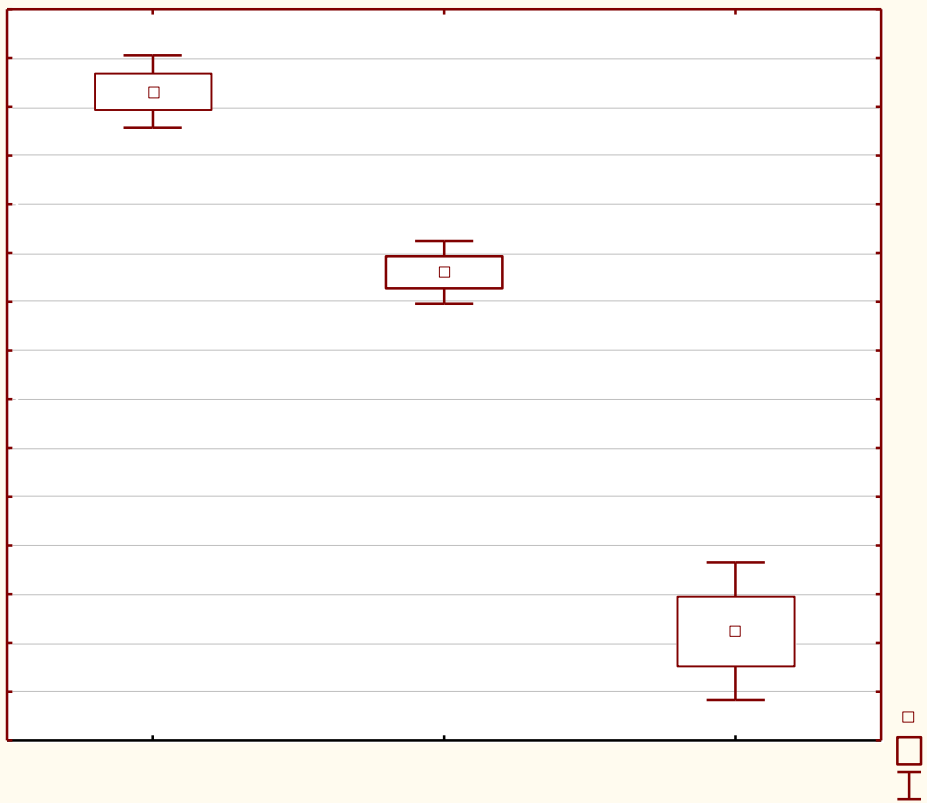
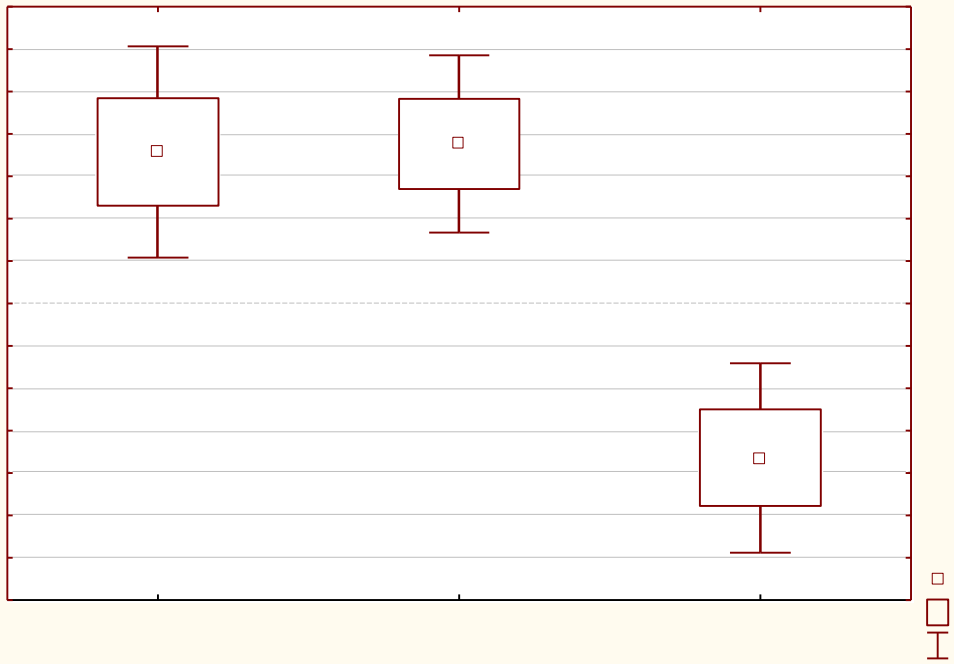

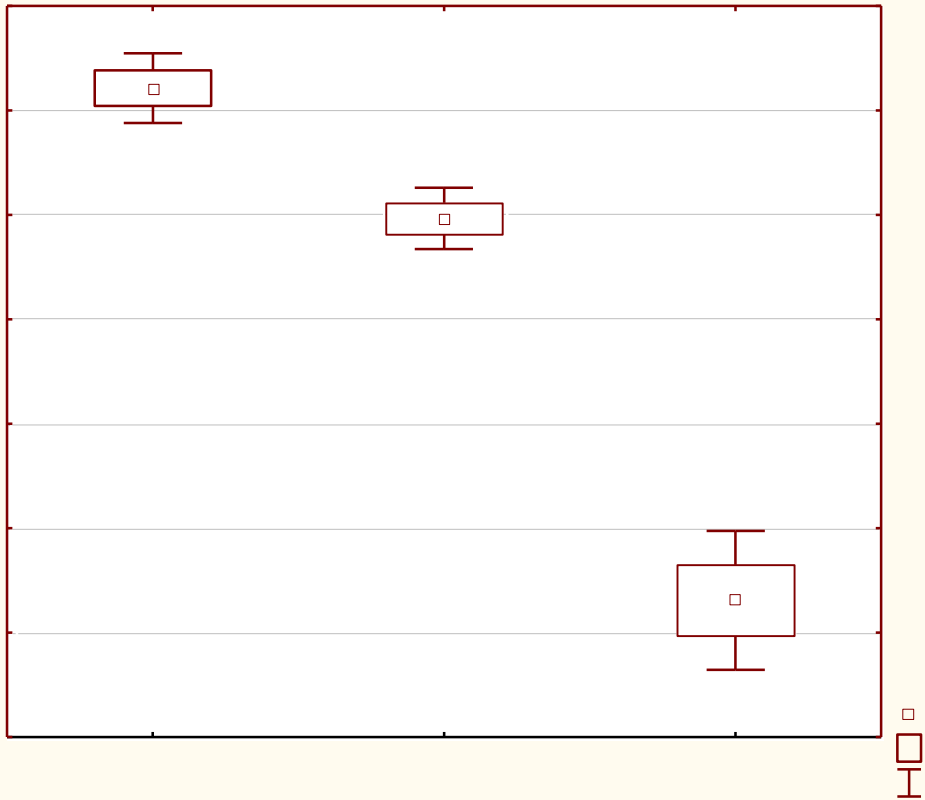
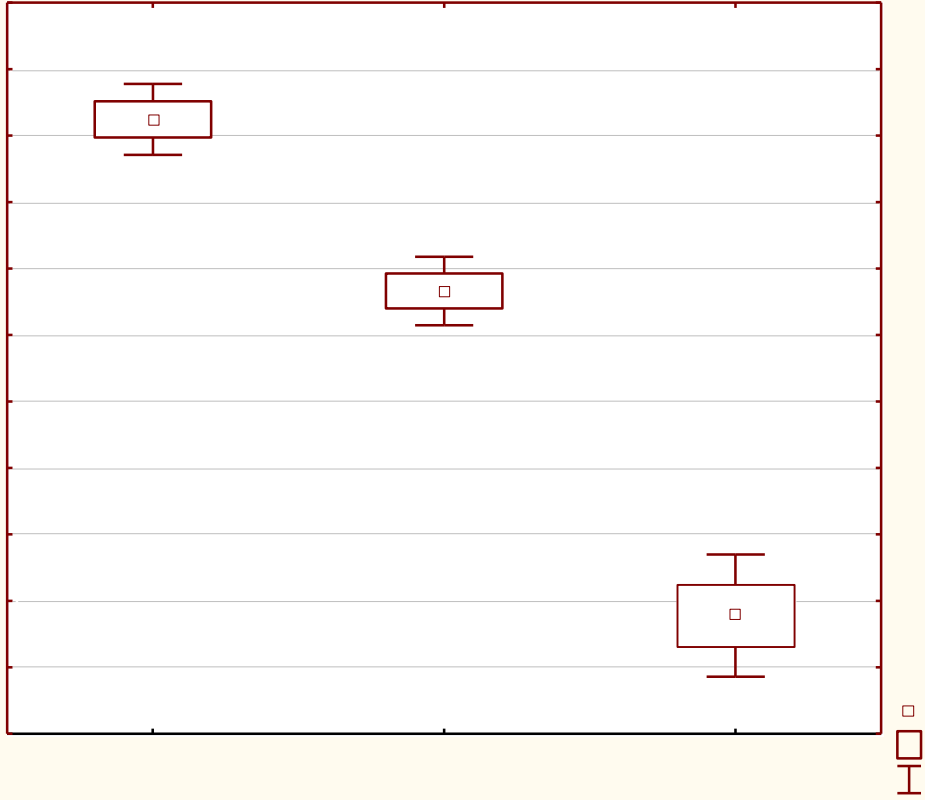

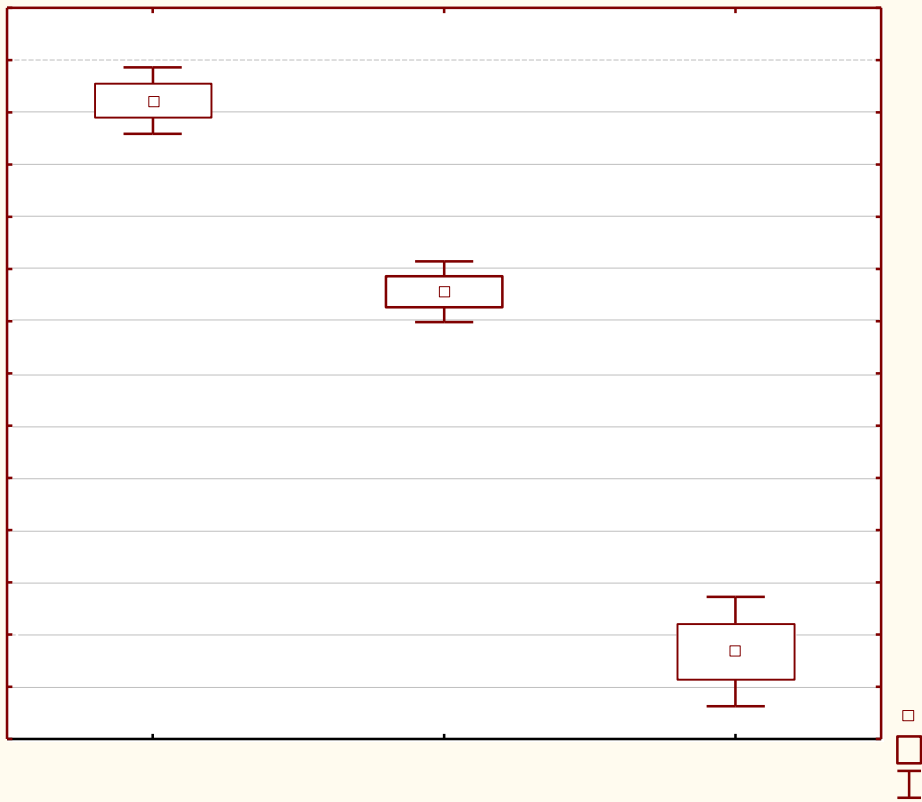
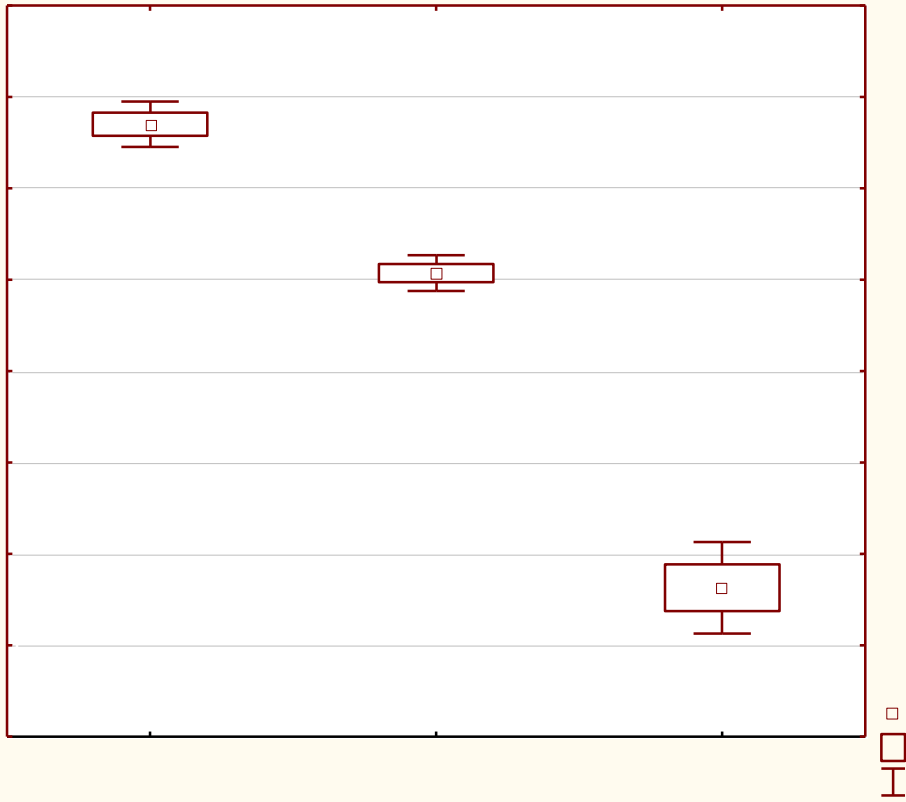

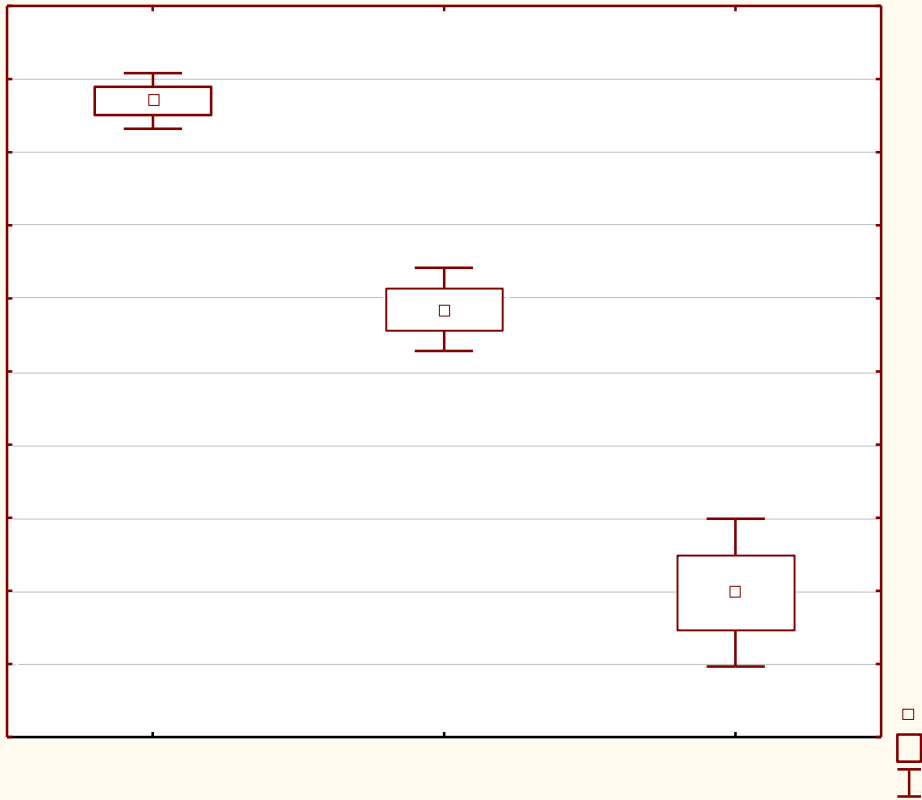
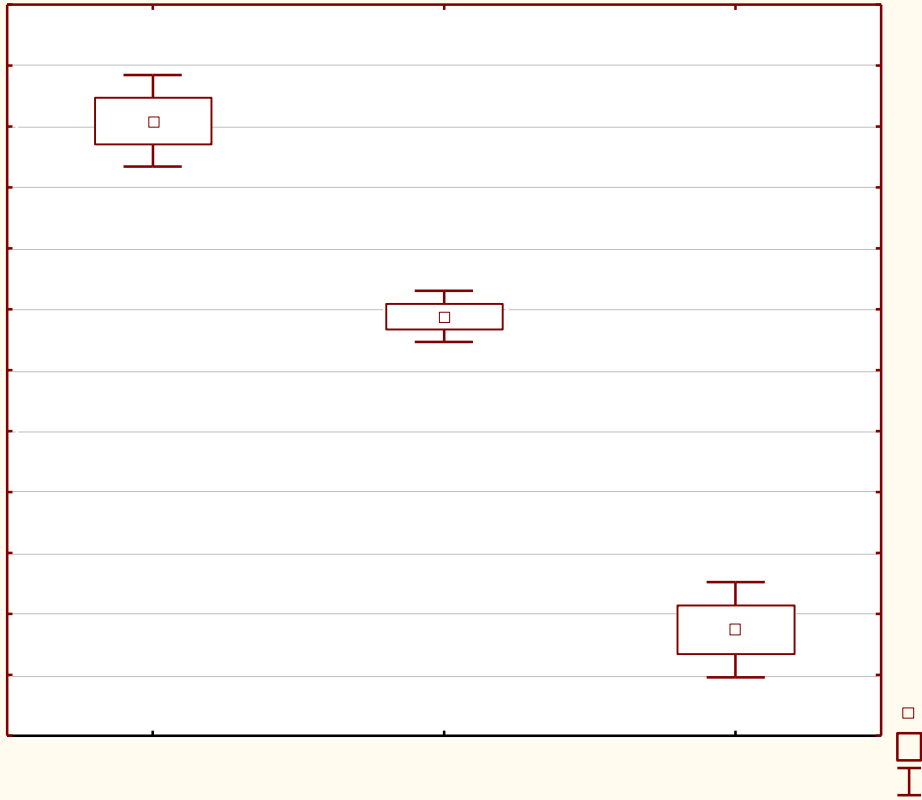

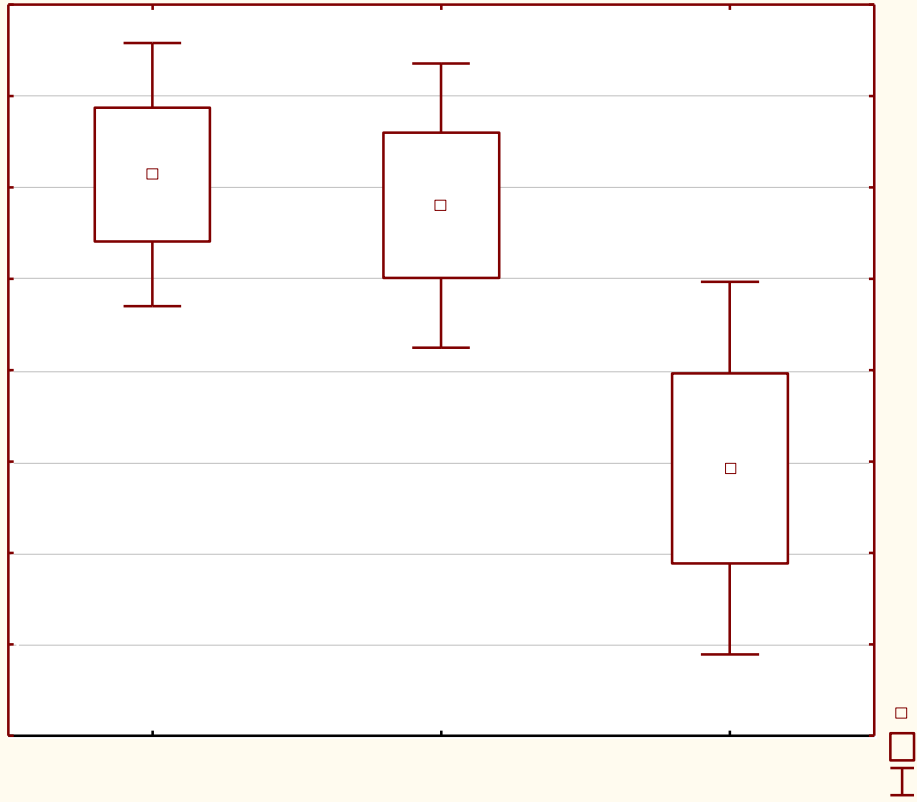

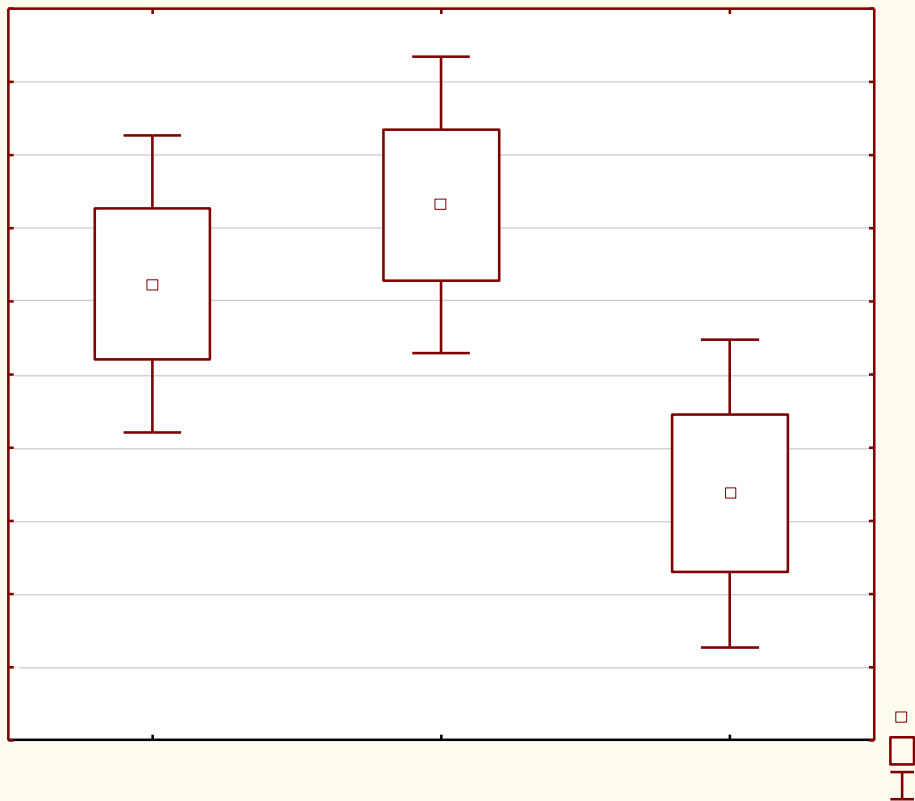
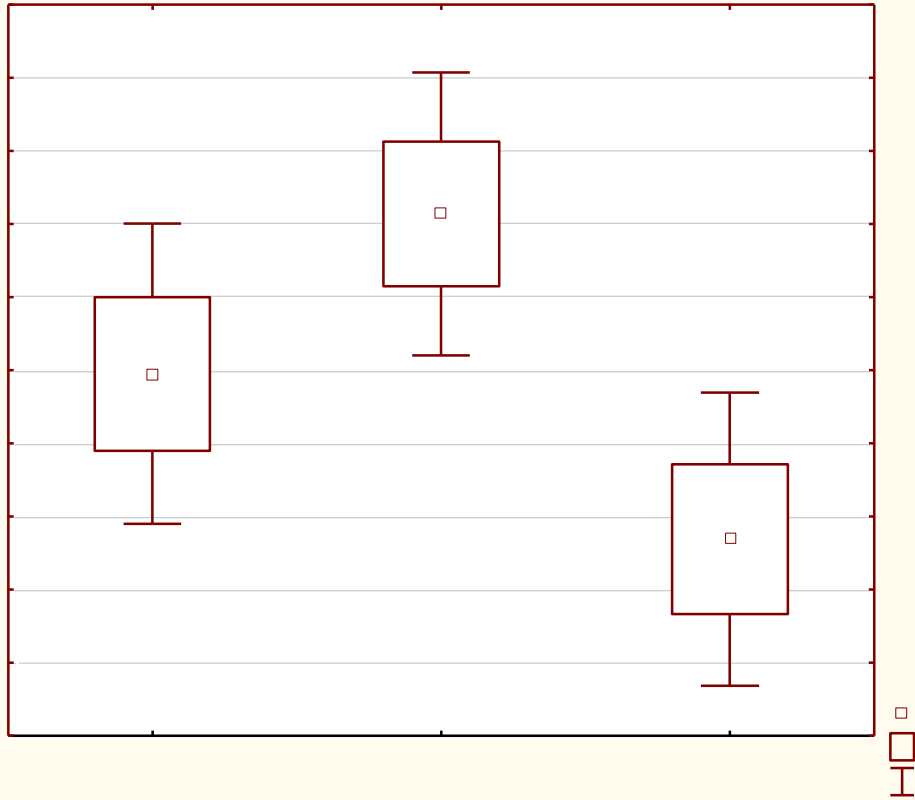

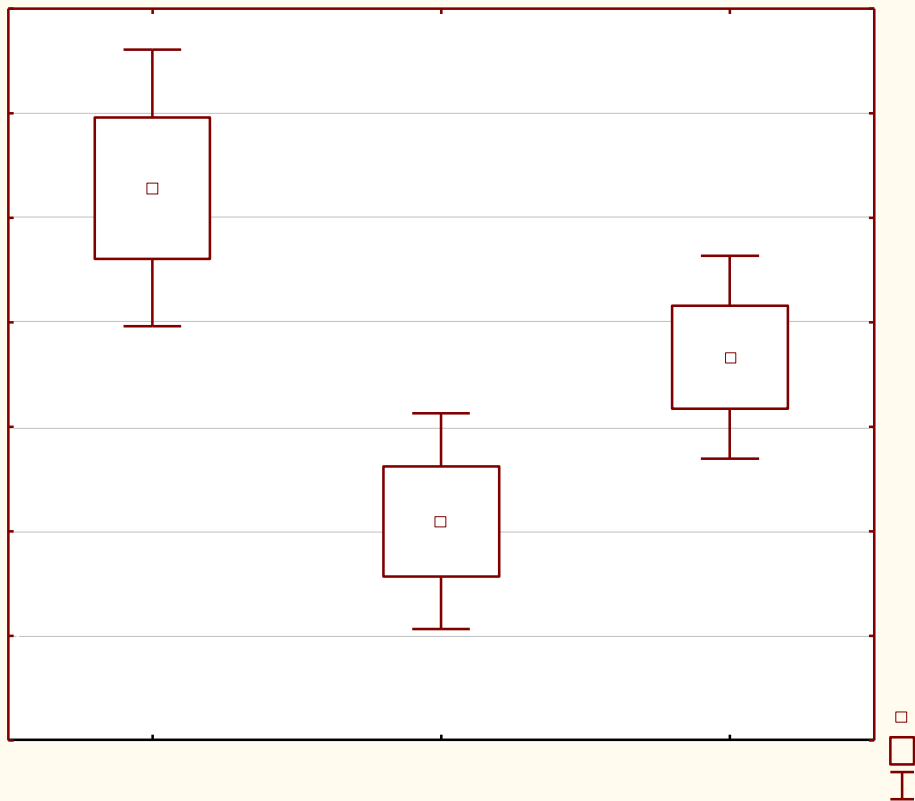
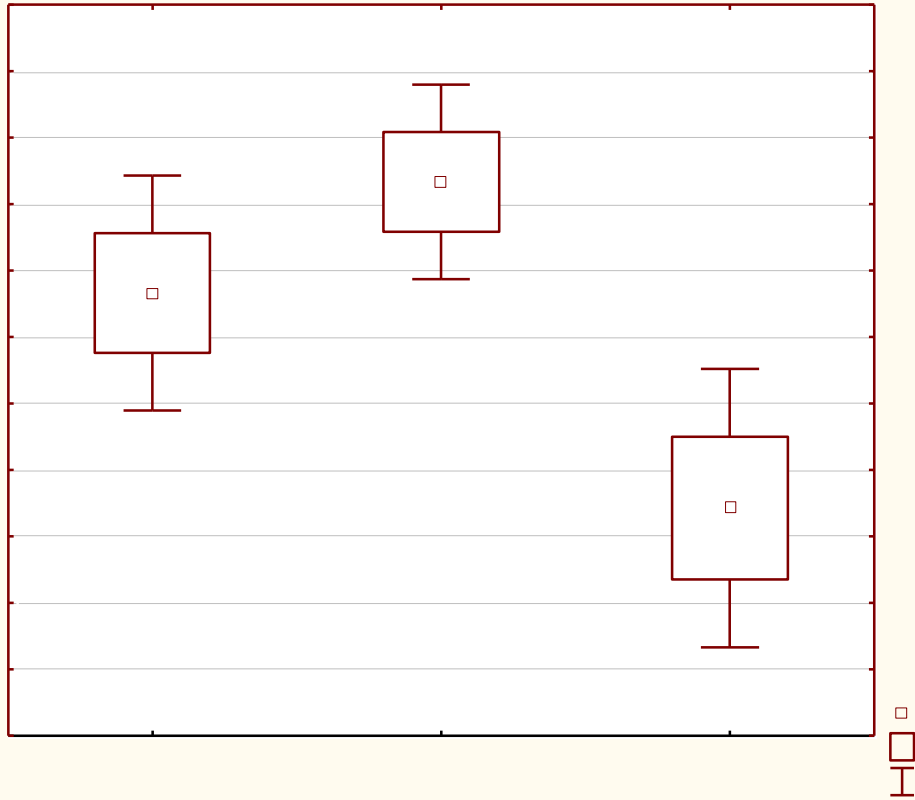

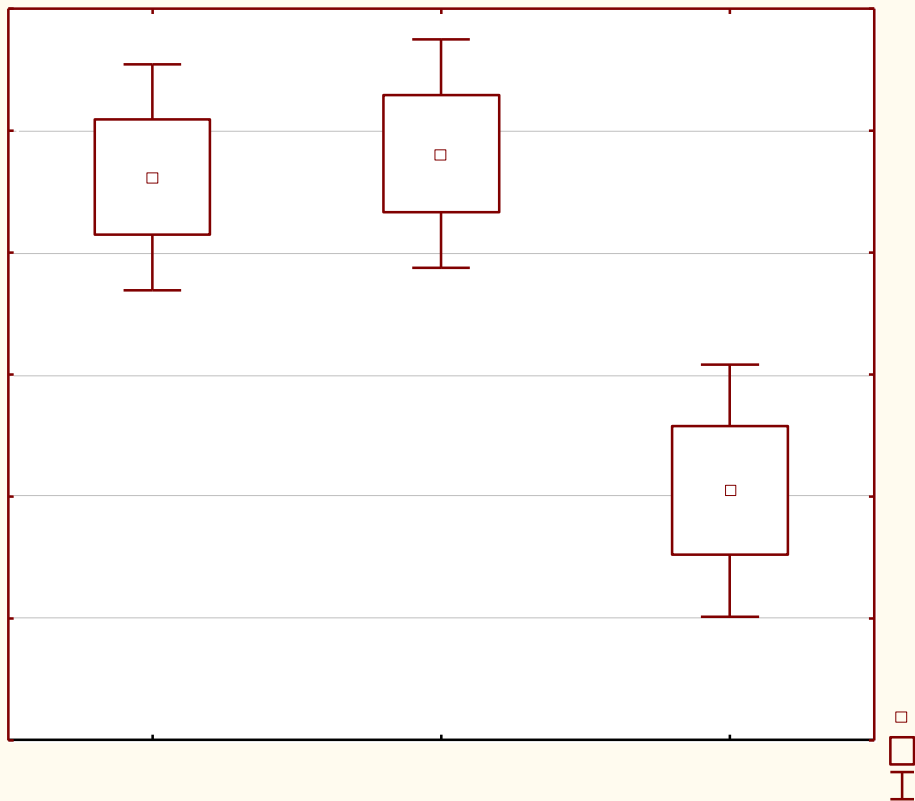
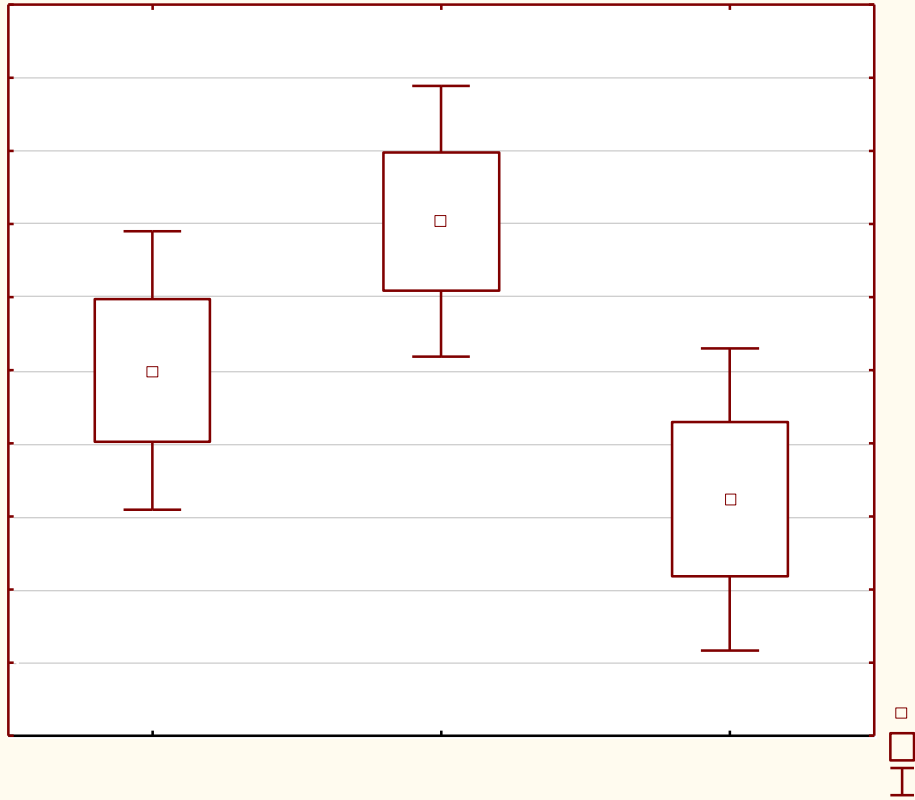

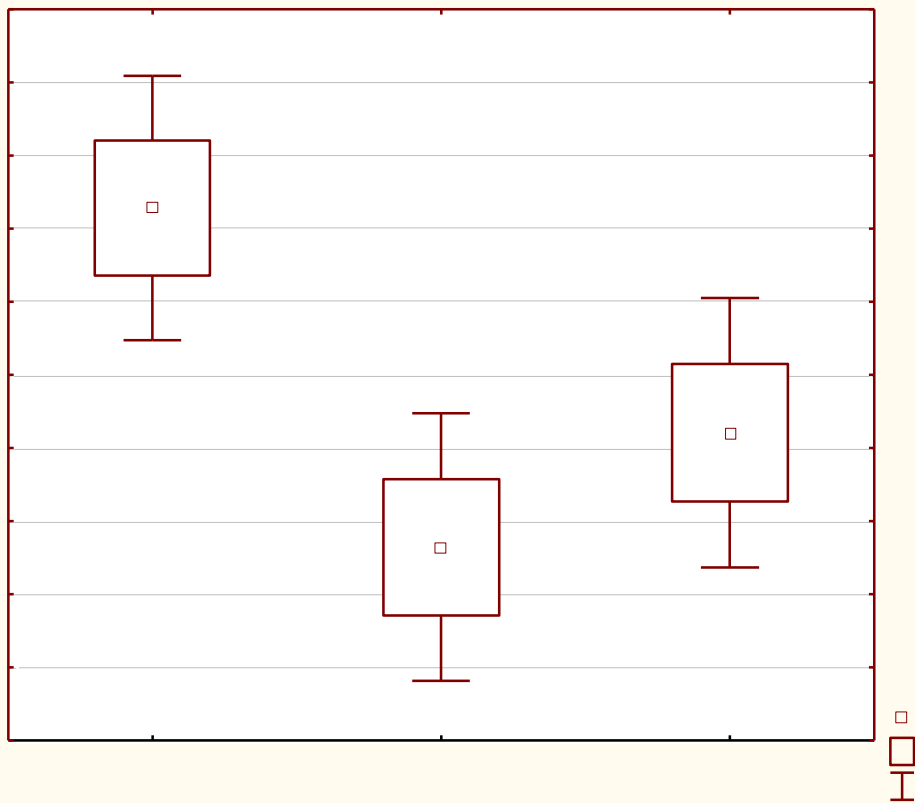
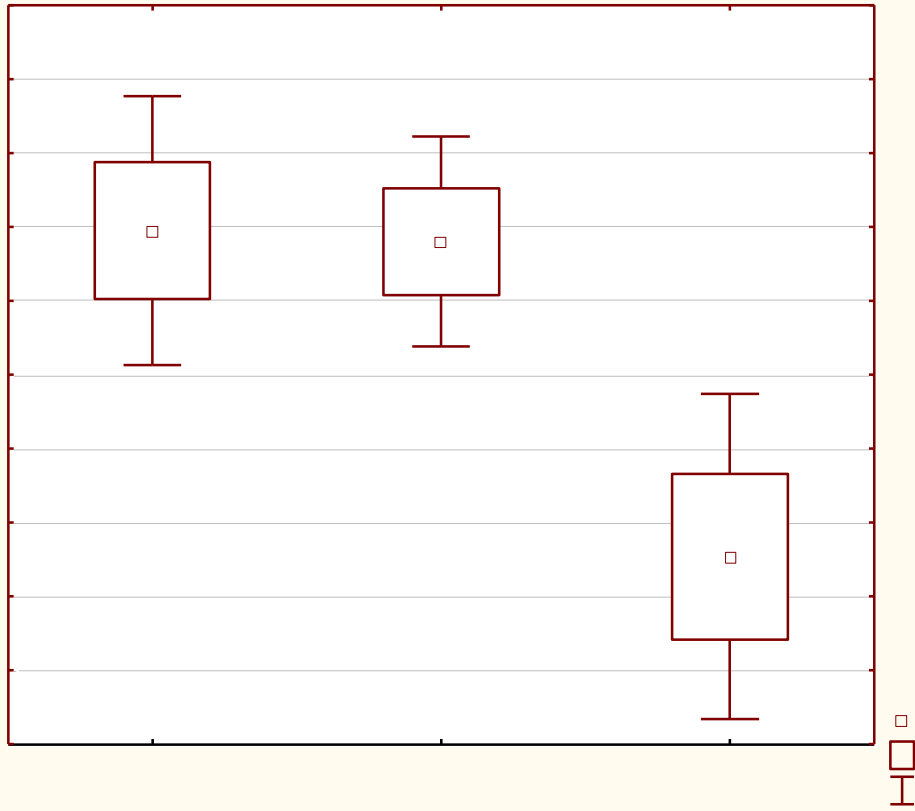

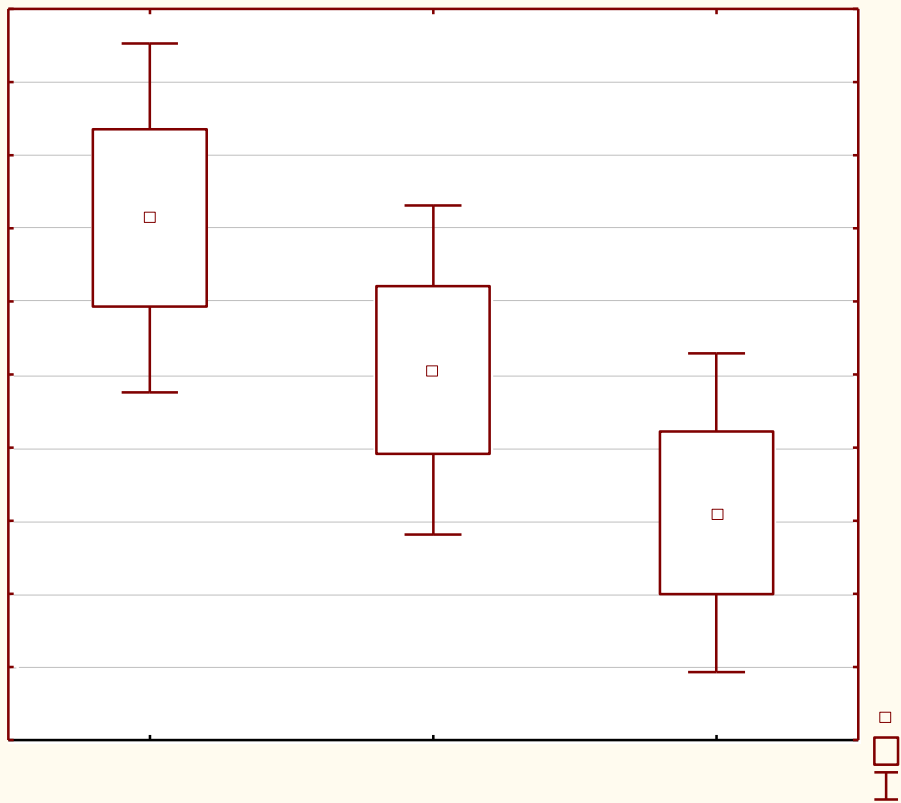
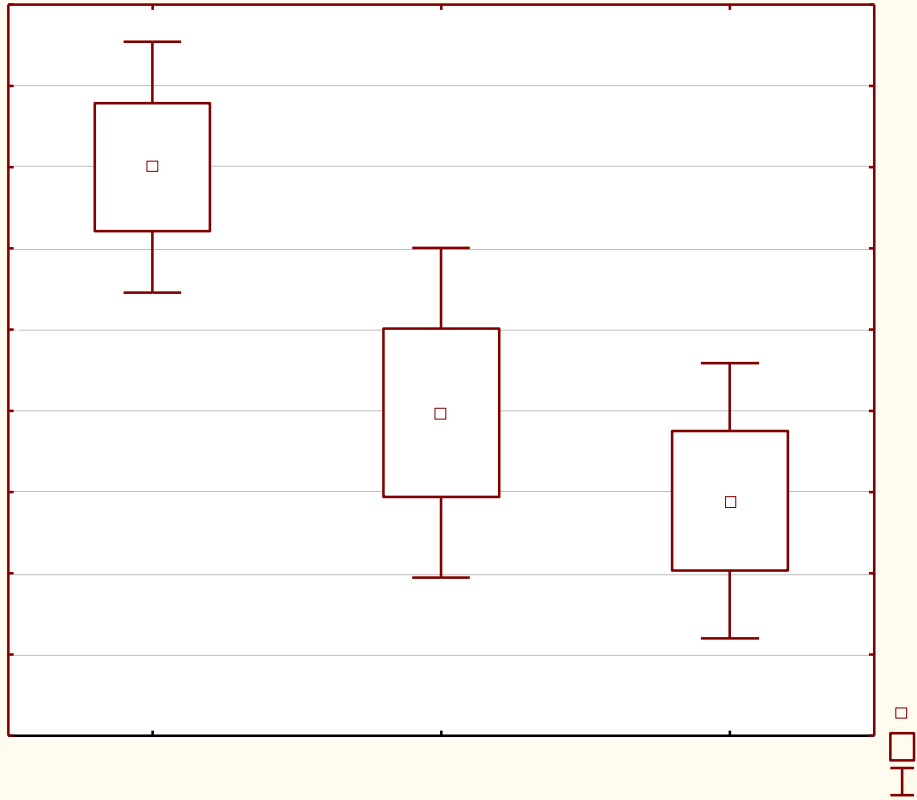

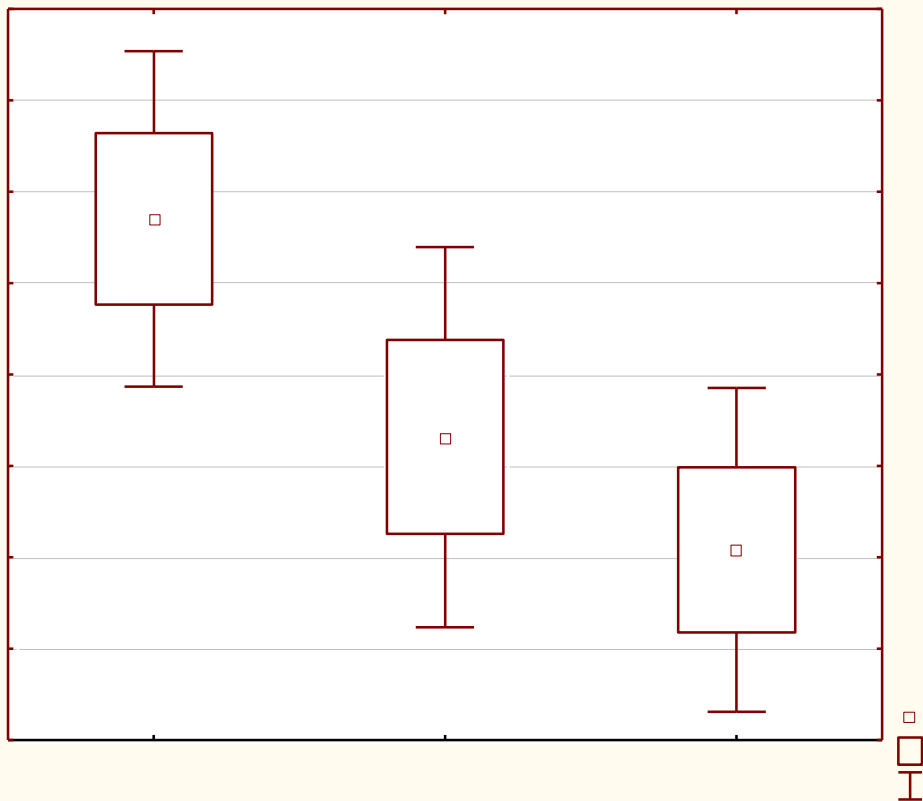
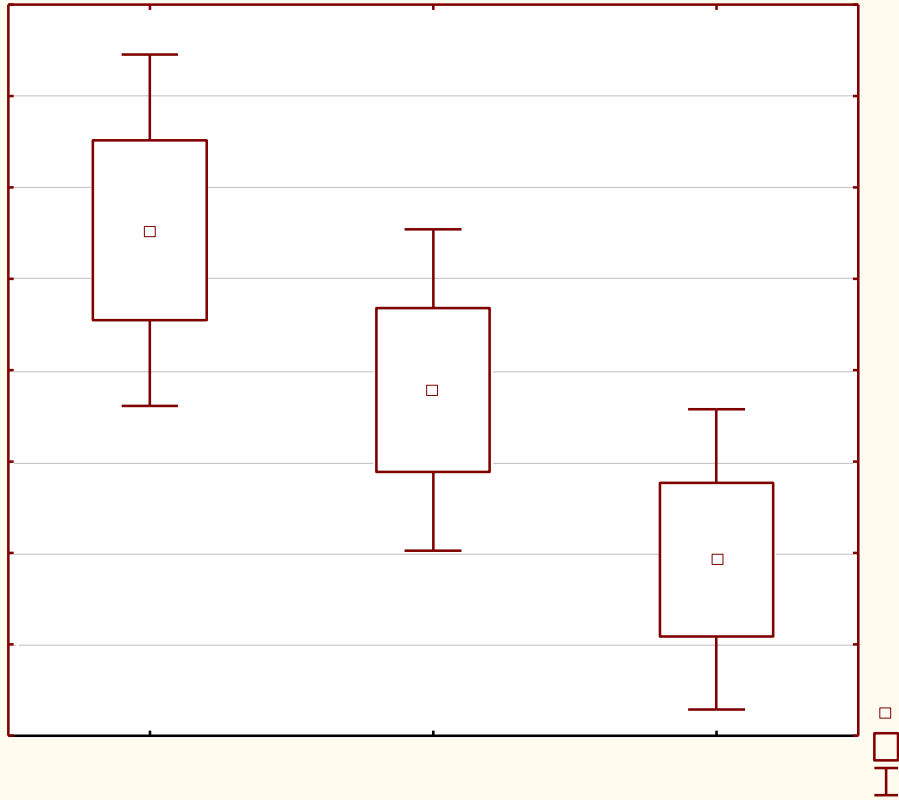

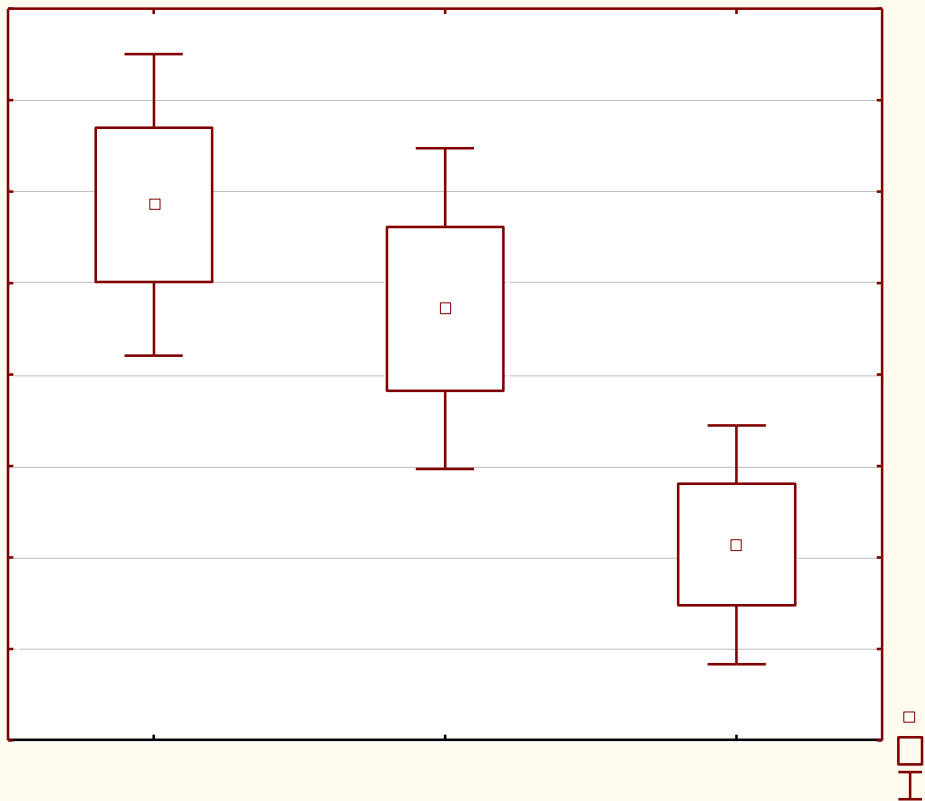
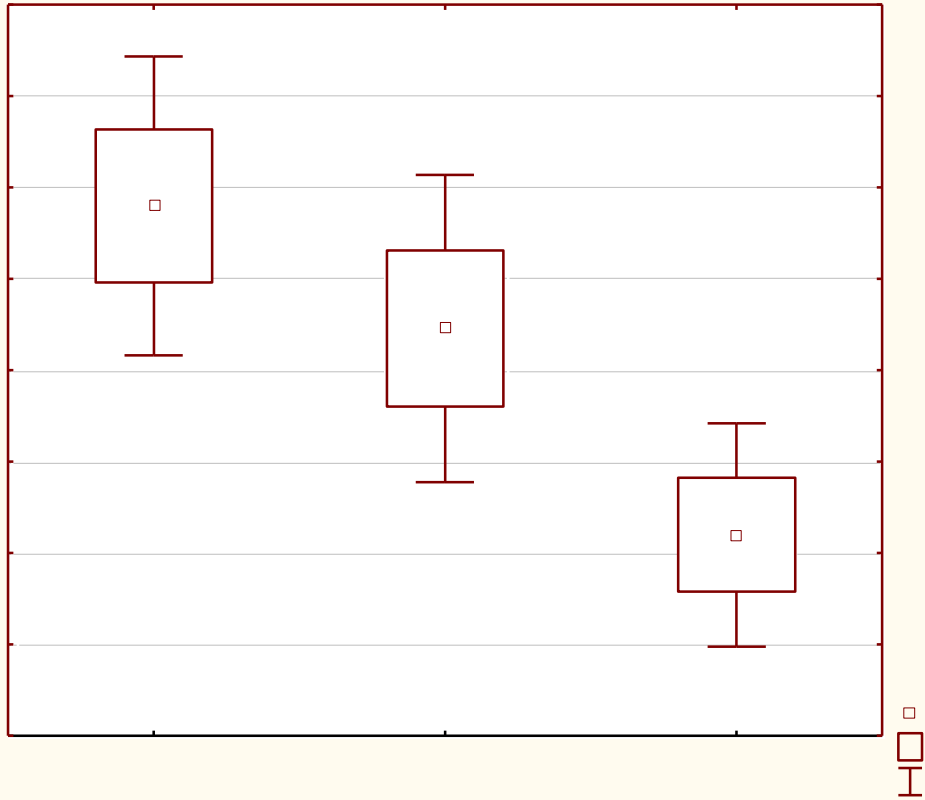

ДОДАТОК В.3.3.

ДОДАТОК В.3.3.

Кореляційний аналіз даних

		самоактуал	орієнт в часі	цінності	погл_на_ прир_ людини	потр_ в_ пізнанні	креат ивність	авто ном ність
Самоактуалзація	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	1 356	,721** 356	,691** 356	,530** 356	,613** 356	,676** 356	,580** 356
орієнт_в_часі	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,721** 356	1 356	,619** 356	,351** 356	,545** 356	,537** 356	,406** 356
Цінності	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,691** 356	,619** 356	1 356	,408** 356	,391** 356	,751** 356	,357** 356
погл_на_прир_людини	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,530** 356	,351** 356	,408** 356	1 356	,225** 356	,386** 356	,224** 356
потр_в_пізнанні	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,613** 356	,545** 356	,391** 356	,225** 356	1 356	,485** 356	,367** 356
креативність	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,676** 356	,537** 356	,751** 356	,386** 356	,485** 356	1 356	,454** 356
автономність	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,580** 356	,406** 356	,357** 356	,224** 356	,367** 356	,454** 356	1 356

спонтанність	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,617** ,000 356	,299** ,000 356	,379** ,000 356	,329** ,000 356	,322** ,000 356	,425** ,000 356	,610** ,000 356
саморозуміння	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,583** ,000 356	,452** ,000 356	,346** ,000 356	,271** ,000 356	,344** ,000 356	,352** ,000 356	,445** ,000 356
аутосимпатія	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,653** ,000 356	,425** ,000 356	,424** ,000 356	,276** ,000 356	,342** ,000 356	,471** ,000 356	,561** ,000 356
контактність	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,562** ,000 356	,312** ,000 356	,323** ,000 356	,350** ,000 356	,398** ,000 356	,306** ,000 356	,467** ,000 356
гнучкість_в_спілкуванні	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,604** ,000 356	,387** ,000 356	,421** ,000 356	,272** ,000 356	,416** ,000 356	,373** ,000 356	,446** ,000 356
мотиваційні_к	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,613** ,000 356	,449** ,000 356	,495** ,000 356	,334** ,000 356	,525** ,000 356	,466** ,000 356	,192** ,000 356
когнітивний_к	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,570** ,000 356	,425** ,000 356	,391** ,000 356	,339** ,000 356	,437** ,000 356	,398** ,000 356	,202** ,000 356
морально_вольовий_к	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон) N	,618** ,000 356	,486** ,000 356	,456** ,000 356	,361** ,000 356	,476** ,000 356	,457** ,000 356	,229** ,000 356
	Корреляція Пирсона	,626**	,457**	,458**	,278**	,442**	,504**	,275**

гностичний_к	Знч.(2-сторон) N	,000 356	,000 356	,000 356	,000 356	,000 356	,000 356	,000 356
організаційний_к	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,581** ,000 356	,468** ,000 356	,418** ,000 356	,353** ,000 356	,420** ,000 356	,421** ,000 356	,191** ,000 356
здатн_до_самоуправління	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,564** ,000 355	,420** ,000 355	,362** ,000 355	,307** ,000 355	,443** ,000 355	,408** ,000 355	,229** ,000 355
комунікативний_к	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,559** ,000 356	,480** ,000 356	,437** ,000 356	,315** ,000 356	,386** ,000 356	,408** ,000 356	,328** ,000 356
свобода_в_сімі	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,456** ,000 356	,286** ,000 356	,363** ,000 356	,290** ,000 356	,322** ,000 356	,378** ,000 356	,258** ,000 356
досвід_в_коханні	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,238** ,000 356	,148** ,005 356	,159** ,003 356	,118* ,026 356	,190** ,000 356	,230** ,000 356	,199** ,000 356
досягнення_в_роботі	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,085 ,109 356	-,003 ,962 356	,093 ,080 356	,031 ,561 356	,088 ,097 356	,066 ,216 356	,044 ,407 356
гнуч_заг_виховання	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,446** ,000 356	,356** ,000 356	,371** ,000 356	,248** ,000 356	,325** ,000 356	,358** ,000 356	,222** ,000 356
свобода_секс_вираження	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,422** ,000 356	,282** ,000 356	,274** ,000 356	,220** ,000 356	,322** ,000 356	,359** ,000 356	,227** ,000 356

самовираженн я_особ	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,268** ,000 356	,174** ,001 356	,195** ,000 356	,107* ,043 356	,270** ,000 356	,271** ,000 356	,141** ,008 356
широта_зовн_ контактів	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,326** ,000 356	,221** ,000 356	,225** ,000 356	,249** ,000 356	,251** ,000 356	,238** ,000 356	,242** ,000 356
прагн_досягн_ дітьми_успіх	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,408** ,000 356	,308** ,000 356	,346** ,000 356	,248** ,000 356	,302** ,000 356	,300** ,000 356	,194** ,000 356
прихильність_ інтересам_с	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,351** ,000 356	,235** ,000 356	,277** ,000 356	,289** ,000 356	,320** ,000 356	,273** ,000 356	,247** ,000 356
ранній_шлюб	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,179** ,001 356	,186** ,000 356	,154** ,004 356	,117* ,028 356	,124* ,019 356	,119* ,024 356	,114* ,032 356
поряд_ дисципл_сімі	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,196** ,000 356	,158** ,003 356	,201** ,000 356	,212** ,000 356	,109* ,040 356	,060 ,262 356	,037 ,483 356
вірність_в_ любіві	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,258** ,000 356	,198** ,000 356	,254** ,000 356	,144** ,006 356	,107* ,044 356	,140** ,008 356	,091 ,088 356
глибина_сім_ зв'язків	Корреляц ия Пирсона Знч.(2- сторон) N	,441** ,000 356	,381** ,000 356	,339** ,000 356	,252** ,000 356	,325** ,000 356	,318** ,000 356	,272** ,000 356
	Корреляц ия Пирсона	,231**	,161**	,229**	,165**	,203**	,196**	,072

риг_спец_виховання	Знч.(2-сторон) N	,000 356	,002 356	,000 356	,002 356	,000 356	,000 356	,176 356
секс_стриманність	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,190** ,000 356	,175** ,001 356	,225** ,000 356	,256** ,000 356	,165** ,002 356	,131* ,013 356	,070 ,187 356
самопожертва_задля_дітей	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,181** ,001 356	,118* ,026 356	,127* ,016 356	,262** ,000 356	,094 ,076 356	,146** ,006 356	,084 ,114 356
обмеж_погл_сім_зв'язків	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,158** ,003 356	,095 ,073 356	,119* ,025 356	,167** ,002 356	,144** ,007 356	,115* ,030 356	,008 ,874 356
реаліст_очік_можл_дітей	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,232** ,000 356	,147** ,005 356	,217** ,000 356	,126* ,017 356	,167** ,002 356	,210** ,000 356	,073 ,167 356
прихильність_інтерес_сусп	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,369** ,000 356	,260** ,000 356	,341** ,000 356	,273** ,000 356	,361** ,000 356	,323** ,000 356	,192** ,000 356
шлюб_в_зрілому_віці	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,191** ,000 356	,170** ,001 356	,049 ,354 356	,168** ,001 356	,110* ,037 356	,068 ,198 356	,112* ,035 356
згуртованість_с	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,158** ,003 356	,205** ,000 356	,135* ,011 356	,104* ,049 356	,078 ,141 356	,111* ,036 356	,099 ,062 356
	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон)	,118* ,026	,170** ,001	,140** ,008	,080 ,131	,050 ,344	,106* ,046	,124* ,019

експресивність Б_с	N	355	355	355	355	355	355	355
конфлікт_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,129*	,136*	,134*	,133*	,037	,117*	,059
	N	,015	,010	,011	,012	,485	,027	,266
	N	356	356	356	356	356	356	356
незалежність_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,108*	,155**	,131*	,088	-,009	,146**	,075
	N	,041	,003	,013	,098	,863	,006	,158
	N	356	356	356	356	356	356	356
орієнт_на_ досягнення_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,132*	,176**	,134*	,039	,081	,077	,062
	N	,012	,001	,011	,469	,126	,146	,243
	N	356	356	356	356	356	356	356
інтелек_культ_орієнт_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,158**	,157**	,134*	,055	,127*	,165**	,096
	N	,003	,003	,012	,305	,016	,002	,071
	N	356	356	356	356	356	356	356
орієнт_на_активн_відпоч_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,141**	,148**	,079	,111*	,069	,136*	,120*
	N	,008	,005	,139	,037	,193	,010	,023
	N	356	356	356	356	356	356	356
мор_етичн_ас_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,152**	,143**	,089	,084	,148**	,127*	,093
	N	,004	,007	,093	,112	,005	,016	,080
	N	356	356	356	356	356	356	356
організація_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,060	,100	,104*	,101	-,049	,018	-,028
	N	,255	,059	,049	,057	,355	,734	,595
	N	356	356	356	356	356	356	356
контроль_с	Корреляція Пирсона Знч.(2- сторон)	,036	,020	,081	,097	,063	-,001	-,065
	N	,494	,707	,128	,068	,236	,980	,219
	N	356	356	356	356	356	356	356

позитивн_інтерес_б	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,122* ,021 356	,172** ,001 356	,172** ,001 356	,073 ,171 356	,024 ,647 356	,128* ,016 356	,047 ,380 356
директивність_б	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,024 ,653 356	,004 ,933 356	-,010 ,854 356	-,004 ,939 356	-,124* ,019 356	-,027 ,611 356	-,046 ,383 356
ворожість_б	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,123* ,021 356	-,093 ,079 356	-,162** ,002 356	-,064 ,227 356	-,130* ,014 356	-,084 ,113 356	-,015 ,775 356
автономність_б	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,081 ,127 356	,148** ,005 356	,085 ,110 356	,034 ,521 356	,074 ,165 356	,118* ,025 356	,079 ,136 356
непослідовність_б	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,013 ,808 356	,034 ,525 356	-,046 ,384 356	,016 ,768 356	-,061 ,248 356	-,022 ,677 356	,032 ,547 356
позитив_інтерес_м	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,096 ,070 356	,073 ,171 356	,085 ,110 356	,141** ,008 356	,034 ,529 356	,115* ,030 356	-,031 ,560 356
директивність_м	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,019 ,721 356	-,036 ,497 356	-,061 ,250 356	,083 ,119 356	-,056 ,293 356	,001 ,987 356	-,033 ,532 356
ворожість_м	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,026 ,628 355	,055 ,303 355	-,019 ,723 355	-,085 ,109 355	,032 ,543 355	-,008 ,886 355	,026 ,631 355
	Корреляція Пирсона	,108* ,130* ,126* ,085				,043 ,165** ,012		

автономність_м	Знч.(2-сторон) N	,041 356	,014 356	,018 356	,109 356	,419 356	,002 356	,821 356
непослідовність_м	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,035 ,506 356	,014 ,785 356	-,034 ,525 356	,039 ,464 356	-,037 ,492 356	-,010 ,846 356	,007 ,900 356
перс_ідент_орієнт	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,100 ,060 356	,129* ,015 356	,134* ,011 356	,125* ,018 356	,079 ,139 356	,124* ,019 356	,043 ,413 356
реляц_ідент_орієнт	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,083 ,117 356	,155** ,003 356	,130* ,014 356	,114* ,032 356	,061 ,251 356	,100 ,059 356	,037 ,482 356
соц_іденти_орієнт	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,133* ,012 356	,115* ,030 356	,149** ,005 356	,174** ,001 356	,109* ,040 356	,109* ,040 356	-,013 ,802 356
колектив_іденти_орієнт	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,116* ,029 356	,107* ,043 356	,090 ,090 356	,179** ,001 356	,092 ,084 356	,056 ,291 356	,000 ,995 356
самодетермінація	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	,048 ,370 356	,111* ,036 356	,137** ,010 356	,011 ,834 356	,057 ,286 356	,091 ,087 356	,008 ,888 356
сім_ідентифікація	Корреляція Пирсона Знч.(2-сторон) N	-,056 ,292 356	,090 ,092 356	,000 ,995 356	-,057 ,287 356	-,058 ,274 356	-,071 ,181 356	-,011 ,837 356

спонтанність	саморозуміння	аутоемпатія	контактність	гнучкість в спілкуванні	мотиваційні фактори	когнітивний	моральні вольові фактори	гностичні фактори
,617**	,583**	,653**	,562**	,604**	,613**	,570**	,618**	,626**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,299**	,452**	,425**	,312**	,387**	,449**	,425**	,486**	,457**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,379**	,346**	,424**	,323**	,421**	,495**	,391**	,456**	,458**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,329**	,271**	,276**	,350**	,272**	,334**	,339**	,361**	,278**

,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,322**	,344**	,342**	,398**	,416**	,525**	,437**	,476**	,442**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,425**	,352**	,471**	,306**	,373**	,466**	,398**	,457**	,504**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,610**	,445**	,561**	,467**	,446**	,192**	,202**	,229**	,275**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
1	,418**	,653**	,579**	,491**	,301**	,291**	,350**	,337**
	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,418**	1	,495**	,393**	,376**	,433**	,404**	,416**	,465**
,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,653**	,495**	1	,419**	,403**	,308**	,290**	,368**	,377**
,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,579**	,393**	,419**	1	,661**	,378**	,345**	,381**	,378**
,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,491**	,376**	,403**	,661**	1	,443**	,394**	,421**	,417**
,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,301**	,433**	,308**	,378**	,443**	1	,812**	,781**	,800**
,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000

356	356	356	356	356	356	356	356	356
,291**	,404**	,290**	,345**	,394**	,812**	1	,760**	,789**
,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,350**	,416**	,368**	,381**	,421**	,781**	,760**	1	,771**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,337**	,465**	,377**	,378**	,417**	,800**	,789**	,771**	1
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,226**	,453**	,282**	,304**	,391**	,753**	,707**	,751**	,802**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,279**	,338**	,329**	,288**	,395**	,745**	,673**	,713**	,751**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,297**	,398**	,287**	,283**	,387**	,615**	,624**	,576**	,673**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,295**	,361**	,336**	,261**	,320**	,510**	,438**	,451**	,442**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,235**	,143**	,179**	,188**	,129*	,186**	,187**	,205**	,286**
,000	,007	,001	,000	,015	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,021	,034	,002	,039	,088	,190**	,190**	,214**	,165**
,691	,517	,963	,466	,097	,000	,000	,000	,002
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,279**	,287**	,276**	,273**	,274**	,507**	,429**	,470**	,469**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,278**	,306**	,361**	,267**	,280**	,432**	,407**	,396**	,450**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,191**	,186**	,273**	,133*	,229**	,311**	,287**	,286**	,289**
,000	,000	,000	,012	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,300**	,207**	,236**	,316**	,270**	,357**	,361**	,318**	,326**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,228**	,288**	,247**	,247**	,264**	,489**	,450**	,425**	,429**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,234**	,233**	,258**	,287**	,351**	,358**	,330**	,346**	,381**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,101	,085	,152**	,168**	,138**	,154**	,135*	,144**	,166**
,057	,108	,004	,001	,009	,003	,011	,006	,002
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,095	,192**	,072	,180**	,103	,249**	,259**	,232**	,224**
,073	,000	,175	,001	,051	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,159**	,299**	,144**	,210**	,201**	,289**	,272**	,250**	,235**
,003	,000	,006	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,245**	,306**	,305**	,263**	,319**	,401**	,339**	,434**	,371**

,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,142**	,282**	,099	,171**	,208**	,354**	,379**	,347**	,316**
,007	,000	,062	,001	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,125*	,105*	,076	,242**	,134*	,288**	,305**	,273**	,219**
,018	,048	,150	,000	,011	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,105*	,154**	,064	,210**	,164**	,187**	,178**	,221**	,193**
,048	,004	,232	,000	,002	,000	,001	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,044	,115*	,107*	,067	,163**	,237**	,262**	,279**	,210**
,412	,030	,045	,204	,002	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,105*	,205**	,100	,192**	,173**	,312**	,264**	,219**	,271**
,047	,000	,059	,000	,001	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,210**	,236**	,232**	,219**	,225**	,489**	,454**	,445**	,412**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,109*	,203**	,102	,147**	,135*	,211**	,210**	,187**	,163**
,040	,000	,055	,006	,011	,000	,000	,000	,002
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,107*	,178**	,103	,098	,098	,135*	,027	,067	,093
,043	,001	,051	,064	,065	,011	,618	,210	,079
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,143**	,237**	,103	,128*	,102	,089	,067	,061	,092
,007	,000	,053	,016	,054	,093	,206	,249	,082

355	355	355	355	355	355	355	355	355
,071	,129*	,051	,116*	,023	,056	,023	,058	,024
,180	,015	,342	,029	,662	,296	,668	,278	,651
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,094	,074	,041	,078	,100	,074	,030	,030	,034
,076	,165	,445	,139	,061	,163	,574	,572	,526
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,048	,117*	,077	,102	,105*	,105*	,037	,092	,072
,364	,027	,145	,055	,048	,047	,481	,083	,177
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,103	,175**	,028	,090	,087	,163**	,126*	,076	,182**
,053	,001	,599	,091	,102	,002	,017	,150	,001
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,121*	,180**	,131*	,137**	,083	,055	,050	,062	,060
,022	,001	,013	,010	,117	,302	,349	,242	,256
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,154**	,164**	,104	,150**	,119*	,139**	,111*	,105*	,143**
,004	,002	,051	,005	,025	,008	,036	,048	,007
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,012	,084	,027	,064	,028	,074	,013	,024	,046
,825	,113	,609	,229	,601	,162	,809	,655	,382
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,052	,083	-,047	,060	,012	,112*	,017	,029	,068
,329	,120	,373	,260	,827	,035	,744	,584	,199
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,109*	,107*	,128*	,082	,093	,110*	,001	,073	,079
,040	,043	,015	,122	,078	,038	,984	,168	,137
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,021	,095	-,031	-,071	,005	,040	-,023	,007	-,004
,689	,073	,564	,182	,920	,450	,663	,892	,947
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,066	,059	-,070	-,099	-,062	-,016	-,005	-,034	-,053
,213	,265	,189	,061	,243	,764	,928	,518	,322
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,075	,125*	,094	,084	,072	,095	,040	,081	,080
,156	,019	,077	,113	,175	,073	,452	,129	,131
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,024	,091	,001	,017	,017	-,003	-,012	,007	-,018
,649	,087	,985	,748	,749	,953	,815	,901	,741
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,100	,099	,092	,064	,082	,159**	,125*	,062	,132*
,059	,061	,084	,226	,124	,003	,018	,246	,013
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,026	,034	-,031	-,007	,044	,138**	,076	,031	,029
,631	,523	,562	,893	,411	,009	,153	,562	,591
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,005	,014	-,074	,047	-,011	,012	-,054	,034	-,036
,932	,798	,165	,373	,844	,815	,307	,520	,501
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,078	,170**	,113*	,056	,013	,156**	,136*	,081	,180**
,144	,001	,034	,292	,811	,003	,010	,126	,001
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,042	,002	-,021	,005	-,028	,014	-,065	-,003	-,028
,426	,975	,690	,925	,597	,793	,223	,956	,601
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,055	,110*	,061	,108*	,119*	,153**	,163**	,129*	,149**

,303	,039	,249	,042	,025	,004	,002	,015	,005
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,035	,082	,066	,104	,104*	,118*	,138**	,106*	,119*
,516	,123	,213	,050	,049	,026	,009	,045	,025
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,030	,135*	,083	,084	,111*	,234**	,221**	,169**	,181**
,567	,011	,117	,113	,036	,000	,000	,001	,001
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,058	,166**	,084	,149**	,134*	,247**	,255**	,193**	,194**
,278	,002	,116	,005	,012	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,075	,090	,010	,085	,051	,113*	,076	,033	,044
,155	,090	,846	,111	,337	,033	,153	,535	,408
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,011	-,015	-,026	,003	-,034	-,089	-,097	-,022	-,103
,840	,773	,620	,954	,523	,092	,068	,675	,053
356	356	356	356	356	356	356	356	356

організаційний_к	здатн_до_самоуправління	комунікативний_к	свобода_в_сімі	досвід_в_коханні	досягнення_в_роботі	гнуч_заг_виховання	свобода_секс_вираження	самовираження_особ
,581**	,564**	,559**	,456**	,238**	,085	,446**	,422**	,268**
,000	,000	,000	,000	,000	,109	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,468**	,420**	,480**	,286**	,148**	,003	,356**	,282**	,174**
,000	,000	,000	,000	,005	,962	,000	,000	,001
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,418**	,362**	,437**	,363**	,159**	,093	,371**	,274**	,195**
,000	,000	,000	,000	,003	,080	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,353**	,307**	,315**	,290**	,118*	,031	,248**	,220**	,107*
,000	,000	,000	,000	,026	,561	,000	,000	,043
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,420**	,443**	,386**	,322**	,190**	,088	,325**	,322**	,270**
,000	,000	,000	,000	,000	,097	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,421**	,408**	,408**	,378**	,230**	,066	,358**	,359**	,271**

,000	,000	,000	,000	,000	,216	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,191**	,229**	,328**	,258**	,199**	,044	,222**	,227**	,141**
,000	,000	,000	,000	,000	,407	,000	,000	,008
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,226**	,279**	,297**	,295**	,235**	,021	,279**	,278**	,191**
,000	,000	,000	,000	,000	,691	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,453**	,338**	,398**	,361**	,143**	,034	,287**	,306**	,186**
,000	,000	,000	,000	,007	,517	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,282**	,329**	,287**	,336**	,179**	,002	,276**	,361**	,273**
,000	,000	,000	,000	,001	,963	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,304**	,288**	,283**	,261**	,188**	,039	,273**	,267**	,133*
,000	,000	,000	,000	,000	,466	,000	,000	,012
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,391**	,395**	,387**	,320**	,129*	,088	,274**	,280**	,229**
,000	,000	,000	,000	,015	,097	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,753**	,745**	,615**	,510**	,186**	,190**	,507**	,432**	,311**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,707**	,673**	,624**	,438**	,187**	,190**	,429**	,407**	,287**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,751**	,713**	,576**	,451**	,205**	,214**	,470**	,396**	,286**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

356	355	356	356	356	356	356	356	356
,802**	,751**	,673**	,442**	,286**	,165**	,469**	,450**	,289**
,000	,000	,000	,000	,000	,002	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
1	,710**	,655**	,438**	,233**	,184**	,439**	,365**	,260**
	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,710**	1	,634**	,441**	,216**	,161**	,406**	,365**	,283**
,000		,000	,000	,000	,002	,000	,000	,000
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,655**	,634**	1	,393**	,282**	,118*	,416**	,324**	,233**
,000	,000		,000	,000	,026	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,438**	,441**	,393**	1	,209**	,308**	,597**	,506**	,350**
,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,233**	,216**	,282**	,209**	1	,114*	,222**	,198**	,167**
,000	,000	,000	,000		,032	,000	,000	,002
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,184**	,161**	,118*	,308**	,114*	1	,199**	,350**	,273**
,000	,002	,026	,000	,032		,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,439**	,406**	,416**	,597**	,222**	,199**	1	,432**	,314**
,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,365**	,365**	,324**	,506**	,198**	,350**	,432**	1	,411**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356

,260**	,283**	,233**	,350**	,167**	,273**	,314**	,411**	1
,000	,000	,000	,000	,002	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,287**	,320**	,304**	,397**	,113*	,215**	,386**	,393**	,249**
,000	,000	,000	,000	,033	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,425**	,361**	,391**	,563**	,190**	,232**	,545**	,419**	,320**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,332**	,334**	,305**	,380**	,136*	,130*	,318**	,311**	,310**
,000	,000	,000	,000	,010	,014	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,136*	,207**	,161**	,035	,176**	,081	,032	,005	,072
,010	,000	,002	,507	,001	,128	,552	,931	,176
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,247**	,192**	,164**	,349**	,077	,333**	,210**	,278**	,181**
,000	,000	,002	,000	,145	,000	,000	,000	,001
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,255**	,154**	,246**	,454**	,077	,201**	,407**	,292**	,192**
,000	,004	,000	,000	,150	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,367**	,323**	,361**	,361**	,180**	,081	,466**	,255**	,226**
,000	,000	,000	,000	,001	,129	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,300**	,252**	,265**	,484**	,051	,344**	,405**	,339**	,316**
,000	,000	,000	,000	,333	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,217**	,160**	,207**	,322**	,065	,208**	,245**	,220**	,168**

,000	,002	,000	,000	,221	,000	,000	,000	,001
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,257**	,178**	,167**	,273**	,128*	,172**	,156**	,202**	-,022
,000	,001	,002	,000	,016	,001	,003	,000	,686
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,242**	,154**	,196**	,299**	,070	,324**	,189**	,310**	,246**
,000	,004	,000	,000	,190	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,258**	,198**	,205**	,423**	,119*	,254**	,336**	,381**	,216**
,000	,000	,000	,000	,025	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,402**	,374**	,323**	,466**	,176**	,248**	,471**	,483**	,336**
,000	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,172**	,216**	,196**	,027	,118*	-,125*	,072	-,052	-,048
,001	,000	,000	,615	,026	,019	,174	,332	,366
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,078	,071	,116*	,080	-,006	-,090	,084	,009	-,020
,142	,182	,029	,134	,907	,091	,112	,868	,706
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,107*	,079	,156**	,060	-,037	-,112*	,129*	,005	-,025
,045	,137	,003	,261	,482	,035	,015	,928	,639
355	354	355	355	355	355	355	355	355
,068	,025	,034	,046	-,072	-,090	,020	-,059	-,074
,198	,633	,527	,389	,173	,091	,709	,270	,166
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,070	,025	,090	,032	-,090	-,129*	,033	-,028	-,105*
,189	,645	,089	,544	,091	,015	,530	,598	,047

356	355	356	356	356	356	356	356	356
,134*	,068	,131*	,091	-,072	,003	,089	-,005	-,024
,011	,198	,013	,085	,173	,955	,092	,925	,654
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,135*	,136*	,132*	,028	,013	-,024	,020	,093	-,001
,011	,011	,013	,594	,809	,656	,708	,081	,991
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,101	,027	,049	,058	,058	-,052	,072	,070	-,077
,057	,610	,355	,273	,273	,325	,178	,189	,145
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,155**	,121*	,124*	,128*	-,026	-,044	,103	,073	-,017
,003	,023	,020	,015	,619	,413	,052	,171	,755
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,114*	,089	,098	,075	-,056	-,090	,041	-,052	-,081
,031	,095	,066	,155	,288	,091	,441	,328	,126
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,137**	,082	,106*	,011	,065	,087	-,017	-,013	-,004
,010	,123	,045	,837	,219	,100	,745	,802	,939
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,057	,110*	,107*	,059	-,087	-,161**	,020	,007	-,067
,284	,038	,044	,265	,101	,002	,709	,902	,204
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,004	-,005	,069	-,077	-,042	-,075	-,057	-,045	-,084
,938	,931	,193	,149	,427	,158	,280	,401	,116
356	355	356	356	356	356	356	356	356
-,036	-,059	-,031	-,097	-,077	,048	-,075	,063	,030
,501	,264	,562	,068	,145	,366	,160	,237	,577
356	355	356	356	356	356	356	356	356

,086	,119*	,097	,067	-,037	-,051	,047	,059	-,009
,105	,026	,069	,204	,487	,342	,372	,264	,867
356	355	356	356	356	356	356	356	356
-,012	-,027	,049	-,056	-,074	-,073	-,054	-,024	-,028
,818	,611	,358	,296	,166	,170	,310	,654	,604
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,122*	,150**	,150**	,038	-,030	-,064	-,002	,013	-,050
,021	,005	,005	,480	,567	,227	,971	,810	,346
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,031	,086	,107*	-,037	-,064	-,036	-,033	,030	-,018
,562	,106	,044	,481	,227	,496	,537	,579	,732
356	355	356	356	356	356	356	356	356
-,040	-,064	-,005	-,059	-,008	,005	,010	,021	-,006
,457	,226	,923	,267	,883	,925	,856	,700	,914
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,139**	,161**	,166**	,051	-,024	-,042	,045	,074	-,023
,009	,002	,002	,341	,657	,433	,398	,162	,669
356	355	356	356	356	356	356	356	356
-,013	-,023	,040	-,002	-,043	-,045	-,025	,050	-,077
,801	,660	,449	,975	,416	,401	,636	,349	,149
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,126*	,152**	,091	,041	,044	-,044	,079	,039	,050
,017	,004	,087	,444	,409	,404	,138	,460	,351
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,117*	,110*	,096	,016	,074	-,063	,064	,016	,070
,027	,038	,070	,758	,162	,236	,231	,757	,188
356	355	356	356	356	356	356	356	356

,211**	,181**	,150**	,063	,023	,062	,062	,049	,116*
,000	,001	,005	,235	,663	,245	,245	,356	,028
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,202**	,201**	,121*	,057	,065	,037	,036	,060	,088
,000	,000	,023	,287	,224	,488	,501	,262	,098
356	355	356	356	356	356	356	356	356
,051	,045	,060	,023	-,106*	-,076	,052	-,003	,004
,336	,400	,258	,669	,046	,151	,332	,959	,945
356	355	356	356	356	356	356	356	356
-,041	-,055	-,016	-,052	-,111*	-,101	-,061	-,077	-,043
,437	,301	,760	,329	,036	,058	,251	,149	,416
356	355	356	356	356	356	356	356	356

широта_зовн_контакті_в	прагн_досягн_дітьми_успіх	прихил_ьність_інтерес_ам_с	ранній_шлюб	поряд_дисцип_л_сімі	вірніст_ь_в_любові	глибин_а_сім_зв'язків	риг_спец_–_вихо_ванн_я	секс_стриман_ність
,326** ,000 356	,408** ,000 356	,351** ,000 356	,179** ,001 356	,196** ,000 356	,258** ,000 356	,441** ,000 356	,231** ,000 356	,190** ,000 356
,221** ,000 356	,308** ,000 356	,235** ,000 356	,186** ,000 356	,158** ,003 356	,198** ,000 356	,381** ,000 356	,161** ,002 356	,175** ,001 356
,225** ,000 356	,346** ,000 356	,277** ,000 356	,154** ,004 356	,201** ,000 356	,254** ,000 356	,339** ,000 356	,229** ,000 356	,225** ,000 356
,249** ,000 356	,248** ,000 356	,289** ,000 356	,117* ,028 356	,212** ,000 356	,144** ,006 356	,252** ,000 356	,165** ,002 356	,256** ,000 356
,251** ,000 356	,302** ,000 356	,320** ,000 356	,124* ,019 356	,109* ,040 356	,107* ,044 356	,325** ,000 356	,203** ,000 356	,165** ,002 356
,238** ,000 356	,300** ,000 356	,273** ,000 356	,119* ,024 356	,060 ,262 356	,140** ,008 356	,318** ,000 356	,196** ,000 356	,131* ,013 356

,242**	,194**	,247**	,114*	,037	,091	,272**	,072	,070
,000	,000	,000	,032	,483	,088	,000	,176	,187
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,300**	,228**	,234**	,101	,095	,159**	,245**	,142**	,125*
,000	,000	,000	,057	,073	,003	,000	,007	,018
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,207**	,288**	,233**	,085	,192**	,299**	,306**	,282**	,105*
,000	,000	,000	,108	,000	,000	,000	,000	,048
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,236**	,247**	,258**	,152**	,072	,144**	,305**	,099	,076
,000	,000	,000	,004	,175	,006	,000	,062	,150
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,316**	,247**	,287**	,168**	,180**	,210**	,263**	,171**	,242**
,000	,000	,000	,001	,001	,000	,000	,001	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,270**	,264**	,351**	,138**	,103	,201**	,319**	,208**	,134*
,000	,000	,000	,009	,051	,000	,000	,000	,011
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,357**	,489**	,358**	,154**	,249**	,289**	,401**	,354**	,288**
,000	,000	,000	,003	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,361**	,450**	,330**	,135*	,259**	,272**	,339**	,379**	,305**
,000	,000	,000	,011	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,318**	,425**	,346**	,144**	,232**	,250**	,434**	,347**	,273**
,000	,000	,000	,006	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,326**	,429**	,381**	,166**	,224**	,235**	,371**	,316**	,219**

,000	,000	,000	,002	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,287**	,425**	,332**	,136*	,247**	,255**	,367**	,300**	,217**
,000	,000	,000	,010	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,320**	,361**	,334**	,207**	,192**	,154**	,323**	,252**	,160**
,000	,000	,000	,000	,000	,004	,000	,000	,002
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,304**	,391**	,305**	,161**	,164**	,246**	,361**	,265**	,207**
,000	,000	,000	,002	,002	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,397**	,563**	,380**	-,035	,349**	,454**	,361**	,484**	,322**
,000	,000	,000	,507	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,113*	,190**	,136*	,176**	,077	-,077	,180**	,051	,065
,033	,000	,010	,001	,145	,150	,001	,333	,221
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,215**	,232**	,130*	-,081	,333**	,201**	,081	,344**	,208**
,000	,000	,014	,128	,000	,000	,129	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,386**	,545**	,318**	-,032	,210**	,407**	,466**	,405**	,245**
,000	,000	,000	,552	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,393**	,419**	,311**	-,005	,278**	,292**	,255**	,339**	,220**
,000	,000	,000	,931	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,249**	,320**	,310**	-,072	,181**	,192**	,226**	,316**	,168**
,000	,000	,000	,176	,001	,000	,000	,000	,001

356	356	356	356	356	356	356	356	356
1	,409**	,307**	-,006	,253**	,278**	,249**	,333**	,296**
	,000	,000	,907	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,409**	1	,319**	-,079	,361**	,440**	,392**	,486**	,317**
,000		,000	,135	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,307**	,319**	1	,065	,269**	,144**	,250**	,237**	,260**
,000	,000		,223	,000	,006	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,006	-,079	,065	1	-,061	-,070	,108*	-,177**	-,074
,907	,135	,223		,253	,191	,042	,001	,162
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,253**	,361**	,269**	-,061	1	,366**	,062	,410**	,384**
,000	,000	,000	,253		,000	,240	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,278**	,440**	,144**	-,070	,366**	1	,227**	,400**	,250**
,000	,000	,006	,191	,000		,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,249**	,392**	,250**	,108*	,062	,227**	1	,309**	,156**
,000	,000	,000	,042	,240	,000		,000	,003
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,333**	,486**	,237**	-,177**	,410**	,400**	,309**	1	,296**
,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000		,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,296**	,317**	,260**	-,074	,384**	,250**	,156**	,296**	1
,000	,000	,000	,162	,000	,000	,003	,000	
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,234**	,315**	,240**	,037	,349**	,266**	,124*	,265**	,318**
,000	,000	,000	,492	,000	,000	,019	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,031	,272**	,245**	-,102	,353**	,301**	,091	,325**	,315**
,556	,000	,000	,054	,000	,000	,085	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,244**	,430**	,292**	-,019	,345**	,418**	,165**	,341**	,222**
,000	,000	,000	,716	,000	,000	,002	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,358**	,516**	,365**	-,087	,387**	,286**	,265**	,447**	,328**
,000	,000	,000	,100	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,033	-,016	-,024	,402**	-,079	,029	,175**	-,016	-,013
,535	,768	,650	,000	,137	,591	,001	,765	,808
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,200**	,026	,003	,032	-,014	,056	,160**	,066	,076
,000	,631	,954	,543	,790	,293	,002	,212	,151
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,074	,040	,008	,081	-,012	,157**	,184**	,109*	,058
,166	,447	,884	,129	,820	,003	,000	,041	,278
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,140**	-,008	-,016	,102	,013	,039	,115*	,041	-,036
,008	,880	,766	,055	,806	,468	,030	,440	,504
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,081	-,004	,016	,081	-,009	,128*	,100	,033	-,029
,126	,944	,762	,126	,869	,016	,061	,537	,591
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,084	,050	,025	-,027	,032	,045	,134*	,028	,050

,112	,349	,643	,614	,550	,399	,011	,595	,351
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,141**	,077	,038	,058	-,010	,052	,075	,033	-,012
,008	,145	,479	,277	,845	,327	,160	,539	,828
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,128*	,057	,016	,138**	,010	,023	,055	-,027	-,041
,015	,284	,761	,009	,853	,667	,303	,616	,441
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,081	,081	,040	,057	,004	,115*	,143**	,105	,013
,129	,126	,449	,286	,938	,031	,007	*	,808
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,080	,019	-,050	,045	,062	,054	,045	,014	,109*
,130	,720	,342	,394	,247	,312	,394	,794	,040
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,055	,088	,035	,007	,101	,084	,101	,072	,087
,299	,099	,511	,889	,057	,114	,057	,173	,100
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,091	,034	,064	,023	,072	,063	,128*	,113	-,014
,086	,525	,232	,670	,178	,233	,015	*	,797
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,031	-,017	,002	-,081	,095	,090	-,016	,099	-,004
,557	,748	,974	,129	,073	,091	,765	,062	,942
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,066	,021	-,055	-,063	,061	,073	-,068	,079	-,032
,217	,693	,305	,237	,248	,172	,203	,137	,551
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,118*	,053	,085	-,038	,090	,060	,070	,117	-,026
,026	,320	,108	,475	,090	,262	,191	*	,625

356	356	356	356	356	356	356	356	356
,064	,014	,028	-,037	,056	,062	-,017	,098	-,035
,230	,798	,604	,483	,294	,244	,751	,064	,510
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,099	,057	,048	,057	,082	,063	,061	,159 **	,008
,063	,280	,363	,283	,122	,235	,252	,003	,873
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,099	-,007	,036	-,002	,119*	,076	-,023	,131 *	,083
,062	,902	,494	,973	,024	,155	,667	,013	,117
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,006	,014	,033	-,106*	,012	,042	-,040	,035	,033
,915	,797	,532	,046	,827	,435	,447	,509	,534
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,132*	,108*	,035	,048	,081	,052	,038	,163 **	,010
,013	,041	,514	,366	,128	,327	,476	,002	,858
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,048	,072	-,003	-,073	,096	,102	,004	,101	-,019
,363	,178	,949	,171	,069	,054	,942	,057	,721
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,037	,047	,130*	,124*	,094	,045	,111*	,077	,065
,484	,379	,014	,019	,075	,394	,036	,146	,220
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,024	,072	,126*	,103	,075	,044	,106*	,052	,026
,648	,178	,017	,052	,158	,409	,046	,331	,630
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,048	,108*	,089	,076	,156**	,063	,107*	,121 *	,060
,369	,042	,092	,153	,003	,239	,043	,022	,255
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,076	,105*	,121*	,093	,157**	,022	,053	,121*	,126*
,153	,048	,022	,080	,003	,673	,316	,022	,018
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,027	,036	-,004	,029	,049	,034	,059	,085	,056
,610	,498	,945	,591	,356	,518	,267	,110	,295
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,023	-,024	-,041	-,013	,038	,020	,029	,057	,004
,672	,651	,437	,807	,474	,711	,589	,284	,944
356	356	356	356	356	356	356	356	356

самопожертва_ задля_ дітей	обмеж_ погл_сім_ зв'язків	реаліст_ очік_ можл_ дітей	прихиль_ ність_ інтерес_ сусп	шлюб_ в_ зрілом_ у_віці	згурт_ овані_ сть_с	експр_ есивн_ ість_с	конфлікт_ _с	незалежніст_ ь_с
,181** ,001 356	,158** ,003 356	,232** ,000 356	,369** ,000 356	,191** ,000 356	,158** ,003 356	,118* ,026 355	,129* ,015 356	,108* ,041 356
,118* ,026 356	,095 ,073 356	,147** ,005 356	,260** ,000 356	,170** ,001 356	,205** ,000 356	,170** ,001 355	,136* ,010 356	,155** ,003 356
,127* ,016 356	,119* ,025 356	,217** ,000 356	,341** ,000 356	,049 ,354 356	,135* ,011 356	,140** ,008 355	,134* ,011 356	,131* ,013 356
,262** ,000 356	,167** ,002 356	,126* ,017 356	,273** ,000 356	,168** ,001 356	,104* ,049 356	,080 ,131 355	,133* ,012 356	,088 ,098 356
,094 ,076 356	,144** ,007 356	,167** ,002 356	,361** ,000 356	,110* ,037 356	,078 ,141 356	,050 ,344 355	,037 ,485 356	,009 ,863 356
,146** ,006 356	,115* ,030 356	,210** ,000 356	,323** ,000 356	,068 ,198 356	,111* ,036 356	,106* ,046 355	,117* ,027 356	,146** ,006 356
,084 ,114 356	,008 ,874 356	,073 ,167 356	,192** ,000 356	,112* ,035 356	,099 ,062 356	,124* ,019 355	,059 ,266 356	,075 ,158 356
,105* ,048	,044 ,412	,105* ,047	,210** ,000	,109* ,040	,107* ,043	,143** ,007	,071 ,180	,094 ,076

356	356	356	356	356	356	355	356	356
,154**	,115*	,205**	,236**	,203**	,178**	,237**	,129*	,074
,004	,030	,000	,000	,000	,001	,000	,015	,165
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,064	,107*	,100	,232**	,102	,103	,103	,051	,041
,232	,045	,059	,000	,055	,051	,053	,342	,445
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,210**	,067	,192**	,219**	,147**	,098	,128*	,116*	,078
,000	,204	,000	,000	,006	,064	,016	,029	,139
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,164**	,163**	,173**	,225**	,135*	,098	,102	,023	,100
,002	,002	,001	,000	,011	,065	,054	,662	,061
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,187**	,237**	,312**	,489**	,211**	,135*	,089	,056	,074
,000	,000	,000	,000	,000	,011	,093	,296	,163
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,178**	,262**	,264**	,454**	,210**	,027	,067	,023	,030
,001	,000	,000	,000	,000	,618	,206	,668	,574
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,221**	,279**	,219**	,445**	,187**	,067	,061	,058	,030
,000	,000	,000	,000	,000	,210	,249	,278	,572
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,193**	,210**	,271**	,412**	,163**	,093	,092	,024	,034
,000	,000	,000	,000	,002	,079	,082	,651	,526
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,257**	,242**	,258**	,402**	,172**	,078	,107*	,068	,070
,000	,000	,000	,000	,001	,142	,045	,198	,189
356	356	356	356	356	356	355	356	356

,178**	,154**	,198**	,374**	,216**	,071	,079	,025	,025
,001	,004	,000	,000	,000	,182	,137	,633	,645
355	355	355	355	355	355	354	355	355
,167**	,196**	,205**	,323**	,196**	,116*	,156**	,034	,090
,002	,000	,000	,000	,000	,029	,003	,527	,089
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,273**	,299**	,423**	,466**	,027	,080	,060	,046	,032
,000	,000	,000	,000	,615	,134	,261	,389	,544
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,128*	,070	,119*	,176**	,118*	-,006	-,037	-,072	-,090
,016	,190	,025	,001	,026	,907	,482	,173	,091
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,172**	,324**	,254**	,248**	-,125*	-,090	-,112*	-,090	-,129*
,001	,000	,000	,000	,019	,091	,035	,091	,015
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,156**	,189**	,336**	,471**	,072	,084	,129*	,020	,033
,003	,000	,000	,000	,174	,112	,015	,709	,530
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,202**	,310**	,381**	,483**	-,052	,009	,005	-,059	-,028
,000	,000	,000	,000	,332	,868	,928	,270	,598
356	356	356	356	356	356	355	356	356
-,022	,246**	,216**	,336**	-,048	-,020	-,025	-,074	-,105*
,686	,000	,000	,000	,366	,706	,639	,166	,047
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,234**	,031	,244**	,358**	,033	,200**	,074	,140**	,081
,000	,556	,000	,000	,535	,000	,166	,008	,126
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,315**	,272**	,430**	,516**	-,016	,026	,040	-,008	-,004

,000	,000	,000	,000	,768	,631	,447	,880	,944
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,240**	,245**	,292**	,365**	-,024	,003	,008	-,016	,016
,000	,000	,000	,000	,650	,954	,884	,766	,762
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,037	-,102	-,019	-,087	,402**	,032	,081	,102	,081
,492	,054	,716	,100	,000	,543	,129	,055	,126
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,349**	,353**	,345**	,387**	-,079	-,014	-,012	,013	-,009
,000	,000	,000	,000	,137	,790	,820	,806	,869
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,266**	,301**	,418**	,286**	,029	,056	,157**	,039	,128*
,000	,000	,000	,000	,591	,293	,003	,468	,016
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,124*	,091	,165**	,265**	,175**	,160**	,184**	,115*	,100
,019	,085	,002	,000	,001	,002	,000	,030	,061
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,265**	,325**	,341**	,447**	-,016	,066	,109*	,041	,033
,000	,000	,000	,000	,765	,212	,041	,440	,537
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,318**	,315**	,222**	,328**	-,013	,076	,058	-,036	-,029
,000	,000	,000	,000	,808	,151	,278	,504	,591
356	356	356	356	356	356	355	356	356
1	,282**	,295**	,212**	,013	,013	,000	,096	,043
	,000	,000	,000	,813	,808	,997	,071	,415
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,282**	1	,266**	,332**	-,089	-,102	-,144**	-,173**	-,127*
,000		,000	,000	,095	,055	,007	,001	,017

356	356	356	356	356	356	355	356	356
,295**	,266**	1	,332**	-,037	,008	,039	,093	,085
,000	,000		,000	,482	,878	,464	,079	,110
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,212**	,332**	,332**	1	-,048	,030	-,038	,020	-,052
,000	,000	,000		,363	,568	,479	,710	,327
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,013	-,089	-,037	-,048	1	,193**	,119*	,166**	,139**
,813	,095	,482	,363		,000	,025	,002	,009
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,013	-,102	,008	,030	,193**	1	,549**	,580**	,571**
,808	,055	,878	,568	,000		,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,000	-,144**	,039	-,038	,119*	,549**	1	,441**	,545**
,997	,007	,464	,479	,025	,000		,000	,000
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,096	-,173**	,093	,020	,166**	,580**	,441**	1	,519**
,071	,001	,079	,710	,002	,000	,000		,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,043	-,127*	,085	-,052	,139**	,571**	,545**	,519**	1
,415	,017	,110	,327	,009	,000	,000	,000	
356	356	356	356	356	356	355	356	356
-,008	-,153**	,044	,066	,091	,475**	,441**	,397**	,433**
,875	,004	,410	,215	,085	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
-,036	-,146**	,028	,048	,146**	,386**	,381**	,290**	,340**
,499	,006	,601	,362	,006	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356

,048	-,123*	-,019	,025	,160**	,288**	,266**	,330**	,257**
,371	,020	,726	,632	,002	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,022	-,183**	,011	,029	,173**	,463**	,509**	,395**	,422**
,675	,001	,841	,579	,001	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,069	-,103	,060	-,047	,172**	,561**	,519**	,559**	,552**
,193	,052	,255	,372	,001	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,145**	-,004	,122*	-,002	,009	,340**	,344**	,333**	,308**
,006	,938	,021	,965	,869	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,064	-,088	-,037	,018	,073	,422**	,276**	,362**	,324**
,230	,097	,482	,741	,169	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,054	,042	,021	,015	-,054	,274**	,211**	,237**	,255**
,312	,429	,689	,774	,310	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,084	,094	,060	,056	-,037	-,056	,047	-,021	,000
,112	,076	,263	,288	,486	,292	,380	,688	,993
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,045	-,078	-,009	,039	,115*	,268**	,231**	,286**	,276**
,397	,142	,862	,462	,031	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,080	,000	,048	-,007	,009	,158**	,178**	,180**	,150**
,134	1,000	,369	,898	,872	,003	,001	,001	,005
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,118*	-,072	,067	,058	,070	,361**	,362**	,366**	,375**

,026	,172	,204	,273	,188	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,084	,020	,068	,073	,039	,207**	,240**	,169**	,249**
,112	,706	,201	,169	,460	,000	,000	,001	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
-,007	,026	-,001	-,001	-,062	,104	,130*	,031	,135*
,894	,628	,988	,979	,242	,050	,014	,564	,011
355	355	355	355	355	355	354	355	355
,100	-,074	,054	,044	,070	,242**	,275**	,234**	,243**
,058	,165	,314	,408	,190	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,099	,029	,025	,003	-,040	,168**	,217**	,144**	,268**
,062	,580	,635	,958	,447	,001	,000	,006	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,050	-,059	,051	,029	,054	,064	,224**	,053	,097
,345	,267	,339	,591	,307	,231	,000	,315	,067
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,012	-,048	,068	,021	,019	,038	,195**	,083	,121*
,820	,363	,201	,699	,719	,470	,000	,118	,022
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,052	-,018	,128*	,059	,032	,050	,113*	,039	,054
,332	,740	,015	,266	,543	,351	,033	,464	,314
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,080	-,021	,114*	,063	,067	,086	,139**	,071	,072
,131	,695	,032	,238	,205	,104	,009	,181	,175
356	356	356	356	356	356	355	356	356
,020	-,064	-,046	-,015	,068	,257**	,325**	,201**	,265**
,712	,229	,385	,785	,202	,000	,000	,000	,000

356	356	356	356	356	356	355	356	356
,011	,029	-,109*	-,023	,001	,271**	,295**	,244**	,284**
,837	,589	,040	,665	,978	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	355	356	356

орієнт_на_досягнення_с	інтелек_культ_орієнт_с	орієнт_на_активн_відпо_ч_с	мор_етичн_ас_с	організаці_я_с	контроль_с	позитивн_інтерес_б	директивніс_ть_б	ворожість_б
,132*	,158**	,141**	,152**	,060	,036	,122*	-,024	-,123*

,012	,003	,008	,004	,255	,494	,021	,653	,021
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,176**	,157**	,148**	,143**	,100	,020	,172**	,004	-,093
,001	,003	,005	,007	,059	,707	,001	,933	,079
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,134*	,134*	,079	,089	,104*	,081	,172**	-,010	-,162**
,011	,012	,139	,093	,049	,128	,001	,854	,002
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,039	,055	,111*	,084	,101	,097	,073	-,004	-,064
,469	,305	,037	,112	,057	,068	,171	,939	,227
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,081	,127*	,069	,148**	-,049	,063	,024	-,124*	-,130*
,126	,016	,193	,005	,355	,236	,647	,019	,014
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,077	,165**	,136*	,127*	,018	-,001	,128*	-,027	-,084
,146	,002	,010	,016	,734	,980	,016	,611	,113
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,062	,096	,120*	,093	-,028	-,065	,047	-,046	-,015
,243	,071	,023	,080	,595	,219	,380	,383	,775
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,048	,103	,121*	,154**	,012	-,052	,109*	,021	-,066
,364	,053	,022	,004	,825	,329	,040	,689	,213
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,117*	,175**	,180**	,164**	,084	,083	,107*	,095	,059
,027	,001	,001	,002	,113	,120	,043	,073	,265
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,077	,028	,131*	,104	,027	-,047	,128*	-,031	-,070

,145	,599	,013	,051	,609	,373	,015	,564	,189
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,102	,090	,137**	,150**	,064	,060	,082	-,071	-,099
,055	,091	,010	,005	,229	,260	,122	,182	,061
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,105*	,087	,083	,119*	,028	,012	,093	,005	-,062
,048	,102	,117	,025	,601	,827	,078	,920	,243
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,105*	,163**	,055	,139**	,074	,112*	,110*	,040	-,016
,047	,002	,302	,008	,162	,035	,038	,450	,764
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,037	,126*	,050	,111*	,013	,017	,001	-,023	-,005
,481	,017	,349	,036	,809	,744	,984	,663	,928
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,092	,076	,062	,105*	,024	,029	,073	,007	-,034
,083	,150	,242	,048	,655	,584	,168	,892	,518
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,072	,182**	,060	,143**	,046	,068	,079	-,004	-,053
,177	,001	,256	,007	,382	,199	,137	,947	,322
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,134*	,135*	,101	,155**	,114*	,137**	,057	,004	-,036
,011	,011	,057	,003	,031	,010	,284	,938	,501
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,068	,136*	,027	,121*	,089	,082	,110*	-,005	-,059
,198	,011	,610	,023	,095	,123	,038	,931	,264
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,131*	,132*	,049	,124*	,098	,106*	,107*	,069	-,031
,013	,013	,355	,020	,066	,045	,044	,193	,562

356	356	356	356	356	356	356	356	356
,091	,028	,058	,128*	,075	,011	,059	-,077	-,097
,085	,594	,273	,015	,155	,837	,265	,149	,068
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,072	,013	,058	-,026	-,056	,065	-,087	-,042	-,077
,173	,809	,273	,619	,288	,219	,101	,427	,145
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,003	-,024	-,052	-,044	-,090	,087	-,161**	-,075	,048
,955	,656	,325	,413	,091	,100	,002	,158	,366
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,089	,020	,072	,103	,041	-,017	,020	-,057	-,075
,092	,708	,178	,052	,441	,745	,709	,280	,160
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,005	,093	,070	,073	-,052	-,013	,007	-,045	,063
,925	,081	,189	,171	,328	,802	,902	,401	,237
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,024	-,001	-,077	-,017	-,081	-,004	-,067	-,084	,030
,654	,991	,145	,755	,126	,939	,204	,116	,577
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,084	,141**	,128*	,081	,080	,055	,091	,031	,066
,112	,008	,015	,129	,130	,299	,086	,557	,217
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,050	,077	,057	,081	,019	,088	,034	-,017	,021
,349	,145	,284	,126	,720	,099	,525	,748	,693
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,025	,038	,016	,040	-,050	,035	,064	,002	-,055
,643	,479	,761	,449	,342	,511	,232	,974	,305
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,027	,058	,138**	,057	,045	,007	,023	-,081	-,063
,614	,277	,009	,286	,394	,889	,670	,129	,237
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,032	-,010	,010	,004	,062	,101	,072	,095	,061
,550	,845	,853	,938	,247	,057	,178	,073	,248
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,045	,052	,023	,115*	,054	,084	,063	,090	,073
,399	,327	,667	,031	,312	,114	,233	,091	,172
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,134*	,075	,055	,143**	,045	,101	,128*	-,016	-,068
,011	,160	,303	,007	,394	,057	,015	,765	,203
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,028	,033	-,027	,105*	,014	,072	,113*	,099	,079
,595	,539	,616	,047	,794	,173	,033	,062	,137
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,050	-,012	-,041	,013	,109*	,087	-,014	-,004	-,032
,351	,828	,441	,808	,040	,100	,797	,942	,551
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,008	-,036	,048	,022	,069	,145**	,064	,054	,084
,875	,499	,371	,675	,193	,006	,230	,312	,112
356	356	356	356	356	356	356	356	356
-,153**	-,146**	-,123*	-,183**	-,103	-,004	-,088	,042	,094
,004	,006	,020	,001	,052	,938	,097	,429	,076
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,044	,028	-,019	,011	,060	,122*	-,037	,021	,060
,410	,601	,726	,841	,255	,021	,482	,689	,263
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,066	,048	,025	,029	-,047	-,002	,018	,015	,056

,215	,362	,632	,579	,372	,965	,741	,774	,288
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,091	,146**	,160**	,173**	,172**	,009	,073	-,054	-,037
,085	,006	,002	,001	,001	,869	,169	,310	,486
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,475**	,386**	,288**	,463**	,561**	,340**	,422**	,274**	-,056
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,292
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,441**	,381**	,266**	,509**	,519**	,344**	,276**	,211**	,047
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,380
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,397**	,290**	,330**	,395**	,559**	,333**	,362**	,237**	-,021
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,688
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,433**	,340**	,257**	,422**	,552**	,308**	,324**	,255**	,000
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,993
356	356	356	356	356	356	356	356	356
1	,334**	,305**	,443**	,459**	,424**	,333**	,191**	,025
	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,634
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,334**	1	,450**	,479**	,397**	,309**	,288**	,191**	-,003
,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,949
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,305**	,450**	1	,300**	,326**	,208**	,241**	,117*	-,008
,000	,000		,000	,000	,000	,000	,027	,879
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,443**	,479**	,300**	1	,356**	,251**	,349**	,213**	,060
,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,261

356	356	356	356	356	356	356	356	356
,459**	,397**	,326**	,356**	1	,470**	,342**	,286**	,015
,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,779
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,424**	,309**	,208**	,251**	,470**	1	,186**	,262**	,090
,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,090
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,333**	,288**	,241**	,349**	,342**	,186**	1	,486**	,008
,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,879
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,191**	,191**	,117*	,213**	,286**	,262**	,486**	1	,576**
,000	,000	,027	,000	,000	,000	,000		,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,025	-,003	-,008	,060	-,015	,090	,008	,576**	1
,634	,949	,879	,261	,779	,090	,879	,000	
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,312**	,165**	,191**	,322**	,217**	,192**	,725**	,403**	,211**
,000	,002	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,173**	,088	,099	,196**	,139**	,196**	,433**	,664**	,644**
,001	,096	,063	,000	,009	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,255**	,228**	,108*	,347**	,345**	,217**	,420**	,451**	,175**
,000	,000	,043	,000	,000	,000	,000	,000	,001
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,169**	,129*	,053	,242**	,242**	,206**	,251**	,511**	,444**
,001	,015	,314	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356

,153**	,074	,063	,172**	,015	,108*	,272**	,290**	,306**
,004	,162	,238	,001	,780	,041	,000	,000	,000
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,246**	,164**	,122*	,283**	,240**	,147**	,355**	,317**	,219**
,000	,002	,021	,000	,000	,005	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,222**	,104*	,105*	,230**	,150**	,178**	,430**	,441**	,301**
,000	,050	,047	,000	,005	,001	,000	,000	,000
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,119*	,112*	,094	,290**	,137**	,019	,262**	,138**	,005
,025	,035	,077	,000	,010	,718	,000	,009	,927
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,135*	,063	,069	,234**	,124*	,070	,263**	,186**	,032
,011	,238	,197	,000	,019	,191	,000	,000	,552
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,155**	,015	,030	,235**	,111*	,151**	,227**	,178**	,078
,003	,775	,571	,000	,035	,004	,000	,001	,144
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,153**	,077	,062	,243**	,098	,090	,245**	,183**	,074
,004	,149	,240	,000	,064	,089	,000	,001	,161
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,279**	,240**	,198**	,358**	,347**	,210**	,340**	,216**	,003
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,949
356	356	356	356	356	356	356	356	356
,298**	,153**	,164**	,284**	,293**	,152**	,324**	,266**	,026
,000	,004	,002	,000	,000	,004	,000	,000	,622
356	356	356	356	356	356	356	356	356

автономність_б	непоследовність_б	позитив_інтерес_м	директивність_м	ворожість_м	автономність_м	непоследовність_м	перс_ідент_орієнт	реляц_ідент_орієнт
,081	-,013	,096	-,019	-,026	,108*	-,035	,100	,083
,127	,808	,070	,721	,628	,041	,506	,060	,117
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,148**	,034	,073	-,036	,055	,130*	,014	,129*	,155**
,005	,525	,171	,497	,303	,014	,785	,015	,003
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,085	-,046	,085	-,061	-,019	,126*	-,034	,134*	,130*

,110	,384	,110	,250	,723	,018	,525	,011	,014
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,034	,016	,141**	,083	-,085	,085	,039	,125*	,114*
,521	,768	,008	,119	,109	,109	,464	,018	,032
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,074	-,061	,034	-,056	,032	,043	-,037	,079	,061
,165	,248	,529	,293	,543	,419	,492	,139	,251
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,118*	-,022	,115*	,001	-,008	,165**	-,010	,124*	,100
,025	,677	,030	,987	,886	,002	,846	,019	,059
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,079	,032	-,031	-,033	,026	,012	,007	,043	,037
,136	,547	,560	,532	,631	,821	,900	,413	,482
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,075	,024	,100	,026	-,005	,078	,042	,055	,035
,156	,649	,059	,631	,932	,144	,426	,303	,516
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,125*	,091	,099	,034	,014	,170**	,002	,110*	,082
,019	,087	,061	,523	,798	,001	,975	,039	,123
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,094	,001	,092	-,031	-,074	,113*	-,021	,061	,066
,077	,985	,084	,562	,165	,034	,690	,249	,213
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,084	,017	,064	-,007	,047	,056	,005	,108*	,104
,113	,748	,226	,893	,373	,292	,925	,042	,050
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,072	,017	,082	,044	-,011	,013	-,028	,119*	,104*

,175	,749	,124	,411	,844	,811	,597	,025	,049
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,095	-,003	,159**	,138**	,012	,156**	,014	,153**	,118*
,073	,953	,003	,009	,815	,003	,793	,004	,026
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,040	-,012	,125*	,076	-,054	,136*	-,065	,163**	,138**
,452	,815	,018	,153	,307	,010	,223	,002	,009
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,081	,007	,062	,031	,034	,081	-,003	,129*	,106*
,129	,901	,246	,562	,520	,126	,956	,015	,045
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,080	-,018	,132*	,029	-,036	,180**	-,028	,149**	,119*
,131	,741	,013	,591	,501	,001	,601	,005	,025
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,086	-,012	,122*	,031	-,040	,139**	-,013	,126*	,117*
,105	,818	,021	,562	,457	,009	,801	,017	,027
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,119*	-,027	,150**	,086	-,064	,161**	-,023	,152**	,110*
,026	,611	,005	,106	,226	,002	,660	,004	,038
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,097	,049	,150**	,107*	-,005	,166**	,040	,091	,096
,069	,358	,005	,044	,923	,002	,449	,087	,070
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,067	-,056	,038	-,037	-,059	,051	-,002	,041	,016
,204	,296	,480	,481	,267	,341	,975	,444	,758
356	356	356	356	355	356	356	356	356
-,037	-,074	-,030	-,064	-,008	-,024	-,043	,044	,074
,487	,166	,567	,227	,883	,657	,416	,409	,162

356	356	356	356	355	356	356	356	356
,051	,073	,064	,036	,005	,042	,045	,044	,063
,342	,170	,227	,496	,925	,433	,401	,404	,236
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,047	,054	,002	,033	,010	,045	,025	,079	,064
,372	,310	,971	,537	,856	,398	,636	,138	,231
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,059	,024	,013	,030	,021	,074	,050	,039	,016
,264	,654	,810	,579	,700	,162	,349	,460	,757
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,009	,028	,050	,018	,006	,023	,077	,050	,070
,867	,604	,346	,732	,914	,669	,149	,351	,188
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,118*	,064	,099	,099	,006	,132*	,048	,037	,024
,026	,230	,063	,062	,915	,013	,363	,484	,648
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,053	,014	,057	,007	,014	,108*	,072	,047	,072
,320	,798	,280	,902	,797	,041	,178	,379	,178
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,085	,028	,048	,036	,033	,035	,003	,130*	,126*
,108	,604	,363	,494	,532	,514	,949	,014	,017
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,038	,037	,057	,002	,106*	,048	,073	,124*	,103
,475	,483	,283	,973	,046	,366	,171	,019	,052
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,090	,056	,082	,119*	,012	,081	,096	,094	,075
,090	,294	,122	,024	,827	,128	,069	,075	,158
356	356	356	356	355	356	356	356	356

,060	,062	,063	,076	,042	,052	,102	,045	,044
,262	,244	,235	,155	,435	,327	,054	,394	,409
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,070	-,017	,061	-,023	-,040	,038	,004	,111*	,106*
,191	,751	,252	,667	,447	,476	,942	,036	,046
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,117*	,098	,159**	,131*	,035	,163**	,101	,077	,052
,027	,064	,003	,013	,509	,002	,057	,146	,331
356	356	356	356	355	356	356	356	356
-,026	-,035	,008	,083	,033	,010	-,019	,065	,026
,625	,510	,873	,117	,534	,858	,721	,220	,630
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,045	,080	,118*	,084	-,007	,100	,099	,050	,012
,397	,134	,026	,112	,894	,058	,062	,345	,820
356	356	356	356	355	356	356	356	356
-,078	,000	-,072	,020	,026	-,074	,029	-,059	-,048
,142	1,000	,172	,706	,628	,165	,580	,267	,363
356	356	356	356	355	356	356	356	356
-,009	,048	,067	,068	-,001	,054	,025	,051	,068
,862	,369	,204	,201	,988	,314	,635	,339	,201
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,039	-,007	,058	,073	-,001	,044	,003	,029	,021
,462	,898	,273	,169	,979	,408	,958	,591	,699
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,115*	,009	,070	,039	-,062	,070	-,040	,054	,019
,031	,872	,188	,460	,242	,190	,447	,307	,719
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,268**	,158**	,361**	,207**	,104	,242**	,168**	,064	,038

,000	,003	,000	,000	,050	,000	,001	,231	,470
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,231**	,178**	,362**	,240**	,130*	,275**	,217**	,224**	,195**
,000	,001	,000	,000	,014	,000	,000	,000	,000
355	355	355	355	354	355	355	355	355
,286**	,180**	,366**	,169**	,031	,234**	,144**	,053	,083
,000	,001	,000	,001	,564	,000	,006	,315	,118
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,276**	,150**	,375**	,249**	,135*	,243**	,268**	,097	,121*
,000	,005	,000	,000	,011	,000	,000	,067	,022
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,312**	,173**	,255**	,169**	,153**	,246**	,222**	,119*	,135*
,000	,001	,000	,001	,004	,000	,000	,025	,011
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,165**	,088	,228**	,129*	,074	,164**	,104*	,112*	,063
,002	,096	,000	,015	,162	,002	,050	,035	,238
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,191**	,099	,108*	,053	,063	,122*	,105*	,094	,069
,000	,063	,043	,314	,238	,021	,047	,077	,197
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,322**	,196**	,347**	,242**	,172**	,283**	,230**	,290**	,234**
,000	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,217**	,139**	,345**	,242**	,015	,240**	,150**	,137**	,124*
,000	,009	,000	,000	,780	,000	,005	,010	,019
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,192**	,196**	,217**	,206**	,108*	,147**	,178**	,019	,070
,000	,000	,000	,000	,041	,005	,001	,718	,191

356	356	356	356	355	356	356	356	356
,725**	,433**	,420**	,251**	,272**	,355**	,430**	,262**	,263**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,403**	,664**	,451**	,511**	,290**	,317**	,441**	,138**	,186**
,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,009	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,211**	,644**	,175**	,444**	,306**	,219**	,301**	,005	,032
,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000	,927	,552
356	356	356	356	355	356	356	356	356
1	,558**	,383**	,255**	,371**	,460**	,408**	,271**	,266**
	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,558**	1	,291**	,423**	,424**	,385**	,514**	,106*	,134*
,000		,000	,000	,000	,000	,000	,046	,011
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,383**	,291**	1	,588**	,134*	,738**	,235**	,271**	,219**
,000	,000		,000	,011	,000	,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,255**	,423**	,588**	1	,217**	,466**	,370**	,200**	,172**
,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,001
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,371**	,424**	,134*	,217**	1	,041	,672**	,123*	,186**
,000	,000	,011	,000		,443	,000	,020	,000
355	355	355	355	355	355	355	355	355
,460**	,385**	,738**	,466**	,041	1	,296**	,241**	,210**
,000	,000	,000	,000	,443		,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356

,408**	,514**	,235**	,370**	,672**	,296**	1	,157**	,199**
,000	,000	,000	,000	,000	,000		,003	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,271**	,106*	,271**	,200**	,123*	,241**	,157**	1	,891**
,000	,046	,000	,000	,020	,000	,003		,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,266**	,134*	,219**	,172**	,186**	,210**	,199**	,891**	1
,000	,011	,000	,001	,000	,000	,000	,000	
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,256**	,161**	,304**	,262**	,099	,301**	,169**	,764**	,740**
,000	,002	,000	,000	,063	,000	,001	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,268**	,159**	,330**	,265**	,101	,299**	,153**	,763**	,739**
,000	,003	,000	,000	,057	,000	,004	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,319**	,183**	,278**	,180**	,141**	,258**	,183**	,309**	,248**
,000	,001	,000	,001	,008	,000	,001	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356
,279**	,212**	,098	,087	,264**	,130*	,314**	,263**	,255**
,000	,000	,066	,100	,000	,014	,000	,000	,000
356	356	356	356	355	356	356	356	356

соц_іденти_орієнт	колектив_іденти_орієнт	самодетермінація	сім_ідентифікація
,133*	,116*	,048	-,056
,012	,029	,370	,292
356	356	356	356
,115*	,107*	,111*	,090
,030	,043	,036	,092
356	356	356	356
,149**	,090	,137**	,000
,005	,090	,010	,995
356	356	356	356
,174**	,179**	,011	-,057
,001	,001	,834	,287
356	356	356	356
,109*	,092	,057	-,058
,040	,084	,286	,274
356	356	356	356
,109*	,056	,091	-,071
,040	,291	,087	,181
356	356	356	356
-,013	,000	,008	-,011
,802	,995	,888	,837
356	356	356	356
,030	,058	,075	-,011
,567	,278	,155	,840
356	356	356	356

,135*	,166**	,090	-,015
,011	,002	,090	,773
356	356	356	356
,083	,084	,010	-,026
,117	,116	,846	,620
356	356	356	356
,084	,149**	,085	,003
,113	,005	,111	,954
356	356	356	356
,111*	,134*	,051	-,034
,036	,012	,337	,523
356	356	356	356
,234**	,247**	,113*	-,089
,000	,000	,033	,092
356	356	356	356
,221**	,255**	,076	-,097
,000	,000	,153	,068
356	356	356	356
,169**	,193**	,033	-,022
,001	,000	,535	,675
356	356	356	356
,181**	,194**	,044	-,103
,001	,000	,408	,053
356	356	356	356
,211**	,202**	,051	-,041
,000	,000	,336	,437
356	356	356	356
,181**	,201**	,045	-,055

,001	,000	,400	,301
355	355	355	355
,150**	,121*	,060	-,016
,005	,023	,258	,760
356	356	356	356
,063	,057	,023	-,052
,235	,287	,669	,329
356	356	356	356
,023	,065	-,106*	-,111*
,663	,224	,046	,036
356	356	356	356
,062	,037	-,076	-,101
,245	,488	,151	,058
356	356	356	356
,062	,036	,052	-,061
,245	,501	,332	,251

356	356	356	356
,049	,060	-,003	-,077
,356	,262	,959	,149
356	356	356	356
,116*	,088	,004	-,043
,028	,098	,945	,416
356	356	356	356
,048	,076	,027	-,023
,369	,153	,610	,672
356	356	356	356
,108*	,105*	,036	-,024
,042	,048	,498	,651
356	356	356	356
,089	,121*	-,004	-,041
,092	,022	,945	,437
356	356	356	356
,076	,093	,029	-,013
,153	,080	,591	,807
356	356	356	356
,156**	,157**	,049	,038
,003	,003	,356	,474
356	356	356	356
,063	,022	,034	,020
,239	,673	,518	,711
356	356	356	356
,107*	,053	,059	,029
,043	,316	,267	,589
356	356	356	356

,121*	,121*	,085	,057
,022	,022	,110	,284
356	356	356	356
,060	,126*	,056	,004
,255	,018	,295	,944
356	356	356	356
,052	,080	,020	,011
,332	,131	,712	,837
356	356	356	356
-,018	-,021	-,064	,029
,740	,695	,229	,589
356	356	356	356
,128*	,114*	-,046	-,109*
,015	,032	,385	,040
356	356	356	356
,059	,063	-,015	-,023
,266	,238	,785	,665
356	356	356	356
,032	,067	,068	,001
,543	,205	,202	,978
356	356	356	356
,050	,086	,257**	,271**
,351	,104	,000	,000
356	356	356	356
,113*	,139**	,325**	,295**
,033	,009	,000	,000
355	355	355	355
,039	,071	,201**	,244**

,464	,181	,000	,000
356	356	356	356
,054	,072	,265**	,284**
,314	,175	,000	,000
356	356	356	356
,155**	,153**	,279**	,298**
,003	,004	,000	,000
356	356	356	356
,015	,077	,240**	,153**
,775	,149	,000	,004
356	356	356	356
,030	,062	,198**	,164**
,571	,240	,000	,002
356	356	356	356
,235**	,243**	,358**	,284**
,000	,000	,000	,000
356	356	356	356
,111*	,098	,347**	,293**
,035	,064	,000	,000
356	356	356	356
,151**	,090	,210**	,152**
,004	,089	,000	,004
356	356	356	356
,227**	,245**	,340**	,324**
,000	,000	,000	,000
356	356	356	356
,178**	,183**	,216**	,266**
,001	,001	,000	,000

356	356	356	356
,078	,074	,003	,026
,144	,161	,949	,622
356	356	356	356
,256**	,268**	,319**	,279**
,000	,000	,000	,000
356	356	356	356
,161**	,159**	,183**	,212**
,002	,003	,001	,000
356	356	356	356
,304**	,330**	,278**	,098
,000	,000	,000	,066
356	356	356	356
,262**	,265**	,180**	,087
,000	,000	,001	,100
356	356	356	356
,099	,101	,141**	,264**
,063	,057	,008	,000
355	355	355	355
,301**	,299**	,258**	,130*
,000	,000	,000	,014
356	356	356	356
,169**	,153**	,183**	,314**
,001	,004	,001	,000
356	356	356	356
,764**	,763**	,309**	,263**
,000	,000	,000	,000
356	356	356	356

,740**	,739**	,248**	,255**
,000	,000	,000	,000
356	356	356	356
1	,832**	,207**	,049
	,000	,000	,359
356	356	356	356
,832**	1	,210**	,070
,000		,000	,186
356	356	356	356
,207**	,210**	1	,417**
,000	,000		,000
356	356	356	356
,049	,070	,417**	1
,359	,186	,000	
356	356	356	356

Примітка

** . Кореляція значима при $p < 0,01$

* . Кореляція значима при $p < 0,05$

Регресійний аналіз для показника « сімейна ідентифікація »

Сводка для моделей

Модель	R	R-квадрат	Скорректированный R-квадрат	Стд. ошибка оценки	Изменения статистик				
					Изменение R квадрат	изменения F	ст. св.1	ст.св.2	Знч. изменения F
1	,691a	,477	,362	6,35041	,477	4,127	64	289	,000

а. Предикторы: (конст) самодетермінація, свобода_в_сімі, ранній_шлюб, ворожість_б, конфлікт_с, соц_іденти_оріент, автономність, самопожертва_задля_дітей, інтелек_культ_оріент_с, досвід_в_коханні, досягнення_в_роботі, ворожість_м, глибина_сім_зв'язків, секс_стриманність, шлюб_в_зрілому_віці, самовираження_особ, автономність_м, погл_на_прир_людини, контроль_с, реаліст_очік_можл_дітей, оріент_на_активн_відпоч_с, потр_в_пізнанні, широта_зовн_контактів, прихильність_інтересам_с, поряд_дисципл_сімі, оріент_на_досягнення_с, гнучкість_в_спілкуванні, обмеж_погл_сім_зв'язків, саморозуміння, комунікативний_к, незалежність_с, позитивн_інтерес_б, вірність_в_любіві, прихильність_інтерес_сусп, директивність_м, мор_етичн_ас_с, цінності, риг_спец_виховання, свобода_секс_вираження, експресивність_с, спонтанність, гнуч_заг_виховання, прагн_досягн_дітьми_успіх, морально_вольовий_к, згуртованість_с, організація_с, оріент_в_часі, аутосимпатія, непослідовність_м, контактність, реляц_ідент_оріент, непослідовність_б, здатн_до_самоуправління, директивність_б, когнітивний_к, автономність_б, креативність, організаційний_к, колектив_іденти_оріент, позитив_інтерес_м, гностичний_к, мотиваційни_к, перс_ідент_оріент, самоактуал

б. Зависимая переменная: сім_ідентифікація

Дисперсійний аналіз

Модель	Сумма квадратов	ст.св.	Средний квадрат	F	Знч.
	10650,435	64	166,413	4,127	,000b
1					
Регрессия					
Остаток	11654,717	289	40,328		
Всего	22305,153	353			

а. Залежна змінна: сімейна ідентифікація

б. Предикторы: (конст) самодетермінація, свобода_в_сімі, ранній_шлюб, ворожість_б, конфлікт_с, соц_іденти_оріент, автономність, самопожертва_задля_дітей, інтелек_культ_оріент_с, досвід_в_коханні, досягнення_в_роботі, ворожість_м, глибина_сім_зв'язків, секс_стриманність, шлюб_в_зрілому_віці, самовираження_особ, автономність_м, погл_на_прир_людини, контроль_с, реаліст_очік_можл_дітей, оріент_на_активн_відпоч_с, потр_в_пізнанні, широта_зовн_контактів, прихильність_інтересам_с, поряд_дисципл_сімі, оріент_на_досягнення_с, гнучкість_в_спілкуванні, обмеж_погл_сім_зв'язків, саморозуміння, комунікативний_к, незалежність_с, позитивн_інтерес_б, вірність_в_любіві, прихильність_інтерес_сусп, директивність_м, мор_етичн_ас_с, цінності, риг_спец_виховання, свобода_секс_вираження, експресивність_с, спонтанність, гнуч_заг_виховання, прагн_досягн_дітьми_успіх

, морально_вольовий_к, згуртованість_с, організація_с, орієнт_в_часі, аутосимпатія, непослідовність_м, контактність, реляц_ідент_орієнт, непослідовність_б, здатн_до_самоуправління, директивність_б, когнітивний_к, автономність_б, креативність, організаційний_к, колектив_іденти_орієнт, позитив_інтерес_м, гностичний_к, мотиваційни_к, перс_ідент_орієнт, самоактуал

Коефіцієнтиа

Модель	Нестандартизованые коэффициенты		Стандартизо ванные коэффициен ты	Т	Знч.
	В	Стд. Ошибка	Бета		
(Константа)	10,887	2,349		4,635	,000
самоактуал	-,019	,066	-,034	-,286	,775
орієнт_в_часі	,300	,183	,122	1,633	,104
цінності	,089	,244	,032	,365	,715
погл_на_прир_ людини	-,135	,168	-,049	-,807	,420
потр_в_пізнанні	-,107	,187	-,038	-,574	,566
креативність	-,409	,215	-,157	-1,902	,058
автономність	,010	,173	,004	,060	,952
спонтанність	,026	,203	,009	,126	,900
саморозуміння	-,191	,179	-,068	-1,067	,287
аутосимпатія	,099	,188	,038	,529	,597
контактність	,294	,206	,104	1,432	,153
гнучкість_в_ спілкуванні	-,259	,210	-,085	-1,233	,219
мотиваційни_к	-,060	,056	-,116	-1,069	,286
когнітивний_к	-,014	,071	-,018	-,195	,846
морально_ вольовий_к	,043	,040	,095	1,077	,282
гностичний_к	-,040	,028	-,152	-1,457	,146
організаційний_к	,060	,054	,098	1,121	,263
здатн_до_ самоуправління	,037	,063	,049	,592	,555
комунікативний_к	,029	,053	,037	,544	,587
свобода_в_сімі	,054	,558	,007	,096	,924
досвід_в_коханні	-,405	,406	-,053	-,998	,319
досягнення_в_ роботі	-,255	,387	-,036	-,658	,511
гнуч_заг_ виховання	-,981	,475	-,134	-2,062	,040
свобода_секс_ вираження	-,214	,450	-,030	-,475	,635

самовираження_особ	,500	,383	,071	1,307	,192
широта_зовн_контактів	,114	,396	,017	,288	,773
прагн_досягн_дітьми_успіх	,429	,490	,057	,875	,382
прихильність_інтересам_с	-,378	,467	-,045	-,809	,419
ранній_шлюб	,144	,341	,023	,424	,672
поряд_дисципл_сімї	-,019	,408	-,003	-,047	,962
вірність_в_любіві	-,360	,445	-,049	-,809	,419
глибина_сім_зв'язків	,052	,448	,006	,116	,908
риг_спец_виховання	,574	,437	,080	1,313	,190
секс_стриманність	-,311	,397	-,044	-,782	,435
самопожертва_задля_дітей	,047	,351	,007	,133	,894
обмеж_погл_сім_зв'язків	1,086	,400	,156	2,713	,007
реаліст_очік_можл_дітей	-,373	,376	-,055	-,992	,322
прихильність_інтерес_сусп	,495	,439	,070	1,126	,261
шлюб_в_зрілому_віці	-,140	,412	-,018	-,339	,734
згуртованість_с	,183	,260	,050	,705	,481
експресивність_с	,165	,289	,037	,571	,568
конфлікт_с	,231	,233	,064	,993	,321
незалежність_с	,277	,295	,060	,937	,349
орієнт_на_досягнення_с	,546	,283	,112	1,926	,055
інтелек_культ_орієнт_с	-,192	,241	-,048	-,797	,426
орієнт_на_активн_відпоч_с	-,009	,204	-,002	-,044	,965
мор_етичн_ас_с	,309	,278	,068	1,110	,268
організація_с	-,008	,258	-,002	-,031	,975
контроль_с	,023	,263	,005	,086	,931
позитивн_інтерес_б	-,035	,107	-,028	-,328	,743
директивність_б	,393	,128	,250	3,072	,002
ворожість_б	-,248	,153	-,126	-1,618	,107
автономність_б	,049	,124	,032	,394	,694

1

непослідовність_б	-,052	,154	-,027	-,336	,737
позитив_інтерес_м	-,322	,120	-,256	-2,683	,008
директивність_м	-,053	,111	-,032	-,474	,636
ворожість_м	,004	,125	,003	,033	,974
автономність_м	,212	,122	,132	1,743	,082
непослідовність_м	,225	,130	,129	1,735	,084
перс_ідент_орієнт	,371	,088	,495	4,208	,000
реляц_ідент_орієнт	,023	,080	,031	,284	,777
соц_іденти_орієнт	-,283	,089	-,298	-3,181	,002
колектив_іденти_орієнт	-,137	,085	-,151	-1,622	,106
самодетермінація	,655	,154	,222	4,243	,000

а. Залежна змінна : сімейна ідентифікація

Статистики залишків

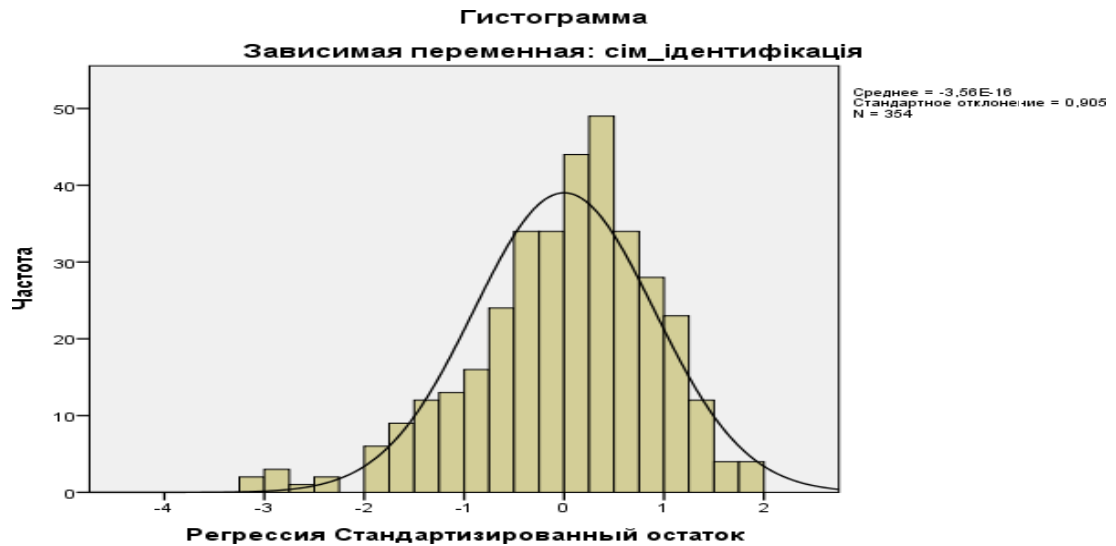
	Минимум	Максимум	Среднее	Стд. Отклонение	N
Предсказанное значение	7,5584	39,8895	23,3559	5,49283	354
Остаток	-20,61842	11,85199	,00000	5,74597	354
Стд. Предсказанное значение	-2,876	3,010	,000	1,000	354
Стд. Остаток	-3,247	1,866	,000	,905	354

а. Залежна змінна: сімейна ідентифікація

б.

с.

d.

ДОДАТОК В.3.5.

Порівняльний аналіз студентської молоді за рівнем прояву сімейної ідентифікації (t – критерій Стьюдента)

T-tests; Порівняльний аналіз осіб з високим та низьким рівнем сімейної ідентифікації
Group 1: особи з високим рівнем сімейної ідентифікації
Group 2: особи з низьким рівнем сімейної ідентифікації

Mean -	Mean -	Std.	df	p	Valid N -	Valid N -	Std.Dev. -	F-ratio -	P -	
1	2	Dev.			1	2	1	2	Variances	Variances
51,82178	53,3182	-,65510	165	0,51331	101	66	13,84370	15,29219	1,22021	0,367029
Var1										
9,04455	8,1591	1,63821	165	0,10328	101	66	3,47570	3,31913	1,09657	0,696147
Var2										
8,73762	8,5303	0,44159	165	0,65936	101	66	2,96529	2,96762	1,00157	0,981734
Var3										
6,08911	6,3636	-,60954	165	0,54300	101	66	2,84464	2,84679	1,00151	0,981941
Var4										
7,72277	8,3182	-1,24719	165	0,21409	101	66	2,99539	3,04787	1,03535	0,865144
Var5										
8,47030	8,7197	-,49904	165	0,61841	101	66	3,11755	3,21789	1,06541	0,766545
Var6										
7,08416	7,0152	0,13484	165	0,89290	101	66	3,27648	3,16589	1,07109	0,774019
Var7										
6,85644	6,8561	0,00078	165	0,99937	101	66	3,05151	2,99713	1,03661	0,886351
Var8										
78218	7,6591	0,25967	165	0,79543	101	66	2,95247	3,05861	1,07319	0,741984
Var9										

Var10	7,44059	7,9242	-0,94470	165	8 0, 34619 5	101	66	3,07188	3,46992	1,27594	0,270389
Var11	7,23267	7,2955	-0,13078	165	0, 89610 8	101	66	2,98795	3,10084	1,07699	0,730123
Var12	7,03960	7,1364	-0,21896	165	0, 82694 9	101	66	2,63883	3,01221	1,30301	0,231547
Var13	51,48515	55,0303	-1,42673	165	0, 15554 9	101	66	15,47166	16,04222	1,07512	0,735964
Var14	32,85149	35,5758	-1,63127	165	0, 10474 1	101	66	10,66432	10,37461	1,05663	0,820219
Var15	59,02970	59,4848	-0,16072	165	0, 87250 8	101	66	17,84570	17,96170	1,01304	0,941551
Var16	97,89109	106,3182	-1,75684	165	0, 08079 9	101	66	29,15747	31,99094	1,20380	0,400094
Var17	39,40594	40,4091	-0,47930	165	0, 63236 0	101	66	13,12492	13,37274	1,03812	0,855822
Var18	30,02970	31,9077	-1,24337	164	0, 21550 5	101	65	9,83713	8,94379	1,20974	0,414787
Var19	30,23762	29,5303	0,40701	165	0, 68452 7	101	66	11,92573	9,33846	1,63087	0,035567
Var20	3,09901	3,1818	-0,49976	165	0, 61791 3	101	66	1,07243	1,00627	1,13580	0,585932
Var21	1,71287	1,9848	-1,67495	165	0, 09583 9	101	66	1,00336	1,05964	1,11533	0,616611
Var22	1,51485	1,9394	-2,33896	165	0, 02053 6	101	66	1,16287	1,12152	1,07511	0,761433
Var23	2,98020	3,1061	-0,70450	165	0, 48211 8	101	66	1,12232	1,13854	1,02911	0,886257
Var24	2,61386	2,8333	-1,20881	165	0, 22846 5	101	66	1,14865	1,14466	1,00698	0,988176
Var25	2,24752	2,3636	-0,61070	165	0, 54224 0	101	66	1,21166	1,18499	1,04552	0,856615
Var26	2,62376	2,7727	-0,76877	165	0, 44313	101	66	1,19876	1,26242	1,10903	0,634503

Var27	2, 96040	3,0303	-0, 39549	165	0, 69299 3	101	66	1,13948	1,08088	1,11137	0,653139
Var28	2, 14851	2,2273	-0, 52124	165	0, 60289 7	101	66	0,94219	0,97342	1,06740	0,760232
Var29	1, 18812	1,2576	-0, 35090	165	0, 72611 1	101	66	1,23055	1,28075	1,08325	0,710832
Var30	2, 20792	2,2727	-0, 35976	165	0, 71949 0	101	66	1,10740	1,18381	1,14275	0,542567
Var31	2, 23762	2,2424	-0, 02636	165	0, 97900 2	101	66	1,15887	1,13762	1,03771	0,882675
Var32	2, 77228	2,5000	1, 77909	165	0, 07706 6	101	66	0,93682	1,01147	1,16574	0,485286
Var33	2, 60396	2,4394	0, 90785	165	0, 36528 3	101	66	1,12320	1,17838	1,10066	0,658721
Var34	2, 05941	2,0000	0, 32679	165	0, 74423 8	101	66	1,13861	1,16355	1,04428	0,835259
Var35	2, 03960	2,0152	0, 13062	165	0, 89623 8	101	66	1,08555	1,31842	1,47506	0,079386
Var36	1, 98020	1,8485	0, 71994	165	0, 47258 2	101	66	1,07685	1,26786	1,38621	0,140333
Var37	2, 16832	2,5909	-2, 31172	165	0, 02203 0	101	66	1,14078	1,17640	1,06342	0,772904
Var38	2, 67327	2,8333	-0, 86527	165	0, 38814 5	101	66	1,19255	1,13114	1,11152	0,652716
Var39	1, 54455	1,3485	1, 16040	165	0, 24756 2	101	66	1,09110	1,03020	1,12173	0,624073
Var40	6, 99010	4,9394	5, 71930	165	0, 00000 0	101	66	1,41064	3,15682	5,00804	0,000000
Var41	6, 47525	4,7385	5, 61857	164	0, 00000 0	101	65	1,18823	2,73448	5,29606	0,000000
Var42	6, 19802	6,0000	0, 16070	165	0, 87252 4	101	66	1,66745	12,22985	53,79422	0,000000
Var43	5, 95050	4,2879	5, 57256	165	0, 00000	101	66	1,35924	2,48544	3,34360	0,000000

					0							
	Var44	5,57426	3,9848	5,61523	165	00000	101	66	1,30650	2,34352	3,21751	0,000000
	Var45	4,63366	3,6818	2,87134	165	00462	101	66	1,89062	2,37396	1,57665	0,039916
	Var46	5,00000	3,8485	3,52588	165	00054	101	66	1,79444	2,41942	1,81789	0,006988
	Var47	5,70297	4,0303	5,46479	165	00000	101	66	1,38235	2,55987	3,42925	0,000000
	Var48	6,80198	4,7121	6,05891	165	00000	101	66	1,58758	2,85961	3,24449	0,000000
	Var49	4,79208	3,8636	2,84300	165	00503	101	66	1,69892	2,52304	2,20547	0,000358
	Var50	12,98020	7,1515	6,04737	165	00000	101	66	5,74453	6,58493	1,31399	0,217180
	Var51	8,52475	4,7727	4,84073	165	00000	101	66	5,00119	4,73220	1,11692	0,637475
Var52		3,66337	3,2424	0,71849	165	0,47347	101	66	3,50507	3,98482	1,29248	0,246072
	Var53	11,00990	7,0000	4,84953	165	00000	101	66	4,68721	5,95625	1,61480	0,030579
Var54		5,81188	4,4242	3,79754	165	0,00020	101	66	3,79661	4,22833	1,24035	0,329376
Var55		10,94059	9,5303	1,27484	165	20415	101	66	6,46656	7,72453	1,42691	0,108542
Var56		7,26733	6,0909	1,49409	165	13706	101	66	4,62794	5,46521	1,39456	0,133207
Var57		7,67327	6,0308	4,41031	164	00001	101	65	5,32937	4,97484	1,14761	0,557594
	Var58	8,64356	6,9394	2,03674	165	04327	101	66	4,53560	6,26806	1,90984	0,003498
Var59		6,20792	5,2273	5,49343	165	00000	101	66	4,43918	4,78393	1,16135	0,495868
	Var60	36,16832	29,7879	3,36598	165	0,00094	101	66	9,47847	15,02871	2,51401	0,000032

Var61	35, 91089	29, 5000	3, 36873	165	9 0, 00094 101 66 9,67378	14,93293	2,38286	0,000090
Var62	23, 56436	23, 0758	0, 32544	165	0, 74526 101 66 6,75191	12,57997	3,47141	0,000000
Var63	24, 64356	23, 9545	0, 44160	165	0, 65935 101 66 7,15204	12,96081	3,28401	0,000000
Var64	5, 96040	3,0303	7, 30449	165	0, 00000 101 66 1,75454	3,40122	3,75787	0,000000

Умовні позначення: Var1 Прагнення до самоактуалізації; Var2 Орієнтація в часі; Var3 Цінність самоактуалізації; Var4 Погляд на природу людини; Var5 Потреба в пізнанні; Var6 Креативність; Var7 Автономність; Var8 Спонтанність; Var9 Саморозуміння; Var10 Аутосимпатія; Var11 Контактність; Var12 гнучкість в спілкуванні; Var13 Мотиваційний компонент готовності; Var14 Когнітивний компонент готовності; Var15 Морально-вольовий компонент готовності; Var16 Гностичний компонент готовності; Var17 Організаційний компонент готовності; Var18 Здатність до самоуправління; Var19 Комунікативний компонент готовності; Var20 Свобода в сім'ї; Var21 Досвід в коханні; Var22 Досягнення в роботі; Var23 Гнучке загальне виховання; Var24 Свобода сексуального вираження; Var25 Самовираження особистості; Var26 Широта зовнішніх контактів; Var27 Прагнення досягнення дітьми успіхів; Var28 Прихильність інтересам сім'ї; Var29 Рання шлюб; Var30 Порядок і дисципліна сім'ї; Var31 Вірність в любові; Var32 Глибина сімейних зв'язків; Var33 Ригідне спеціальне виховання; Var34 Сексуальна стриманість; Var35 Самопожертва задля дітей; Var36 Обмеженість сімейних зв'язків; Var37 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; Var38 Прихильність інтересам суспільства; Var39 Шлюб в зрілому віці; Var40 Згуртованість сім'ї; Var41 Експресивність сім'ї; Var42 Конфлікт в сім'ї; Var43 Незалежність в сім'ї; Var44 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; Var45 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; Var46 Орієнтація на активний відпочинок; Var47 Морально – етичний аспект; Var48 Організація сім'ї; Var49 Контроль в сім'ї; Var50 Позитивний інтерес батька; Var51 Директивність батька; Var52 Ворожість батька; Var53 Автономність батька; Var54 Непослідовність батька; Var55 Позитивний інтерес матері; Var56 Директивність матері; Var57 Ворожість матері; Var58 Автономність матері; Var59 Непослідовність матері; Var60 Персональна ідентифікаційна орієнтація; Var61 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; Var62 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; Var63 Колективна ідентифікаційна орієнтація; Var64 Самодетермінація

В. 3.6.1. Порівняльний аналіз статевої особливості осіб з середнім рівнем готовності до професійної самореалізації (t – критерій Стьюдента)

Порівняльний аналіз статевої особливості осіб з середнім рівнем готовності за t – критерієм Стьюдента

Group 1: жінки Group 2: чоловіки

	жінки		-	t-value	df	p	Valid	N	Valid	N	Std.Dev.	-	F-ratio -	p –	Variances
	1	2													
7031	54,	56,4884		-1,	105	0,	64	43	8,479068	9,36145	1,218962		0,470083		
		02388				308243									
08426	9,0000	9,5581		-1,	105	0,	64	43	2,604940	2,61909	1,010894		0,954448		
						280733									
22745	9,1016	8,9884		0,	105	0,	64	43	2,477165	2,59232	1,095130		0,733282		
						820520									
87989	6,6797	6,2093		0,	105	0,	64	43	2,562500	2,92003	1,298515		0,342930		
						380928									
51050	8,2969	8,5465		-0,	105	0,	64	43	2,375000	2,62953	1,225831		0,457838		
						610771									
45157	8,8984	9,1512		-0,	105	0,	64	43	2,	3,08710	1,347430		0,279766		
						652509	659484								

28504	7	6,6406	7,2558	-1,	105	0,	64	43	2,	2,53399	1,158331	0,588946
						201604			354443			
13904	8	7,2656	7,7674	-1,	105	0,	64	43	2,	2,27656	1,065345	0,808090
						257276			205636			
04788	9	8,0625	8,5465	-1,	105	0,	64	43	2,	2,39497	1,077884	0,776103
						297099			306822			
99733	10	8,1641	8,7093	-0,	105	0,	64	43	2,	2,97856	1,286281	0,360448
						320897			626263			
10105	11	7,8516	7,3256	1,	105	0,	64	43	2,	2,72310	1,532486	0,122873
						273392			199711			
97021	12	7,9219	7,5000	0,	105	0,	64	43	2,	2,22004	1,022696	0,921798
						334171			195267			
0647	13	54,	54,1495	-0,	105	0,	64	43	1,	1,98193	1,044265	0,863395
						21972			939468			
1719	14	58,	55,7442	1,	105	0,	64	43	6,	6,85945	1,063568	0,812681
						82796			651303			
1563	15	37,	37,5814	-0,	105	0,	64	43	4,	6,73029	2,377215	0,001811
						39663			365153			
0313	16	64,	66,0233	-1,	105	0,	64	43	7,	8,72186	1,524351	0,127584
						30020			064260			
2031	17	110,	111,5349	-0,	105	0,	64	43	9,	10,99859	1,231513	0,447893
						65194			911000			
9219	18	42,	43,4186	-0,	105	0,	64	43	6,	5,85228	1,162632	0,609651
						41087			310245			
8750	19	33,	33,6279	0,	105	0,	64	43	3,	5,14098	1,788475	0,035871
						28422			844188			
	20	32,	31,1163	0,	105	0,	64	43	4,	7,50304	2,505676	0,000942
		0937		82622		410555			739964			
	21	3,3594	3,1628	1,	105	0,	64	43	0,	0,97420	1,945401	0,016359
				21588		226759			698461			
	22	1,8438	1,9302	-0,	105	0,	64	43	1,	0,98550	1,053140	0,869935
				43812		662202			011344			
	23	1,6563	1,7442	-0,	105	0,	64	43	1,	1,11469	1,104222	0,741278
				38813		698707			171334			
	24	3,3750	3,1395	1,	105	0,	64	43	0,	0,83328	1,508420	0,137295
				60447		111615			678467			
	25	2,9063	2,7907	0,	105	0,	64	43	0,	1,01320	1,308206	0,329555
				62418		533864			885845			
	26	2,4531	2,6047	-0,	105	0,	64	43	1,	1,04971	1,087054	0,753160
				75032		454742			006797			
	27	2,8125	2,8605	-0,	105	0,	64	43	1,	1,10370	1,100275	0,720782
				22668		821112			052209			
	28	3,2031	3,2791	-0,	105	0,	64	43	0,	0,76612	1,037392	0,911870
				49719		620098			780307			
	29	2,2656	2,4419	-1,	105	0,	64	43	0,	0,85363	1,733361	0,047056
				21212		228189			648373			
	30	0,9688	1,0930	-0,	105	0,	64	43	1,	1,10871	1,047396	0,855065
				57633		565627			083333			
	31	2,4062	2,2326	0,	105	0,	64	43	1,	0,92162	1,708741	0,067157
				80060		425173			204736			
	32	2,5625	2,2558		105		64	43		1,07111	1,296486	0,345787

			1,		0,				0,			
			56328		120995				940702			
00833	33	2,8125	2,8140	-0,	105	0,	64	43	0,	0,95757	1,320399	0,313342
						993371	833333					
28965	34	2,7812	2,8372	-0,	105	0,	64	43	1,	0,92402	1,207225	0,520991
						772655	015261					
70456	35	2,0469	2,1860	-0,	105	0,	64	43	1,	0,98212	1,067338	0,833004
						482645	014650					
53938	36	2,0781	2,2093	-0,	105	0,	64	43	1,	1,14555	1,265317	0,420765
						590764	288591					
	37	1,9375	2,4419	-2,	105	0,	64	43	1,	1,20124	1,232637	0,445946
				26121		025807			081959			
	38	2,7031	2,2093	2,	105	0,	64	43	1,	1,14555	1,227363	0,455139
				31885		022340			034020			
	39	2,9688	2,9535	0,	105	0,	64	43	0,	1,04548	1,188530	0,527314
				07783		938113	958980					
	40	1,4063	1,3023	0,	105	0,	64	43	0,	1,03590	1,265116	0,392464
				54414		587499	920985					
	41	6,1406	5,6512	1,	105	0,	64	43	1,	2,32874	1,598485	0,090185
				21054		228789	841904					
	42	6,2500	5,6190	1,	104	0,	64	42	1,	2,07132	1,628269	0,079945
				75236		082660	623244					
	43	5,1875	5,2791	-0,	105	0,	64	43	2,	2,44293	1,016840	0,937939
				19105		848857	422612					
	44	5,4844	4,9070	1,	105	0,	64	43	1,	2,19104	2,016489	0,011415
				60019		112562	542953					
	45	5,2187	4,8372	1,	105	0,	64	43	1,	2,13731	2,164857	0,005361
				10017		273772	452625					
	46	4,3438	3,9767	0,	105	0,	64	43	2,	2,30412	1,284243	0,363436
				86744		387678	033206					
	47	4,4688	4,2326	0,	105	0,	64	43	1,	2,11387	1,203363	0,498810
				59777		551279	926991					
	48	5,2813	4,6279	1,	105	0,	64	43	1,	2,03567	1,312321	0,324007
				75802		081659	777003					
	49	6,0937	5,7674	0,	105	0,	64	43	2,	2,46728	1,513239	0,134288
				75153		454013	005696					
	50	4,3594	4,3953	-0,	105	0,	64	43	1,	2,26925	1,993547	0,012823
				09603		923683	607198					
	51	10,	10,3025	0,	105	0,	64	43	6,	5,84537	1,155083	0,625682
		3437		03438		972642	282298					
	52	6,8750	8,6279	-1,	105	0,	64	43	4,	5,58494	1,414737	0,209236
				75340		082452	695489					
	53	3,4219	5,1163	-2,	105	0,	64	43	3,	4,78196	1,911637	0,019394
				12684		035776	458620			5,29318	1,059341	0,853702
	54	9,5469	9,4884	0,	105	0,	64	43	5,	4,28071	1,243362	0,427693
				05508		956179	447964					
	55	5,7344	7,0930	-1,	105	0,	64	43	3,			
				71337		089596	838990					
	56	12,	10,1395	2,	105	0,	64	43	5,	5,75939	1,058473	0,855964
		4688		01594		046360			925379			
	57	8,2812	6,6744		105		64	43		5,10705	1,134047	0,641989

				1,	0,			4,				
				65541	100827			795728				
21222	58	6,0156	7,2791	-1,	105	0,	64	43	5,	5,62023	1,238330	0,436183
						228150			050514			
97127	59	9,7500	8,8605	0,	105	0,	64	43	4,	4,64748	1,002021	0,979284
						333646			642796			
38906	60	7,9844	7,6279	0,	105	0,	64	43	4,	4,99535	1,289655	0,355545
						698018			398745			
7813	61	35,	32,1395	1,	105	0,	64	43	9,	12,97907	1,984827	0,013402
		69799				092471			212601			
4687	62	35,	33,2791	0,	105	0,	64	43	9,	13,12636	1,826227	0,029741
		99115				323890			713301			
9687	63	25,	22,2093	2,	105	0,	64	43	8,	9,37463	1,298489	0,342967
0156	64	27,	23,7907	1,	105	0,	64	43	8,	10,32694	1,552738	0,111830
		78389				077003			287478			
53136	65	4,8906	5,1860	-0,	105	0,	64	43	2,	2,61184	1,275654	0,404682
						596289			949938			
6094	66	21,	25,0698	-2,	105	0,	64	43	8,	7,90839	1,147975	0,641047

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

В.3.6.2. Порівняльний аналіз статевих особливостей осіб з низьким рівнем готовності до професійної самореалізації (t – критерій Стьюдента)

Порівняльний аналіз статевих особливостей осіб з низьким рівнем готовності до проф.самореалізації

1	жінки - 1 чоловіки - 2		t-value	df	p	Valid N -	Valid N	Std.Dev. - 1	Std.Dev. - 2	F-ratio -	p -
	- 2										
1	47,82353	42,50847	1,84052	142	0,067779	85	59	12,87964	21,69806	2,838144	0,000013
2	7,55294	7,32203	0,36225	142	0,717707	85	59	3,03062	4,61982	2,323741	0,000410
3	7,82353	7,16949	1,14675	142	0,253413	85	59	2,49369	4,32775	3,011890	0,000004
4	5,64706	5,66949	-0,04059	142	0,967682	85	59	3,04121	3,55694	1,367919	0,187646
5	7,87059	6,33051	3,01906	142	0,003007	85	59	2,55552	3,56783	1,949171	0,005104
6	7,88824	7,20339	1,16168	142	0,247316	85	59	2,36590	4,63971	3,845818	0,000000
7	6,18824	7,16102	-1,48132	142	0,140738	85	59	2,99501	4,87644	2,650992	0,000045
8	6,23529	6,28814	-0,08981	142	0,928563	85	59	2,83955	4,22350	2,212316	0,000871
9	7,04118	6,81356	0,43324	142	0,665498	85	59	2,58799	3,71959	2,065687	0,002342
10	6,88824	6,94068	-0,09023	142	0,928235	85	59	2,81406	4,16376	2,189309	0,001018
11	6,86471	6,50847	0,63397	142	0,527121	85	59	2,83829	3,90567	1,893553	0,007378
12	6,65294	5,72034	2,03449	142	0,043763	85	59	2,26125	3,24206	2,055638	0,002505
13	41,93109	33,56659	3,56295	142	0,000500	85	59	10,75418	17,39049	2,614985	0,000057
14	47,36471	35,42373	4,33494	142	0,000027	85	59	13,52497	19,54588	2,088515	0,002009
15	30,69412	23,06780	4,22803	142	0,000042	85	59	9,55065	12,05428	1,593005	0,050541
16	50,92941	40,23729	3,19337	142	0,001732	85	59	16,93882	23,24483	1,883157	0,007901
17	82,11765	67,91525	2,80034	142	0,005816	85	59	24,24744	36,62875	2,281983	0,000544
18	31,72941	25,91525	2,74457	142	0,006842	85	59	10,57219	14,85828	1,975184	0,004292
19	25,34118	20,79310	2,87456	141	0,004673	85	58	8,03645	10,87692	1,831820	0,011393
20	25,34118	21,96610	1,62288	142	0,106833	85	59	8,82576	15,99889	3,286055	0,000001
21	3,16471	2,74576	2,00052	142	0,047351	85	59	1,05613	1,45736	1,904153	0,006879
22	1,68235	1,54237	0,77087	142	0,442065	85	59	1,03753	1,11914	1,163510	0,520626
23	1,83529	1,32203	2,64246	142	0,009154	85	59	1,11106	1,19540	1,157588	0,534496
24	3,02353	2,61017	1,82398	142	0,070257	85	59	1,19499	1,52017	1,618285	0,043245
25	2,68235	2,18644	2,45755	142	0,015193	85	59	1,07140	1,34516	1,576330	0,055970
26	2,29412	1,74576	2,69439	142	0,007902	85	59	1,11081	1,32083	1,413893	0,145433
27	2,48235	2,37288	0,50004	142	0,617819	85	59	1,18132	1,43717	1,480066	0,099492
28	2,92941	2,47458	2,11695	142	0,036007	85	59	1,09966	1,47807	1,806656	0,013041
29	1,98824	1,88136	0,58134	142	0,561934	85	59	0,96971	1,23295	1,616617	0,043694
30	1,50588	1,08475	2,11636	142	0,036059	85	59	1,17132	1,17866	1,012578	0,947080
31	2,11765	1,98305	0,66962	142	0,504189	85	59	1,08465	1,31950	1,479924	0,099574
32	2,35294	2,11864	1,17815	142	0,240706	85	59	0,99649	1,39067	1,947595	0,005157
33	2,75294	2,28814	2,35948	142	0,019662	85	59	1,03402	1,32679	1,646459	0,036291
34	2,62353	2,13559	2,30885	142	0,022395	85	59	1,04627	1,49086	2,030439	0,002967
35	1,83529	1,86441	-0,14041	142	0,888537	85	59	1,19370	1,26570	1,124257	0,617262
36	1,81176	1,88136	-0,32329	142	0,746955	85	59	1,22954	1,32723	1,165223	0,516661
37	1,89412	1,66102	1,19153	142	0,235434	85	59	1,10220	1,22629	1,237852	0,367944
38	2,36471	2,03390	1,52855	142	0,128600	85	59	1,14275	1,44992	1,609854	0,045560
39	2,65882	2,05085	2,90941	142	0,004205	85	59	1,09711	1,40717	1,645115	0,036597
40	1,60000	1,40678	1,01099	142	0,313740	85	59	1,11484	1,14649	1,057592	0,805495
41	5,71765	6,27119	-1,38593	142	0,167942	85	59	2,31255	2,41996	1,095051	0,696176
42	5,88235	5,77966	0,30822	142	0,758365	85	59	1,72110	2,27481	1,746937	0,019188
43	5,20000	5,89831	-1,86275	142	0,064564	85	59	2,21359	2,21044	1,002859	1,000000

44	5,31765	5,45763	-0,45451	142	0,650153	85	59	1,72662	1,94158	1,264486	0,322601
45	4,85882	5,03390	-0,57895	142	0,563543	85	59	1,68433	1,92054	1,300148	0,269061
46	4,11765	3,77966	0,96317	142	0,337099	85	59	2,02021	2,14209	1,124304	0,617140
47	4,09412	4,93220	-2,19496	142	0,029791	85	59	2,33311	2,13238	1,197132	0,469501
48	5,36471	4,83051	1,67667	142	0,095806	85	59	1,78517	2,00991	1,267635	0,317549
49	5,42353	6,27119	-2,24917	142	0,026041	85	59	2,24338	2,19585	1,043767	0,871477
50	4,11765	4,47458	-1,12080	142	0,264263	85	59	1,70721	2,10382	1,518602	0,079264
51	8,49412	11,05085	-2,29081	142	0,023446	85	59	6,54039	6,65252	1,034580	0,876653
52	6,16471	7,32203	-1,31089	142	0,192011	85	59	5,12660	5,32865	1,080375	0,737972
53	4,65882	3,50847	1,64382	142	0,102426	85	59	4,52125	3,48580	1,682338	0,036820
54	8,70588	8,96610	-0,28191	142	0,778422	85	59	5,49637	5,37544	1,045499	0,866106
55	6,32941	5,66102	0,92111	142	0,358556	85	59	4,36542	4,15895	1,101750	0,701057
56	11,00000	9,91525	0,96057	142	0,338401	85	59	6,47707	6,92643	1,143569	0,568338
57	7,34118	6,59322	0,89197	142	0,373917	85	59	4,97746	4,90643	1,029162	0,917361
58	6,11765	5,36207	0,93298	141	0,352428	85	58	4,95554	4,44340	1,243804	0,382542
59	9,35294	7,18644	2,59298	142	0,010511	85	59	4,73011	5,20767	1,212116	0,416356
60	7,29412	7,35593	-0,07991	142	0,936421	85	59	4,18849	5,06088	1,459950	0,111829
61	33,81176	32,03390	0,96861	142	0,334388	85	59	10,35270	11,49058	1,231902	0,378728
62	33,49412	31,76271	0,92336	142	0,357383	85	59	10,46493	11,88209	1,289178	0,284688
63	22,96471	21,10169	1,47867	142	0,141443	85	59	7,31021	7,61282	1,084503	0,726078
64	23,85882	22,10169	1,29921	142	0,195976	85	59	7,65810	8,42757	1,211052	0,418456
65	5,20000	4,91525	0,61154	142	0,541822	85	59	2,66726	2,86048	1,150129	0,552325
66	23,92941	23,81356	0,08576	142	0,931777	85	59	7,07744	9,11322	1,658026	0,033755

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

В.3.6.3. Порівняльний аналіз жінок з високим та низьким рівнем готовності до професійної самореалізації (t – критерій Стьюдента)

Показники	Р-нь готовності, 1,00 – високий р- нь, 2 – низький рівень	N	Середні значення	Стн. відхилення	Стн. помилка середнього
VAR 1	1,00	83	58,7711	11,21881	1,23142
1	2,00	85	47,8235	12,87964	1,39699
VAR 2	1,00	83	9,5964	2,63936	,28971
2	2,00	85	7,5529	3,03062	,32872
VAR 3	1,00	83	8,9759	2,27380	,24958
3	2,00	85	7,8235	2,49369	,27048
VAR 4	1,00	83	6,5241	2,61317	,28683
4	2,00	85	5,6471	3,04121	,32987
VAR 5	1,00	83	8,9639	2,54446	,27929
5	2,00	85	7,8706	2,55552	,27718
VAR 6	1,00	83	9,3855	2,45363	,26932
6	2,00	85	7,8882	2,36590	,25662
VAR 7	1,00	83	7,2410	2,25015	,24699
7	2,00	85	6,1882	2,99501	,32485
VAR 8	1,00	83	7,2048	2,15700	,23676
8	2,00	85	6,2353	2,83955	,30799
VAR 9	1,00	83	8,9639	2,48996	,27331
9	2,00	85	7,0412	2,58799	,28071
VAR 10	1,00	83	8,2048	2,46813	,27091
10	2,00	85	6,8882	2,81406	,30523
VAR 11	1,00	83	7,6627	2,28344	,25064
11	2,00	85	6,8647	2,83829	,30786
VAR 12	1,00	83	7,8072	2,56362	,28139
12	2,00	85	6,6529	2,26125	,24527
VAR 13	1,00	83	61,9237	3,47776	,38173
13	2,00	85	41,9309	10,75426	1,16646
VAR 14	1,00	83	64,5904	7,87406	,86429
14	2,00	85	47,3647	13,52497	1,46699
VAR 15	1,00	83	43,4217	5,12793	,56286
15	2,00	85	30,6941	9,55065	1,03591
VAR 16	1,00	83	71,4578	9,06252	,99474
16	2,00	85	50,9294	16,93882	1,83727
VAR 17	1,00	83	126,3735	11,38003	1,24912
17	2,00	85	82,1176	24,24744	2,63000
VAR 18	1,00	83	50,4578	6,21819	,68253
18	2,00	85	31,7294	10,57219	1,14671
VAR 19	1,00	83	39,9036	6,43469	,70630
19	2,00	85	25,3412	8,03645	,87168
VAR 20	1,00	83	37,2651	4,06977	,44672
20	2,00	85	25,3412	8,82576	,95729
VAR 21	1,00	83	3,3855	,69548	,07634
21	2,00	85	3,1647	1,05613	,11455
VAR 22	1,00	83	1,9157	,99026	,10869
22	2,00	85	1,6824	1,03753	,11254
VAR 23	1,00	83	1,5783	1,02553	,11257
23	2,00	85	1,8353	1,11106	,12051
VAR 24	1,00	83	3,3855	,85299	,09363
24	2,00	85	3,0235	1,19499	,12962
VAR 25	1,00	83	3,1205	,84677	,09294
25	2,00	85	2,6824	1,07140	,11621
VAR 26	1,00	83	2,3253	1,08323	,11890
26	2,00	85	2,2941	1,11081	,12048
VAR 27	1,00	83	2,7108	1,04216	,11439
27	2,00	85	2,4824	1,18132	,12813

Критерій для незалежних вибірок

	Критерій рівності дисперсії Ливинія								
	t-критерій рівності середніх								
	F	Знч.	T	ст.св.	Значимість (2-стороння)	Разнос середніх	Стд. ошибка разности	95% доверительный интервал разности средних	
Нижня граница								Верхня граница	
VAR1	,151	,698	5,869	166	,000	10,94755	1,86532	7,26475	14,63036
VAR2	,944	,333	4,656	166	,000	2,04344	,43888	1,17693	2,90996
VAR3	,018	,892	3,128	166	,002	1,15237	,36844	,42494	1,87981
VAR4	2,515	,115	2,003	166	,047	,87704	,43792	,01243	1,74165
VAR5	,079	,779	2,778	166	,006	1,09327	,39351	,31634	1,87020
VAR6	,892	,346	4,027	166	,000	1,49731	,37184	,76316	2,23145
VAR7	5,167	,024	2,571	166	,011	1,05273	,40945	,24433	1,86112
VAR8	5,968	,016	2,488	166	,014	,96953	,38973	,20006	1,73899
VAR9	,005	,942	4,905	166	,000	1,92268	,39196	1,14880	2,69656
VAR10	,553	,458	3,221	166	,002	1,31658	,40875	,50956	2,12361
VAR11	6,774	,010	2,005	166	,047	,79794	,39800	,01215	1,58374
VAR12	1,323	,252	3,097	166	,002	1,15429	,37272	,41840	1,89018
VAR13	15,963	,000	16,132	166	,000	19,99279	1,23931	17,54595	22,43964
VAR14	3,638	,058	10,057	166	,000	17,22566	1,71276	13,84406	20,60725
VAR15	9,756	,002	10,724	166	,000	12,72757	1,18678	10,38444	15,07070
VAR16	20,455	,000	9,761	166	,000	20,52842	2,10321	16,37593	24,68091
VAR17	16,476	,000	15,084	166	,000	44,25585	2,93393	38,46321	50,04848
VAR18	12,769	,000	13,953	166	,000	18,72842	1,34226	16,07832	21,37852
VAR19	7,945	,005	12,946	166	,000	14,56244	1,12485	12,34158	16,78329
VAR20	19,507	,000	11,200	166	,000	11,92388	1,06463	9,82191	14,02585
VAR21	4,451	,036	1,597	166	,112	,22084	,13831	-,05224	,49391
VAR22	1,125	,290	1,490	166	,138	,23331	,15654	-,07577	,54238
VAR23	,277	,600	-1,557	166	,121	-,25698	,16506	-,58288	,06892
VAR24	3,924	,049	2,255	166	,025	,36201	,16052	,04509	,67893
VAR25	5,035	,026	2,936	166	,004	,43813	,14922	,14352	,73274
VAR26	,025	,874	,184	166	,854	,03118	,16932	-,30312	,36549
VAR27	2,874	,092	1,328	166	,186	,22849	,17202	-,11114	,56812

VAR28	1,200	,275	1,120	166	,264	,16697	,14902	-,12725	,46119
VAR29	,464	,497	1,041	166	,299	,15634	,15019	-,14019	,45288
VAR30	6,263	,013	1,037	166	,301	,20496	,19764	-,18526	,59518
VAR31	,014	,905	,379	166	,705	,06308	,16644	-,26554	,39169
VAR32	,098	,754	-1,050	166	,295	-,16017	,15260	-,46145	,14111
VAR33	,400	,528	,287	166	,775	,04224	,14734	-,24866	,33314
VAR34	,081	,776	-,608	166	,544	-,09341	,15368	-,39682	,21000
VAR35	6,942	,009	1,639	166	,103	,27314	,16670	-,05599	,60227
VAR36	,007	,933	1,171	166	,243	,22438	,19159	-,15388	,60264
VAR37	,612	,435	-,437	166	,663	-,07484	,17121	-,41287	,26319
VAR38	,342	,559	-,914	166	,362	-,15989	,17489	-,50518	,18540
VAR39	4,429	,037	1,689	166	,093	,26889	,15920	-,04543	,58320
VAR40	5,856	,017	1,684	166	,094	,26747	,15887	-,04619	,58113
VAR41	,286	,594	,436	166	,663	,14982	,34355	-,52847	,82811
VAR42	,522	,471	,902	166	,368	,23813	,26394	-,28298	,75923
VAR43	,010	,921	,410	166	,683	,13735	,33539	-,52483	,79953
VAR44	,422	,517	-,925	166	,356	-,24536	,26512	-,76880	,27809
VAR45	,517	,473	1,420	166	,157	,34600	,24365	-,13505	,82704
VAR46	2,266	,134	2,124	166	,035	,61729	,29067	,04340	1,19119
VAR47	6,063	,015	1,927	166	,056	,62877	,32622	-,01531	1,27286
VAR48	,518	,473	,267	166	,790	,06903	,25857	-,44149	,57954
VAR49	,165	,685	1,823	166	,070	,62466	,34267	-,05189	1,30122
VAR50	,048	,826	1,087	166	,279	,27994	,25763	-,22872	,78861
VAR51	,022	,883	2,212	166	,028	2,21673	1,00196	,23851	4,19495
VAR52	,085	,771	1,171	166	,243	,93168	,79546	-,63884	2,50220
VAR53	2,627	,107	-1,168	166	,245	-,77931	,66749	-2,	,53856
								09717	
VAR54	5,393	,021	1,362	166	,175	1,06520	,78231	-,47935	2,60976
VAR55	,020	,888	-,182	166	,856	-,12459	,68346	-1,	1,22480
								47399	
VAR56	,451	,503	1,905	166	,058	1,85542	,97378	-,06717	3,77801
VAR57	,480	,490	-,298	166	,766	-,22069	,73986	-1,	1,24006
								68145	
VAR58	,294	,588	-2,000	166	,047	-1,	,75165	-2,	-,01916
						50319		98722	
VAR59	,013	,911	1,057	166	,292	,79164	,74928	-,68771	2,27099
VAR60	,796	,374	-1,443	166	,151	-,96882	,67156	-2,	,35708
								29471	
VAR61	1,908	,169	2,516	166	,013	3,71836	1,47788	,80049	6,63623
VAR62	1,257	,264	1,033	166	,303	1,55408	1,50374	-1,	4,52299
								41484	
VAR63	,819	,367	2,466	166	,015	2,96300	1,20145	,59092	5,33509
VAR64	,309	,579	2,647	166	,009	3,26166	1,23237	,82852	5,69479
VAR65	,078	,780	1,071	166	,286	,43855	,40946	-,36987	1,24698
VAR66	,703	,403	-1,215	166	,226	-1,3993	1,1518	-3,6734	,8748

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

В.3.6.4. Порівняльний аналіз чоловіків з високим та низьким рівнем готовності до професійної самореалізації (t – критерій Стьюдента)

Показники	Р-нь готовності 1,00 – високий р-нь, 2 – низький рівень	Н (к-сть)	Середні значення	Стн. відхилення	Стн. помилка середнього
VAR1	1,00	31	57,6452	9,78961	1,75827
	2,00	59	42,5085	21,69806	2,82485
VAR2	1,00	31	10,5968	1,59384	,28626
	2,00	59	7,3220	4,61982	,60145
VAR3	1,00	31	9,3548	1,76160	,31639
	2,00	59	7,1695	4,32775	,56342
VAR4	1,00	31	6,6290	1,76526	,31705
	2,00	59	5,6695	3,55694	,46307
VAR5	1,00	31	9,7258	1,85220	,33266
	2,00	59	6,3305	3,56783	,46449
VAR6	1,00	31	9,7419	2,25045	,40419
	2,00	59	7,2034	4,63971	,60404
VAR7	1,00	31	7,8871	2,91465	,52349
	2,00	59	7,1610	4,87644	,63486
VAR8	1,00	31	6,0323	2,58823	,46486
	2,00	59	6,2881	4,22350	,54985
VAR9	1,00	31	8,8548	3,00886	,54041
	2,00	59	6,8136	3,71959	,48425
VAR10	1,00	31	7,6452	3,00609	,53991
	2,00	59	6,9407	4,16376	,54208
VAR11	1,00	31	7,6935	2,44158	,43852
	2,00	59	6,5085	3,90567	,50847
VAR12	1,00	31	7,3065	2,59062	,46529
	2,00	59	5,7203	3,24206	,42208
VAR13	1,00	31	61,9813	3,64967	,65550
	2,00	59	33,5671	17,39091	2,26410
VAR14	1,00	31	64,4839	7,25659	1,30332
	2,00	59	35,4237	19,54588	2,54466
VAR15	1,00	31	40,8710	6,52555	1,17202
	2,00	59	23,0678	12,05428	1,56933
VAR16	1,00	31	70,3226	6,20960	1,11528
	2,00	59	40,2373	23,24483	3,02622
VAR17	1,00	31	129,1613	15,62497	2,80633
	2,00	59	67,9153	36,62875	4,76866
VAR18	1,00	31	50,3226	7,24057	1,30044
	2,00	59	25,9153	14,	1,93438

				85828	
VAR19	1,00	31	41,0323	10,03156	1,80172
	2,00	58	20,7931	10,87692	1,42821
VAR20	1,00	31	37,6774	3,70933	,66622
	2,00	59	21,9661	15,99889	2,08288
VAR21	1,00	31	3,1613	,86011	,15448
	2,00	59	2,7458	1,45736	,18973
VAR22	1,00	31	2,0323	1,11007	,19937
	2,00	59	1,5424	1,11914	,14570
VAR23	1,00	31	1,7097	1,07062	,19229
	2,00	59	1,3220	1,19540	,15563
VAR24	1,00	31	3,0000	1,12546	,20214
	2,00	59	2,6102	1,52017	,19791
VAR25	1,00	31	2,6774	1,32633	,23822
	2,00	59	2,1864	1,34516	,17513
VAR26	1,00	31	2,0645	1,06256	,19084
	2,00	59	1,7458	1,32083	,17196
VAR27	1,00	31	2,7742	1,05545	,18956
	2,00	59	2,3729	1,43717	,18710
VAR28	1,00	31	2,9677	1,16859	,20988
	2,00	59	2,4746	1,47807	,19243
VAR29	1,00	31	2,1935	,83344	,14969
	2,00	59	1,8814	1,23295	,16052
VAR30	1,00	31	1,8710	1,47743	,26535
	2,00	59	1,0847	1,17866	,15345
VAR31	1,00	31	2,2581	1,15377	,20722
	2,00	59	1,9831	1,31950	,17178
VAR32	1,00	31	2,0968	1,01176	,18172
	2,00	59	2,1186	1,39067	,18105
VAR33	1,00	31	2,8065	,70329	,12632
	2,00	59	2,2881	1,32679	,17273
	1,00	31	2,6452	1,14159	,20504
VAR34	2,00	59	2,1356	1,49086	,19409
VAR35	1,00	31	1,8710	1,31001	,23528
	2,00	59	1,8644	1,26570	,16478
VAR36	1,00	31	1,9032	1,22079	,21926
	2,00	59	1,8814	1,32723	,17279
VAR37	1,00	31	1,9032	1,04419	,18754
	2,00	59	1,6610	1,22629	,15965
VAR38	1,00	31	2,2258	1,17501	,21104
	2,00	59	2,0339	1,44992	,18876
VAR39	1,00	31	2,9355	,99785	,17922
	2,00	59	2,0508	1,40717	,18320
VAR40	1,00	31	1,8065	1,04624	,18791
	2,00	59	1,4068	1,14649	,14926
VAR41	1,00	31	7,0968	1,77679	,31912

	2,00	59	6,2712	2,41996	,31505
VAR42	1,00	31	6,2581	1,41345	,25386
	2,00	59	5,7797	2,27481	,29615
VAR43	1,00	31	6,0645	1,89623	,34057
	2,00	59	5,8983	2,21044	,28777
VAR44	1,00	31	5,6129	1,30837	,23499
	2,00	59	5,4576	1,94158	,25277
VAR45	1,00	31	5,4839	,99569	,17883
	2,00	59	5,0339	1,92054	,25003
VAR46	1,00	31	5,0323	1,22431	,21989
	2,00	59	3,7797	2,14209	,27888
VAR47	1,00	31	5,0968	1,71959	,30885
	2,00	59	4,9322	2,13238	,27761
VAR48	1,00	31	5,7742	1,23044	,22099
	2,00	59	4,8305	2,00991	,26167
VAR49	1,00	31	6,4839	1,74873	,31408
	2,00	59	6,2712	2,19585	,28587
VAR50	1,00	31	4,6129	1,54224	,27699
	2,00	59	4,4746	2,10382	,27389
VAR51	1,00	31	10,7742	6,22206	1,11751
	2,00	59	11,0508	6,65252	,86608
VAR52	1,00	31	6,8710	4,53683	,81484
	2,00	59	7,3220	5,32865	,69373
VAR53	1,00	31	3,4194	3,32440	,59708
	2,00	59	3,5085	3,48580	,45381
VAR54	1,00	31	9,8065	5,64753	1,01433
	2,00	59	8,9661	5,37544	,69982
VAR55	1,00	31	5,6452	4,18369	,75141
	2,00	59	5,6610	4,15895	,54145
VAR56	1,00	31	12,0968	6,41017	1,15130
	2,00	59	9,9153	6,92643	,90174
VAR57	1,00	31	8,7742	4,49970	,80817
	2,00	59	6,5932	4,90643	,63876
VAR58	1,00	31	6,2581	5,37877	,96606
	2,00	58	5,3621	4,44340	,58345
VAR59	1,00	31	11,0000	5,31037	,95377
	2,00	59	7,1864	5,20767	,67798
	1,00	31	7,0323	4,39305	,78902
VAR60	2,00	59	7,3559	5,06088	,65887
VAR61	1,00	31	34,7419	10,	1,85668
				33753	
	2,00	59	32,0339	11,	1,49595
				49058	
VAR62	1,00	31	34,8387	11,	1,97952
				02148	
	2,00	59	31,7627	11,	1,54692
				88209	
VAR63	1,00	31	25,8065	8,98302	1,61340
	2,00	59	21,1017	7,61282	,99110
VAR64	1,00	31	27,0968	9,07875	1,63059
	2,00	59	22,1017	8,42757	1,09718
VAR65	1,00	31	5,6452	2,24423	,40308

	2,00	59	4,9153	2,86048	,37240
VAR66	1,00	31	21,484	8,5591	1,5373
	2,00	59	23,814	9,1132	1,1864

Критерій для незалежних вибірок

Стд.

	Критерій рівності дисперсії Ливиня				t-критерій рівності середніх				
	F	Знч.	t	ст.св.	Значимість (2-стороння)	Разниця середніх	ошибка разности	95% доверительный интервал разности средних	
								Нижняя граница	Верхняя граница
VAR1	12,686	,001	3,685	88	,000	15,13669	4,10815	6,97261	23,30076
VAR2	29,042	,000	3,820	88	,000	3,27474	,85721	1,57122	4,97826
VAR3	14,654	,000	2,691	88	,009	2,18535	,81209	,57149	3,79920
VAR4	16,542	,000	1,411	88	,162	,95954	,68015	-,39211	2,31119
VAR5	10,630	,002	4,950	88	,000	3,39530	,68585	2,03232	4,75828
VAR6	9,350	,003	2,869	88	,005	2,53855	,88494	,77991	4,29718
VAR7	8,091	,006	,760	88	,450	,72608	,95589	-1,17356	2,62572
VAR8	8,974	,004	-,308	88	,759	-,25588	,83120	-1,90772	1,39596
VAR9	1,345	,249	2,634	88	,010	2,04128	,77497	,50119	3,58137
VAR10	4,971	,028	,834	88	,407	,70448	,84490	-,97458	2,38355
VAR11	9,369	,003	1,537	88	,128	1,18507	,77119	-,34750	2,71764
VAR12	3,149	,079	2,355	88	,021	1,58611	,67341	,24786	2,92436
VAR13	31,877	,000	8,971	88	,000	28,41417	3,16738	22,11967	34,70868
VAR14	20,749	,000	7,976	88	,000	29,06014	3,64331	21,81982	36,30046
VAR15	10,611	,002	7,642	88	,000		2,32957		

						17,		13,	22,
						80317		17364	43270
VAR16	33,430	,000	7,058	88	,000	30,	4,26270	21,	38,
						08529		61408	55651
VAR17	24,278	,000	8,876	88	,000	61,	6,89988	47,	74,
						24604		53396	95811
VAR18	13,264	,000	8,608	88	,000	24,	2,83539	18,	30,
						40733		77259	04206
VAR19	4,639	,034	8,588	87	,000	20,	2,35679	15,	24,
						23915		55478	92353
VAR20	10,669	,002	5,379	88	,000	15,	2,92100	9,90644	21,
						71132			51620
VAR21	7,423	,008	1,457	88	,149	,41553	,28512	-,15109	,98214
VAR22	,475	,493	1,979	88	,051	,48989	,24757	-,00211	,98188
VAR23	2,348	,129	1,514	88	,134	,38764	,25607	-,12125	,89653
VAR24	10,190	,002	1,257	88	,212	,38983	,31016	-,22654	1,00620
VAR25	,022	,883	1,653	88	,102	,49098	,29698	-,09920	1,08116
VAR26	5,298	,024	1,160	88	,249	,31875	,27481	-,22737	,86488
VAR27	6,214	,015	1,371	88	,174	,40131	,29270	-,18037	,98300
VAR28	6,174	,015	1,611	88	,111	,49317	,30621	-,11535	1,10169
VAR29	8,362	,005	1,265	88	,209	,31219	,24689	-,17845	,80283
VAR30	5,792	,018	2,751	88	,007	,78622	,28578	,21829	1,35416
VAR31	,821	,367	,980	88	,330	,27501	,28071	-,28284	,83286
VAR32	4,055	,047	-,077	88	,939	-,02187	,28266	-,58359	,53985
VAR33	16,952	,000	2,027	88	,046	,51832	,25571	,01014	1,02649
VAR34	4,740	,032	1,662	88	,100	,50957	,30651	-,09955	1,11869
VAR35	,194	,661	,023	88	,982	,00656	,28416	-,55814	,57126
VAR36	,747	,390	,076	88	,939	,02187	,28658	-,54766	,59140
VAR37	3,533	,063	,935	88	,352	,24221	,25896	-,27242	,75684
VAR38	1,943	,167	,635	88	,527	,19191	,30223	-,40871	,79252
VAR39	5,727	,019	3,110	88	,003	,88464	,28447	,31931	1,44996
VAR40	1,735	,191	1,618	88	,109	,39967	,24697	-,09112	,89047
VAR41	2,159	,145	1,675	88	,097	,82559	,49284	-,15382	1,80500
VAR42	5,854	,018	1,066	88	,289	,47840	,44871	-,41332	1,37012
VAR43	,067	,796	,355	88	,723	,16621	,46774	-,76333	1,09575
VAR44	1,568	,214	,400	88	,690	,15528	,38856	-,61690	,92745
VAR45	5,381	,023	1,219	88	,226	,44997	,36913	-,28359	1,18354
VAR46	12,090	,001	3,003	88	,003	1,25260	,41709	,42373	2,08147
VAR47	1,504	,223	,371	88	,712	,16457	,44393	-,71765	1,04679
VAR48	6,585	,012	2,386	88	,019	,94369	,39549	,15773	1,72964
VAR49	,481	,490	,467	88	,642	,21268	,45572	-,69296	1,11833
VAR50	3,229	,076	,323	88	,747	,13833	,42831	-,71284	,98950
VAR51	,887	,349	-,192	88	,848	-,27665	1,44386	-3,	2,59272
								14603	
VAR52	3,197	,077	-,401	88	,689	-,45107	1,12524	-2,	1,78512
								68725	
VAR53	,424	,517	-,117	88	,907	-,08912	,76123	-1,	1,42366
								60190	
VAR54	,001	,981	,693	88	,490	,84035	1,21333	-1,	3,25159
								57089	

VAR55	,078	,781	-,017	88	,986	-,01586	,92444	-1,	1,82128
								85299	
VAR56	,880	,351	1,456	88	,149	2,18152	1,49841	-,79626	5,15930
VAR57	2,342	,129	2,060	88	,042	2,18097	1,05849	,07746	4,28449
VAR58	1,774	,186	,841	87	,402	,89600	1,06495	-1,	3,01270
								22071	
VAR59	,819	,368	3,279	88	,001	3,81356	1,16302	1,50231	6,12481
VAR60	1,596	,210	-,301	88	,764	-,32367	1,07443	-2,	1,81154
								45889	
VAR61	,483	,489	1,099	88	,275	2,70804	2,46471	-2,	7,60612
								19005	
VAR62	,419	,519	1,196	88	,235	3,07600	2,57228	-2,	8,18786
								03587	
VAR63	,541	,464	2,616	88	,010	4,70476	1,79813	1,13135	8,27816
VAR64	,001	,974	2,602	88	,011	4,99508	1,91993	1,17963	8,81053
VAR65	3,689	,058	1,234	88	,220	,72991	,59149	-,44555	1,90537
VAR66	,021	,885	-1,176	88	,243	-2,3297	1,9805	-6,2655	1,6062

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

Порівняльний однофакторний дисперсійний аналіз (тест Шеффе) сиблінгової позиції для студентів з різним рівнем готовності до самореалізації в професійній сфері
В. 3.7.1. Аналіз сиблінгової позиції для осіб з високим рівнем готовності до професійної самореалізації

Analysis of Variance								
Marked effects are significant at $p < ,05000$								
	SS	df - Effect	MS - Effect	SS	df - Error	MS - Error	F	p
	Effect			Error				
1	313,9484	2	156,9742	12217,71	102	119,7815	1,310505	0,274185
2	42,0086	2	21,0043	595,62	102	5,8394	3,596990	0,030937
3	0,1129	2	0,0565	480,52	102	4,7109	0,011984	0,988089
4	36,1635	2	18,0817	547,47	102	5,3673	3,368865	0,038301
5	17,9140	2	8,9570	561,21	102	5,5021	1,627920	0,201397
6	7,1799	2	3,5900	579,05	102	5,6769	0,632374	0,533399
7	3,0159	2	1,5080	616,37	102	6,0429	0,249545	0,779630
8	7,0656	2	3,5328	553,18	102	5,4234	0,651408	0,523466
9	13,0060	2	6,5030	713,85	102	6,9985	0,929196	0,398188
10	0,5875	2	0,2938	713,95	102	6,9995	0,041971	0,958914
11	21,3944	2	10,6972	562,62	102	5,5159	1,939349	0,149063
12	19,3917	2	9,6959	689,04	102	6,7553	1,435306	0,242809
13	86,8090	2	43,4045	1249,31	102	12,2482	3,543748	0,032515
14	546,1372	2	273,0686	5634,62	102	55,2414	4,943185	0,008932
15	233,2922	2	116,6461	3006,94	102	29,4798	3,956818	0,022130
16	156,4268	2	78,2134	7698,96	102	75,4800	1,036213	0,358500
17	364,7042	2	182,3521	17270,21	102	169,3158	1,076994	0,344459
18	57,5306	2	28,7653	4560,43	102	44,7101	0,643374	0,527636
19	49,3308	2	24,6654	6334,86	102	62,1065	0,397147	0,673270
20	43,4464	2	21,7232	1587,94	102	15,5681	1,395368	0,252430
21	1,0573	2	0,5286	57,57	102	0,5644	0,936583	0,395309
22	3,4993	2	1,7496	105,89	102	1,0381	1,685345	0,190501
23	0,8339	2	0,4170	108,82	102	1,0669	0,390824	0,677508
24	2,2939	2	1,1469	91,55	102	0,8976	1,277812	0,283068
25	6,2119	2	3,1060	105,75	102	1,0368	2,995827	0,054414
26	4,5612	2	2,2806	115,29	102	1,1303	2,017755	0,138226
27	2,1592	2	1,0796	114,83	102	1,1258	0,958959	0,386720
28	0,1012	2	0,0506	88,43	102	0,8670	0,058360	0,943342
29	1,3261	2	0,6631	78,92	102	0,7737	0,856942	0,427491
30	6,2030	2	3,1015	193,45	102	1,8966	1,635274	0,199967
31	5,1476	2	2,5738	118,41	102	1,1609	2,217040	0,114154
32	6,2914	2	3,1457	98,62	102	0,9669	3,253436	0,042686
33	0,1166	2	0,0583	68,80	102	0,6745	0,086437	0,917260
34	0,0840	2	0,0420	103,12	102	1,0109	0,041540	0,959327
35	5,4075	2	2,7037	115,58	102	1,1332	2,386009	0,097113
36	2,2349	2	1,1174	148,68	102	1,4576	0,766601	0,467247
37	8,0589	2	4,0295	116,19	102	1,1391	3,537400	0,032709
38	0,2250	2	0,1125	127,83	102	1,2533	0,089777	0,914207
39	0,6661	2	0,3330	96,72	102	0,9483	0,351190	0,704698
40	2,4646	2	1,2323	90,45	102	0,8868	1,389642	0,253841
41	7,1224	2	3,5612	449,41	102	4,4060	0,808262	0,448465

42	1,4293	2	0,7147	274,82	102	2,6943	0,265251	0,767541
43	692,1612	2	346,0806	17496,03	102	171,5297	2,017613	0,138245
44	6,8767	2	3,4383	262,69	102	2,5753	1,335095	0,267692
45	3,2399	2	1,6199	191,75	102	1,8799	0,861716	0,425489
46	0,1771	2	0,0886	270,62	102	2,6532	0,033384	0,967177
47	1,6117	2	0,8059	342,58	102	3,3586	0,239938	0,787119
48	2,2254	2	1,1127	229,97	102	2,2546	0,493524	0,611922
49	7,8843	2	3,9422	432,31	102	4,2383	0,930131	0,397822
50	1,5777	2	0,7889	264,48	102	2,5929	0,304238	0,738352
51	300,3159	2	150,1579	3809,25	102	37,3455	4,020772	0,020855
52	5,3788	2	2,6894	2424,58	102	23,7704	0,113140	0,893138
53	58,4056	2	29,2028	1467,84	102	14,3906	2,029295	0,136701
54	89,5945	2	44,7973	2300,46	102	22,5536	1,986262	0,142479
55	1,3327	2	0,6664	1815,58	102	17,7998	0,037436	0,963269
56	18,4603	2	9,2301	4019,25	102	39,4045	0,234241	0,791596
57	65,0298	2	32,5149	2110,30	102	20,6893	1,571583	0,212704
58	65,7556	2	32,8778	2596,43	102	25,4552	1,291593	0,279289
59	6,5020	2	3,2510	2624,03	102	25,7258	0,126372	0,881425
60	87,1050	2	43,5525	1969,66	102	19,3104	2,255394	0,110036
61	55,7062	2	27,8531	9492,14	102	93,0602	0,299302	0,741985
62	133,5052	2	66,7526	9946,34	102	97,5132	0,684550	0,506619
63	295,0235	2	147,5117	7329,78	102	71,8606	2,052750	0,133652
64	40,8259	2	20,4129	7710,03	102	75,5885	0,270053	0,763883
65	14,4707	2	7,2353	675,09	102	6,6185	1,093191	0,339039
66	90,7901	2	45,3951	6901,27	102	67,6595	0,670934	0,513472

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення

кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

3.7.2. Аналіз сиблінгової позиції для осіб з середнім рівнем готовності до професійної самореалізації

Analysis of Variance			Marked effects are significant at $p < ,05000$					
SS Effect	df - Effect	MS – Effect	SS Error	df - Error	MS - Error	F	p	
1	222,9872	2	111,4936	8069,09	104	77,5874	1,437007	0,242317
2	20,1528	2	10,0764	703,46	104	6,7641	1,489693	0,230212
3	10,2920	2	5,1460	658,87	104	6,3353	0,812275	0,446643
4	4,2833	2	2,1416	773,21	104	7,4347	0,288059	0,750314
5	21,9647	2	10,9823	625,40	104	6,0135	1,826279	0,166137
6	7,3089	2	3,6545	840,19	104	8,0788	0,452355	0,637374
7	20,7850	2	10,3925	607,87	104	5,8449	1,778051	0,174065
8	0,9575	2	0,4787	529,68	104	5,0931	0,093999	0,910361
9	1,0287	2	0,5144	581,15	104	5,5880	0,092045	0,912138
10	14,8904	2	7,4452	799,90	104	7,6913	0,967996	0,383239
11	0,0732	2	0,0366	623,32	104	5,9935	0,006111	0,993908
12	35,3476	2	17,6738	479,84	104	4,6138	3,830611	0,024820
13	3,5519	2	1,7759	398,59	104	3,8326	0,463383	0,630444
14	57,2764	2	28,6382	4857,60	104	46,7077	0,613136	0,543596
15	21,5768	2	10,7884	3085,97	104	29,6728	0,363578	0,696064
16	87,8503	2	43,9252	6353,12	104	61,0877	0,719051	0,489621
17	4,6940	2	2,3470	11309,98	104	108,7498	0,021582	0,978654
18	2,9005	2	1,4502	3950,52	104	37,9858	0,038178	0,962555
19	25,4841	2	12,7421	2017,13	104	19,3955	0,656960	0,520563
20	18,0001	2	9,0001	3786,43	104	36,4080	0,247200	0,781442
21	1,0296	2	0,5148	70,56	104	0,6785	0,758748	0,470826
22	1,9464	2	0,9732	103,47	104	0,9949	0,978129	0,379446
23	0,0996	2	0,0498	138,72	104	1,3339	0,037323	0,963378
24	0,0321	2	0,0161	59,56	104	0,5727	0,028047	0,972350
25	0,5764	2	0,2882	92,32	104	0,8877	0,324655	0,723507
26	2,8490	2	1,4245	107,88	104	1,0373	1,373258	0,257834
27	3,3246	2	1,6623	117,65	104	1,1312	1,469450	0,234788
28	0,6563	2	0,3282	62,50	104	0,6010	0,546025	0,580899
29	8,3937	2	4,1968	49,49	104	0,4759	8,818659	0,000290
30	0,5819	2	0,2910	125,38	104	1,2056	0,241346	0,786009
31	0,0157	2	0,0079	127,87	104	1,2295	0,006390	0,993631
32	3,9742	2	1,9871	102,38	104	0,9844	2,018532	0,138022
33	0,3824	2	0,1912	81,88	104	0,7873	0,242880	0,784809
34	0,4702	2	0,2351	100,41	104	0,9655	0,243525	0,784305
35	1,3826	2	0,6913	104,49	104	1,0047	0,688069	0,504818
36	0,0745	2	0,0372	160,09	104	1,5394	0,024195	0,976101
37	1,7044	2	0,8522	139,19	104	1,3384	0,636750	0,531058
38	4,5065	2	2,2533	124,24	104	1,1946	1,886164	0,156804
39	0,8698	2	0,4349	102,98	104	0,9902	0,439192	0,645747
40	2,3373	2	1,1687	96,45	104	0,9274	1,260168	0,287900
41	32,3053	2	16,1526	415,36	104	3,9938	4,044402	0,020347
42	37,3115	2	18,6557	314,69	103	3,0552	6,106167	0,003118
43	59,1071	2	29,5535	561,51	104	5,3991	5,473759	0,005492

44	25,0940	2	12,5470	335,09	104	3,2220	3,894112	0,023396
45	24,1864	2	12,0932	304,36	104	2,9265	4,132308	0,018754
46	40,4887	2	20,2443	446,39	104	4,2922	4,716533	0,010946
47	34,8271	2	17,4135	388,22	104	3,7329	4,664908	0,011477
48	33,0567	2	16,5283	350,91	104	3,3741	4,898599	0,009266
49	21,3933	2	10,6967	490,46	104	4,7159	2,268197	0,108596
50	4,3667	2	2,1834	374,68	104	3,6027	0,606038	0,547423
51	233,5856	2	116,7928	3687,97	104	35,4612	3,293537	0,041030
52	119,9387	2	59,9694	2658,14	104	25,5590	2,346311	0,100770
53	30,2620	2	15,1310	1757,61	104	16,9001	0,895321	0,411601
54	164,5053	2	82,2526	2882,19	104	27,7133	2,967981	0,055778
55	103,4002	2	51,7001	1642,19	104	15,7903	3,274175	0,041785
56	38,6826	2	19,3413	3705,95	104	35,6342	0,542775	0,582771
57	31,0881	2	15,5441	2579,70	104	24,8048	0,626656	0,536381
58	118,6861	2	59,3431	2856,01	104	27,4616	2,160948	0,120362
59	62,4970	2	31,2485	2223,02	104	21,3752	1,461908	0,236517
60	51,6774	2	25,8387	2218,62	104	21,3329	1,211214	0,302002
61	123,9575	2	61,9788	12639,24	104	121,5311	0,509982	0,602000
62	105,5678	2	52,7839	13198,34	104	126,9071	0,415926	0,660822
63	166,7757	2	83,3879	8151,79	104	78,3825	1,063857	0,348847
64	83,5429	2	41,7714	8990,05	104	86,4427	0,483227	0,618168
65	66,7023	2	33,3511	770,29	104	7,4066	4,502884	0,013320
66	664,9026	2	332,4513	6793,10	104	65,3182	5,089716	0,007783

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація.

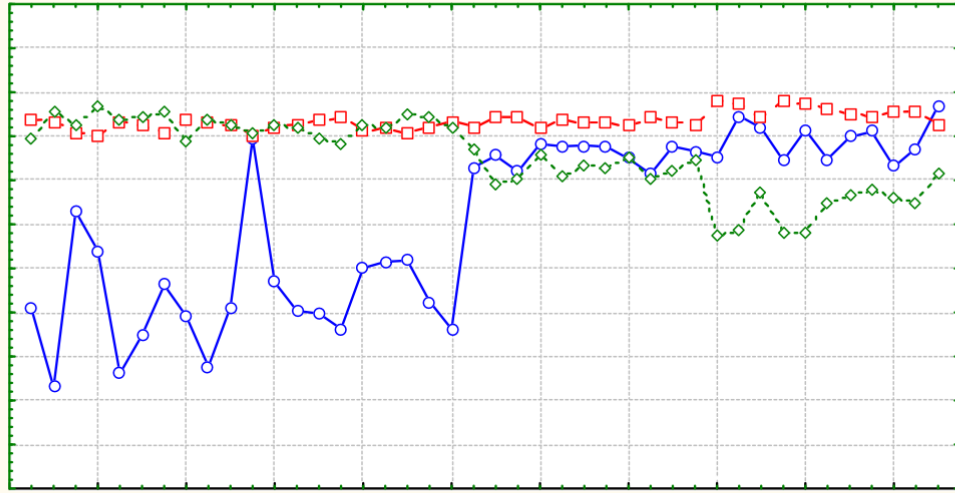
3.7.3. Аналіз сиблінгової позиції для осіб з низьким рівнем готовності до професійної самореалізації

Analysis of Variance				Marked effects are significant at $p < ,05000$			
SS Effect	df - Effect	MS - Effect	SS Error	df - Error	MS - Error	F	P
1 993,138	2	496,5692	41231,8	141	292,4241	1,698113	0,186750
2 72,054	2	36,0272	1939,2	141	13,7532	2,619556	0,076378
3 29,024	2	14,5120	1594,5	141	11,3087	1,283254	0,280350
4 43,020	2	21,5100	1467,7	141	10,4093	2,066415	0,130457
5 17,261	2	8,6304	1352,2	141	9,5902	0,899920	0,408925
6 61,768	2	30,8838	1673,3	141	11,8675	2,602391	0,077653
7 27,650	2	13,8250	2138,0	141	15,1632	0,911746	0,404178
8 13,103	2	6,5513	1698,9	141	12,0489	0,543728	0,581792
9 38,571	2	19,2855	1328,3	141	9,4205	2,047187	0,132917
10 15,402	2	7,7012	1655,4	141	11,7406	0,655949	0,520525
11 19,957	2	9,9784	1545,9	141	10,9638	0,910115	0,404829
12 15,718	2	7,8591	1053,7	141	7,4732	1,051638	0,352089
13 413,446	2	206,7230	29278,9	141	207,6516	0,995528	0,372110
14 410,245	2	205,1227	42079,6	141	298,4372	0,687323	0,504598
15 60,439	2	30,2194	18054,9	141	128,0487	0,235999	0,790093
16 1303,588	2	651,7938	58118,1	141	412,1849	1,581314	0,209331
17 1420,728	2	710,3640	132807,4	141	941,8967	0,754185	0,472282
18 233,985	2	116,9927	23136,7	141	164,0897	0,712980	0,491940
19 131,047	2	65,5234	12750,7	140	91,0764	0,719433	0,488820
20 699,035	2	349,5175	21086,7	141	149,5512	2,337110	0,100338
21 4,141	2	2,0706	218,9	141	1,5521	1,334047	0,266713
22 0,267	2	0,1336	163,5	141	1,1595	0,115205	0,891268
23 4,112	2	2,0558	191,6	141	1,3591	1,512602	0,223889
24 13,103	2	6,5517	246,8	141	1,7506	3,742527	0,026080
25 5,760	2	2,8801	204,2	141	1,4481	1,988914	0,140665
26 0,130	2	0,0648	215,2	141	1,5261	0,042437	0,958463
27 4,156	2	2,0778	233,3	141	1,6545	1,255882	0,287991
28 6,202	2	3,1009	229,3	141	1,6262	1,906872	0,152355
29 0,786	2	0,3932	166,8	141	1,1828	0,332411	0,717753
30 2,069	2	1,0347	199,9	141	1,4179	0,729711	0,483859
31 2,653	2	1,3266	197,8	141	1,4027	0,945735	0,390844
32 8,821	2	4,4104	188,7	141	1,3381	3,295981	0,039905
33 4,571	2	2,2857	194,9	141	1,3820	1,653851	0,195001
34 8,463	2	4,2315	220,7	141	1,5652	2,703414	0,070449
35 2,132	2	1,0662	210,5	141	1,4930	0,714151	0,491370
36 4,126	2	2,0630	225,2	141	1,5972	1,291671	0,278043
37 4,773	2	2,3867	186,4	141	1,3219	1,805546	0,168164
38 0,325	2	0,1626	235,1	141	1,6675	0,097518	0,907147
39 3,022	2	1,5112	225,8	141	1,6014	0,943629	0,391657
40 1,129	2	0,5645	180,8	141	1,2823	0,440178	0,644804
41 25,611	2	12,8054	773,9	141	5,4890	2,332940	0,100744
42 16,421	2	8,2106	532,9	141	3,7795	2,172432	0,117698
43 1,852	2	0,9261	710,1	141	5,0363	0,183881	0,832234
44 8,130	2	4,0648	461,6	141	3,2739	1,241570	0,292069
45 22,035	2	11,0177	431,3	141	3,0587	3,602145	0,029803

46	1,150	2	0,5751	611,8	141	4,3389	0,132543	0,875974
47	21,080	2	10,5402	724,4	141	5,1373	2,051705	0,132335
48	13,858	2	6,9289	498,1	141	3,5325	1,961489	0,144468
49	4,958	2	2,4790	722,5	141	5,1240	0,483797	0,617458
50	3,395	2	1,6974	502,6	141	3,5644	0,476223	0,622120
51	345,695	2	172,8475	6042,1	141	42,8515	4,033644	0,019792
52	274,680	2	137,3399	3626,5	141	25,7202	5,339776	0,005816
53	87,092	2	43,5458	2380,8	141	16,8854	2,578900	0,079432
54	262,087	2	131,0434	3953,9	141	28,0415	4,673195	0,010837
55	200,419	2	100,2097	2419,1	141	17,1570	5,840749	0,003656
56	444,361	2	222,1806	5903,2	141	41,8666	5,306866	0,005996
57	243,035	2	121,5173	3253,8	141	23,0765	5,265837	0,006230
58	97,410	2	48,7051	3110,5	140	22,2178	2,192167	0,115493
59	298,753	2	149,3766	3317,1	141	23,5253	6,349602	0,002289
60	170,029	2	85,0144	2789,3	141	19,7821	4,297543	0,015427
61	16,418	2	8,2092	16754,6	141	118,8268	0,069086	0,933278
62	50,269	2	25,1346	17442,1	141	123,7025	0,203186	0,816365
63	2,025	2	1,0124	7969,1	141	56,5187	0,017912	0,982250
64	34,983	2	17,4915	9118,2	141	64,6684	0,270480	0,763408
65	76,502	2	38,2509	998,5	141	7,0815	5,401486	0,005491
66	361,049	2	180,5243	8663,9	141	61,4464	2,937914	0,056228

Умовні позначення: 1 Прагнення до самоактуалізації; 2 Орієнтація в часі; 3 Цінність самоактуалізації; 4 Погляд на природу людини; 5 Потреба в пізнанні; 6 Креативність; 7 Автономність; 8 Спонтанність; 9 Саморозуміння; 10 Аутосимпатія; 11 Контактність; 12 гнучкість в спілкуванні; 13 готовність до професійної діяльності; 14 Мотиваційний компонент готовності; 15 Когнітивний компонент готовності; 16 Морально-вольовий компонент готовності; 17 Гностичний компонент готовності; 18 Організаційний компонент готовності; 19 Здатність до самоуправління; 20 Комунікативний компонент готовності; 21 Свобода в сім'ї; 22 Досвід в коханні; 23 Досягнення в роботі; 24 Гнучке загальне виховання; 25 Свобода сексуального вираження; 26 Самовираження особистості; 27 Широта зовнішніх контактів; 28 Прагнення досягнення дітьми успіхів; 29 Прихильність інтересам сім'ї; 30 Ранній шлюб; 31 Порядок і дисципліна сім'ї; 32 Вірність в любові; 33 Глибина сімейних зв'язків; 34 Ригідне спеціальне виховання; 35 Сексуальна стриманість; 36 Самопожертва задля дітей; 37 Обмеженість сімейних зв'язків; 38 Реальні очікування, що спираються на можливості дітей; 39 Прихильність інтересам суспільства; 40 Шлюб в зрілому віці; 41 Згуртованість сім'ї; 42 Експресивність сім'ї; 43 Конфлікт в сім'ї; 44 Незалежність в сім'ї; 45 Орієнтація на досягнення кожного члена сім'ї; 46 Інтелектуально – культурна орієнтація в сім'ї; 47 Орієнтація на активний відпочинок; 48 Морально – етичний аспект; 49 Організація сім'ї; 50 Контроль в сім'ї; 51 Позитивний інтерес батька; 52 Директивність батька; 53 Ворожість батька; 54 Автономність батька; 55 Непослідовність батька; 56 Позитивний інтерес матері; 57 Директивність матері; 58 Ворожість матері; 59 Автономність матері; 60 Непослідовність матері; 61 Персональна ідентифікаційна орієнтація; 62 Реляційна ідентифікаційна орієнтація; 63 Соціальна ідентифікаційна орієнтація; 64 Колективна ідентифікаційна орієнтація; 65 Самодетермінація; 66 Сімейна ідентифікація

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ

2-Way Summary Table: Observed Frequencies Marked cells have

counts > 10

	CLUSTER - 1	CLUSTER - 2	CLUSTER - 3	Row - Totals
сиблінги 8	8	172	45	225
одинаки 10	10	74	37	121
Totals	18	246	82	346

